

**КОРОТКИЙ
СЛОВНИК
СИНОНІМІВ
УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ**

КОРОТКИЙ
СЛОВНИК СІНОНІМІВ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

А
Б
В
Г
Д
Е
Є
Ж
З
—
І
Й
К
Л
М
Н
О
П
Р
С
Т
У
Ф
Х
Ц
Ч
Ш
Щ
Ъ
Я

НАУКОВО-ДОСЛІДЧЕ ТОВАРИСТВО
УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

„ВІБЛІОТЕКА
ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВНИКІВ І МОНОГРАФІЇ”

П. М. ДЕРКАЧ

КОРОТКИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Доопрацювання і відповідальна редакція
кандидата філологічних наук
ЛЕВЧЕНКА С. П.

ДРУГЕ ВИДАННЯ,
ПОПРАВЛЕНЕ І ДОПОВНЕНЕ

Редакційна Колегія:

В. Волков, Н. Пазуняк, К. Т. Церкевич,
Д. Б. Чопик і Н. Щербина

•

Координатор К. Т. Церкевич

Коректор Т. Тарахівський
Оформлення обкладинки Б. Певний

НЬЮ-ІОРК

1975

**RESEARCH SOCIETY FOR
UKRAINIAN TERMINOLOGY**

The Library of Ukrainian
Dictionaries and Monographs

P. M. DERKACH

**CONCISE
DICTIONARY
OF UKRAINIAN SYNONYMS**

SECOND EDITION
REVISED AND SUPPLEMENTED

Editorial Board

**W. Wolkow, N. Pazuniak, K. T. Cerkevich
D. B. Chopyk and N. Shcherbyna**

K. T. Cerkevich
Coordinator

Corrector **T. Tarachivsky**
Cover Design **B. Pewny**

Library of Congress Catalog Card Number: 75-30397

**New York
1975**

ПЕРЕДМОВА ДО 2-го ВИДАННЯ

Чому ми перевидасмо „КОРОТКИЙ СЛОВНИК СИНОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ” П. М. Деркача

На еміграції здавна відчувається потреба в синонімічному словнику української мови, але різні несприятливі обставини стягли на перешкоді у виданні такого словника. Ця потреба стає тим пекучіша, бо в УРСР систематично поширюють російську мову в усіх ділянках українського культурного життя, щоб таким чином спинити нормальний розвиток української мови. Крім того, саму українську мову там русифікують. Цей натиск російської мови дошкульніший ще й тим, що українці у вільному світі не протиставляться йому за допомогою видання словників української мови, практичних мовних довідників тощо, які допомагали б українцям орієнтуватися у правильному літературному мововжиткові та давали б постійну відсіч проти українській мовній політиці в УРСР.

Поява „Словника української мови” Академії Наук УРСР, 1973 р., Словника-довідника „Українська літературна мова і нагслос” М. А. Жовтобрюха, 1974 року і „Короткого словника синонімів української мови” П. М. Деркача, 1960 року, ще й досі не викликала критичної оцінки в наших наукових виданнях. І якби часопис „Свобода” не надрукував рецензії проф. Василя Чапленка на два перші словники, то українська громада ще й до цього часу не знала б про їх існування. Та коли б ми „взяли під мікроскоп” ці словники, то аж тоді переконалися б, яку велику шкоду приносять вони для українського мовлянина, якщо він прийматиме поданий в них мовний матеріал безкритично. Словник П. М. Деркача також не відійшов далеко від вищезгаданих, а будучи призначеним для молоді інтелігенції

та шкіл, він заподіяв багато шкоди мові молодих людей, що користувалися ним.

Головним завданням Науковс-Дослідчого Товариства Української Термінології (НДТУТ) є укладання англо-українських і українсько-англійських термінологічних словників. І якщо деколи НДТУТ відходить від накресленого пляну праці, опрацьовуючи інші словники або мовні праці, то звичайно тільки тоді, коли воно має до розпорядження фінансові засоби та кваліфіковані сили до додаткової праці. Крім того, для складання українських термінологічних словників НДТУТ потребує правильних українських мовних матеріалів, на підставі яких можна було б очищувати українську термінологію від російських впливів. Це також є причиною, чому воно перевидає Словник П. М. Деркача; це також було причиною, чому воно в 1973 році перевидало „Словник слів, у літературній мові не вживаних” проф. д-ра І. Огієнка. Цей словник звертає увагу читача на численні занечищення української мови русизмами, польонізмами, провінціалізмами тощо. Вже сьогодні можна сказати, що Словник І. Огієнка виконав своє завдання, якщо йдеться про збереження чистоти української мови. На це вказують також численні листи громадян до НДТУТ та спубліковані в пресі чотири прихильні рецензії.

Наступним заходом у виконанні плянів НДТУТ була спроба опрацювання поширеного словника синонімів української мови. Одначе, зважаючи на свої сили, керівництво НДТУТ прийшло до переконання, що приготування до друку такого словника вимагало б кількох років праці. Тому, щоб зискати на часі, вирішено перевидати „Короткий словник синонімів української мови” П. М. Деркача та дати цим поштовх українським мовознавцям на еміграції до опрацювання ширшого синонімічного словника української мови.

Спочатку був плян перевидати Словник П. М. Деркача без жодних змін у його тексті. Але, після докладнішого ознайомлення з кількома його сторінками, виявлено в ньому велику кількість недоліків, помилок правописного і лексичного характеру. Крім багатьох русизмів, автор впровадив у цей словник багато сutorосійських слів, часом змі-

няючи російське слово доданням українського приростка, закінчення або зміни одної чи двох літер тощо. У багатьох випадках укладач Словника повизначав українські літературні слова як „обласні”, „застарілі” або „рідковживані”, щоб тим способом вилучити їх із складу української літературної мови. Також його фразеологія до деяких пояснень живцем перенесена з російської фразеслогії. Тим то виданий в 1960 році Словник П. М. Деркача не „допоміг би учням у самостійній творчій праці”, не „полегшив би учням заощадити їхній час у виконанні багатьох домашніх завдань, спрямованих на розвиток мови”, як висловився у передмові до цього словника канд. філол. наук С. П. Левченко. Навпаки, він обнизив би знання української мови в того, хто у вільному світі користувався б ним, бо призвичаїв би читачів словника засвоювати русизми і зрусифікований правопис.

Ствердивши такі недоліки цього Словника, НДТУТ вирішило проаналізувати його лексику і виправити помилки, що їх допустилися видавці в УРСР. Хоч виправлений Словник П. М. Деркача не дістанеться в руки українського громадянства в УРСР, зате він залишиться у книгозбірнях університетів вільних країн, як свідок і документ русифікації української мови, і як взірець чистої нескаліченої української літературної мови.

При співпраці українських філологів у вільному світі та на основі повноцінних українських джерел-словників, опрацьованих і виданих без нагляду та тиску вчених з Академії Наук УРСР, Редакційна Колегія у складі мгра Віталія Волкова, д-ра Наталії Пазуняк, д-ра Дана Богдана Чопика, д-ра Костя Т. Церкевича і мгра Никифора Щербини виправили Словник П. М. Деркача і достосували його попередній текст до норм української літературної мови та українського академічного правопису з 1928 року. Технічну працю над виправленням тексту і нове технічне оформлення виконали мгр Лонгин К. Церкевич та мгр Ольга Ляшкевич. Остаточну коректуру тексту в новому виданні виконав інж. Теодор Тарахівський з панею Лесею Гевка-Печко. Мистецьке оформлення обкладинки виконав мистець Богдан Певний.

Крім того Редакційна Колегія зверталася листовно або радилася особисто в деяких мовних питаннях з більше як двадцятьма українськими мовознавцями, письменниками і особами, які цікавляться мовними справами. Прізвища тих, що дали свою згоду на це, поміщуємо скремо — у списку дорадників.

Усім членам Редакційної Колегії, технічним співробітникам і мовним дорадникам за їх безкорисну працю Управа Науково-Дослідчого Товариства Української Термінології складає на цьому місці щирю подяку.

Нью-Йорк, Н.-Й.
25-го травня 1975 р.

Д-р Кость Т. Церкевич,
голова НДТУТ

СПИСОК МОВНИХ І ТЕХНІЧНИХ ДОРАДНИКІВ

Письменниця Галина Журба.

Інж. Михайло Лавренко.

Д-р Дмитро Лепкий.

Проф. д-р Петро Одарченко.

Інж. Євген Пастернак.

Проф. д-р С. Самбірський, Люїз Університет.

Проф. д-р Мирослав Семчишин, Іллинойський Стейтовий
Університет, Чікаго, Ілл.

Проф. д-р Яр Славутич.

Інж. Степан Чернявський.

Проф. д-р Василь Яшун, Пітсбургський Університет.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ І ПОЯСНЕННЯ ДО ВИПРАВЛЕНЬ

При користуванні „Коротким словником синонімів української мови” П. М. Деркача, 2-ге видання, 1975 року, читачі повинні ознайомитися із скороченнями і поясненнями до виправлень Словника П. М. Деркача, 1-ше видання, 1960 року.

У Словнику є два роди скорочень: первісні скорочення до 1-го видання і нові скорочення до 2-го видання. У первісних скороченнях виправлено мовні помилки. Ми впровадили нові скорочення, щоб при їх допомозі визначати слова за такими категоріями: русизми — р, російські слова — рс, польські слова — пс, застарілі слова — заст, українські літературні слова — улс, російські слова з французької мови — рсф, російський правопис — рпр, російська фраза — рф та інші, як це показано у списку скорочень на стор. 13-ій.

Словник П. М. Деркача перевидано світлодруком, де чітко відрізняються помилки 1-го видання та їх виправлення в 2-му виданні. Багато помилок виправлено механічним способом. У цьому випадку помилкові слова, літери, знаки або й цілі фрази закресні й заступлені правильними відповідниками. Всі інші помилки та їх виправлення винесено на кожній сторінці під текст.

До помилок Словника П. М. Деркача в його 1-му виданні належать всі слова, що не згоджуються з нормами української літературної мови. Такими помилками є: русизми, російські слова, застарілі слова, польонізми, вживання російського правопису і фразеології та ін. Виправлення цих помилок переведено таким способом:

1. При кінці кожного помилкового слова або вислову в половині його висоти поставлено порядкові числа 1, 2, 3 ...

2. Внизу кожної сторінки під текстом винесено ці самі числа 1, 2, 3... з відповідними скороченнями й поясненнями.

3. Скорочення, що стоять після чисел у примітках під текстом, вказують на приналежність кожного позначеного слова до певної групи помилкових слів. Напр.: на стор. 27, примітка „1)рс” означає, що слово в тексті „зіб” є російське слово; примітка „2) улс” означає, що слово „леп” ук-

раїнське літературне слово, а не обласне, як це показано в тексті.

Слова, що стсять після скорочень у примітках, подають виправлення помилкових слів і їх правильні українські відповідники. Напр.: на стор. 54, примітка „1) р, пустошити, руйнувати” означає, що слово в тексті „розгромлювати” є русизм, а правильні українські відповідники до нього є „пустошити” і „руйнувати”; примітка „4) рс, вантаж” означає, що слово в тексті „груз” є російське слово, а український відповідник до нього є „вантаж”; на стор. 181, примітка „3) рф, заочного навчання” означає, що фраза в тексті „(по заочному навчанні)” є російська фраза, а правильний український відповідник повинен бути „заочного навчання”. На стор. 76, примітка „1) заст, оборонець” означає, що слово в тексті „покровитель” є застаріле слово, а українські відповідники до нього є „оборонець, зверхник”.

Коли реєстрове слово має правдиві українські синоніми, але саме є помилкове, то у примітці подаємо тільки визначення, до якої категорії помилок воно належить. Напр.: на стор. 46, слово „вторгатися” є російське слово, але в тексті має правдивий український синонім „вдиратися”. Тоді у примітці пишемо „2) рс”.

У примітках до деяких чужих слів, що стали складною частиною української мови, подаємо тільки вибірково визначення їхнього походження. Напр.: араб (арабське), нім (німецьке), тур (турецьке) і т. д.

Чужі слова, що вживаються тільки в російській мові, а в Словнику подані як українські, визначаємо у примітках як російські слова із зазначенням їхнього походження. Напр.: на стор. 23, примітка „6) рсф” означає, що слова в тексті „дебошир”, „дебоширити” — російські слова французького походження. Таких слів треба уникати в українській мові.

У примітках деякі слова написані з буквою в дужках. Напр.: „фал(ь)ш”, „о(б)мана”. Це означає, що їх можна писати й вимовляти двояко: „фалш” і „фальш”, „обмана” і „омана”.

Окрему й найбільшу групу слів у Словнику творять т. зв. старі слова (архаїзми), а за визначенням автсра „за-

старілі". Ці слова російська мова перейняла, або з старослов'янської мови з церковного вжитку, або з староукраїнської мови, і вони сьогодні належать до складу слів російської літературної мови. Правда, старі слова ще час до часу вживаються в українській мові, але це здебільша в поетичній мові, в риторичних зворотах, у церковних висловах, у давніх назвах часописів, організацій тощо. Напр.: „муж довір'я", „вождь", „Свобода", „краля", „посланіє" та ін. В українській нормативній мові застарілих слів (архаїзмів) не вживається.

Підсумовуючи обговорення пояснень до виправлених помилок Словника П. М. Деркача, звертаємо увагу читачів, що всі слова в тексті та в примітках, позначені скороченнями „заст", „р", „пс", „рф", „рпр", „рл", „рн", „рпа", „рса", „рсі", „рсс", „рсф", і „рт" є хибно впроваджені автором у лексику української мови. В дійсності це русизми, яких не треба вживати ні в письмі, ні в розмові. Замість показаних помилкових синонімів, треба вживати слова, що стоять після скорочень у примітках внизу кожної сторінки.

При переопрацьовуванні Словника П. М. Деркача, крім сучасних радянських словників, ми здебільшого користувалися словниками Інституту Української Наукової Мови при Всеукраїнській Академії Наук у Києві, що були видані до 1930 року. Ми також придержувалися всеукраїнського правопису, опрацьованого Державною Правописною Комісією УРСР в 1928 році, а пізніше затвердженого Всеукраїнською Академією Наук у Києві та Науковим Товариством ім. Т. Г. Шевченка у Львові. Конкретно, ми додержувалися „Правописного словника" Г. Голоскевича, що був перевиданий в Нью-Йорку 1952 року.

Редакційна Колегія

ПЕРЕДМОВА

до першого видання

(Про побудову Словника і добір синонімів)

Давно назріла потреба в синонімічному словнику української мови. Ним цікавляться широкі кола працівників культурного фронту, але особливо потрібний він викладачам мови в школі. Випускники середньої школи мають досконало знати і вільно володіти рідною мовою. Це потрібне їм для набуття всебічної освіти і майбутньої громадської та трудової діяльності.

«Короткий словник синонімів української мови» П. М. Деркача має своїм завданням допомогти викладачеві мови в організації занять, спрямованих на розвиток усної і письмової мови учнів старших класів, на піднесення їхньої стилістичної майстерності і загальної мовної культури. Праця з синонімічним словником сприятиме збагаченню активного запасу слів, виробленню¹ навички добирати потрібне слово або синонім до нього, розвиватиме здатність мислити і розуміти слово з усіма його семантичними відтінками.

Словник синонімів допоможе учням і в самостійній творчій праці. Відомо, що не тільки учень, а нерідко й дорослий через брак словникового запасу при оформленні своїх думок щоразу зустрічається з непереборними труднощами. Нарешті, словник синонімів значно полегшить учням і заощадить їх час у виконанні багатьох домашніх завдань, спрямованих на розвиток мови.

Реєстр Словника. Автор цього словника П. М. Деркач назвав Словник «коротким». Це значить, що в ньому нема багатьох можливих синонімічних рядів і взагалі опрацьований він у вужчому об'ємі, ніж повний. Виявляється це в реєстрі слів, до яких добираються синоніми.

1) р, витворено.

Реєстр обмежено за рахунок багатьох загальноновживаних слів, до яких можна було б підібрати синоніми. Не розробляються¹ в Словнику й окремі лексичні групи, як от: власні імена, назви народів, жителів² міст, абрєвіатурні слова-синоніми, лексика, пов'язана з релігійним культом тощо. Цілком природно нема в Словнику номенклятурної і термінологічної лексики, бо здебільшого терміни однозначні і синонімів не мають.

Не було потреби розробляти³ в короткому словнику і деякі граматичні категорії слів, до яких можна було б добирати синоніми, як от: службові слова, синонімічні прикметники і прислівники вищого і найвищого ступенів та ін.

Значно обмежено розробку⁴ дієслів, особливо префіксальних та різних віддієслівних утворень. Так, наприклад, за незначним винятком не подаються в Словнику синонімічні ряди з віддієслівних іменників на *-ння*, *-ття* і зовсім не даються синонімічні дієприслівники, дієслова в пасивній формі та ін.

Взяті до Словника особові дієслова також не розробляються в загальноприйнятій системі недоконаного і доконаного виду. Дієслова як реєстрові слова даються тут здебільшого в недоконаному виді. В доконаному виді беруться в реєстр дієслова лише тоді, коли вони в доконаному виді творять синонімічний ряд з іншими синонімами, ніж у недоконаному, наприклад, бити і ударити, відрізувати і відрізати та ін. Однак зрідка, коли до дієслова в недоконаному виді як синонімічний відповідник виступає дієслово, вживане лише в доконаному виді, то воно дається як синонім до реєстрового дієслова в недоконаному виді. Наприклад, при реєстровому дієслові зважуватися з відповідною ремаркою виступає в синонімічному ряді дієслово доконаного виду посміти, при реєстровому дієслові недоконаного виду відрубувати дається образне дієслово доконаного виду відчухрати. Правда, таких випадків видової невідповідності у дієслівних синонімічних рядах небагато.

Морфологічні варіанти різних слів, слова-синоніми здрібнених, зменшених форм розробляються⁵ в Словнику теж обмежено і, як правило, тоді, коли в даному синонімічному ряді є й інші синоніми. Взагалі бралися для розробки⁴ тільки такі з лексичних дублетів, які мають продук-

1) р, опрацьовані; 2) заст, пожильців; 3) р, опрацьовувати; 4) р, опрацьовання; 5) р, опрацьовано.

тивні морфеми. Якщо слово вживається в різних фонетичних варіантах і не має синонімів, то з таких слів не створювано рядів.

Утворення з приставкою *анти-*, що відповідає значенням українським *проти-*, *не-*, також подаються в Словнику досить обмежено.

Таким чином, обсяг лексичного складу в цьому синонімічному словнику неповний. «Короткий словник синонімів української мови», як було сказано спочатку, призначається для шкільного вжитку. Отже, природна річ, у ньому, як і в кожному шкільному словнику, склад розроблюваної¹ лексики має бути трохи вужчий, ніж у повному словнику синонімів. Крім того, і в самій розробці² багатозначних реєстрових слів цілком виразно взято настанову на скорочення, а тому в багатьох випадках синонімічні ряди добираються не до всіх значень полісемантичних реєстрових слів, а тільки до найбільш поширених.

Розроблено³ в Словнику близько 4279 синонімічних рядів. Творюються синонімічні ряди із слів словникового складу сучасної загальнонародної української мови, з діалектних слів (за винятком вузькодіалектних або обласних), з іншомовних слів, що широко вживаються в українській мові. Дається в синонімічних рядах з відповідними позначками і застаріла синонімічна лексика, правда, здебільшого така, що використовується тепер як стилістичні варіанти загальноновживаних слів. Усі синоніми, які не відповідають літературній нормі сучасної української мови, позначені в синонімічних рядах скороченими відповідними ремарками, як от *заст.*, що дається при застарілому слові, *рідк.* — при рідковживаному слові, *обл.* — при обласному і под.

Структура Словника. В реєстровій частині Словника в алфавитному порядку вміщено слова, до яких добираються синоніми (або хоч один синонім).

Як окремі реєстрові синоніми даються в реєстрі і омонімічні слова; позначаються омоніми римськими цифрами коло них і пояснюються відповідними тлумачними ремарками в дужках. Наприклад, в реєстрі маємо **баня I** (*приміщення для миття*) і окремо **баня II** (*купол*)⁴. Проте, коли один з омонімів не розробляється,⁵ а має при собі відсиловну позначку до іншого реєстрового слова, тоді тлумачна ремарка при ньому не дається, наприклад, **вистигати I** (*втрачати тепло*) і **вистигати II** — *див. виспівати*. За наве-

1) р, опрацьовуваної; 2) р, в самому опрацюванні; 3) р, Опрацьовано; 4) рсі; 5) р, опрацьований.

деним зразком оформляються в реєстрі майже всі слова-омоніми.

Крім таких слів, в реєстр Словника внесено ще всі відсилочні слова, тобто ті, які не мають при собі синонімічної групи слів, а самі входять як синоніми в синонімічні ряди при інших реєстрових¹. Вміщуються такі слова в реєстрі з відсилочною позначкою (в другій частині) *див.* на відповідне слово (або слова), при якому воно виступає як синонім. Наприклад: *атлét* — *див. силáч*; *бабáхнути* — *див. 1) тарáхнути*; 2) *упáсти*. Ці відсилочні слова в реєстрі роз'єднують синонімічні ряди Словника, проте вони дають можливість читачеві вільно орієнтуватися в зібраному синонімічному матеріалі, тим більше, що при Словнику нема (як звичайно буває) алфавитного покажчика або індексу.

Розробка³ і оформлення синонімічних рядів. Реєстровим синонімом у синонімічному ряді, як правило, береться таке слово, яке своїм значенням охоплює основні прикмети, спільні всім словам даного синонімічного ряду. Отже, реєстровий синонім — це слово найзагальніше значенням з усього синонімічного ряду. Воно найбільш нейтральне, тобто здебільшого не має якогось виразного стилістичного забарвлення. Так, наприклад, з синонімічної групи слів — *гарний, прегарний, прекрасний, чудовий, хороший,⁴ красивий,⁴ красний, го-жий, пригожий, вродливий, чепурний та ін.* — найбільш містким буде слово *гарний*. Воно має найменше додаткових значень, властивих для всіх інших слів даної групи слів².

Слова-синоніми в синонімічному ряді розміщуються не довільно, а здебільшого в певній послідовності. Порядок розміщення витриманий в основному за принципом градації — від найпоширеніших до менш уживаних. Бралася також до уваги і змістова насиченість синоніму, емоціональне забарвлення та стильові особливості синонімів утворюваного ряду.

¹ Такий спосіб реєстрування цих слів був прийнятий при укладанні повного словника синонімів української мови в Інституті мовознавства АН УРСР — див. опубліковані матеріали і зразки розробки синонімічного словника в «Лексикографічному бюлетені» Інституту мовознавства АН УРСР, 1955, вип. V.

² У спеціальній літературі такі вихідні слова синонімічного ряду називають звичайно заголовними.

Звідси принагідно в деяких синонімічних рядах синоніми подають більш-менш посилену або, навпаки, послаблену варіацію основного змісту реєстрового слова. Наприклад, в синонімічній групі безжалісний, безжальний, безсердечний, безсердний, жорстокосердий, жорстокий, безпощадний¹ весь час посилюється емоціональна прикмета. Навпаки, величина якості або сили прикмети відповідно зменшується в такому ряді: бездарний, нездібний, недотепний, безталанний.

За ознакою емоціональної прикмети, величини якості або сили якоїсь прикмети групувалися і деякі дієслівні синоніми. Градацію основного змісту за логічною ознакою матеріальної величини якоїсь прикмети має і більшість іменникових синонімічних рядів у Словнику.

Слова синонімічного ряду, які різняться відтінками в значенні або приналежністю до того чи іншого мовного стилю, мають при собі відповідні пояснення. Ці пояснювальні ремарки визначають сферу вживання, розкривають відтінки в значенні або вказують стилістичний характер слова. Відтінки в значенні слова розкриваються стислими описовими тлумаченнями (курсивом в дужках), стилістичний аспект синонімів — скороченими стилістичними позначками (теж курсивом, але без дужок). Наприклад, до реєстрового **замучити** з ремаркою (*фізичними муками*) дається *закатувати*; *рідк.* *замордувати*. Або візьмімо другий ряд при реєстровому **захотіти** — *забажати*; (*сильно, пристрастно*) *зажадати*; *заст.* *запрагнути*; (*про химерне бажання*) *забагти*, *забагнути*.

В окремих випадках додаються пояснення ще додатково постремарками в дужках, як от ремарка при останньому синонімі в такому синонімічному ряді: **неоднаковий** — (*що відрізняється чим-небудь*) відмінний, різний; несхожий; (*щодо величини, умов тощо*) нерівний (*про права і под.*). Проте змістові ремарки, як правило, стоять перед синонімами.

Скорочена стилістична позначка ставиться після дужок змістової ремарки або зразу перед синонімом, якщо відтінок його не тлумачиться. Наприклад, позначка *розм* (овне) у такій синонімічній групі: **поганий** — (*без позитивних якостей*) *лихий*; (*протилежний хорошому*) *злий*, *недобрый*; (*про справи і под.*) *розм.* *кєпський*; без змістових ремарок: **пожітки** — *розм.* *збіжжя*; *погордл.* *манатки*, *манаття*.

1) р, нещадний; 2) чимнебудь; 3) заст.

У тих випадках, коли стилістична позначка стосується тільки одного синоніму із ряду, то вона ставиться після цього синоніму, але в дужках, як наприклад, позначка *рідк.* при синонімі *утёртий* в такому синонімічному ряді: *зая́лжаний перен.* — (*про фразу, анекдот тощо*) *зата́сканий, утёртий (рідк.); банáльний, тривія́льний.*

Тотожні або дуже близькі відтінками і стилем слова-синоніми одного синонімічного ряду відокремлюються комами; якщо ж синонімічний ряд містить у собі не близькі за вказаними ознаками синоніми, то перед такими синонімами ставиться крапка з комою. Наприклад, *верхоріччя* — *верхів'я, вер́хня течія*; *але: припиня́тися* — (*про розмову і под.*) *урива́тися; (про рух і под.) завмира́ти.*

Реестровим словом у Словнику досить часто виступає багатозначне слово, при чому в одному значенні в ньому будуть одні синоніми, а в іншому — інші. Так, наприклад, різні будуть синоніми до *верх* (дерева) і *верх* (гори) — в першому випадкові можна назвати з них хоч би *верхів'я, верхівка, верхові́на, верші́на, верхові́ття*, а в другому — *верхів'я, верші́на, шпиль і обласне грунь*.

Оформляються в Словнику синонімічні ряди до багатозначних слів подвійно. Рідше вживаний варіант — коли добираються синоніми різних сфер вживання, при чому стислими ремарками підказується, звичайно, сфера вживання (як при згаданому слові *верх*) або якість предмета, в інших випадках показується характер дії тощо. Наведемо ще приклад: *відбива́тися* — *віддава́тися; (про сві́тло і под.) відсвічува́тися; (на блискучій поверхні — ще) віддзерка́лювати[ся]; (рідше) відкида́тися; (тільки про голосний звук) розляга́тися; (луною) відлу́нювати; (далеко розкотом) розко́чуватися.*

Другий варіант більш поширений. Полягає він у тому, що до багатозначного заголовного слова синонімічний ряд добирається тільки до найбільш поширеного значення. До інших значень такого слова синоніми тут не добираються, проте в кінці наведеного синонімічного ряду через відсиловну ремарку *Пор.* вказується те реестрове слово або слова, при якому друге значення даного багатозначного слова виступає як синонімічний варіант нового синонімічного слова. Наприклад, при двозначному жевріти маємо синоніми в прямому значенні *т л и т и, ж а р і т и*. Далі

зазначеною ремаркою зв'язується воно ще з ширшою групою синонімів у прямому значенні **горіти** і переносним вживанням з реєстровим **червоніти**. Отже, на відповідних місцях у Словнику читач знайде знову це слово з відповідною ремаркою серед наведених синонімів до вказаних заголовних слів. Аналогічне посилання на переносне значення маємо також і при реєстровому **дзвонити**, де після синонімів **дзеленькати**, **дзеленчати**, **теленькати**, **бовкати**, **бевкати** стоїть *Пор. розго́лбувати*.

Виходячи з принципу змістової адекватності значень синонімів, що з'єднуються в одному ряді, розгортання деяких синонімічних рядів дається трохи звужено. Так, наприклад, з синонімічних відповідників до слова **говорити** створено кілька окремих синонімічних груп з своїми власними реєстровими словами. Одна з них при реєстровому **говорити**, друга при **базікати**, третя при **мимрити**, четверта при **товкмачити** та ін. Кожен з цих реєстрових синонімів має свої особливі додаткові відтінки, за якими і добиралася до них синоніміями¹. Проте, щоб не втрачався зв'язок між цими синонімічними рядами, вони зв'язуються відсилючною ремаркою *Пор. або рідше див. ще*, при яких зазначається той або інший реєстровий синонім іншого ряду. Наприклад: **говоріти** — *(більш конкретно) казати; (до кого) мовити; (з ким) розмовляти; (про всячину) розм. балакати, гомоніти; обл. гуторити. Пор. 1) базікати; 2) мимрити.*

Так само синонімічний ряд при заголовному **базікати** зв'язується відповідною ремаркою з синонімічним рядом при реєстровому **просторікати**. Наприклад: **базікати розм. фам.** — *(образно про недоречну балаканину) варнякати, верзякати, верзті, патякати, плесті (нісенітницю), плескати (язиком), ляпати (язиком), молоти (язиком), клепати (язиком); (рідше) бевкати, бовкати. Пор. просторікати.* Інших зразків не наводимо.

Таким чином, за допомогою таких посилань дається можливість користувачеві Словника знайти всі слова з особливими додатковими відтінками, в яких наявний елемент сумарного значення дієслова **говорити**. Разом з тим таке

¹ Докладніше про це див. статтю С. П. Левченка «До питання про принципи укладання словника синонімів української мови» в «Лексикографічному бюлетені» Інституту мовознавства АН УРСР, 1955, вип. V.

оформлення подібних синонімічних рядів дає змогу уникнути поплутання в одному синонімічному ряді синонімів з несхожими (неадекватними), хоч і близькими в суарному розумінні словами.

Основним принципом при добиранні синонімів до реестрового слова був такий. В синонімічні ряди з'єднувалися слова тільки за основними значеннями, які встановлені для слів у тлумачних словниках, а не за випадковим контекстуальним значенням. Нарівні з основними значеннями слова в певні синонімічні ряди вводилися і слова з тими переносними значеннями, які закріпилися в загальнонародньому мовному вжиткові.

Обов'язковою умовою при підбиранні і розташуванні синонімів було усвідомлення істотних прикмет синонімічного слова, основних його властивостей і особливостей, якими відрізняється одне синонімічне слово від інших, близьких до нього в певному конкретному випадку і до інших в синонімічному ряді.

Проте нерідко зустрічаються в словнику і такі синонімічні ряди, в яких синоніми підібрані автором з погляду практичного вживання слова, через що в окремих випадках захоплюється сфера аналогій. Пояснюється це тим, що в лінгвістичній літературі, на жаль, до цього часу не встановилося одностайного погляду в розумінні самого поняття синоніму, хоч учення про синоніми в нашому вітчизняному мовознавстві і досягло досить високого ступеня.

Відомо, що традиційне визначення синоніму зводиться в різних варіаціях до того, що це слова мови, різні за звучанням, але однакові або подібні за значенням. Радянські мовознавці в більшій або меншій мірі відходять від такого традиційного розуміння синонімічності. Пор. визначення у тлумачному словнику російської мови під редакцією Д. М. Ушакова, в підручнику «Курс сучасної української літературної мови», т. I, К., 1951, за редакцією акад. Л. А. Булаховського і в його ж підручнику «Введение в языкознание», ч. II, М., 1954, і статті «Нариси з мовознавства» (журнал «Українська мова в школі», 1952, № 5, стор. 14). Пор. також у підручнику «Русский язык» А. М. Земського, С. Є. Крючкова і М. В. Светлаева за редакцією акад. В. В. Виноградова, М., 1950 р., а також у підручниках: С. А. Абакумов, «Современный русский язык», 1942; Є. М. Галкіна-Федорук, «Сов-

ременный русский язык. Лексика» 1954, та стаття «Синонимы в русском языке» (журнал «Русский язык в школе», 1959, № 3); О. М. Фінкель і М. М. Баженов, «Современный русский язык» 1959; О. М. Гвоздев, «Очерки по стилистике русского языка», М., 1952 і 1955 (стор. 55—56); О. І. Ефімов, «Стилистика художественной речи», 1957 (стор. 245—246); М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик, «Курс сучасної української літературної мови», ч. I, К., 1959, стор. 24—25; А. Б. Шапіро, «Некоторые вопросы теории синонимов». Докл. и сообщ. Института языкозн. АН СССР, 1955, т. VII. (Див. також його рецензію в журналі «Русский язык в школе», 1953, № 6 на невдалий науково-популярний нарис В. К. Фаворіна «Синонимы в русском языке»); Г. О. Винокур, О синонимах, 1926; М. Д. Кузнець, Стилистические функции синонимов, Ученые записки ЛГПИИЯ, т. I, 1940¹.

Друге, що ускладнювало роботу⁷ над Словником, було те, що в лінгвістичній літературі нема також єдності і в питанні класифікації синонімів. Відомо, що класифікуються (як і визначаються) вони різними авторами по-різному. Досить порівняти класифікацію синонімів у деяких статтях, підручниках і розвідках хоч би останніх років видання. Так, акад. В. В. Виноградов встановлює два різновиди синонімів: 1) ідеографічні, пов'язані з диференціацією відтінків одного й того ж значення, і 2) стилістичні, які і собі поділяються на функціонально-мовні і синоніми експресивно-сміслові². О. М. Гвоздев у посібнику з стилістики встановлює шість різновидів синонімів³. Б. М. Щербацький у посібнику для вчителів дає три різновиди⁴. По-іншому класифікуються синоніми в авторефераті кандидатської дисертації П. С. Александрова⁵ і в науково-популярному нарисі В. К. Фаворіна⁶, також у статті С. Абакумова і Н. Со-

¹ Більш повну бібліографію з цього питання можна найти в «Библиографическом указателе литературы по русскому языкознанию», вип. 2, вид. АН СРСР, М., 1954.

² Журнал «Вопросы языкознания», 1955, № 1, стаття «Итоги обсуждения стилистики».

³ А. Н. Гвоздев, Очерки по стилистике русского языка, М., 1952 и 1955.

⁴ Б. М. Щербацкий, Занятия по стилистике в старших классах, 1951.

⁵ П. С. Александров, Принципы составления словаря синонимов современного русского литературного языка, Куйбышев, 1953.

⁶ В. К. Фаворин, Синонимы в русском языке, Свердловск, 1953

7) працю. (Підстава виправлення: розумова – праця, фізична – робота).

лоніно¹ і в статті В. М. Ключової², також у Є. М. Галкіної-Федорук³, М. М. Нікольського⁴ та багатьох інших.

Отже, надзвичайна строкатість у визначенні і класифікації синонімів, що обумовлена різним тлумаченням поняття синонімічності, а також відсутність науково розроблених⁷ принципів укладання такого типу словників — усе це ускладнювало роботу⁸ як автора, так і редактора над видаваним «Коротким словником синонімів української мови».

Дискусійними у зв'язку з цим тут можуть бути деякі синонімічні слова, з'єднані автором за ознакою функції їх, або ті, що перебувають у відношенні роду і виду, також синонімічні ряди з морфологічними варіантами того самого слова, як от зменшено-пестливі або згрубілі варіанти синонімів при реєстрових б а б а, д і д, г о р щ и к та ін. Проте групи з морфологічними (як і фонетичними) варіантами слів, на наш погляд, цілком правомочні в синонімічному словнику.

Так само вважаємо можливими синонімічні ряди, в яких з'єднуються слова з тією або іншою оцінкою і позбавлені такої. От чому в Словнику негативно-забарвлені синоніми при слові ш к а п а пов'язані ремаркою з синонімами при реєстровому к і н ь. Синонімізуються у Словнику з відповідними поясненнями і слова різних соціальних плянів, хоч на все це і нема сталого погляду в спеціальній літературі⁵.

В окремих випадках можна сперечатися про вміщення в якомусь синонімічному ряді того чи іншого синоніма або про повноту синонімічного ряду, про характер пояснювальних ремарок і под. Проте слід мати на увазі, що це перша в українській лексикографії спроба укласти словник синонімів. Потрібні були роки самовідданої праці автора, щоб

¹ С. Абакумов и И. Солонино, К вопросу о работе над синонимами, журнал «Русский язык в школе», 1929, № 2.

² В. Н. Ключева, Синонимы в русском языке, журнал «Русский язык в школе», 1954, № 3.

³ Див. названий підручник і статтю.

⁴ «Учебное пособие по стилистике и литературному редактированию», вип. 1, М., 1954.

⁵ Пор., наприклад, щодо цього погляд В. М. Ключової у передмові до згаданого її «Краткого словаря синонимов русского языка» і зауваження проти нього проф. Є. М. Галкіної-Федорук у статті «Синонимы в русском языке», «Русский язык в школе», 1959, № 3.

6) р, розуміння; 7) р, опрацьованих; 8) працю.

зібрати за певним принципом синонімічний матеріал. На жаль, смерть не дала йому можливості повністю завершити почату ним роботу.¹ Словник доопрацьовано і підготовано до друку вже після смерті автора.

Незаперечна заслуга автора Словника полягає і в тому, що він зробив початок у цій складній справі. «Короткий словник синонімів української мови» П. М. Деркача разом з іншими матеріалами, що останнім часом з'являються в періодичних виданнях*, полегшить створення в майбутньому повного науково опрацьованого словника синонімів української мови.

С. П. Левченко.

* Маємо на увазі «Матеріали до синонімічного словника української мови» А. Багмета, що почали друкувати в журналі «Вітчизна», 1959, № 2 і далі, а також теоретичні розробки² до укладання словника синонімів, надруковані в «Лексикографічному бюлетені» Інституту мовознавства АН УРСР, 1955, вип. V, та ін.

ДОДАТКОВІ УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ, вживані в Словнику 2-ге видання

араб — арабське слово	рса — російське слово з арабської мови
гр — грецьке слово	рсі — російське слово з італійської мови
есп — еспанське слово	рсс — російське слово з східних мов
зрс — з російського слова	рсф — російське слово з французької мови
іт — італійське слово	рт — російське слово з турецької мови
лат — латинське слово	рф — російська фраза
нар — народне слово, вислів	тат — татарське слово
нім — німецьке слово	тюрк — тюркське слово
пер — перське слово	уг — угорське слово
през — презирливе	улс — українське літера- турне слово
р — русизм	ум — українська мова
рл — російське слово з латинської мови	утс — українське техніч- не слово
рн — російське слово з німецької мови	фр — французьке слово
рпа — російське слово з пер- ської й арабської мов	
рпр — російський правопис,	
рпт — російське слово з пер- ської й турецької мов	
рс — російське слово	

1) працю; 2) р, опрацьовування.

УКРАЇНСЬКА АЗБУКА.

Аа, Бб, Вв, Гг, Іг, Дд, Ее, Єе,
Жж, Зз, Ии, Іі, Її, Йй, Кк, Лл,
Мм, Нн, Оо, Пп, Рр, Сс, Тт, Уу,
Фф, Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, Юю,
Яя, Їь.

Умовні скорочення, вживані в Словнику

<i>ав.</i> — авіація ¹	<i>невідм.</i> — невідмінюване
<i>архт.</i> — архітектура	<i>несхв.</i> — неохвально
<i>безос.</i> — безособове дієслово	<i>обл.</i> — обласне слово або вираз ³
<i>бот.</i> — ботаніка	<i>одн.</i> — однини
<i>військ.</i> — військова справа	<i>офіц.</i> — офіційне
<i>вульг.</i> ² — вульгарне ² слово або вираз ³	<i>перен.</i> — переносно, переносне значення
<i>див.</i> — дивись	<i>пестл.</i> — пестливе
<i>дипл.</i> — дипломатія	<i>підсил.</i> — підсилювальне
<i>докон.</i> — доконаний вид	<i>погордл.</i> — погордливо
<i>дорев.</i> — дореволюційне слово	<i>поез.</i> — поетичне
<i>друк.</i> — друкарська справа	<i>політ.</i> — політика
<i>ек.</i> — економіка	<i>пор.</i> — порівняй, порівняйте
<i>етн.</i> — етнографія	<i>предик.</i> — предикат
<i>жарт.</i> — жартівливо	<i>прийм.</i> — прийменник
<i>заст.</i> — застаріле слово або вираз ³	<i>присл.</i> — прислівник
<i>зб.</i> — збірне	<i>прям.</i> — пряме значення
<i>зменш.</i> — зменшене	<i>рит.</i> ⁷ — риторично, ⁷ риторичне ⁷ слово
<i>знев.</i> — зневажливо	<i>рідк.</i> — слово, що рідко зустрічається
<i>ім.</i> — іменник	<i>розм.</i> — розмовне слово або вираз ³
<i>і под.</i> — † подібне	<i>с.-г.</i> — сільськогосподарське
<i>ірон.</i> — іронічне слово	<i>спец.</i> — спеціальне ⁶
<i>іст.</i> — історичне	<i>спорт.</i> — спортивний термін
<i>канц.</i> — канцелярське слово або вираз ³	<i>сусп.-політ.</i> — суспільно-політичне
<i>книжн.</i> — книжне слово або вираз ³	<i>та ін.</i> — та інше
<i>краєв.</i> — краєвецька справа	<i>театр.</i> — театральний термін
<i>кул.</i> — кулінарія	<i>техн.</i> — техніка
<i>лайл.</i> — лайливе слово або вираз ³	<i>уроч.</i> — урочисто
<i>лінгв.</i> ⁴ — лінгвістика ⁴	<i>фам.</i> — фамільярне слово або вираз ³
<i>мед.</i> — медицина	<i>фольк.</i> ⁸ — фольклор ⁸
<i>мисл.</i> — мисливське	<i>церк.</i> — церковне слово або вираз ³
<i>міф.</i> ⁵ — міфологічне ⁵	<i>шкільн.</i> — слово або вираз ³ шкільного вжитку
<i>мн.</i> — множина	<i>юр.</i> — юридичний термін
<i>мор.</i> — морська справа	
<i>муз.</i> — музика	
<i>наук.</i> — наука	

1) рпр, авіяція; 2) рпр, вульг, вульгарне; 3) р, вислів; 4) рпр лінгв, лінгвістика; 5) рпр, міт, мітологія; 6) рпр, спеціальне; 7) рет, реторично, реторичне; 8) рпр, фолк, фолкльор.

А

Абетка — див. азбука.
 Абетковий — див. азбучний.
 Абіхто — див. будь-хто.
 Абіщиця — див. дрібниця.
 Абіщо — див. щонебудь.
 Абійяк — див. якнебудь.
 Абійякий — якийнебудь, будь-який;
 (дещо¹ зневажливо) сякий-та-
 кий, такий-сякий.
 Абориген — див. житель.²
 Абсолютний — див. повний.
 Абсолютно — див. зовсім.
 Абсурд — див. безглуздя.
 Абсурдний — див. безглуздий.
 Авіатор — див. льотчик.³
 Автентичний — див. справжній.
 Автобіографія — див. біографія.
 Автограф — див. 1) рукопис;
 2) підпис.
 Автомобіль — (легковий)⁴ розм. ав-
 то, машина. Пор. грузовик.⁵
 Авторитет — див. знавєць.
 Автострада — див. дорога.
 Автохтон — див. житель.²
 Автохтонний — див. тубільний.
 Агєнт — див. сищик.⁶
 Адвокат — див. оборонець.
 Аероплян — див. літак.
 Азбука — абетка, алфавіт
 Азбучний — абетковий, алфавитний.
 Актівний — див. 1) діяльний;
 2) дійовий.
 Актор — див. артист.
 Акторка — див. артистка.
 Актуальний — див. злободенний.
 Акула перен. — див. хижак.
 Акуратний — (у виконуванні обо-
 в'язків) старанний, ретельний;
 розм. справний.
 Акуратність — див. старанність.

Акуратно — див. старанно.
 Акцент (у слові) — наголос.
 Алькоголік — див. п'яниця.
 Алфавіт — див. азбука.
 Алфавітний — див. азбучний.
 Альманах — збірник.
 Ама́тор — любитель.
 Ама́торка — любителька.
 Амбар⁷ — див. комора.
 Амбіція — див. самолюбство.
 Аналогічний — див. подібний.
 Аналогія — див. подібність.
 Анахорет — див. самітник.
 Антиквар, антикварій — див. кни-
 гар.
 Антипатичний — див. несимпатич-
 ний.
 Антіпка — див. чорт.
 Анулювання — див. скасування.
 Анулювати — див. касувати.
 Анцібол — див. чорт.
 Анціболот, анціболотник — див.
 чорт.
 Апатичний — див. байдужий.
 Апатично — див. байдуже.
 Ара́пник⁸ — див. батіг.
 Арба⁹ — див. віз.
 Аргамак¹⁰ — див. румак.
 Арго — див. жаргон.
 Аргумент — див. довід.
 Арештант — див. в'язень.
 Арештантська — (образно) розм.
 холодна, буцегарня, катаджка,¹¹
 кутузка,¹¹ дорев. каземат.¹²
 Арештантський — див. тюремний.
 Арі́дник — див. чорт.
 Армїєць — див. солдат.
 Армія — див. військо.
 Аромат — див. запах.
 Ароматний — див. запашний.

1) трóхи; 2) заст, житєць; 3) рс, літу́н, лету́н; 4) рс, особó-
 вий; 5) рс, вагові́з, ванта́жне авто; 6) рс, детектíв; 7) рса;
 8) рпр, гара́пник; 9) рпр, гарба́; 10) тюрк; 11) рс; 12) фр.

Артилерист¹ — гармаш, гарматник; (в особовому складі батерії) батерієць; іст. пушкар, канонір.²
Артіст — (театру) актёр; заст., ірон. лицедій.
Артистичний — див. мистецький.
Артистка — актриса; акторка; лицедійка. Пор. артист.
Архаїчний — див. застарілий.

Атака — див. наступ.
Атакувати — див. наступати.
Атеїст — безвірник, невіруючий; (рідше) безбожник.
Атеїстка — безвірниця, невіруюча; (рідше) безбожниця.
Ательє — див. майстерня.
Атестат — див. посвідка.
Атлет — див. силач.
Атрамент — див. чорнило.

Б

Баба — (про жінку в похилому віці — ще) старуха, бабка; пестл. бабонька, бабуня, бабуса, бабусенька, бабусечка, старенька. Пор. 1) жінка; 2) знахарка; 3) дівбня.
Баба-сповитуха — див. повитуха.
Бабахати розм. — (про звук пострілу) бахати; (сильніше) бахкати, бабахкати, бухати. Пор. стріляти.
Бабахнути — див. 1) таракнути; 2) упасти.
Баба-яга — див. чарівниця.
Бабіти, бабитися — див. морщитися.
Бабка — див. баба.
Баблятися — див. бабратися.
Бабонька — див. баба.
Бабрати — див. бруднити.
Бабратися (коло чого) розм. — длубатися; обл. баблятися.
Бабуня, бабусенька, бабусечка, бабуса — див. баба.
Бавити — див. забавляти.
Бавитися — забавлятися; (про дітей — ще) гратися; (про старших) розважатися.
Багатий — (що живе в достатку) заможний; книжн. імущий* (клас)⁵ заст. маєтний, маючий; (дуже багатий) багатющий; (на гроші) розм. грошовитий. Пор. рясний.
Багатір — див. багач.
Багатірка — див. багачка.
Багатій — див. багач.
Багатійка — див. багачка.

Багатіти — (щораз більше) багатшати, багатішати; (про накопичування майна і под. — ще) розживатися; (ставати заможним) заможніти; (примножуючи⁶ багатства) збагачуватися; (нечесним способом) наживатися.
Багато — розм. багачко; (дволи багато) чимало; (у значенні кількісного слова розм. — зрідка) купа, сила; (дуже багато) безліч, сила-силінна, ма-са, тьма, тьма-тьмуша, відомо-невідомо; хмара; фам. достобіса. Пор. знанчо.
Багатобарвний — різнобарвний, багатоколірний; різноколірний; (про яскравість кольорів) барвистий, квітчастий, кольористий.
Багатобарвність — багатоколірність; барвистість, квітчастість, кольористість. Пор. багатобарвний.
Багатознамінний — див. знаменний.
Багатозначний — (з особливим значенням — про погляд, усмішку тощо) значущий, значливий; (з особливим виразом — ще) промовистий, вимовний; (про очі, погляд — ще), виразистий.
Багатозначно — значуще, значливо; промовисто, вимовно, виразисто. Пор. багатозначний.
Багатоколірний — див. багатобарвний.
Багатоколірність — див. багатобарвність.

1), 2) фр; 3) заст; 4) рс; 5) р, кляса; 6) р, збільшуючи.

Багатолистяний — див. **ряснолистяний**.
Багатоли́тній — див. **довголітній**.

Багатолю́дний — лю́дний; *заст., уроч.* велелю́дний; (*про країну*) гу́стона́селений.

Багато́мвний — (*про балакуна*) велемо́вний, великомо́вний; *розм.* просторо́куватий.

Багаторо́звий — (*про дещо¹ меншу кількість*) кількаро́звий, неоднорозо́вий, неоднокра́тний; (*що буває нерідко*) ча́стий.

Багаторо́зово — див. **ча́сто**.

Багаторі́чний — див. **довголітній**.

Бага́тство — див. **досто́т**.

Бага́ття — див. **во́гнище**.

Бага́тшати — див. **бага́тіти**.

Бага́тющий — див. **бага́тій**.

Бага́цько — див. **бага́то**.

Бага́ч — *розм.* бага́тір, бага́тій; (*сільський власник*) курку́ль;⁶ (*грошовитий*) *розм.* товстосу́м;² *заст.* дукáч, дук, ду́ка, дукáр; *рідк.* срібля́нник.

Бага́чка — бага́тірка, бага́тійка, курку́лька;⁶ дукáрка. *Пор.* ба́гач.

Багни́стий — мочарува́тий; (*з водою на поверхні*) боло́тїстий; (*про дно ріки*) тванїстий.

Багно́ — драгва́, драговина́, мо́чар; (*з поверхнею, що трясеться*) трясовина́, багни́ще; (*здебільшого з водою на поверхні*) боло́то. *Пор.* гразь.

Багно́ка — див. **гразь**.

Багові́ння — твань; (*про намул з глиною*) глей, мул.

Багри́ти — див. **черво́ніти**.

Багри́ти — див. **багрові́ти**.

Багро́вий — багря́ний, темно-черво́ний, криваво-черво́ний; *розм.* бу́рякво́вий. *Пор.* черво́ний.

Багрові́ти — (*рідше*) багри́ти; *поез.* багря́ніти. *Пор.* черво́ніти.

Багря́ний — див. **багро́вий**.

Багря́ніти — див. **черво́ніти**.

Багря́ніти — див. **черво́ніти**.

Бади́ліна — (*трави*) би́ліна (*збіжжя, квітів*) стеблі́на.

Бади́лля — гічка, гич; (*бурякове*) бу́рячїння, бу́рякво́вїння, ботви́на; (*картопляне*) картоплї́ння;

(*гарбузове*) гарбузі́ння; (*кавунове, гарбузове, диняче, огіркове*) огу́диння, огу́дина, гу́диння, гу́дина; (*морквяне*) морко́вїння.

Бадьо́рїстий — див. **бра́вий**.

Бадьо́рїтися — хра́брува́ти[ся]³ хра́брїтися;³ (*ходить гоголем*) кози́рїтися, хизува́тися.

Бажáння — див. **хоті́ння**.

Бажáти (кому́ що) — зї́чити. *Пор.* хоті́ти.

Базáр — рї́нок; (*де торгують приношеними речами*) *розм.* товчу́ка;⁴ *заст.* тандї́та. *Пор.* **торг**.

Базари́нка — див. **хаба́р**.

Базари́ний — рї́нковий.

Базарува́ти — див. **торгува́ти**.

Базгра́ти — див. **мазію́кати**.

Базі́ка, базі́кало — див. 1) **балаку́н**; 2) **балаку́ха**.

Базі́кання — див. **балакани́на**.

Базі́кати *розм. фам.* — (*образно про недоречно балаканину*) варня́кати, верзя́кати, верзти́, патя́кати, плесті́ (*нісенітницю*), плеска́ти (*язиком*), ля́пати (*язиком*), мо́лоти (*язиком*), клепа́ти (*язиком*); (*рідше*) бе́вкати, бо́вкати. *Пор.* просторо́кати.

Базува́тися — див. **грунтува́тися**.

Ба́йда — див. 1) **гуля́ка**; 2) **скі́б[к]а**.

Ба́йда́к — див. **чове́н**.

Ба́йда́рка, ба́йда́ра — див. **чове́н**.

Ба́йдикува́ння — див. **безді́лля**.

Ба́йдикува́ти — див. **ледарува́ти**.

Ба́йдуже́ — ба́йдуже́но, ба́йдужли́во, апати́чно; (*в значенні присудка*) одна́ково, все одно́.

Ба́йдужи́й — ба́йдужни́й; *рідк.* ба́йдужли́вий; апати́чний; (*про вїраз очей*) холо́дний; (*до чужого горя*) нечу́лий.

Ба́йдуже́но — див. **ба́йдуже́**.

Ба́йка — див. **вїга́дка**.

Ба́йра́к — див. **я́р**.

Бака́й — див. **вїбо́їна**.

Балі́⁵ — див. **бе́нкє́т**.

Балага́н — див. **бу́д[к]а**.

Балакани́на *розм.* — (*пусті*) **бала́чкї**; *знев., фам.* **базі́кання**, **верзі́ння**, **патя́кання**, **ля́пання**, (*язи-*

1) трбхи; 2) р; 3) р, виявляти хоробрість; 4) р, товчо́к; 5) рпр, баль; 6) комуністичне тлумачення замо́жного селяни́на (се-ля́нки) в УРСР до колективіза́ції сільсько́го господа́рства.

хóm), пустомолóтство, марно-слóбство; (*пишномовна*) ірон. просторікання, просторікуван-ня.

Бала́кати — див. 1) говорити; 2) розмовляти.

Балаклівий — див. балакучий.

Балакун розм. — говорун; (*жартівливий*) баяндрасник; заст. перебєндя; (*що любить пусті балачки*) знев. пустомолóт, пустомєля, патякало; перен. базіка, базікало; (*що любить багато говорити — образно*) торохтій, тарáхкало; балала́йка;⁵ рідк. талала́й.

Балаку́ха розм. — говору́ха; (*про веселу*) шебету́ха, цокоту́ха; баяндрасниця; знев. пустомєля, базіка, базікало, торохтійка, тарáхкало; балала́йка⁵ талала́йка. Пор. балакун.

Балакучий — балаклівий; говіркий, говорючий, говорливий, гомінкий, гомі[о]нливий; (*про жінок*) шебетливий; язика́тний; рідк. слизькоязікий.

Балала́йка⁵ перен. — див. 1) балакун; 2) балаку́ха.

Баламут — див. 1) підбурювач; 2) спокусник.

Баламу́та — див. бунта́р.

Баламутити — див. 1) підбурювати; 2) туманіти.

Баламу́тка — див. спокусниця.

Балáчка — див. розмо́ва.

Ба́лія — див. це́брик.

Ба́лка — (*менша розміром*) вьярок, відолинок, улóговина, лóщовїна, лóщина.

Балюва́ти — див. бенкетува́ти.

Балуха́тний — див. витрішкува́тний.

Ба́лухи — див. о́чі.

Баяндрáси — див. теревє́ні.

Баяндрáсити розм. — баяндрáси правити, баяндрáси торóчити, баяндрáси розпускáти, бая́си точити, теревє́ні правити, теревє́нити, верзті нісенітницю. Пор. базікати.

Баяндрáсник — див. балакун.

Баяндрáсниця — див. балаку́ха.

Бая́си — див. теревє́ні.

Бамбу́ла — див. вайло́.

Банáльний — див. заялóжений.

Ба́нда — (*про суспільно шкідливий елемент*) згра́я, вата́га.

Банді́т — (*учасник грабіжницької банди*) грабіжник; (*рідше*) розбійник; розм. розбиша́ка, горлорі́з, хижа́к.

Бандиті́зм — див. розбиша́цтво.

Банді́тський — грабіжницький; розбійницький; розбиша́цький. Пор. банді́т.

Банке́т¹ — див. бенке́т.

Ба́нність — див. ту́га.

Банувáти — див. тужити.

Баня I (*приміщення для миття*) — ла́зня.

Баня II архт. — кўпол;² (*зрідка*) верх.

Баня́к — див. чаву́н.

Ба́нька (*водяна*) — див. бу́лька.

Банька́тий — див. витрішкува́тний.

Банькі́ — див. о́чі.

Барабáнити — див. стўкати.

Барабля́ — див. карто́пля.

Баранці́ — див. 1) хма́ра I; 2) хви́ля.

Барахлó — див. мо́тлох.

Ба́рва — див. 1) ко́лір; 2) (*про шерсть тварин*) масть.

Барві́стий — ба́рвний, пишноба́рвний, кольорі́стий, квітча́стий. Пор. багатоба́рвний.

Барві́стість — див. багатоба́рвність.

Ба́рвний — див. барві́стий.

Ба́рло — бочно́к; (*на сир та інші молочні продукти*) обл. бербе́нця.

Ба́рїти (*того, хто квапиться*) — розм. (*рідше*) га́яти; обл. ба́вити.

Ба́рїтися — га́ятися; розм. забаря́тися; обл. ба́витися, для́тися.

Ба́рїш³ — див. прїбу́ток.

Ба́рїшник — див. перепро́дувач.

Ба́рліг — див. 1) лігвище; 2) ка́люжа.

Ба́рхат⁴ — оксамі́т.

Ба́рхатний — оксамі́тний, оксамі́товий.

Баский (*кінь*) — (*в бігу*) прудкий, шпаркий, швидкий, бі́стрый; (*про темперамент*) гаря́чий.

1) рпр; бенке́т; 2) рсі; 3) тат; 4) рса; 5) рс, балаба́йка.

Бастувати — *див.* страйкувати.
Басувати — *див.* скакати.
Басун — *див.* румак.
Баталія — *див.* свάρка.
Батареєць¹ — *див.* артилеріст.
Батіг — пуга; (*довгий*) бич; (*з плетених ремінців*) нагай, нагайка, малахай, канчук; *мисл.* гарапник, арапник,¹¹ *фолк.* карбач.
Батожити — *див.* бити.
Батрак² — наймит.
Батракувати³ — батрачити,⁴ наймитувати.
Батрачка⁵ — наймичка.
Батувати — *див.* різати.
Батьківщина I — вітчизна, рідний край; *обл.* вітчизна.
Батьківщина II — *див.* спадщина.
Батько — *розм.* тато; (*рідше*) отець; *заст.* родитель; *обл.* нєньо.
Бахати — *див.* бабахати.
Бахкати — *див.* бабахати.
Бахнути — *див.* ударити.
Бахнутися — *див.* упасти.
Бахрома¹⁰ — *див.* торочки.
Бахур — *див.* розпутьник.
Бацнути — *див.* таракнути.
Бачити — *розм., рідк.* видати.
Бачитися (кому) — *див.* увижатися.
Башта — *див.* вежа.
Баюра — *див.* калюжа.
Баяти — *див.* розказувати.
Бгати — *див.* м'яги.
Бджільництво — (*розведення бджіл на пасіці*) пасічництво; (*про примітивний лісний промисел*) бортництво.
Бджоляр — (*що розводить бджіл у пасіці*) пасічник; (*що займається примітивним лісним бджільництвом*) бортник.
Бєбєхи — *див.* нуртші.
Бєбєхнути[ся] — *див.* упасти.
Бєвзь, бєвзєнь — *див.* дурєнь.
Бєвкати — *див.* 1) дзвонити; 2) базікати.
Бєгєря — *див.* ціпок.
Бєзбятченко — *див.* сиротá.
Бєзбєрєжний, бєзбєрєгий — *див.* бєзмєжний.
Бєзбєрєжність — *див.* бєзмєжність.
Бєзбєрєжно — *див.* бєзмєжно.

Бєзбєжник — *див.* атеїст.
Бєзбєжниця — *див.* атеїстка.
Бєзборбонний — *див.* 1) беззаборонний; 2) беззахисний.
Бєзбєжний¹² — *небоязкий, небоязливий;*¹² *неполохливий; (що нічого не лякається) безстрашний.* *Пор.* вїдвãжний.
Бєзвїйний — *див.* невїйний.
Бєзвїхідний (*про становище*) — *див.* скрутний.
Бєзвїхїдь — *див.* тупїк.⁶
Бєзвїдлãтний — *див.* бєзплãтний.
Бєзвїдлãтно — *див.* бєзплãтно.
Бєзвїдрãдний, бєзвїдрãдїсний — *див.* бєзрãдїсний.
Бєзвїрник — *див.* атеїст.
Бєзвїрниця — *див.* атеїстка.
Бєзвїчний — *див.* вїчний.
Бєзглўздий — (*про рїч*) абсўрдний, нїсенїтний, неподобний. *Пор.* дурний.
Бєзглўздя — абсўрд, нїсенїтниця, бєзглўздїсть, неподобність. *Пор.* бєзўмство.
Бєзголўвий — *див.* дурний.
Бєзголўв'я, (рїдше) бєзголўв'я — *див.* нєщãст'я.
Бєзгрãмотний⁹ — *див.* негрãмотний.⁹
Бєзгрãнїчний⁷ — *див.* бєзмєжний.
Бєзгрãнїчно⁸ — *див.* бєзмєжно.
Бєзгрунтўваний — *необгрунтўваний, бєзпїдстãвний.* *Пор.* нєспрємїжний.
Бєзгрунтўвнїсть — *див.* нєспрємїжнїсть.
Бєзгўчний — *див.* бєззвўчний.
Бєздãрний — *нєздїбний, недотєпний, бєзталãнний.*
Бєздїлля — *неробство; розм.* байдукувãння; *обл.* гўльки (*мн.*); (*про брак активностї*) бєздїяльність.
Бєздовїдний — *бєздоказовий; (про обвїнувãчення тощю) голослївний.*
Бєздобл'я, бєздїлля — *див.* недобл'я.
Бєздобльий — *див.* бєзталãнний.
Бєздомний — *бєзахãтний; (про дїтей — звичайно) бєзпритўльний.*

1) прр, батерієць; 2), 3), 4), 5) рс; 6) рс, тупий (глухий) кут; 7), 8) заст, обл; 9) заст, неписьмєнний; 10) рт; 11) прр, гарапник; 12) р.

Бездомник — (рідше) бездомок; (без рідні і власної хати) бур-лака; нетяга.

Бездонний — див. глибокий.

Бездощівий, **бездощовий** — див. засушливий.

Бездощів'я — див. засуха.

Бездужний — див. 1) неживий; 2) нечужий.

Безжальний — безжальний, (що не знав співчуття) безсердешний; (рідше) безсердний; (сильніше) жорстокосердий, жорсткий; (що не знав пощади) безпошадний.¹

Безжальність — див. жорстокість.

Безжально — безжально, безсердешно, безсердно; жорстоко; безпошадно.² Пор. безжальний.

Безжальний — див. безжальний.

Безжально — див. безжально.

Безжурний — (що нічим не журиться) нежурливий; (рідше) безсумний; (що не має турбот) безтурботний; (рідше) безклопінтий.

Беззаборонний — безборонний; (в чому нема заборони) незаборонений, дозволений; (без обмежень в користуванні) вільний.

Беззавітний³ — див. самовідданий.

Беззавітність⁴ — див. самовідданість.

Беззаконний — див. злочинний.

Беззаконник — див. злочинець.

Беззахисний — безборонний; (рідше) безборонний.

Беззвучний — безгучний; (про працю мотора тощо) безшумний; (про голос, плач тощо) глухий; див. ще приглушений.

Беззвучно — див. тихо.

Безземельний — див. бідний.

Беззмістовний — пустий; (про фрази тощо) порожній; (сильніше) пустомовний; розм. пусто-порожній.

Безклопінтий — див. безжурний.

Безконечний — див. безмежний.

Безконечність — див. безмежність.

Безкрай, **безкрайний** — див. безмежний.

Безкрайність, **безкрайність**, **безкрай** — див. безмежність.

Безкрівний — див. блідий.

Безладдя; (рідше) **безлад** — нелад, непорядок; (повний брак організованості) хаос; розм. розгардіяш.

Безладний — неорганізований; (позбавлений порядку і под.) хаотичний. Пор. недолодний.

Безлічний — див. безсоромний.

Безлічник — див. безсоромний.

Безлічність — див. безсоромність.

Безліч — див. багато.

Безлюдний — (без жителів)⁵ незаселений, ненаселений; (такий, де не видно або нема в даний момент людей) пустинний.

Безлюдько — див. відлюдник.

Безмежний — (про простір) безкрай, безкрайний; (рідше) безконечний; (якому не видно кінця — берегів) безбережний, безберегий; (якому немає міри) безмірний, незмірний; (якого оком годі охопити) неосяжний, неоглядний, неозорий; (про почуття) безмірний; (рідше) безграничний.⁶

Безмежність — безкрайність, безкрайність; (рідко) безкрай (розм.); безконечність; безбережність; безмірність; неосяжність, неоглядність, неозорість; безмірність; обл. безмір. Пор. **безмежний**.

Безмежно — без краю, без кінця; (сильніше) без кінця-краю, безбережно; неосяжно, неоглядно, неозорно, неозоро; безмірно; безгранично.⁷ Пор. **безмежний**.

Безмірний — див. **безмежний**.

Безмірність, **безмір** — див. **безмежність**.

Безмірно — див. **безмежно**.

Безмовний — див. мовчазний.

Безмовно — див. мовчки.

Безмовкий — див. дурний.

Безнадійний — див. розпачливий.

Безнадійність — безнадія; (крайня) відчай, розпач; обл. розпуча.

Безнастанний — див. безупінний.

Безнастанно — див. безупінно.

1) р, нещадний, немилосердний; 2) р, нещадно, немилосердно; 3), 4) заст; 5) заст, людей; 6), 7) заст, обл.

Безневинний — див. невинний.
 Безоборонний — див. беззахисний.
 Безодній — див. глибокий.
 Безодня — див. 1) глибина; 2) провалля.
 Безоплатний — див. безплатний.
 Безоплатно — див. безплатно.
 Безпам'ятний — див. забутливий.
 Безперебійний — див. безперервний.
 Безперебійно — див. безперервно.
 Безперервний — (про правильно налагоджену працю — без затримки, простоїв і под.) безперервний, безперебійний; (про дію, що довгий час не припиняється) безперестанний, безнастанний, безупинний, безупинний, неупинний; (що раз-по-раз повторюється) заст. разуразний.
 Безперервно — безперервно, безперебійно; безперестанно, безперестану, безперестанку, безнастанно, безупинно, неупинно. Пор. безперервний.
 Безперерівний — див. безперервний.
 Безперерівно — див. безперервно.
 Безперестанку, безперестанно, безперестану — див. безперервно.
 Безперестанний — див. безперервний.
 Безперечний — безспірний, незаперечний; (що виключає всякий сумнів) безсумнівний, цілком певний, очевидний.
 Безперечно — незаперечно, безсумнівно; (вставне слово) нема[є] сумніву; певна річ.
 Безпідставний — див. безгрунтовний.
 Безпідставність — див. неспроможність.
 Безплатний — безоплатний, безвідплатний; (набутий даром) даровий.
 Безплатно — безоплатно, безвідплатно; даром. Пор. безплатний.
 Безплідний — неплідний; (про землю) неродючий; (про худобу) яловий.
 Безпомилковий — непомільний, непохибний; (зрідка) непогрішимий.

Безпомилковість — непомільність.
 Безпорадний — безпомічний; (не спроможний) безсілий, безсильний.
 Безпорядки — див. бунт.
 Безпосередній — див. щирий.
 Безпощадний¹ — див. безжалісний.
 Безпощадно² — див. безжалісно.
 Безпритульний — див. бездомний.
 Безпросвітний — (про мряку, тьму і перен.) непроглядний; (сильніше) темний. Пор. безрадісний.
 Безпутний — див. непутний.
 Безп'ятко — див. чорт.
 Безрадісний — невеселий; (у вищій мірі) безвідрадісний; (рідше) безвідрадісний; (про життя, долю) безпросвітний.
 Безрадісно — див. сумно.
 Безрідний — див. одинокій.
 Безроба — див. свиня.
 Безрозсудний — нерозсудний, нерозсудливий, нерозважливий, нерозважний, небагаторозумний;³ (при крайньому ступені виявлення) безумний.
 Безсердешний, безсердний — див. безжалісний.
 Безсердешність — див. жорстокість.
 Безсердешно, безсердно — див. безжалісно.
 Безсілий — безсильний; (тільки при нестатку фізичних сил — ще) слабкий, німічний, квоблий, недолюбий, недолюбний.
 Безсілля — безсілість, слабкість, німіч, квоблість, недолюбність. Пор. безсілий.
 Безсільний — див. 1) безсілий; 2) безпорадний.
 Безслабний — див. ганібний.
 Безсмертний — вічний, немирущий; (такий, що ніколи не забудеться) немеркнучий; поєз. неув'ядний.
 Безсонний — невиспаний (ніч).
 Безсоння — безсонниця, нічніці; (у дітей) заст. несплячки.
 Безсоромна — див. соромитниця.
 Безсоромний — безстыдний;⁴ рідк. безлічний; (про слова, пісню) див. соромитний.

1) р, нещадний, немилосердний; 2) р, нещадно, немилосердно; 3) заст; 4) заст, обл.

Безсоромний, -ного — безстїдник,¹ соромїтник; *рїдк.* безліччик.
Безсоромність — безстїдність,¹ безстїдство;¹ *рїдк.* безлічність.
Безспїрний — *див.* безперечний.
Безстїдний¹ — *див.* безсоромний.
Безстїдник¹ — *див.* безсоромний.
Безстїдниця¹ — *див.* соромїтниця.
Безстїдність,¹ **безстїдство**¹ — *див.* безсоромність.
Безстрашний — *див.* безбоязний.⁷
Безстрашність — *див.* відвага.
Безстрашно — *див.* смїливо.
Безсумний — *див.* безжурний.
Безсумнівний — цілком певний, очевидний; (*спертий на доказах*) доведений; (*що не викликає заперечень*) безперечний, незаперечний.
Безсумнівно — *див.* безперечно.
Безталанный — нещасний; (*рїдше*) безщасний; *розм.* бездольний.
Безталання — *див.* недоля.
Безтурботний — *див.* безжурний.
Безтїмний — (*від схвилювання тощо*) нестїмний; (*як не свій*) несамовітій. *Пор.* дурний.
Безтїмно — нестїмно.
Безугавний — неугавний, негаву́ч[щ]ий, негавомвний, незмовкний, невмовкаючий; (*про оплески і под.*) нестихаючий, невшухаючий.
Безугавно — без угаву, неугавно, не вгавуючи, негавомвно, незмовкно; не стихаючи, не вшухаючи. *Пор.* безугавний.
Безумний — *див.* 1) безрозсудний; 2) божевільний.
Безумство² (*про поведінку*) — безумність, поез. бѣзум, нерозум, нерозумність; (*у вищій мірі*) дурість, глупота³ безглуздя; (*доведене до крайніх меж*) божевілля, шаленство, навіженство.
Безумствувати² — дурити; (*сильніше*) шаленити, шалїти; (*діяти безрозсудно*) божеволїти.
Безупінний — неупінний, безнастанний, безустанний, безперестанний. *Пор.* безперервний.

Безупінно — неупінно, безнастанно, безустанно, безперестану, безперестанку, безперестанно. *Пор.* безперервно.
Безустанний — *див.* безупінний.
Безустанно — *див.* безупінно.
Безутїшний — *див.* нерозважний.
Безутїшно — *див.* сумно.
Безутїмний — *див.* невтїмний.
Безхатній — *див.* бездїмний.
Безхїтрий — нелукавий. *Пор.* прямодушний.
Безхмарний — *див.* ясний.
Безцеремонний — зухвалїй, нахабний.
Безчєсний — *див.* ганьбний.
Безчєстити — *див.* ганьбїти.
Безчєстя — *див.* ганьба.
Безчїнство⁷ — *див.* бешкет
Безчїнствувати⁷ — *див.* бешкетувати.
Безштанько — *див.* 1) злидар; 2) шарпак.
Безшумний — *див.* беззвучний.
Безщасний — *див.* безталанный.
Бєльбас — *див.* телєпєнє.
Бєлькотати, **бєлькотїти** *розм.* — жєбонїти, бубонїти; (*про дїтей і зневажливо*) лепетати. *Пор.* говорїти.
Бєнкєт — (*урочистий*) банкєт;⁴ *заст.* ўчта; (*офіційний*,⁵ *власитовуваний в дипломатичних колах*) приєм;⁶ (*з музикою і танцями*) баль.
Бєнкєтєр — *див.* гуляка.
Бєнкєтувати — *розм.* балювати; (*про розвагу з пиятикою у просторїччї*) пїти-гуляти.
Бєнтєжити — непокобїти, турбувати; (*сильніше*) хвилювати.
Бєнтєжитися — (*від сорому тощо*) нїяковїти; (*від хвилювання* — *це*) розгублюватися; *розм.* збїватися з пантелїку. *Пор.* збєнтєжитися.
Бєрбєнїця — *див.* барїло.
Бєрегтї — *див.* 1) стерєгтї; 2) хоронїти.
Бєркїцьнутися — *див.* упастї.
Бєрлїн — *див.* карєта.
Бєручкїй — *див.* липкїй.
Бєсагї — *див.* саквї.

1), 2), 3) *заст.* обл; 4) *рпр.* бєнкєт; 5) *також:* офіційний; 6) *рс.* приїнятїя; 7) *р.*

Бесіда — *див.* розмова.
 Бесідник — *див.* 'співбесідник.
 Бесідувати — *див.* розмовляти.
 Бескид, бескед, бескет — *див.* 1) яр;
 2) обр'їв; 3) скеля.
 Бечівка — *див.* 1) вір'ївка; 2)
 2) шв'орка.
 Бечов'а — *див.* кан'ат.³
 Бешкет — безч'їнство,⁴ буйство,¹⁰ не-
 подобство; скандал; *розм.* де-
 бош; ⁶ *обл.* галабурда.
 Бешкетник — буйн;⁵ скандаліст;
розм. дебош'їр; ⁶ (*охочий до бій-*
ки розм. — це) задирака, за-
 біяка; *обл.* галабурдник.
 Бешкетувати — безч'їнствувати,⁴
 буйствувати,¹¹ буйнити,⁵ скандалі-
 ти; *розм.* дебош'їрити,⁶ бр'їти,
 колобр'їдити; *їдк.* шуруб'їрити;
обл. галабурдити.
 Бештати — *див.* картати.
 Бик — *див.* буг'ай.
 Билина (*трави*) — *див.* бадил'їна.
 Билиця — *див.* бувальщина.
 Бильця — *див.* поруччя.
 Бинда — *див.* стрічка.
 Биндюг'ї (*мн.*) — *див.* віз.
 Биндюжник — *див.* візник.
 Бістрий (*в бігу*) — *див.* швид-
 кий.
 Бистрина — бистринь, бистря.
 Бистріше — *див.* швидше.
 Бістро — *див.* швидко.
 Бистров'їд[н]ий — бістрий; (*про*
потік річки) бігучий.
 Бистрон'їгий? — прудкон'їгий, ско-
 роходий, швидкокон'їгий.
 Бистроплінний — швидкоплінний.
 Бистрот'а — *див.* швидк'їсть.
 Бистря — *див.* бистрина.
 Бїтва — *див.* бій.
 Бительня — *див.* терлиця.⁸
 Бїти — (*наносити удари*) батогом
 або чимнебудь гнучким) бат'ї-
 жити, бичувати, шмагати; (*об-*
разно) *розм.* пер'їшити, парити,
 шпарити, сікти, стьобати, хль'їс-
 тати, хв'їти, хворост'їти, мані-
 жити; хв'їськати, чесати, ч'їстри-
 ти, чухрати; (*кулаком, палицею,*
чимнебудь тяжчим)⁹ кулачити,
 стусувати, дубасити, духопелити,
 б'ухати, бухотити; *їдк.* га-

тити, гамселити, гателити, ги-
 лити, гніздити, гол'їмшити, гр'ї-
 ти, жарити,¹ клепати, колошма-
 тити, кресати, лупити, лупцю-
 вати, локшити, л'їщити, молот'ї-
 ти, мотлош'їти, окладати, п'їрчи-
 ти, стр'їгти (*по спині*), товкт'ї,
 човпт'ї, товкм'їтити.
 Бїтися (*дрижати*) — колот'їтися;
 (*сильніше*) кїдатися, тїпатися;
 (*про серце від схвилювання —*
це) тьохкати, теленькати. *Пор.*
 воювати.
 Бит'їг, бит'їок — *див.* ломов'їк.
 Бич — *див.* бат'їг.
 Бичувати — *див.* бат'їжити.
 Біг — *див.* течія.
 Біган'їна — *розм.* метушн'ї; (*їд-*
ше) мотан'їна.
 Бігати — (*метуш'їво*) ган'їти, га-
 сати; (*якнайшвидше — образно*)
 лїтати; (*туди й назад*) *розм.*
 шмиг'їтати; (*про покусану з'є-*
дзьом худобу й перен.) г'їдз[к]а-
 тися.
 Бігом — *розм.* бігц'їм, підтюпц'їм,
 тюпц'їм, трушк'їм.
 Біг'їти — (*скоро*) гн'їти[ся], мч'ї-
 ти[ся]; (*якнайшвидше — образ-*
но) лет'їти; (*тільки про істот*)
розм. мах'їти (*звичайно докон.*)
 чесати, чухрати.
 Біг'їнка — *див.* дизентер'їя.
 Бігун'їк, бігун'їця — *див.* др'їжки.
 Біг'їчний — *див.* бистров'їд[н]ий.
 Бігц'їм — *див.* бігом.
 Біда I — (*про нещасливий випа-*
док) приг'їда, прич'їна; *розм.*
 хал'їпа, пен'їя; (*як зло*) безго-
 л'їв'я, безголів'я (*їдше*); лїхо,
 лих'ї год'їна; *їдсил.* нещ'їстя,
 г'їре. *Пор.* 1) злїдн'ї; 2) лїхо.
 Біда II — *див.* двок'їлка.
 Бідак, (*їдше*) бїдар — *див.* злї-
 дар.
 Бїдарка — *див.* двок'їлка.
 Бідаха — *див.* бїдолаха.
 Бїди — *див.* злїгодн'ї.
 Бїдка — *див.* двок'їлка.
 Бїдкан'їя — *див.* нарікан'їя.
 Бїдкатися — *див.* 1) нарікати;
 2) бїдувати.
 Бїдкувати — *див.* турбуватися.

1) заст, кру'ча, провалля; 2) заст, мотуз'ок; 3) рс, лїнва;
 4) р; 5) заст; 6) рсф; 7) також: вітрон'їгий; 8) рф, бї-
 ти; 9) ва'жчим; 10) рс; 11) р.

Бідний — убогий, небагатий, неімущий;¹ (про селян дореволюційного села) безземельний, незаможний; (про життя, побут і под.) злиденний, нужденний; (рідше) нищій.² Пор. нещасний.

Бідність — убогість, убо́зтво, нестатки, недостатки;¹ (у вищій мірі) бідá, нүждá, зли́дні.

Бідніти — убо́жити, зводитися (з хазяйства), підупада́ти, занепа́дати.

Бідно — убо́го; (дуже) злиде́нно.

Бідно́та зб. — заст. голба́та, голь,³ сіро́ма, сіромáшня; знев. харпа́цтво.

Бідня́к — іст. незаможник.

Бідола́ха розм. — бідола́х (рідше), бідола́шний, -ного, бідáха, бідня́га, небора́ка, небора́к, серде́га, сіро́ма, сіромáша, горопа́ха.

Бідола́шка — див. 1) серде́шна; 2) серде́шний.

Бідола́шний — бідний, нещáсний; розм. серде́шний; (рідше) сіромáшний, горопа́шний.

Бидува́ння — див. зли́годні.

Бидува́ти — бідкати́ся; (тяжко) го́рюва́ти, поневі́рятися; (жити в зли́днях) зли́днюва́ти.

Біжу́чий — див. пото́чний.

Бій — битва; заст. брань.

Бійка — боротьба́; розм. таскані́на; (в якій не жалю́ть чубів — розм.) чуба́ніна; (на ножах) різа́ніна.

Бік — (рідше) сторо́на.

Білий — (при порівнянні — як сніг) білосні́жний, сніжно-бі́лий; (як ліля) поез. заст. ліле́йний, ле́лійний.

Білка — вивірка; обл. білі́ця.

Білові́к — див. чистові́к.

Білосні́жний — див. бі́лий.

Біля (кого, чо́го) — коло, край, о́бік, побі́ля, бли́з, бли́зько.

Біля́вий — див. ясноволб́сий.

Біля́к — див. за́ець.

Біль — див. стражда́ння.

Більшати — збільшувати́ся; (про день, воду і под.) прибува́ти; (людей і под.) розм. рідк. примно́жатися.¹²

Біографі́я — життє́пис; (свого життя) автобіографі́я.

Бір — див. ліс.

Біс міт. — розм. враг; лая́л. дідько. Пор. чорт.

Біснува́тий — шале́ний, скаже́ний; (сам не сві́й) несамові́тий.

Біснува́тися — шале́ти, шале́ніти, скаже́ніти.

Блага́ти — див. просі́ти.

Бла́го⁴ — див. добро́.

Благові́рна⁵ -но́ї — див. дру́жина I.

Благові́рний⁵ -ного — див. чолові́к.

Благоде́нствува́ти⁶ — див. гараздува́ти.

Благоді́йний⁷ — див. благотво́рний⁹

Благозвучі́йний⁹ — див. милозвучі́йний.

Благополучі́йний⁹ — (про резу́льтат тощо) щаслі́вий, вда́лий, успі́шний.

Благополу́чно⁹ — див. щаслі́во.

Благоро́дний⁹ — (про ащнок і т. п.) великоду́шний; заст.¹⁰ шляхеті́йний, лицарський.

Благорозу́мний⁹ — див. розсу́дливий.

Благорозу́мність⁹ — див. розсу́дливість.

Благорозу́мно⁹ — див. розсу́дливо.

Благотво́рний⁸ — благоді́йний,⁷ корисні́й; (про вплив — ще) позити́вний.

Благоуха́нний¹¹ — див. запа́шний.

Благува́тий — див. недоу́мкува́тий.

Блакитні́й — голуби́й, небесно-голуби́й, ясносі́ній, лазуро́вий, лазу́рний.¹³ Пор. сі́ній.

Блакитні́ти — див. голу́біти.¹²

Блакитнішати — див. голу́біти.¹²

Блакить — див. голу́бизна́.¹²

Блі́жчий — див. по́близький.

Бли́з, бли́зько (кого, чо́го) — див. бі́ля.

Бли́знята — бли́знюкі́; розм. дві́яніята.

Бли́зький (у просторі) — недале́кий; (зовсім близький) по́близький; (у недале́кому сусі́дстві) сусі́дній. Пор. -ті́сний.

Блі́кати — див. 1) бли́скати; 2) ми́гати.

Блі́кнути — див. гля́нути.

1) рс; 2) до 6) заст; 7) заст, доброді́йний; 8) заст, добро́чинний; 9) заст; 10) улс; 11) заст, паху́чий; 12) р; 13) рсі.

Блімати—мигати; (*про світло ще*) мигтати, миготіти, мигкотіти (*обл.*), мерехтати. *Пор.* світити[ся].

Блімаючий — *див.* мерехтливий.

Блімнути — *див.* глянути.

Блиск — *обл.* бляск; *підсил.* віблиск; (*відбите світло*) відблиск, відсвіт.

Блискавка — блискавиця; *розм.* мйгавка; *заст.* громовина, гриміиця; (*про відблиск далекої грози*) зірниця.

Блискати — (*світлом*) блищати; *підсил.* виблїскувати, блискотіти; (*рідше*) *поез.* бриніти; (*очима — сердито*) блїмати; *обл.* блїкати.

Блискуче — *див.* успішно.

Блискучий — *див.* 1) яскравий; 2) талановитий.

Блистіти — *див.* виблїскувати.

Блищати — *див.* 1) блїскати; 2) світити[ся]; 3) виблїскувати[ся].

Блідий — (*хворобливого вигляду*) безкрівний.

Бліднути — *див.* блякнути.

Блудяга — *див.* бродяга.

Блукати — бродити; (*лише про людину*) *розм.* вештатися, валандатися, тинятися; *сновигати*; (*без діла*) швєндяти[ся]; (*шукаючи дороги*) блудити. *Пор.* сновигати.

Блякнути — (*про зорі, місяць*) бліднути.

Бляск⁸ — *див.* блиск.

Бляха — жерсть⁹

Бляхар — жерстяник⁹

Бляшаний — жерстяний⁹

Бляшанка — жерстянка⁹

Бовваніти — *див.* виднітися.

Бовдур I — *див.* димар.

Бовдур II *фам. лайл.* — лобур, лобуряка, лбас, бєвзень, бєвзь; (*тулиця — ще*) йлоп, телєпень, довбєха.

Бовкати — *див.* 1) дзвоніти; 2) базікати.

Бовкнути — *див.* сказати.

Бовтатися — (*у воді*) плєскатися, хлюпатися; *розм.* хлюпєстатися.

Бовтнути — *див.* шуббєвснути.

Бовтун — *обл.* запороток. *Пор.* яйцє.

Богатїр³ — *див.* силач.

Богомяз — маляр; *знев.* мазїй.

Бодня — *див.* діжка.

Боєць — *див.* солдāt.

Божевїлля — безумство; *підсил.* навїженство; *розм.* шалєнство.

Божевїльний — безумний; (*про людину*) причїнний; (*у вищій мірі*) навїжений, нависний, шалєний; *розм.* не сповна рєзуму.

Божевїлити — *див.* безумствувати.⁴

Божїтися — *див.* клястися.

Бойовїк — *див.* солдāt.

Бокāl¹ — *див.* чарка.

Боклātий (*гелечик*) — *див.* черевātий.

Болїсний — *див.* 1) боліучий; 2) хорровїтий.

Болїти — (*що у кого*) ніти, щєміти.

Болотїстий — грязький; (*про вулиці і т. п.*) грязний;² *розм.* рїдк. кальний.

Болотник — *див.* чорт.

Болєто — *див.* грязь.

Боліучий — болїсний. *Пор.* злободєнний.

Болячка — нарів,⁶ чиряк.

Болячий⁵ — *див.* хвєрїй.

Бордє *невїдм.* — бордєвїй, темно-червоний.

Боржїй⁵ — *див.* швїдше.

Борзїй⁵ *поез.* — бїстрїй, прудкий, швїдкий.

Борзо⁵ — *див.* швїдко.

Борзопїсець⁷ — *див.* писачка.

Борїкатися — *див.* борїтїся.

Борїння — *див.* борїтьба.

Бормотати, бормотіти — *див.* мїмрити.

Борня — *див.* борїтьба.

Боронїти — *див.* 1) обороняти; 2) забороняти; 3) с.-г. боронувати.

Боронувати с.-г. — боронїти; (*перед сївою*) скордїти; (*після сїви*) волочїти.

1) рсф, кєліх, пугар; 2) рс, грязький; 3) рпт; 4) заст, дурїти, шалєнїти; 5) заст; 6) р, пухїр, вєред; 7) р; 8) обл; 9) з рс.

Боротися (*міряться силою*) — розм. борюкатися; (*рідше*) борікатися. *Пор.* воювати.

Боротьба — (*рідше*) борня; заст. боріння.

Бброшно — мукá; обл. мліво, мєливо.

Ббрсатися — *див.* кідатися.

Ббртник — *див.* бджоляр.

Ббртництво — *див.* бджільництво.

Борюкатися — *див.* боротися.

Ббсий — босоногий, невзугий, необутий.⁹

Ббсяк — обірванець, обідранець; обл. раклó. *Пор.* халамидник.

Ббтвіна — *див.* буряковиння.

Ббтінки¹ — *див.* черевіки.

Ббчка — діжка; (*пряма, циліндричної форми*) кáдїб, кáдївб; *рідк.* кáдуб, кúхва; *див.* ще баріло.

Ббгúz — страхополóх.

Ббгúzливий — *див.* боязкий.

Ббгúzливість — *див.* боязкість.

Ббгúzливо — *див.* боязко.

Ббгúzтво — *див.* боязкість.

Ббязкий — боязливий;² *підсил.* бо-гúzливий; (*що будь-чого лякається*) лякливий, полохливий; *рідк.* трéпетний,⁵ жахливий.

Ббязкість — боязливість;² боягúzливість, боягúzтво; лякливість, полохливість; жахливість. *Пор.* боязкий.

Ббязко — боязливо;² ббязно;² боягúzливо; лякливо, полохливо; жахливо. *Пор.* боязкий.

Ббязливий² — *див.* боязкий.

Ббязливо² — *див.* боязко.

Ббязно² — *див.* боязко.

Ббязнь³ — *див.* страх.

Ббярин — *див.* шляхтич.

Ббятися — (*при несподіваній причині страху*) лякатися, страхатися; (*відчувати жах*) жахатися; (*про тварин — звичайно*) полошитися, полóхатися.

Ббравий — бадьористий, хвáцький, молодéцький; *розм.* голінний.

Ббрак (*нехватка*)⁴ — недостáча, нестáча; (*повний*) відсутність (*даних тощо*).

Ббракорóб — *див.* партáч.

Ббракувати (чогó) — *див.* не вистачати.

Ббрама — *див.* ворóта.

Ббран — *див.* полóн.

Ббранець — *див.* полонéний.

Ббранка — *див.* полонянка.

Ббрань⁵ — *див.* бій.

Ббрáтáниця — *див.* племінниця.

Ббрáтáнич — *див.* племінник.

Ббрáтáтися — дружити; *розм.* жарт. кумáтися.

Ббрáтérський — *див.* брáтній.

Ббрáти — (*поспіхом, скорим⁶ рухом*) хапáти.

Ббрáтися I — (*скорим⁶ рухом рук*) хапáтися.

Ббрáтися II — *див.* женітися.⁷

Ббрáткі — *див.* щіпці.

Ббрáтній — брáтський, брáтérський.

Ббрéдень — *див.* сítка.

Ббрéдня — дурніця, нісенітниця, ма-ячнá.

Ббрéзкий — обрéзкий, набрáклий, одутлий, обрjúзглий,⁸ опухлий.

Ббрéзнути — набрáкати, брjúзгнути,⁸ опухáти.

Ббрéнькіт — *див.* дзвéнькіт.

Ббрéстї — (*в різних напрямках*) брóдити; (*по воді, болоті і под.*) *розм.* брбóхати[ся].

Ббрéхáння — *див.* гáвкання.

Ббрéхати *розм.* — (*трохи*) побрíхувати; (*для більшого вражіння — про хвалька*) прибрíхувати; *розм.* брехню точїти; (*образно*) *рідк.* дзвін великий літи. *Пор.* гáвкати.

Ббрéхáч — *див.* брехун.

Ббрéхáчка — *див.* бреху́ха.

Ббрéхливий — *див.* неправдливий.

Ббрéхня — *див.* неправда.

Ббрехун *розм.* — брехунець; *знев.* брехáч, брехáчка; *фам.* брехуняка; (*вправний*) *рідк.* чистобрéха, скоробрéха.

Ббреху́ха *розм.* — брехунка; брехáчка; чистобрéха, скоробрéха. *Пор.* брехун.

Ббреш¹ — *див.* вїлом.

Ббрїдитися — *див.* гидува́ти.

Ббрїдкий — гідкий, погáний, па-скудний.

Ббрїжа — *див.* склáдка.

1) рсф; 2), 3), 4) р; 5) заст; 6) швидкїм; 7) нар, одру́жу-ватися; 8) рс; 9) заст; 10) також: вра́ження.

Брїжі (на воді) — зиб;¹ (дрібні) жмури.
 Брїзкати — прїскати; (рогом) по́рскати; (іскри) сїпати.
 Брїка́ти[ся] — (про коня) хви́ца-ти[ся], виха́ти. Пор. упира́тися.
 Бриль — див. капелюх.
 Брині́ння — див. тремті́ння.
 Брині́ти — див. дзвені́ти.
 Бриньча́ти — див. дзвені́ти.
 Брі́ти¹ — див. голі́ти.
 Брі́тися¹ — див. голі́тися.
 Брі́чка — див. повозка.⁶
 Брі́шкати — див. пишати́ся.
 Брі́д — див. перехід.
 Броді́ти — див. 1) бресті́; 2) хо-ді́ти; 3) шумува́ти.
 Бродя́га — розм. погордл. забро́да, волоцю́га; обл. блудя́га, га-лайда́.
 Бро́їти розм. — колобродіти, шу-рубурі́ти.
 Брость — див. пуп'янок.
 Бруд — грязь, нечистота́; (на тілі) обл.² леп.
 Брудни́й — нечісти́й; (про облич-чя) замурзаний; (про одяг то-що) забруднений; (жирним)³ за-ялложений, засмальцьований, за-салений.
 Брудни́ти — каля́ти; (гряззю то-що) валя́ти, ма́зати; розм. ба́брати; (обличчя) замурзувати; (жирним)³ ялбозити, заялбжува-ти, засмальцьовувати, заса́люва-ти.
 Брукува́ти — див. мості́ти.
 Бру́нька — брость, пуп'янок.
 Брута́льний — гру́бий,⁷ грубія́нський.
 Брїзгну́ти⁶ — див. брє́зкнути.
 Бряжча́ння — бря́зкання, бря́зкіт, бря́зк; бря́зкотня́; бря́зкоті́ння; дзв'я́кання, дзв'я́к; деренча́ння; деренькоті́ння, деренькоті́ння; дзвені́ння, дзвє́нькіт, дзє́нькіт, дзє́ньк (рідше), дзеленча́ння, дзелє́нькання, дзє́нькання, дзє́нькоті́ння. Пор. бря́жча́ти.
 Бря́жча́ти — (про звук металю, скла, посуду) бря́зкати; підсил. бря́зкоті́ти; (доволі неприємно — про звук залі́зних предметів) дзв'я́кати; (при дрижанні) дерен-

ча́ти; підсил. деренькоті́ти, де-ренькоті́ти; (дзвінким звуком) дзвені́ти, дзеленча́ти, дзелє́нь-кати, дзє́нькати, дзє́нькоті́ти, дзелє́нькоті́ти.
 Бря́зк, бря́зкання — див. бря́ж-ча́ння.
 Бря́зкати — див. бря́жча́ти.
 Бря́зкіт, бря́зкоті́ння — див. бря́ж-ча́ння.
 Бря́зкоті́ти — див. бря́жча́ти.
 Бря́зкотня́ — див. бря́жча́ння.
 Бря́знути — див. упа́сти.
 Бря́кнути — див. бубня́віти.
 Брє́хати[ся] — див. 1) чала́пати; 2) хлю́патися.
 Брє́хнутися — див. упа́сти.
 Бубни́ти — див. вибива́ти.
 Бубня́віти (про бруньки дерев) — набуха́ти, бря́кнути, набря́кати. Пор. розбу́хати.
 Бубоні́ти — див. бурмота́ти.
 Бува́лий — див. досвідчений.
 Бува́льщина — билі́ця.
 Бува́ти — див. трапля́тися.
 Буга́й — (кастрований) бик; (зде-більшого робочий) віл.
 Буго́р — див. горб.
 Бугорча́тий — бугри́стий. Пор. горб-кува́тий.
 Бۇ́де — див. го́ді.
 Будє́нний — будні́й; (про день — ще) робочий; (прям. і перен. — про життя, події тощо) щодє́н-ний, повсякдє́нний.
 Буді́нок — дім; (про кам'яний — рідше) кам'яни́ця, камені́ця; (власний для однієї сім'ї) особ-ня́к.⁴ Пор. 1) ха́та; 2) пала́ц.
 Буді́тися — пробуджува́тися, про-кида́тися, проспівати́ся, просина́-тися, прочинати́ся.
 Буді́вля — див. спорۇ́да.
 Буд[к]а — (базарна, ярмаркова) балага́н, я́тка, пала́тка;⁵ (для пасти́хів) обл. ко́ліба.
 Бۇ́дні́й — див. будє́нний.
 Будова́ — див. спорۇ́да.
 Будува́ти — (спорۇ́ду) спорۇ́джу-вати, споруджа́ти; (з цегли, ка-меню) мурува́ти; (фундамент тощо) кла́сти; розм. ста́вити; (стіну під верх) виводі́ти.

1) рс; 2) улс; 3) заст, маснім; 4) рс, осібний (окре́мий) буді́нок; 5) рс, накриття́; 6) рс, повіз; 7) р; 8) рс.

Будучина, будучність, будучина — див. майбутність.
 Будь-хто — хтобудь, абійхто, хто-небудь.
 Будь-щоб — див. щонéбудь.
 Будь-який — див. абіякий.
 Бузувір — див. фанатик.
 Бузько — див. бусол.
 Буйний — (ростом) великий, високій; (про злаки, траву і под.) дорідний. Пор. 1) бурхливий; 2) ярсний.
 Буйно — див. рясно.
 Буйство¹ — див. бешкет.
 Буйствувати² — див. бешкетувати.
 Бук — див. кий.
 Буква — літера.
 Буквальный — (про переклад) дослівний, точний; (про сенс, розуміння) прямий.
 Буквоід ірон. — начотчик,³ талмудист.
 Букініст — див. книгár.
 Буланний — див. жовтявий.
 Булат — див. сталь.
 Булатний — див. стальной.⁴
 Булка — див. хліб.
 Бұльба — див. картопля.
 Бұлька (водяна і под.) — бұльбашка; (мильна і под.) банька, (мильна) пузір.⁵
 Булькати — див. витрішкуватий.
 Бұлькнути — див. шуббвснути.
 Бундючитися розм. — (про пихатого) пиндючитися, прїндитися, індічитися, кокбшитися, пўжитися; (про гонористого) гонорувати; (вдавати бравого) горіжитися, їжитися, козирітися; обл. фудулітися.
 Бундючний — пиндючний, пихатий; гордовітий, гонорїстий, гонорювтий; фудульний. Пор. бундючитися.
 Бундючність — пиндючність, пихатість, пиха; гордовітність, гонорїстність; фудулія. Пор. бундючитися.
 Бунт — за́колот, заворушення; (дореволюційне — про масові народні повстання) заст. безпорядки.

Бунтар — бунтівник, заколотник, підбурювач, підбурник, баламут; рідк. баламута.
 Бунтувати — підбурювати, підбивати (до бунту), баламутити.
 Буравити — див. свердліти.
 Буран — див. завірюха.
 Бурда — див. юшка.
 Буревій — див. вітер.
 Бурій — див. сірий.
 Бурити — див. 1) розв'ялювати; 2) текті.
 Бурити — див. свердліти.
 Буритися — див. хвилювати.
 Буркати — див. бурчати.
 Буркіт — див. шум.
 Буркотати, буркотіти — див. 1) бурчати; 2) воркувати.
 Буркотливий — воркотливий; розм. гарікливий.
 Буркотун — буркун, воркотун; обл. воркун.
 Буркотуха — воркотуха.
 Буркун — див. буркотун.
 Бурлака — див. бездóмник.
 Бурливий — див. бурхливий.
 Бурліти — вирувати, бїяти; (про збурені хвилі і перен.) кипіти, клекотати, клекотіти.
 Бурмотати, бурмотіти — див. мїмрити.
 Бурний — (неспокійний) розбурханий; (про море і под.) бурхливий; (про зливу, супроводжувану бурею) буряний.
 Бурта — кўпа, кўча.
 Бурувати — див. буяти.
 Бурун — хвіля, (висока) вал.
 Бурхати — див. бушувати.
 Бурхливий — (про стихійні сили, море, хвилі) бурливий, бурний, розбурханий; (про вітер) буйний, рвучкий, порївчастий, навальний.
 Бурхнути — див. рїнути.
 Бурчак — див. потїк.
 Бурчати (з незадоволення) — буркати; підсил. буркотати, буркотіти; (рідше) розм. ворчати;⁶ (грубо)⁷ гарікати.
 Буря — (сильна з грозами) гроза; розм.⁸ громовїця; (на морі) шторм. Пор. хуртовїна.

1) рс, бўча, гвалт; 2) р; 3) рс, начїтник, начїтанець; 4) р. сталевий; 5) рс; 6) р, гарчати; 7) р, брутально; 8) улс.

Буряко́вий (колір) — див. багрóвий.
 Буряко́вння — бурячіння, ботвіна. Пор. бадилля.
 Бу́ря́н — обл. хопта.
 Бу́рянний — див. бу́рний.
 Бу́рячіння — див. бу́ряковіння.
 Бу́сол — бусел, лелéка, чорногу́з; обл. бузько́; рідк. бу́сень.
 Бу́ти — існува́ти; (про наявність чого) ма́тися.
 Бу́тлявий — див. трухля́вий.
 Бу́ття́ — див. існува́ння.
 Бу́фет — див. заку́сочна.
 Бу́хан, буха́нець — див. стуса́н.
 Бу́хати розм. — див. 1) бити; 2) (про постріл) баба́хати.
 Бу́хикати — див. ка́шляти.
 Бу́х[к]ати — див. стріля́ти.
 Бу́хкотіти — див. бі́ти.
 Бу́хнути — див. 1) уде́рити; 2) упа́сти.
 Бу́хнутися — див. упа́сти.
 Бу́хон — див. хлі́б.

Бу́хта¹ див. зато́ка.
 Бу́цати — бу́цатися; розм. бу́цкати; (рогами) бі́ти, коло́ти.
 Буцега́рня — див. арешта́нтська.
 Буцефа́л — див. ша́па.
 Бу́цкати — див. бу́цати.
 Бу́ча розм. — тарара́м, гармі́дер; (рідше) ша́рварок, веремі́й, веремі́я, содо́м, содо́ма.
 Буча́вити — див. 1) набряка́ти; 2) тве́рднути.
 Бучни́й — бучли́вий (обл.); (що викликає сенса́цію) гучни́й; (що вражає своєю розкі́шшю, багатством) пишни́й.
 Бушува́ти — (про море, стихі́йні сили) бурха́ти, буя́ти; обл. шпува́ти.
 Буя́н² — див. бешке́тник.
 Буя́нити³ — див. бешкетува́ти.
 Буя́ти — (на хвилях) нести́ся; (в повітряних просторах) ширя́ти; (круговим польото́м)⁴ кружля́ти. Пор. 1) бурлі́ти; 2) рості́.

В

Ва́ба — див. зва́ба.
 Ва́бити — ма́йти, на́дити; (си́льніше) тягті́.
 Ва́битися (на ко́го, на що) — ла́ситися, ла́сува́тися, на́дитися, ква́питися.
 Ва́блiвий — див. прива́блiвий.
 Вага́ (прилад для ва́ження) — ва́ги, ва́гівни́ця; заст. ва́жниця; (ті́льки з коромислом) терези́; (менші́ розміро́м) ша́льки. Пор. 1) ванта́ж; 2) тяга́р; 3) зна́чення.
 Вага́ння — хита́ння, нерішу́чість; заст. вага́.
 Вага́тися — не зва́жуватися, не нава́жуватися, не насьмілюва́тися; обл. варува́тися.
 Ва́ги — див. вага́.
 Ва́гівни́ця — див. вага́.
 Вагові́тий — див. 1) ва́жливий; 2) ва́жкий.

Вагові́з — див. 1) грузо́вік;⁵ 2) (про коня) ломові́к.
 Ваготá — див. тяга́р.
 Ва́да — (фі́зична — зви́чайно у тварин) га́ндж;⁶ (в механі́змі, товарах тощо) дефе́кт; (в науковій пра́ці, організації роботи тощо) недо́лік, хи́ба; (моральна) поро́к!
 Ва́дити — див. шко́дити.
 Ва́дливий, ва́дкий — див. шко́дливий.
 Ва́дливі́сть — див. шко́дливі́сть.
 Ва́дливо — див. шко́дливо.
 Ва́житися (перек.) — нава́жуватися, насьмілюва́тися, осмілюва́тися; див. ще зва́жуватися.
 Ва́жиль — підойма, двигу́н, руші́й.
 Ва́жкий — (фі́зичною вагою) ваго́втий; розм. ва́жучий. Пор. не́лégкий.

1) рн; 2), 3) заст; 4) рф, (коловім ле́том); 5) рс, вагові́з, ванта́жне а́вто, тягарі́вка; 6) га́ндж(а) і ганч; 7) рс.

Важкість — див. *трудність*.
Важко — див. *скрутно*.
Важливий — важний;¹ *рідк.* (*великої ваги справа — рідше*) *ваговитий*; (*винятково серйозного характеру*) *відповідальний*. *Пор.* *поважний*.
Важливість — див. *значення*.
Важний¹ — див. 1) *важливий*; 2) *поважний*.
Важниця — див. *вага*.
Важучий — див. *важкий*.
Вайло *розм.* — *вахлаї, вахлак, тухтій; фам.* *бамбула, мамула, макуха*. *Пор.* *м'яло*.
Вайлуватий — *незграбний, невороткий, лантухуватий*.
Вал — див. 1) *насип*; 2) *хвіля*; 3) *шанець*.
Валандатися — див. *блукати*.
Валіти — *валяти*; (*стїни і т. п.*) *розв'альювати, бурїти*; (*догори дном*) *перекидати, перевертати*. *Пор.* *сунути II*.
Валїтися — *зав'альюватися, розв'альюватися*; (*про людину — від утоми*) *падати*.
Валїй — див. *шапов'ал*.
В'алка — див. *ват'ага*.
Валкувати — див. *гром'адити*.
Валування — див. *г'авкання*.
Валувати (*про собак*) — див. *г'авкати*.
Валюшник — див. *шапов'ал*.
В'алянки, в'алянці — *повст'яники, повст'якї*.
Вал'яти (*г'рязю*) — див. *бруднїти*.
Вал'їтися (*про порозкиданї речї*) — див. *лежати*.
Вандрївка — див. *п'одорож*.
Вандрувати — див. *п'одорожу-вати*.
Вантаж — *вага, пок'лажа*; *груз*;² *кладь*.
Вантажити — (*на коня, верблюда і под.*) *в'ючити*.³
Ванькїр — див. *кїмн'ата*.
Вар — див. 1) *жара*; 2) *окрїп*.
Варїти — (*страву*) *готувати*.
Варн'якати — див. *базїкати*.
В'арта — *стор'ожка, караул*;⁵ (*прикордонна*) *заст'ава*; *заст'*⁴ *ч'ата*.
В'артий, варт (*чог'о*) — див. *гідний*.

Вартовий, -вого — *стор'ож*; *заст.*⁶ *вартівнїк*; *військ.* *караульний*;⁵ *рет.* *страж*.⁷
Вартувати — *стор'ожити*; *військ.* *караулити*;⁵ *заст.*⁸ *чатувати*.
Варуватися — див. *ваг'атися*.
Васильк'овий⁹ — див. *вол'шк'овий*.
Ват'аг — див. *чаб'ан*.
Ват'ага — (*органїзована*) *загїн*; (*неорганїзована*) *нат'овп, в'алка*; (*рідше*) *к'упа*; *знев.* *зг'рая*.
Ватажкувати — див. *верхов'одити*.
Ватаж'ок, рїдк. *ватаж'ок, в'ат'аг* — *проводїр, в'ожак*;¹⁰ (*заправила*) *верхов'од*; (*рідше*) *верхов'ода*; *розм.* *заводїй*; *перен.* *отам'ан*.
В'атра — див. *баг'аття*.
Вахл'ай, вахлак — див. *вайло*.
Вбач'атися — див. *увиж'атися*.
Вб'ивати (*в'тикати*) — *вган'яти, заган'яти*. *Пор.* *встромл'яти*.
Ввиж'атися — див. *увиж'атися*.
Вв'ічливий — див. *ув'ічливий*.
Вгав'ати — див. *угав'ати*.
Вган'яти — див. 1) *вб'ивати*; 2) *встромл'яти*.
Вгорб'ювати — див. *встромл'яти*.
Вд'алїй — (*з добрим результатом*¹⁶) *успїшний, благопол'учний*;¹¹ (*про зауваження тощо*) *вл'учний*.
Вд'ача — *натура, хар'актер*; (*рідше*) *н'оров*.
Вдивл'ятися — див. *див'їтися*.
Вдир'атися — див. *вторг'атися*.¹²
В'ежа — *б'ашта*; (*стор'ожова*) *вїшка*; (*пожежна*) *каланч'а*.
Везтї безос. — див. *щаст'їти*.
Велел'юдний — див. *багатол'юдний*.
Велем'овний — див. *багатом'овний*.
В'елет — див. *в'елетень*.
Велет'єнський — *титанїчний, гїгантський, колос'альний*. *Пор.* *в'елетень*.
В'елетень — *велет* (*поез.*), *титан* (*рит.*); (*про речї звичайно*) *гїгант, колос*.¹³
Велїкий — (*доволї*) *чим'алїй*; (*на зрїст, розмїр*) *р'ослий*; (*великого зросту*) *крупний*;¹⁴ *розм.* *здоровий*.
Великод'ушний — див. *благор'одний*.¹⁵

1) р; 2) рс; 3) тюрк; 4) улс; 5) рт; 6) улс; 7) заст; 8) улс; 9) р; 10) рс; 11) заст; 12) рс; 13) гр; 14) рс; 15) заст; 16) фр, вїслїдом.

Великомовний — *див.* багатомовний.
 Велікопáнський — *див.* шляхетський.
 Велітель¹ — *див.* володár.
 Велітелька² — *див.* володáрка.
 Веліч — велічя, велічність; (*у поєднанні з урочистістю*) велічавість.
 Велічавий — *див.* велічний.
 Велічавість — *див.* веліч.
 Велічати — *див.* 1) звáти; 2) слáвити.
 Велічатися — *див.* пишáтися.
 Велічний — велічавий, грандіозний.³
 Велічність — *див.* веліч.
 Веліччя — *див.* веліч.
 Веління — *див.* наказ.
 Веліти — *див.* наkáзувати.
 Вельми — *див.* дуже.
 Вельмóжа *заст., ірон.* — ма́гнат, можновладець.
 Вепр — *див.* кабан.
 Вербéчка⁴ — *див.* юрба.
 Вéргати — *див.* кідати.
 Вердікт — *див.* вірок.
 Вéред, вéреди — *див.* прімха.
 Вередіти — *див.* роз'ятрювати.
 Вередлівий — капризний, примхливий; (*у кого пусті вигадки, забаванки*) вибагливий, вигадливий, вимисливий;⁶ (*у виборі*) перебірливий; (*з чудними примхами*) химерний; *заст.* химорóдний.
 Вередувáти — капризувáти, прімхати, вигáдувати; *розм.* витребенькувати, перебэндювати, химерувáти; (*у виборі*) перебиráти.
 Вередун, вередник, (*рідше*) вередій — *розм.* капризун, капризуля; (*у виборі — ще*) перебірник; *рідк.* перебэндя. *Пор.* вередувáти.
 Вередунка, вередуха, вередниця — *розм.* капризуха, капризуля; (*у виборі — ще*) перебірниця.
 Веремій, веремія — *див.* буча.
 Вéреск — *див.* крик.
 Верескливий — *див.* крикливий.
 Верескун — *див.* крикун.
 Вéрета — *див.* рядно.

Верещáка — *див.* крикун.
 Верещáти — *див.* 1) кричáти; 2) вищáти.
 Верзіння — *див.* базікання.
 Верзті — *див.* базікати.
 Верзтáтися — *див.* увижáтися.
 Верзякати — *див.* базікати.
 Верлáнь — *див.* крикун.
 Верствá — пласт; (*про соцгрупу*)⁵ населення — *ще*) шар.
 Вертáтися — *див.* повертáтися.
 Вертéп — *див.* 1) печера; 2) яр.
 Вертіхвіст — *див.* вітрогón.
 Вертіхвістка — *див.* вітрогónка.
 Вертіти — крутіти; (*хвостом*) вилáти, махáти, молóти.
 Вертітися — крутітися; (коло кóго) вїтися, увивáтися; (*квапливо*) звивáтися; (*неспокійно сидіти*) *розм.* вовтузитися, соватися.
 Верткий — в'юнкий, вертливий, вертлявий. *Пор.* рухливий.
 Вéрткість — *див.* рухливість.
 Вертлівість, вертлявість — *див.* рухливість.
 Вертун — дзйга; (*що не може всидіти на місці*) *розм.* непосіда; (*рідше*) крутько.
 Вертуха — дзйга; непосіда. *Пор.* вертун.
 Верх I — (*дерева, гори*) верхів'я, верхівка, верховіна, вершіна; (*тільки дерев — ще*) верховіття; (*тільки гори — ще*) шпиль; обл. грунь.
 Верх II — *див.* перевáга.
 Верхівéць — *див.* вёршник.
 Верхівка — *див.* верх I.
 Верхів'я — *див.* 1) верх I; 2) верхоріччя.
 Вёрхній — (*що знаходиться вгорі*) горішній; (*тільки про бік тканини*) лицювий, правий.
 Верховіна — *див.* верх I.
 Верховінець — *див.* горяний.
 Верховінний — *див.* гірський.
 Верховіття — *див.* верх I.
 Верховóд, верховóда — *див.* ватажок.
 Верховодити — ватажкувáти; (*в хазяйстві тощо*) порядкувáти, хазяйнувáти; (*розпоряджатися*)

1), 2) *заст.*; 3) фр; 4) мотузка до коліски; 5) комуністичний вислів, скорочення слів: соціально група; 6) *заст.*

розм. заправляти; (зневажливо) орудувати.
Верхогони — див. перегони.
Верхоріччя — верхів'я, верхня течія.
Верцядло — див. дзеркало.
Верчик — див. жмут[ок].
Верша — див. хвátка.⁶
Вершина — див. верх I.
Вершити (розпоряджатися) — див. робити.
Вершник — верхівець, їздець. Пор. кіннотник.
Веселий — радісний.
Веселик — див. журавель.
Веселити — звеселяти, розвеселяти; (давати радість) радувати, тішити.
Веселитися — звеселятися (звичайно докон.); (відчувати радість) радіти, радуватися; (справляти торжество) і підсил. торжествувати,² тріюмфувати.
Веселка — див. райдуга.
Веселун — весельчак; забавник, потішник.
Веслувати — гребті.
Весляр — див. гребець.
Веснянки — див. ластовиння.
Вестіся — див. щастіти.
Весь, увесь — розм. всенький; (на визначення часу) цілий (день і под.).
Вётхий³ — див. старий.
Вечірка — вечорінка. Пор. сходини.
Вечорніці — заст. до́світки.
Вечоріти — див. смеркати[ся].
Вештанець — див. сновіга.
Вештатися фам. — волочитися, віятися, тягáтися, тиня́тися, швендяти[ся]. Пор. блукати.
Взаємини — взаємовідносини. Пор. відносини.
Взаємний — (спільний для обох сторін) обопільний.
Взаємовідносини — див. взаємини.
Взірець — див. зразок.
Взірцевий — див. зразковий.
Вивалити — див. 1) винищувати; 2) виручати.
Вибáгливий — (з серйозними вимогами до кого) вимóгливий;

(з химерними вимогами) розбірливий, перебірливий.
Вібалок — див. ярбок.
Вибáлушувати (о́чі) — див. витріщати.
Вибачати — див. пробачати.
Вибачення — див. пробачення.
Вибáчливий — див. поблáжливий.
Вибáвати (в такт) — барабанити, тарáбанити; (на бубні) бубніти. Пор. танцювати.
Вибирати — див. виймати.
Вибиратися — 1) (нагору) див. вилáзити; 2) (в дорогу) див. вирушати.
Вибій — див. вибóйна.
Виблиск — див. блиск.
Вибліскувати, (рідше) вибл́скуватися — див. бліскати.
Вибовкати розм. — (таємницю) виказати; фам. вільпати.
Вибóвтувати — див. випл́скувати.
Вибóвтуватися — див. вихл́пуватися.
Вибóйна (на дорозі) — ви́бій; розм. ковдóбина; обл. бакáй.
Виборсатися (з чо́го) — див. ви́плутатися.
Вибрик — див. ви́хватка.⁴
Вибр́хуватися — див. випр́вдуватися.
Вибухати — див. спалáхувати.
Вібуяти — див. вірости.
Вивернутися — див. 1) ви́плутатися; 2) розлягáтися.
Виверт — (про хитроці) ви́крут, ви́крутка, ви́крутас.
Вівід — див. димáр.
Вівірка — див. білка.
Вивірати — див. випр́бувати.
Вивóдити — див. 1) винищувати; 2) будувати; 3) зображати.
Вивóдитися (про плями) — див. щезати.
Виволкати — див. витягати.
Вивчати — (зрутновніше) студіювати; (практично) досліджувати.
Вігад — див. вігадка.
Вігади — див. вігадки.
Вігадка — вігад, вймисел;⁵ перен. бáйка; фанта́зія. Пор. вітівка.
Вігадки — (химерні) вігади; розм. витребéньки.

1), 2), 3) заст; 4) рс; 5), 6) заст.

Вигадливий — *див.* вередливий.
Вигадник — вигадчик, вигадько; (*пустотливий*) витівник; *заст.* штукάρ.
Вигадниця, вигадчиця — витівниця; штукάρка. *Пор.* вигадник.
Вигадувати — видумувати, вимишляти,¹ вимудр'ювати; фантазувати. *Пор.* вередувати.
Вигібати — *див.* вимирати.
Вигінистий — *див.* гнучкий.
Вигідний — корисний.
Вигідний (для користування) — *див.* зручний.
Вігін — *див.* пасовище.
Виглядати² — *див.* скидатися.
Вігнатися (про ріст) — *див.* вірости.
Вигнічувати — *див.* видавлювати.
Вигорювати (кому) — *див.* докоряти.
Вігода — корість; (в порівнянні з чим) віграш, перевага.
Вигоднюватися — *див.* випогбджуватися.
Виготовляти — *див.* виробляти.
Вігобувати — *див.* виліковувати.
Вигравати — *див.* гарцювати.
Віграш — *див.* вігода.
Віграшка — *див.* 1) забáva; 2) забавка.
Вигублювати, вигубляти — *див.* винищувати.
Вігук — *див.* вікрик.
Вігулькнути[ся] — *див.* виринати.
Вид — *див.* обліччя.
Видавати (кого) — зраджувати; (на допиті) викáзувати.
Видавлювати¹ — видúшувати, вичáвлювати, вигнічувати, витискати, вжимати.¹
Видати¹ — *див.* бачити.
Видатний — визначний, значний; (про людину) знáтний; (про становище) відний; (про подію — це) знаменний.
Видзобувати — *див.* викльобувати.
Видивлятися (на кого, в що) — (*пильно*) *розм.* втúплювати б́чи (в кого, в що), втúплюватися очима (в кого, в що).
Видиво — *див.* пр́вид.
Видимий — (що його можна по-

бачити) відний; *книжн.* зр́мий.
Пор. очев́идний.
Видимо-нев́идимо — *див.* багáто.
Видирати — *див.* виривати.
Видиратися (на гору) — *див.* вилáзити.
Виділятися — *див.* вирізнятися.
Видіння — (*рідше*) відиво. *Пор.* пр́вид.
Видний — *див.* 1) видимий; 2) в́датний; 3) ясний.
Видніти — *див.* розвиднітися.
Виднітися — (*невиразно*) бовваніти, мр́ти; (*вдалині*) мая́йти, майоріти; (*невиразними цятками*) ряб́тися.
Виднокóло — *див.* óбрій.
Виднокрúг — *див.* óбрій.
Видобувати — *див.* 1) витягати; 2) вихоплювати.
Видоб́бувати — *розм.* в́колúпувати.
Видолинок — лóщина, лощóвина, віярок, улóговина. *Пор.* бáлка.
Видряпуватися (нагору) — *див.* вилáзити.
Видúжувати — одúжувати, здоровіти, здорóвшати, здоровішати, поправля́тися; *розм.* виходжува́тися, вичúнювати, очúнювати; *фам.* вичúхуватися.
Видумувати — *див.* вигадувати.
Видúрювати — *див.* вимáнювати.¹
Видúшувати — *див.* видавлювати.¹
Вижидати¹ — *див.* чекáти.
Вижимати — *див.* видавлювати.¹
Визволяти (з тяжкого становища) — *див.* виручáти.
Визивний² — *див.* зухвáлий.
Визиск — *див.* експлуатáція.
Визіскування — *див.* експлуатáція.
Визіскувати — *див.* експлуатувати.
Визіскувач — *див.* експлуатáтор.
Визначáтися — *див.* вирізня́тися.
Візначення — *наук.* дефініція.
Визначний — *див.* в́датний.
Визубень — *див.* щерб́на.
Визублений — *див.* щерб́тий.
Визублювати — *див.* вищерблювати.
Визублюватися — *див.* вищерблюватися.

1) *заст.*; 2) *р.*, задірливий; 3) *обл.*, ма́ти вігляд.

Визубрити¹¹ розм. — визудити,¹¹ перен. фам. вітовкти.
Визуджувати¹¹ див. учитися.
Визудити¹¹ див. визубрити.¹¹
Виймати — витягати; (*бистрим¹ рухом*) вихоплювати, вихв'ачувати; (*хліб з печі*) вибирати.
Віказ — див. доніс.²
Віказати — див. вібовкати.
Віказувати — 1) (кого) див. видавати; 2) (свої почуття тощо) див. виявляти.
Віказувач, **вікажчик** — див. донощик.⁴
Виканючувати — див. випрошувати.
Вікапаний — див. вилитий.
Вікінчувати — див. кінчати.
Викладати — див. учіти.
Викладач — див. учитель.
Віклик — див. викрик.
Виклика́ти (*неприємності і под.*) — див. спричиняти.
Викльобувати — видзьобувати; видобувати.
Виколупувати — див. видобувати.
Віконання — див. здійснення.
Віконувати — (*проводити в життя*) здійснювати; реалізувати; (*чию волю*) заст. чинити.
Використання — див. ужиток.
Використовувати — див. користуватися.
Викоріювати, **викоріняти** — (*кущі; образно*) викорчовувати; корчувати; (*зілля і перен.*) виплювати.
Викохувати — пестити, леліяти, плекати.
Викривати — (*обман,³ брехню чию*) виявляти.
Вікрик — вігук, віклик.
Викрішуватися — див. вищерблюватися.
Вікрут — див. віверт.
Вікрутас — див. віверт.
Вікрутитися — див. виплутатися.
Вікрутка — див. віверт.
Викр'ючуватися — див. хитрувати.
Вилізати (*на гору і под.*) — вибиратися; (*насилу*) видиратися, видряпуватися; (*бистро⁸*) вихоплюватися.

Виліскувати[ся] — лисніти[ся], блищати; (*рідше*) блистити; (*різницю кольорами*) мінитися, леліти, відливати.
Вилитий розм. — вікапаний, достеменний. Пор. схожий.
Вилікбовувати — (*рідше*) зціляти; (*рани*) вигоювати.
Вилічувати — див. вирахбовувати.
Виліга крав. — (*на рукавах*) обшлаг;⁶ заст. закарва́ш, закарва́ш.
Вілом — див. пробі́на.
Вилуплюватися — див. витріщати.
Віляпати — див. вібовкати.
Віляск — див. відгомін.
Виліяти (*хвостом*) — див. вертіти.
Вимагатель⁷ — див. хабарник.
Вимагати (чого) — домагатися; розм. допоминатися; (*рідше*) допевнятися, допевнюватися; (*настійно*) наполягати (на чому).
Вимальбовуватися (*ставати видним*) — див. вирисбовуватися.
Виманювати (у ког що) — видурювати; (*лише докон.*) розм. вимантачити.
Вимівина — див. водорій.
Вимирати — (*в боротьбі з тяжкими життєвими умовами*) вигібати; (*про рід і под.*) розм. переводитися.
Вімісел⁸ — див. вігадка.
Вимислівий⁴ — див. вередливий.
Вимишляти⁵ — див. вигадувати.
Вимовляти — див. 1) висловлювати; 2) докоря́ти.
Вимовлятися — див. виправдуватися.
Вимовний — див. виразистий.
Вимовно — див. багатозначно.
Виміга — (*настійна*) домагання, наполягання.
Вимігливий — (*у відношенні до кого*) вибагливий; (*в дрібницях*) педантичний.
Вимі́на⁹ див. водорій.
Вимблювати¹⁰ див. випрошувати.
Вимірувати — див. винищувати.
Вимудровувати — див. вигадувати.
Вимушений — (*неприродний*) силуваний, ріблений, удаваний.

1) швидкім; 2) рс, обмова; 3) рс, о(б)ма́на, ошуканство, шах — райство; 4) р, віказник; 5) краще: швідко; 6) рн, чохла; 7) заст; 8) заст; 9) рс, вимівина; 10) заст, вибагувати; 11) р.

Ві́мущеність — *див. сі́луваність.*
Ві́мущено — *див. сі́лувано.*
Вина́ — *див. прові́на.*
Винагоро́да — винагородження, нагоро́да; (з метою стимулюва-ти кого) премо́я.
Виника́ти — з'явля́тися, появля́тися; (*про абстрактні поняття — питання тощо*) поставати́; (*про сумніви*) зароджува́тися.
Виникнення́ — поста́ння; зародження́. *Пор. виника́ти.*
Вини́щення — *див. розгрома́.*¹
Вини́щувати — ни́щити, знищува-ти, вигу́блювати, вигубля́ти; (*шкідників, комах тощо*) виво́дити,² вибавля́ти; (*отрутою*) ви-тру́ювати; (*голодом*) ви́мрюва-ти; *див. ще викорі́нювати.*
Вінний — прові́нний, винува́тий.
Винозо́рій — *див. далекозо́рій.*
Видноколо́ — *див. о́брії.*
Віно́ска³ — *див. примі́тка.*
Винохо́дець, винохі́д — *див. ри-са́к.*
Винува́тець — прові́нник.
Винува́тий — *див. вінний.*
Винува́тити — *див. обвинува́чу-вати.*
Виня́тковий — *див. надзви́чайний.*
Виня́тково — *див. надзви́чайно.*
Випада́є безос. — годі́ться, лі́чить; подоба́є, налі́жить, слі́д.
Випада́ти — *див. трапля́тися.*
Випа́дковий — *див. несподі́ваний.*
Віпа́док — *див. поді́я.*
Віпас — *див. пасови́ще.*
Випереджа́ти — обганя́ти.
Випира́ти (кого зві́дки — розм.) — *див. випиха́ти.*
Віписа́ — (*з протоколу і под.*) ви-пис, ві́тяг; (*з твору*) цита́та.
Випиха́ти (кого зві́дки) — *розм.* випира́ти, вишто́вхувати; *фам.* виту́рювати, виту́ряти; (*з гурту і под.*) витиска́ти, витісна́ти.
Випі́рнути — *див. вирина́ти.*
Ві́плат, ві́плата — *див. розстро́чка.*⁵
Віплива́ти — *див. 1) (з води) ви-ринати́; 2) (логічно) вихо́дити.*
Віпли́гувати — *див. виска́кувати.*
Ві́плід — *див. ві́твір.*

Ві́плискувати — вихлю́пувати, ви-бо́втувати.
Ві́плискуватися — *див. вихлю́пува-тися.*
Ві́пллодок лайл. — *див. ві́родок.*
Ві́плутатися — (*з скрутного ста-новища*) ві́вернутися, ві́крутити-ся; *розм.* ви́борсатися.
Ві́повідати — *див. висло́влювати.*
Ві́погоди́жуватися безос. — ви́ясня-тися, ви́яснюватися, про́ясняти-ся, про́яснюватися, ви́годи́нюва-тися, розгоди́нюватися.
Ві́полювати — *див. викорі́нювати.*
Ві́пра́вдуватися — виправля́тися; *обл.* вимовля́тися; (*брехливо*) ви́брихувати́ся.
Ві́правля́ти — *див. випро́стувати.*
Ві́правля́тися — *див. випра́вдува-тися.*
Ві́пробуваний (в моральному від-ношенні) — *див. наді́йний.*
Ві́пробувати, випро́бовувати — (*справність тощо*) ви́віряти, пе-реві́ряти.
Ві́простувати, (рі́дше) випро́сто-вувати — випря́мляти; (*нерівне*) ви́рівнювати; (*зігну́те, зі́бане і под.*) виправля́ти (листо́чки).
Ві́прощувати — ви́прощувати; (*пильними просьба́ми*) блага́ти, ви́молювати;⁶ (*настирливим про-ханням*) *розм.* ви́канючува́ти.
Ві́прямля́ти — *див. випро́стувати.*
Вір — ві́рва, коло́ворот; *обл.* кру-ті́ж.
Виража́ти⁸ — *див. виявля́ти.*
Виразі́стий — (*з особливим зов-нішнім виразом*) ви́разний (*з особливим внутрі́шнім виразом про погляд і под.*) ви́мовний, про́мовистий, багатозна́чний, зна-чу́щий.
Виразі́сто — *див. багатозна́чно.*
Вира́зний — (*про обрис* тощо) чи́ткий; (*про почерк*⁷ — *ще*) роз-бі́рний, розбі́рливий. *Пор. вира-зі́стий.*
Вирахо́вувати — ви́лічувати, обчис-ля́ти (*про остаточний підсумок*) підсумо́вувати.
Ві́рва — воро́нка.⁴ *Пор. 1) я́ма; 2) ви́р.*

1) р, (с) пусто́шення; 2) пля́ми на о́дязі; 3) р, пояснення до те́ксту; 4) рс; 5) р, відклад; 6) заст; ви́благувати; 7) рс, письмо́; 8) р, ви́казувати, пока́зувати, висло́влювати.

Виривати (сторінки з книжки і под.) — видирати.
Виринати — впливати; (лише докон. — з води) випірнути, вігулькнути; обл. вігулькнутися.
Вирисбуватися — (ставати видним) вимальбуватися; (виразніше) вирізуватися, вирізьблюватися; (з туману тощо) проглядати.
Вирівнювати — див. випростувати.
Вирізнятися — (серед інших) виділятися; (здібностями і под.) визначатися.
Вирізуватися (ставати виразним) — див. вирисбуватися.
Вирізьблюватися — див. вирисбуватися.
Вірій — див. країна.
Вірішити — ухвалити, постановити; (обдумавши, зважитися на щось) розм. поклáсти; заст. урáднти.
Вирішувати — див. ухвалювати.
Вірка — див. яма.
Вірла — див. очі.
Вирлобий — див. витрішкуватий.
Виробляти (про продукцію) — вироблювати, виготовляти, продукувати. Пор. **вигворяти**.
Виробник — див. продуцент.
Віродок — потвора; (моральний) вирожденець,¹ деґенерат; вульг. вйплодок, поріддя.
Вірок — присуд; юр. вердікт. Пор. ухвала.
Виростати — див. вирощувати.
Вірости — (про високий ріст) вігнатися, вібуяти.
Вирощувати — рости; рідк. виростати (лише недокон.); (вигодбувати) викохувати.
Виріюватися перен. — див. висипати.
Вирувати прям., перен. — бурліти;² (з повною силою) кипіти, клетотіти, клетотати; (рідше) бурувати; (про життя — ще) буяти.
Виручати (кого в нещасті) — рятувати; розм. визволяти; (рідше) обл. вибавляти.

Віручка — див. допомóга.
Вирušати — рушати; (в дорогу) вибиратися, виряджатися, відправлятися, подаватися.
Виряджатися — див. 1) (куди) вирušати; 2) убиратися.
Вирячкуватий — див. витрішкуватий.
Вирячувати (очі) — див. витріщати.
Вирячуватися — див. витріщати.
Висáджувати — див. розвáлювати.
Висвітлювати — див. виясняти.
Висвічувати — див. світїтися.
Виселенець — див. переселенець.
Виселок — див. хутір.
Виселятися — (на нове місце проживання) переселятися; (рідше) переміщатися; (тільки про емігранта в чужу країну) емігрувати.
Висипати — перен. виріюватися. Пор. з'являтися.
Висікання — див. хлбста.
Виска́зувати² — див. вислóвлювати.
Виска́кувати — (стрибками) вилігувати, вистрібувати. Пор. **вихоплюватися**.
Вискалювати (зуби) — див. скáлити.
Віскік — див. стрибок.
Виску́бувати — вищїпувати; (стебло і т. п.) висмікувати, висмикати; (льон, коноплі) брати, вибирати. Пор. **виривати**.
Виславляти — див. вихваляти.
Вислóвлювати — виска́зувати² (рідк.); (прям. — словами) вимовляти; розм. виповідати.
Висмикати, висмікувати — див. виску́бувати.
Віснажений — див. стóмлений.
Віснаження — змóрення; знесілення. Пор. **висна́жувати**.
Віснажитися — див. стомитися.
Висна́жливий — див. томлівий.
Висна́жувати — (дowodити до перевтоми) змóрювати; (до втрати сил) знесілювати.
Висна́жуватися — див. томїтися.
Висок — див. скрóня.

1) рс, вирóдженець; 2) р.

Висо́кий — (на зріст) рослий; (високий і худий) довготелесий, довгов'язий; (про дерево, траву — образно) гінкий.

Висо́кість — див. височина́.

Високо́дүмний — див. зарозумілий.
Високо́дүмство — див. зарозумі-
лість.

Високомо́вний — пишномо́вний;
(про стиль) висо́кий.

Високоталанови́тий — див. талано-
ви́тий.

Високоякісний — див. * доброякіс-
ний.

Вісо́лопити — див. висувати́.

Висо́та — (вертикальний⁵ вимір
низду догори) височина́.

Височина́ — (простір високо над
землею) висо́та, висо́кість, висо-
чінь, вишина́; поез. вись.

Виспіва́ти — (про плоди і под.)
вистига́ти, зріти. Пор. доспіва́ти.

Виста́ва — спектакль¹

Виста́чати безос. — ставати; заст.
виставати́.

Вистига́ти I (втрачати тепло) —
вихоло́джуватися, вичаха́ти; (про
страву) прости́гати, вихолоня́ти;
(лише докон.) прохолону́ти; обл.
прочáхнути.

Вистига́ти II — див. виспіва́ти.

Вистри́бувати — див. виска́ку-
вати.

Вистро́млювати, вистро́мляти —
див. висувати́.

Ві́ступ (про поведінку) — (нетак-
товний) ві́хватка; (несерйозний)
розм. ві́брик.

Ві́ступці — див. ту́флі.²

Висува́ти, висо́увати — (звідки)
вита́кати, вистро́млювати, ви-
стро́мляти; (голову, тулуб) ви-
хила́ти; (тілки докон. про
язик) фам. вісо́лопити.

Вись — див. височина́.

Вита́скувати³ — див. витяга́ти.

Витвере́жуватися — розм. охмеля́-
тися.

Ві́твір — (природи, людського ро-
зуму) творіння, твір; (рідше)
у́твір; (фантазі) поро́дження,
плід, ві́плід; обл. твóриво.

Витворя́ння — див. пу́стоці.

Витворя́ти, витво́рювати розм. —
(про пустоці) ви́робляти, ко́ити,
вита́вати.

Ві́ти (про собак, вовків і под.) —
завива́ти; (жалібно) скі́глити,
квиліти́.

Вита́кати (звідки) — див. вису-
ва́ти.

Вита́скати — див. 1) вида́влюва-
ти; 2) випиха́ти.

Ві́тися — (звивистим рухом) зви-
ва́тися, крути́тися; (зи́задами —
про річку, дорогу тощо) перен.
змі́тися, в'юни́тися; (дим клу-
бами) клубота́тися, клубочи́тися.
Пор. упада́ти.

Вита́вати — див. витворя́ти.

Ві́тка — (пустоглива) ві́гадка;
(хитра, злобна) шу́тка.

Ві́твник — див. вига́дник.

Ві́твни́ця — див. вига́дниця.

Вита́кати — (краплями) со́читися,
слизі́ти; (струминкою) ціди́тися,
то́читися; (з силою) бі́ти (стру-
менем).

Вита́снати — див. випиха́ти.

Витлума́чувати — див. розга́ду-
вати.

Ві́товкти — див. 1) вито́птувати;
перен. 2) ві́зубрити.⁴

Витоло́чувати — див. вито́птувати.

Ві́тончений — (слух, смак) тон-
кий; (про манери) деліка́тний;
(з естетичного погляду) ви́шу-
каний, до́бірний (слово, мо-
ва).

Ві́топтувати — (траву, посіви) ви-
то́лочувати; (лише докон.) ві́-
товкти́.

Витравний — див. ї́дкий.

Витра́чати — див. тра́тити.

Витребе́ньки розм. — див. 1) ві́-
гадки; 2) дрі́бнички.

Витребе́нькувати — див. вереду-
вати́.

Витри́скува́тий — ви́рячкува́тий;
розм. ви́рло́кий, ба́нька́тий, лу-
па́тий; (рідше) бу́лька́тий;
вульг. балуха́тий.

Витри́щати (о́чі) розм. фам. — ви-
три́щатися, ви́рячувати (о́чі), ви-
ря́чуватися, ви́балу́шувати (о́чі),
вилу́плюватися́.

1) рсф; 2) рн, черевіки; 3) заст, виволікати; 4) р, вікувати;
5) лат, простовісний, прямовісний.

Витруювати — *див.* **вини́шувати**.
Виття́ (*про звук*) — **зави́ання**;
(жалібно) **скі́глення**, **кви́ління**.
Виту́рювати, виту́ряти — *див.* **ви-
 пи́хати**.
Вітяг — *див.* **віписа́ка**.
Витяга́ти (*звідки*) — **вийма́ти**, **ви-
 добува́ти**; (*тяжкі речі*) **виво́ліка́-
 ти**; *розм.* **вита́скувати**.³
Витяжний — *див.* **протя́жний**.
Вітязь³ *поез.* — **ліца́р**, **ри́ца́р**, **бо-
 гати́р**!¹
Виха́ти — *див.* 1) **маха́ти**; 2) (*про
 коня*) **брика́ти[ся]**.
Віхвалка *розм.* — *див.* **хва́льба**.
Вихваля́ти, вихва́лювати — *заст.*
велича́ти, **звеличува́ти**; (*в піс-
 нях, в поезії*) **оспі́вувати**, **про-
 сла́вляти**, **висла́вляти**; *ірон.* **сла-
 восло́вити**.
Вихвалі́тися — *див.* **хва́літися**.
Віхватка³ — **вйбри́к**, **вчи́нок**.
Вихва́чувати — *див.* **вихо́плювати**.
Вихиля́ти (*звідки*) — *див.* **вису-
 ва́ти**.
Вихлю́пувати — *див.* **виплі́скува-
 ти**.
Вихлю́пуватися — **виплі́скуватися**,
вйбо́туватися.
Віховáнець — (*про дитину, взяту
 на виховання*) **годо́ванець**;
(зрідка) *розм.* **прийма́к**.
Віховáнка — **годо́ванка**, **прийма́ч-
 ка**. *Пор.* **виховáнець**.
Вихова́тель⁵ — *див.* **учи́тель**.
Вихо́вувати — *див.* **учи́ти**.
Віходець — (*в чужу країну*) **пе-
 реселе́нець**; **емігра́нт**.
Вихо́джуватися (*після хвороби*) —
див. **виду́жувати**.
Вихо́дити (*про логічний висно-
 вок*) — **випли́вати**.
Вихо́лджуватися — *див.* **вистига́-
 ти I**.
Вихолоня́ти — *див.* **вистига́ти I**.
Вихо́плювати — **вихва́чувати**;
(шаблі з піхов) **добува́ти**, **ви-
 добува́ти**. *Пор.* **вийма́ти**.
Вихо́плюватися — **виска́кувати**
Пор. **вилáзити**.
Віцві́лий — *див.* **по́линя́лий**.
Вицвіта́ти — (*про тканину*) **ли́ня-
 ти**; (*про збіжжя*) **полові́ти**.

Вича́влювати — *див.* **вида́влю-
 вати**.³
Вичаха́ти — *див.* **вистига́ти I**.
Вичепу́рюватися — *див.* **убира́ти-
 ся**.
Виче́рпний — *див.* **докла́дний**.
Вичи́тувати (*кому*) — *див.* 1) **до-
 коря́ти**; 2) **карта́ти**.
Вичі́кувати — *див.* **чека́ти**.
Вичи́нувати — *див.* **виду́жувати**.
Вичу́хуватися — *див.* **виду́жувати**.
Вишива́льниця — *див.* **шва́чка**.
Вишива́ти — *див.* **шйти**.
Вишина́ — *див.* **височина́**.
Вішка — *див.* **ве́жа**.
Вишкі́ряти, вишкі́рювати (*зуби*) —
див. **ска́лити**.
Вишто́вхувати — *див.* **випиха́ти**.
Вішуканий — (*мова, стиль*) **ві-
 тончений**, **добі́рний**; (*одяг*) **еле-
 га́нтний**. *Пор.* **вітончений**.
Вища́ти — (*пронизливо кричати*)
вереща́ти; (*пискливо*) **пища́ти**;
(про собаку) **скаву́[у]ча́ти**, **скаву-
 літи**; (*про свиню*) **куві́кати**.
Вище́рблювати — (*ніж тощо*) **ви-
 зу́блювати**, **зазу́блювати**.
Вище́рблюватися — (*ніж*) **визу́б-
 люватися**, **зазу́блюватися**; (*про
 зуб*) **вйкрі́шуватися**.
Виши́пувати — *див.* **виску́бувати**.
Виши́ряти (*зуби*) — *див.* **ска́лити**.
Віщи́сть — *див.* **перева́га**.
Виявля́ти — (*почуття тощо*) **вика́-
 зувати**, **пока́зувати**; (*словами*)
висло́влювати; (*іншими засоба-
 ми вияву*) **виража́ти**.⁴ *Пор.* **ви-
 крива́ти**.
Віярок — *див.* **відолинок**.
Віяснюватися, вия́снитися **безос.** —
див. **вилого́джуватися**.
Вия́снити, вия́снювати — **з'ясо́ву-
 вати**; (*завдання тощо*) **висві́т-
 лювати**.
Віва́р — **чаба́н**; *обл.* **гайда́р**. *Пор.*
пасту́х.
Віва́рня — *див.* **коша́ра**.
Віда́в, віда́й — *див.* **мабу́ть**.
Відба́товувати — *див.* **відрізувати**.
Відба́тувати — *див.* **відря́ти**.
Відбива́ти — (*в свідомості*) **відоб-
 ража́ти**; *див.* **ще відбива́тися**.
Відбива́тися — **віда́ватися**; (*про*

1) рпт; 2) рс; 3) заст; 4) р; 5) заст, р, вихо́вник.

світло і под.) відсвічуватися; (на блискучій поверхні — ще) віддзеркалювати[ся]; (рідше) відкидатися; (тільки про голосний звук) розлягатися; (луною) відлунювати; (далеко розкотом) розкочуватися.

Відбирати (що від ко́го) — (силою) віднімати; юр. відчужувати.

Відбіток — див. 1) відображення; 2) відпечáток.²

Відбиття — відображення; віддзеркалення. Пор. відбивати.

Відбірний — див. добірний.

Відблиск — відлиск, відсвіт; (від пожежі тощо) заграва; обл. проміття; (соняшного проміння від поверхні дзеркала) розм. зайчик.

Відбороняти — див. обороняти.

Відбуватися — див. діятися.

Відвага — відважність, сміливість; смілисть; безстрашність; одчайдушність. Пор. відважний.

Відважний — сміливий, смілий; (що не знає страху) безстрашний; (до безумства) одчайдушний, відчайдушний. Пор. хоробрий.

Відважність — див. відвага.

Відважно — див. сміливо.

Відважуватися (що зробити) — див. зв'язуватися.

Відвертати — див. 1) відрáджувати; 2) запобігати.

Відвертий — (про почуття) неприхований; (що не маскується) явний (ворог); (про людину без хитрощів, лукавства і т. п.) прямий, прямодушний.

Відвертість — прямота, прямодушність. Пор. відвертий.

Відверто — див. шіро.

Відвікати — відзвичаюватися; (від поганой звички) відучуватися.

Відвідини — відвідання (кого); завітання (до ко́го); офіц. візита.

Відвідувати — навідувати, провідувати (кого); заходити; розм. навертатися; (лише докон.) завітати (до ко́го).

Відвічний — див. одвічний.

Відволікати — див. відтягати.

Відволі́га — див. відлі́га.

Відворóтний — див. відрáзливий.

Відга́дувати — див. уга́дувати.

Відганяти — див. відітскати.

Відговóрювати — див. відрáджувати.

Відгомін — відголос, відгук, відзвук; (про голосний різкий звук) відляск, віляск; (про відбиття звуку) лунá, відлунок; поез. відлуння.

Відгóнний (чим) — віддавати; (гнилизною) тхну́ти; (неприємним запахом) нести́; (сильніше) фам. воня́ти,¹ смерді́ти.

Відгорóджуватися — див. відмежовуватися.

Відгрі́бати — відгортáти.

Відгук — див. відгомін.

Відгүкуватися — див. озивáтися.

Віддавати — див. відгóнити.

Віддаватися (про звук) — див. відбиватися.

Віддавна — див. здавна.

Відда́лення, відда́лина — див. відда́ль.

Відда́лік, відда́лекі — див. зда́лека.

Відда́ль — відда́лення, відста́нь; (рідше) відле́глість; поез. відда́лина.

Відданий — див. вірний.

Відда́ниця — див. дівчина.

Відда́ність — див. вірність.

Віддару́нок — див. дару́нок.

Віддзерка́лення — див. відбиття.

Віддзерка́люватися — див. відбива́тися.

Відди́рати — див. танцюва́ти.

Відди́хати — див. ди́хати.

Відді́лятися — відрізня́тися; (від гурту тощо) відлуча́тися; (пориваючи зв'язок з ким, з чим) відокремлюва́тися, відособля́тися.

Відді́чувати — див. відплáчувати.

Віджива́ти — див. ожива́ти.

Відживля́ти — див. оживля́ти.

Віджі́лий — див. застарі́лий.

1) заст.; 2) р.

Відзвичаюватися — *див.* відвика́ти.

Відзвук — *див.* відгомі́н.

Відзе́мок — *див.* стовбу́р.

Відзвиг — *див.* реце́нзія.

Відзива́тися — обзива́тися, озива́тися; *див.* ще озива́тися.

Відзнача́ти — *див.* відміча́ти.¹

Відійти́ — *див.* уме́рти.

Відітхну́ти — *див.* передихну́ти.

Відка́зувати — *див.* відпові́дати.

Відкара́скатися (від ко́го, від чо́го) — *розм.* відкруті́тися, відпе́катися, відскіпа́тися. *Пор.* збу́тися (ко́го, чо́го).

Відки́д — *див.* схил.

Відка́снутися — *див.* відріка́тися.

Відкида́ти — *див.* 1) відтиска́ти; 2) заперечува́ти.

Відкида́тися — *див.* відбива́тися.

Відкі́нутися (від ко́го) — *див.* відріка́тися.

Відкли́катися — *див.* озива́тися.

Відкорко́увати — *див.* відти́кати.

Відкра́ювати — *див.* відрізувати.

Відкра́яти — відрізати; *розм.* відкрéмсати; (*про великий шматок і под.*) відбатува́ти.

Відкрива́ти — (*вікно, двері* — звичайно) відчиня́ти; (*щось затулене*) відтуля́ти; (*заслонене*) відслоня́ти, відслонювати; (*злегка*) прочиня́ти. *Пор.* розкрива́ти.

Відкритий — *див.* я́вний.

Відкрито́ — *див.* я́вно.

Відкріювати — *див.* відрізувати.

Відкруті́тися (від ко́го, від чо́го) — *див.* відкара́скатися.

Відку́пору́вати⁴ — *див.* відти́кати.

Відлама́ти — *див.* відчакну́ти.

Відла́мок — ула́мок, обла́мок; (*снаряд*² і т. п.) оско́лок;³ (*палки, дерева тощо*) *розм.* оцупок.

Відла́мувати — відло́млювати. *Пор.* відчакну́ти.

Відле́глисть — *див.* відстань.

Відлива́ти — *див.* вили́скувати.

Відлі́га — відволо́га.

Відли́ск — *див.* відблиск.

Відло́млювати — *див.* відла́мувати.

Відлу́нок, відлу́ння — *див.* відгомі́н.

Відлу́нювати — *див.* відбива́тися.

Відлуча́тися (*від гурту*) — *див.* відділя́тися.

Відлю́дуватий, відлю́дькватий — відлю́дний, нелю́дний⁶ (*про похмурого*) вовкува́тий.

Відлю́дний (*про місцевість*) — безлю́дний; (*далекий від культурного центра*) глу́хий.

Відлю́дник — нелю́дм:⁴ *розм.* відлю́дько, відлю́док, безлю́дько.

Відлю́дниця — нелю́дмка;⁵ відлю́дько. *Пор.* відлю́дник.

Відлю́док — *див.* відлю́дник.

Відлю́дько — *див.* 1) відлю́дник; 2) відлю́дниця.

Відля́ск — *див.* відгомі́н.

Відме́жовуватися — відгоро́джуватися.

Відмерза́ти — *див.* відтава́ти.

Відмика́ти (*двері, ворота*) — відпира́ти; (*замкнені на заціпку*) відшіпа́ти.

Відми́ль, (*рідше*) відми́лина — *див.* міліна́.

Відмінний (*по суті, інший*) — різний; неодна́ковий; (*про думки і под.*) розбі́жний. *Пор.* хоро́ший.⁷

Відмінні́сть — різни́сть; неодна́кові́сть; розбі́жність. *Пор.* відми́нний.

Відмі́тка⁸ — *див.* познача́ка.

Відміча́ти¹ (*знаком*) — відзнача́ти, познача́ти; (*з метою обліку і под.*) рееструва́ти.

Відмовля́ти (*в розмові*) — *див.* 1) відпові́дати; 2) відрáджувати.

Відмовля́тися — *див.* зріка́тися.

Відніма́ти — відбира́ти; (*силко́ю*) видира́ти.

Відно́сини — (*приватні*) стосу́нки; (*взає́мні*) взає́мини, взаємові́дносини.

Відно́ситися — *див.* стосува́тися.

Відно́сно — *див.* стосунко́во.

Відобра́жати — *див.* відбива́ти.

Відобра́ження — *див.* відбиття́.

Відозва — (*з заклицом*) звернення. *Пор.* за́клик.

1) заст, маркува́ти, познача́ти; 2) рс, гарма́тнього набо́ю, стрі́льня́; 3) рс, ска́лка; 4), 5), 6) р; 7) заст, га́рний; 8) заст, за́мітка, за́значка, знак.

Відокремлюватися — *див.* відділятися.

Відомий — (*в широких колах суспільства*) загальновідомий; (*рідше*) знаний; (*про людину — ще*) популярний.

Відомщати — *див.* відплачувати.

Відособлятися — *див.* відділятися.

Відпастися — *див.* розтовстіти.

Відпекатися — *див.* відкараскатися.

Відпечаток¹ — відбиток; (*про слід і т. п.*) відтиск; (*про вплив*) перен. печатъ.

Відпирати — *див.* відмикати.

Відпихати (кого) — (*з розмахом*) відштовхувати; (*натискаючи юрбу*) відтискати, відтиснути; *розм.* відпирати; *обл.* відтрусувати.

Відплачувати — віддячувати; (*за кривду, зло і под. — ще*) відомщати.

Відплів — *див.* стік.

Відплигувати — *див.* відскакувати.

Відповідальний — *див.* важливий.

Відповідати — (*в розмові на чий слова*) відмовляти; *розм.* відказувати; *заст.* відвічати. *Пор.* відрізати.

Відповідний — (*такий, як слід*) належний; (*що відповідає даним вимогам*) підходящий; (*для досягнення мети*) доцільний.

Відпочінок — спочінок; (*недовгий*) перепочінок, передішка;² (*в поході*) привал.²

Відпочити — *див.* спочити.

Відправлятися (*куди*) — *див.* вирушати.

Відрáда — розрада, утіха, відрáдність; (*рідше*) відрáдість.

Відрáджувати — відмовляти, відговорювати, відвертати; *розм.* відрáювати (кого від чого).

Відрáдісний — *див.* відрáдний.

Відрáдість — *див.* відрáда.

Відрáдний — відрáдісний; (*про звістку і под.*) утішний; (*сповнений радості*) світлий; (*рідше*) просвітлий.

Відрáдність — *див.* відрáда.

Відрáза — огіда; *підсил.* гидливість.

Відрáзливий — гидкий, огідний, гидотний, протівний, відворотний.

Відрáювати — *див.* відрáджувати.

Відрівчастий — *див.* уривчастий.

Відрізати *перен.* — (*різко відповісти і под.*) *розм.* відрубати.

Відрізнитися (*від гурту*) — *див.* відділятися.

Відрізувати — (*шматок хліба*) відкраювати; (*тканину і под.*) відкраювати; *розм.* відчиріжувати, відбатовувати.

Відрікатися (*від кого*) — відступатися; (*лише докон.*) відкинутися, відцуратися; *розм.* відкаснуватися, відсахнутися. *Пор.* зрікатися.

Відрóджуватися — *див.* оживати.

Відрóбати — *див.* відрізати.

Відрóбний — *див.* уривчастий.

Відрóбувати — відтинати, відсікати; (*лише докон. — гілку від стовбура і т. п.*) *розм.* відчухрати.

Відсáпатися — *див.* передихнути.

Відсáпнути — *див.* передихнути.

Відсахнутися — *див.* 1) відсáкувати; 2) відрікатися.

Відсвіжувати, відсвіжати — *див.* оживляти.

Відсвіт — *див.* відблиск.

Відсвічуватися — *див.* відбиватися.

Відсікати — *див.* відрóбувати.

Відсáкувати — (*стрибками*) відплигувати, відстрибувати; (*лише докон. — раптово відхилитися*) *розм.* відсахнутися.

Відскіпатися — *див.* відкараскатися.

Відслоняти, відслонювати — *див.* відкривати.

Відсóток — *див.* процéнт.

Відсóтувати — *див.* розмóтувати.

Відстань — віддаль, віддалення; (*рідше*) відлégлисть; *спорт.* дистанція.

Відстоювати — *див.* 1) обороняти; 2) обстоювати.

Відстрибувати — *див.* відсáкувати.

- Відступатися** (від кого) — див. відрікатися.
- Відступник** — (хто зрадив свої переконання) перевертень; перен. перебіжчик; рідк. перекинчик. Пор. ренеґат.
- Відсутність** — див. брак.
- Відтавати** — відмерзати; (про землю і под.) розмерзатися.
- Відтак** — див. потім.
- Відтятий** — див. розтятий.
- Відтаскувати**¹ — див. відтягати.
- Відтворювати** — див. зображати.
- Відтєлий** — див. розтятий.
- Відтїкати** — (закипорену² пляшку) відкїпорювати;³ (закорковану) рідк. відкоркївувати.
- Відтинати** — див. відрїбувати.
- Відтиск** — див. відпечаток.⁴
- Відтискати** — (юрбу і под.) відтїснїти; (атакуючи, примушувати відступати) відкидати, відганнїти; розм. відпирати.
- Відтїснїти** див. 1) відпихати; 2) відтискати.
- Відтрїчувати**¹⁴ див. відпихати.
- Відтуляти** — див. відкривати.
- Відтягати, відтягувати** (звідки) — відтаскувати¹, відволїкати.
- Відїчуватися** — див. відвикати.
- Відхилїти** (вікно, дверї) — див. відчинїти.
- Відхлїнути, відхлїнутися** — див. передихнїти.
- Відхїднїти** — див. умирати.
- Відїуратися** — див. відрїкатися.
- Відчай** — розпач; обл. розпїка.
- Відчайдїшний** — див. 1) відважний; 2) розпачливий.
- Відчахнїти** — (смикнувши) відламати; (відколюючи — ще) відщепїти.
- Відчирїжувати** — див. відрїзувати.
- Відчинїти** (вікно, дверї) — див. відкривати.
- Відїужувати** — див. відбирати.
- Відїужуватися** — див. цуратися.
- Відчухрати** — див. відрїбувати.
- Відштїбхувати** — див. відпихати.
- Відщепенець** — див. ренеґат.
- Відщепїти** — див. відчахнїти.
- Відщїпати** — див. відмикати.
- Вїдьма** — див. чарівниця.
- Вїдьмак** — див. чарівник.
- Вїз** — (довший, для возіння снопів тощо) гарба; (рїдше) арба; (для перевозки² дощок, без короба) биндюгї; (драбинчастий) розм. драбинїяк; обл. мажа. Пор. хїра.
- Вїзїта** — див. вїдвїдини.
- Вїзнїк** — розм. биндюжник; обл. дрогаль.
- Вїзнїця** — див. кїчер.⁷
- Вїзїк** — див. повїзка.⁶
- Вїйсько** — (про сукупнїсть озброєних сил) армїя; (образно — про великї з'їднаннї) полчище⁷; заст. книжн. воїнство,⁸ вояцтво; їст., поез. рать;⁹ (у древнїй¹⁰ Русї — ще) дружина.
- Вїйськївий** — (що стосується вїйни) воєнний; (про об'єкт тощо) стратегїчний.
- Вїйськовополонїний** — див. полонїний.
- Вїйї** — див. дїшель.
- Вїк** — див. столїття.
- Вїковий** — див. одвїчний.
- Вїковїчний** — див. одвїчний.
- Вїкодавнїй** — див. давнїй.
- Вїкопомнїй** — див. пам'ятний.
- Вїкувати** — див. жїти.
- Вїл** — див. бугай.
- Вїльгїй** — див. вїгкий.
- Вїльгїтний** — див. вїгкий.
- Вїльгїсть** — див. вїгкїсть.
- Вїльний** — свобїдний¹¹ свобїдний;¹² (про умови життї — ще) привїльний; (про поведїнку і под.) невїмушений. Пор. дозвїльний.
- Вїльнїсть** — див. свобїда.¹³
- Вїнець** — див. шлюб.
- Вїник** — (стертий, без листя) деркач.
- Вїнїк** — див. в'їзка.
- Вїнчальнїй** — див. шлюбний.
- Вїнчаннїя** — див. шлюб.
- Вїншуваннїя** — див. поздорївленнїя.
- Вїншувати** — див. вїтати.
- Вїрїти** (комї) — див. довїрїти.
- Вїрнїй** — незрадлївий; (безмежно) вїдданий.
- Вїрнїсть** — вїдданїсть.

1) р, відволїкати, відволокти; 2) рс, заткнїту, закорковану; 3) рс; 4) р; 5) р, перевезеннїя; 6) рс, повїз; 7), 8), 9), 10), 11), 12) заст; 13) заст, воля; 14) обл.

Вірогідний — див. достовірний.
 Віроломний — див. зрадливий.
 Віроломність, віроломство — див. зрада.
 Віртуозний — див. майстерний.
 Віршувальник — заст. віршник; (рідше) віршопісець. Пор. поет.
 Вір'я — див. огорбжа.
 Вирьовка¹ — мотузка, мотузок, шнур, бечівка.
 Вісник — перен. посланець; гоніць; рідк. вістун.
 Віспуватий — див. таранкуватий.
 Вістка -- звістка, вість; (не переврена) чутка, поголоска.
 Вістовий — вістовець; (рідше) вістовик; (про нарочного)⁴ посланець.
 Вістун — див. вісник.
 Вістря — (голки, бритви і под.) жало; (холодної зброї) лезо; (рідше) лезво.
 Вість — див. вістка.
 Вітальний — див. поздоровний.
 Вітальня — гостинна; заст. сальбн; див. ще приймальна.
 Вітання — див. привіт.
 Вітати — (у зв'язку з якоюсь радісною подією) поздоровляти; обл. здоробити; (при нагоді якогось свята тощо) заст. віншувати.
 Вітер — поез. вітровий; (легкий) лєгіт; (сухий і гарячий) суховій; (навальний) буревій.
 Віти — див. вітка.
 Вітистий — див. гіллястий.
 Вітка — гілка; (велика) розм. гілляка; рідк. галузь; (лише в мн.) віти; див. ще галузка.
 Віточка — див. галузка.
 Вітровий — див. вітер.
 Вітровіння — див. повів.
 Вітрогón — розм. вертихвіст, шеліхвіст; жєвжик, шалапút.
 Вітрогónка — вертихвістка, шеліхвістка. Пор. вітрогón.
 Вітчизна, обл. вітчйна — див. батьківщина I.
 Віха — див. тїчка.
 Віхола — див. хуртовина.

Віхоть — див. 1) жмут; 2) ганчірка.
 Вічко — óчко; (тільки вулика) льоток².
 Вічний — безвічний; (з уваги на майбутнє) довічний.
 Вішати — див. чіпляти.
 Вішати — див. провішати.
 Віщий — див. прорóчий.
 Віщувати — див. провішати.
 Віщун — (особа) провісник; (ознака чого) передвісник.
 Віщунський — див. прорóчий.
 Віяти (про вітер) — (злегка) повівати, подихати, подувати; (сильніше) дúти; (навальнo) бурхати, бушувати.
 Віятися (куди-небудь) — розм. вєштатися, волочитися, тинятися, шлїятися.³
 В'їдливий — див. ущїпливий.
 Вказ'вка — (провідний принцип) настанова; (керівна від вищих органів) директіва; (про правила щодо виконання) інструкція.
 Вкравливий — див. улєсливий.
 Вкрай — див. цілком.
 Вкупі — див. укúпí.
 Влада — (необмежена) всевлáд-дя.
 Владár⁵ — див. волóдár.
 Владáрка⁵ — див. волóдáрка.
 Владíка⁶ — див. волóдár.
 Владíчниця⁶ — див. волóдáрка.
 Власник — див. володїлець.
 Власниця — див. володїльниця.
 Власнорóчний — див. спрáвжний.
 Властівий — притамáнный; (як ознака) характерний.
 Властівість — притамáнність; (характерна) особливість.
 Влóви — див. лóви.
 Влучити — попáсти (в ціль); поцілити; обл. уцїлити.
 Влучний — див. цїлкий.
 Вмїшуватися¹ — див. втручáтися.
 Вовківня — див. 1) лїгвище; 2) пáстка.
 Вовкуватий — див. 1) понúрий; 2) відлюдкуватий.
 Вовкувато — див. понúро.
 Вовна — поез. рúно.

1) заст.; 2) р; 3) р, швєндятí; 4), 5) заст.; 6) церк.

Вовту́зитися — *див.* 1) (*про зайву возню*)¹ *марудитися*; 2) (*неспокоїно сидіти*) *вертітися*.

Воѓкий — вологий; *рідк.* вільготний, вільгий; (*про погоду, дрова і под.*) *сирий*; *перен.* *гнилий*; *підсил.* *мокрый*.

Воѓкість — вологість, вільгість; *сирий*, *гнилізна*; *мокрість*. *Пор.* *воѓкий*.

Вогкува́тий — воложистий; *сирува́тий*, *гнилува́тий*; *мокрува́тий*. *Пор.* *воѓкий*.

Вогне́ний — *див.* *вогня́ний*.

Вогнестрі́льний — *огнестрі́льний*, *вогнепа́льний*, *огнепа́льний*.

Вогні́стий — *див.* *вогня́ний*.

Вогни́ще — *багáття*; (*піонерське*)² *костёр*; ³*обл.*⁴ *ва́тра*.

Вогня́ний — *огня́ний*, *вогне́ний*, *огне́ний*, *вогні́стий*, *огні́стий*.

Вогонь — *див.* *стріля́нна*.

Воді́тися (*з ким*) — *знáтися*, *приятелюва́ти*; (*різко, несхва́льно*) *розм.* *лига́тися*, *злігува́тися*; *фам.* *зню́хуватися*.

Водник (*діжка*) — *див.* *діжка*.

Водовмі́стище — *див.* *водо́ймище*.

Водогра́й — *див.* *фонта́н*.⁵

Водо́ймище — *водо́йма*, *водовмі́стище*, *водосхо́вище*.

Водомі́й — *див.* *водорі́й*.

Водопо́їлля — *див.* *по́вінь*.

Водорі́й — *водомі́й*, *вимі́вина*, *вимі́на*.⁶

Водосхо́вище — *див.* *водо́ймище*.

Водя́ник — *див.* *чорт*.

Водя́нка — *див.* *діжка*.

Военача́льний — *див.* *полково́дець*.

Воє́нний — *див.* *військо́вий*.

Вожак¹⁸ — *див.* *ватажо́к*.

Вожде́³ — *проводи́р*; (*ідейний*) *керівні́к*; (*політ. партії* — *зрі́дка*) *лі́дер*. *Пор.* *команді́р*.

Возз'є́днувати⁷ — *див.* *з'є́днувати*.

Возі́тися⁸ (*з ким, з чим*) — (*занадто*) *па́нкатися*, *ца́цькатися*; (*задовго*) *вовту́зитися*; (*з чим трудним, заплутаним*) *морочі́тися*.

Возові́к (*кінь*) — *див.* *ломові́к*.

Возовня — *див.* *сара́й*.⁹

Возоро́б — *див.* *сте́льмах*.

Воісти́ну¹⁰ — *див.* *спра́вді*.

Во́їн¹¹ — *воя́к*, *воя́ка*, *войовні́к*; (*жартівливо*) *руба́ка*. *Пор.* *солда́т*.

Во́їнство¹¹ — *див.* *військо*.

Во́їнський¹¹ — *воя́цький*.

Войовні́к — *див.* *во́їн*.¹¹

Волáти² — *див.* *крича́ти*.

Воло́ — *див.* *підгру́ддя*.

Воло́вник, **воло́вня** — *див.* *хлі́в*.

Волово́дити[ся] — *див.* *марудіти[ся]*.

Воло́гий — *див.* *воѓкий*.

Вологі́сть — *див.* *воѓкість*.

Воло́гнути — *див.* *сирі́ти*.

Волода́р — (*що має владу*) *влада́р*,¹³ *влада́ка*,¹⁰ *госпо́дар*; *книжн.* *вельте́ль*,¹² *повелі́тель*.¹² *Пор.* *володі́лець*.²⁰

Волода́рка — *влада́рка*,¹³ *влада́чиця*,¹⁰ *вельте́лька*,¹² *повелі́телька*.¹² *Пор.* *волода́р*.

Володі́лець²⁰ — (*що володіє чим*) *волода́р*; (*рідше*) *володі́льник*; (*що сам розпоряджається своїм майном*) *госпо́дар*; (*лише приватного майна*) *власні́к*.

Володі́льниця²⁰ — *волода́рка*; *господи́ня*; *власни́ця*. *Пор.* *володі́лець*.²⁰

Воло́жистий — *див.* *вогкува́тий*.

Воло́к — *див.* *сі́тка*.

Воло́ка — *див.* *шнуро́к*.

Волокі́та³ — *тягани́на*.

Волоктя́ — *див.* *тягтя́*.

Волоктя́ся — *див.* *тягтя́ся*.

Воло́сся — (*про кучеряве*) *ку́чері*; (*у жінок* — *сплетене*) *коса́*. *Пор.* 1) *па́тли*; 2) *чуб*.

Воло́ть — *див.* *гро́но*.

Волоха́тий — (*занадто оброслий волоссям, шерстю*) *кошля́тий*, *косма́тий*, *мохна́тий*, *пелеха́тий*; (*з скуювдженням волоссям*) *патля́тий*, *кудла́тий*.

Волощо́га — *див.* *бродя́га*.

Волочи́ти — *див.* 1) *боронува́ти*; 2) *тягтя́*.

Волочи́тися — *див.* *вешта́тися*.

Волощко́вий (*колір*) — *василько́вий*.²⁰

Во́ля — *див.* *свобода*.¹⁴

Вони́чий¹⁵ — *див.* *смердю́чий*.

Воня́ти¹⁶ — *див.* *відгони́ти*.

1) рс, вовту́ження; 2) також: *пласто́ве*; 3) *заст.*; 4) *улс.*; 5) *лат.*; 6) рс, *рівча́к*; 7) р, *об"є́днувати*, *з"є́днувати*; 8) р, *кльопа́тися* (*ким, про кого*); / *Прод. на стор. 45-ій* /

Ворина — див. жердіна.
 Вориння — див. огорбожа.
 Ворітця — див. хв'ртка.
 Воркотати, воркотіти — див. воркувати.
 Воркотливий — див. буркотливий.
 Воркотун — див. буркотун.
 Воркотуха — див. буркотуха.
 Воркун — див. буркотун.
 Воркувати — воркотати, воркотіти, туркотати, туркотіти; розм. буркотати, буркотіти.
 Вірог — (особистий) недруг, супротивник; (ідеологічний, військ. і под.) противник; заст., поез. враг,¹⁸ рідк. заст. супостат.
 Ворогування — див. ворожнеча.
 Ворожбит — див. знахар.
 Ворожбітка — див. знахарка.
 Вороже, (рідше) ворбоже — неприязно, недружелюбно.¹⁷ Пор. ворбжий.
 Ворбжий — (в індивідуальному відношенні) неприязний, недружелюбний,¹⁷ заст., поез. вражий.
 Ворожити — див. чарувати.
 Ворбізисть — неприязнь, неприязність, недружелюбність.¹⁷
 Ворожнеча — ворогування. Пор. чвари.
 Вірон — крук; обл. гавран.
 Вірона — г'ава; обл. гавря.
 Вороний — див. чорний.
 Віронка¹⁸ — див. яма.
 Вірота — брама.
 Вірох — див. купа.
 Вірушливий — див. рухливий.
 Вірчати¹⁹ — див. бурчати.
 Віскресати — див. оживати.
 Віскрешати — див. оживляти.
 Віоувати — (добиватися чоگونه-будь, перемагаючи перешкоди) боротися; (зрідка) бітися.
 Віоак, віоак — див. віоін.¹⁷
 Віоактво — див. військо.
 Віоакцький — див. віоінський.¹⁷
 Віптітися — див. учепітиса.
 Віпіхати — див. сунути І.
 Віпірнати — див. поринати.
 Віплив — (фізичних сил і под.) діяння, дія; (про шкідливий вплив на хід життя і под.) за-силья; (необмежений) всесилья.

Впливати — (на організм тощо) дія-ти; (шкідливо — ще) відбива-тися.
 Віплутуватися — див. вітручатися.
 Віправний — (в роботі) умілий; (в руках) спритний.
 Віправність — див. спритність.
 Віправно — див. спритно.
 Віраг¹⁸ — див. 1) вірог; 2) чорт.
 Віражати — (рідкістю, незвичай-ністю тощо) дивувати; (надто сильно) приголомшувати; (до глибини душі) потрясати.
 Віражіння — (викликане мистец-цькими і под. засобами) ефект.
 Віражий — див. ворбжий.
 Віраз — нараз, раптом; (несподіва-но) зненацька.
 Віразливий — див. ч'улий.
 Віранішний — див. ранішний.
 Вірода — краса, красота,¹⁷ вродли-вість; рідк. ліпотя.
 Віродливий — г'арний, г'арний на віроду, хоробий,¹⁷ красовітний, го-жий, віргожий; (з лиця) мило-лиций, миловід[н]ий.
 Віродливість — див. красуна.
 Віродливість — див. вірода.
 Віруна — руна, рунь, сходн, про-рість; (прям. — осіннього сіву) озимина; (весняного сіву) ярина.
 Вірунтиса — див. розростатися.
 Віручати — див. давати.
 Віряді-годи — див. зрідка.
 Вірятуватися — див. учіліти.
 Вісаджувати — див. вістромляти.
 Вісебічний — всесторонній.¹⁷ Пор. ґрунтівний.
 Вісевладда — див. вілада.
 Вісевог'утній — всемог'ущий, всемо-г'учий; (фізичною силою, також силою аргументації тощо) все-сильний.
 Вісевог'утність — див. всесилья.
 Вісенародн(і)ний — див. народн(і)ний.
 Вісенський — див. весь.
 Вісеперемаг'ючий — всеперемож-ний. Пор. переможний.
 Вісесвіт — див. світ.
 Вісесвітній — див. світовий.
 Вісесилья — всемог'утність. Пор. вплив.
 Вісесильний — див. всемог'утній.

9) рпа, шопа, повітка, дровітня; 10) церк; 11), 12), 13), 14), 15) заст; 16) заст, смердіти; 17) заст; 18) рс; 19) р, (про собак) гарчати, (про людей) бурмотіти.

Всесторонній¹ — *див.* всебічний.
Всисати — *див.* всмо́ктувати.
Всілякий — всякий, всякий можли-
вий, різний; *підсил.* найрізнома-
нітніший.
Всіляко — всяко, всяким способом;
(по-різному) різно.
Всмо́ктувати — всисати; (*вогкість* —
про землю і под.) убирати (в
себе); вбирати (в себе).
Вспомин — *див.* спо́мин.
Вставати — (з місця, з ліжка)
підводитися, підніматися; (*рід-
ше*) зводитися; (*насилу*) зволі-
катися. *Пор.* схоплюватися.
Встромля́ти — (*тичку в землю то-
що*) втикати; всаджувати; (з
розмахом) вбивати, вгороджувати,
вганяти; *перен.* заганяти, за-
топляти.
Встрявати — *див.* втруча́тися.
Вступати — *див.* втруча́тися.
Всувати — *див.* сунути I.
Всупереч — *див.* наперекір.
Всякий — *див.* всілякий.
Всяко — *див.* всіляко.
Втикати — *див.* встромля́ти.
Втискати, втіскувати — *див.* суну-
ти I.
Утихомірювати — *див.* утихомі-
рювати.
Утихомірюватися — *див.* утихо-
мірюватися.
Утіха — *див.* утіха.
Вторгати́ся² (*на територію*) — *розм.*³
вдиратися. *Пор.* ломитися.
Второпати — *див.* збагну́ти.
Втра́та (*матеріальна*) — шкода,
збиток.
Втруча́тися — вмішуватися,⁴ мі-
шатися;² (*в розмову* — *це*) всту-
пати; *розм.* встрявати; *фам.*
вплутуватися.
Вту́плювати (о́чі), **вту́плюватися**
(о́чима) — *див.* вдивля́тися.
Вудильник — *див.* рибалка.
Вузде́чка — узде́чка, гнуде́чка;
(без вудил) недбуздок; (*мону-
зьяна без вудил*) обро́ть; обл.
канта́р.
Вузівець⁴ — *див.* студе́нт.
Вузі́вка⁶ — *див.* студе́нтка.

Вузлува́тий *перен.* — *див.* хитрий.
Вузький — (*завширшки, попереk
і под.*) тісний.
Вуй, вуйко — *див.* дядько.
Вуйна — *див.* тітка.
Ву́лиця — (*вузька, поперечна*) пе-
реу́лок, прову́лок.
Вурдитися — зву́рджуватися, зсі-
датися; (*про молоко* — *це*) ски-
патися.
Вусач — усач, вусань; *розм.* пру-
дійус, прутівус; *фам.* крутивус.
Ву́тлий — *див.* 1) слабій; 2) хи-
рвий.
Вуша́нка — *див.* ша́пка.
Вхідчини, входи́ни — *див.* ново-
сілля.
Вчинок — учінок, дія (*звичайно
в мн.*); (*геройський*) по́двиг;
(*нахабний, зухвалий*) *розм.* ви-
хватка,² ви́брик.
Вшухнути — *див.* унішкнути.
В'юні́тися — *див.* ві́тися.
В'ю́нкий — *див.* 1) верткій; 2) зви-
вистий.
В'ю́нкість — *див.* рухли́вість.
В'ю́чити⁶ — *див.* ванта́жити.
В'язанка — (*дров, сіна і под.*)
в'язка.
В'язати — *див.* плести́.
В'язе́нь — ув'язнений, -ного; *розм.,
заст.* арешта́нт, остро́жник, тю-
ря́жник.
В'язи — *див.* плечі́.
В'язка — (*нанизаних предметів*)
нізка; (*цибулі*) віно́к; обл. ко-
са́. *Пор.* в'язанка.
В'язкий — чіпкий; (*що липне*) лип-
кий, клейкий; *розм.* беручкий;
(*що в ньому можна загрузнути*)
грузкий, глейкий, глеюва́тий.
В'язкість — липкість, кле́йкість,
гру́зькість. *Пор.* в'язкий.
В'язни́ця — тюрма; *поез.* темни́ця;
заст. остро́г, криміна́л; (*образ-
но*) *розм.* хурди́га, хурдигарня.
В'язни́чний — *див.* тюре́мний.
В'язну́ти — (*в болоті*) гру́знути,
загруза́ти, стря́гнути, застряга́-
ти. *Пор.* присікуватися.
В'ялий *перен.* — *див.* мля́вий.
В'янути *перен.* — *див.* марні́ти.

1) заст; 2) рс; 3) улс; 4) р, студе́нт "ви́сшого учебно́го заве-
дєния"; укр: ви́шевець, студе́нт ви́щої шко́ли; 5) р, ви́шівка,
студе́нтка ви́щої шко́ли; 6) тюрк.

Г і Г

Габа́ — *див.* 1) облямівка; 2) по-кривало.
 Га́ва — *див.* 1) воро́на; 2) роз-зя́ва.
 Гава́нь — (для вантаження і роз-вантажування суден) порт; (для причалювання суден) пристань.
 Га́вкання — *розм.* га́вкіт, гавк, брехання; *підсил.* гавкотня́; валува́ння, гвалтува́ння; дзяв-кання. *Пор.* га́вкати.
 Га́вкати — *розм.* бреха́ти; (про ба-гатьох собак — *ще*) валува́ти, гвалтува́ти; (про малих собак, цуценят) дзявкати.
 Га́вкіт — *див.* га́вкання.
 Гавкотня́ — *див.* га́вкання.
 Гавку́н — *див.* соба́ка.
 Га́вра — *див.* лігвище.
 Гавра́н — *див.* во́рон.
 Га́вря — *див.* 1) воро́на; 2) роззя́ва.
 Гад — *див.* змія́.
 Гада́ний — *див.* уя́вний.
 Гада́ти — (про вільний хід думок, не за логічними категоріями) думати; (беручи до уваги різні думки, мотиви — *ще*) міркува́ти; (мати свій погляд на що) ува-жа́ти.
 Га́дка — (більш мотивована) дум-ка; (в наукових питаннях і под.) по́гляд.
 Гадо́ка — *див.* змія́.
 Га́зда — *див.* господа́р.
 Га́здія — *див.* господи́ня.
 Га́здівство — *див.* господа́рство.
 Га́здівський — *див.* господа́рський.
 Га́здува́ти — *див.* господа́рюва́ти.
 Га́зета⁵ — *заст.* часо́пис.
 Га́й — лісо́к; (зарості на низині, на пригорках яру) *розм.* луг, байра́к.
 Га́йда́р — *див.* вівча́р.
 Га́йний — зага́йний, забарний, ма-ру́дний.
 Га́йнува́ти — *див.* марнотра́тити.
 Га́йну́ти — *див.* махну́ти.
 Га́йовий, -во́го — *див.* лісний.
 Га́к — крюк; (дерев'яний) *розм.* ключка.

Галабу́рда — *див.* бе́шкет.
 Галабу́рдити — *див.* бешкету-ва́ти.
 Галабу́рдник — *див.* бешкетник.
 Галайда́ — *див.* бродя́га.
 Галайстра́ — *див.* юрба́.
 Галайкати — *див.* горла́ти.
 Галайкота́ти, галайкота́ти — *див.* горла́ти.
 Галанці́ — *див.* штани́.
 Га́лас — крик; (дещо¹ слабший) гам, га́мір; (виразний шум го-лосів) го́мін. *Пор.* гарми́дер.
 Галаса́ти — *див.* крича́ти.
 Галаслі́вий — (про вдачу, також перен. про місто тощо) го́мі[о]н-лі́вий, го́мінкй; (повний га-мору) га́мірлі́вий, га́мірний; (схильний до шумливости) *розм.* галасува́тий.
 Галасува́ти *розм.* — *знев.* галді́ка-ти. *Пор.* крича́ти.
 Галасува́тий — *див.* галаслі́вий.
 Галді́кати — *див.* галасува́ти.
 Га́літися — *див.* ква́питися.
 Галопува́ти — *див.* і́хати.
 Га́лузка зменш. — гілочка, віточка.
 Га́лузь (сфера діяльності, тощо) — діля́нка; (рідше) діля́нка, ца́-рина, о́бласть.²
 Га́лява, га́лявина — *див.* поля́на.
 Га́льмува́ти — затримува́ти; (зов-сім) зупиня́ти.
 Га́м — *див.* га́лас.
 Гамазе́й, гамазе́я, гамази́н — *див.* ко́мбра.
 Гама́лік — *див.* поті́лиця.
 Гама́н, гама́нець — (на гроші, тютю́н) ка́пшук, ки́сет; (з металевим затвором)⁴ ка́літка; обл. ки́са.
 Га́мір — *див.* га́лас.
 Га́мірлі́вий, га́мірний — *див.* га-ласлі́вий.
 Га́мслі́ти — *див.* бі́ти.
 Га́мува́ти — (неспокійного, серди-того) уга́мівувати, утихоми́рю-вати.
 Га́на — *див.* дога́на.
 Га́ндж³ — *див.* ва́да.

1) трохі; 2) в цьому випадку — р, ніва, поле; 3) рпр, гандж і га́нджа; 4) р, за́щипкою, засо́вкою; 5) з фр; 6) улс.

Ганебний—(що плямує честь ім'я, славу) безславний; (що плямує честь) безчестний; (такий, що за нього треба соромитися) соромний; підсил. обл. страмний.

Ганити—гудити; підсил. ганьбити; обл. ганьбувати.

Ганок—рундук; присінки, підсіння.

Ганчірка—шматка; (для миття посуду) віхоть; (якою обвивають ногу при взуванні) онуча.

Ганчір'я—див. лахміття.

Ганяти—див. бігати.

Ганятися—(за ким, чим) уганяти.

Ганьба—неслава; безчестя; сором; розм.⁶ соромота, срамота.⁷ Пор. ганебний.

Ганьбити, обл. ганьбувати—плямувати, плямити; неславити, безчестити; (сильніше) наплюжити.

Гаптарка—див. швачка.

Гапувати—див. шити.

Гарзд—див. 1) добре; 2) щасливо.

Гараздувати—див. розкошувати.

Гарпник—див. батіг.

Гарасівка—див. стрічка.

Гарба—див. віз.

Гарбати—див. грабувати.

Гарбузіння—див. бадилля.

Гарікати—див. 1) бурчати; 2) кричати.

Гарікатися—див. сваритися.

Гарікливий—див. буркотливий.

Гарман—див. тік.

Гарматник, гармаш—див. артилерійст.⁴

Гармідер розм. — галас, крик; (з сваркою, метушнею—образно) базар, шарварок. Пор. буча.

Гармонійний, гармонічний—(про звуки) стрійний,¹ суголосний; (рідше) зграйний.

Гарнецький—див. миловідний.

Гарний—хоробий;² (з зовнішнього вигляду) красивий,² красний; чепурний; (на вроду—ще) вродливий, гожий, прибожий; (з лиця) милолиций, миловід[н]ий; (що викликає подив, захоплен-

ня) прегарний, прекрасний, чудовий, чарівний, розкішний; (про одяг, взуття тощо) елегантний; обл. файний, лепський. Пор. добрий.

Гарнішати—кращати; (рідше) гарніти.

Гарно—див. добре.

Гарнюк—див. красунь.

Гартувати—див. сталити.

Гарувати—див. трудитися.

Гарцювати—(конем) вигравати. Пор. їхати.

Гаряче—див. палко.

Гаряче предик.—жарко; парно, дušно. Пор. гарячий.

Гарячий—(сильно нагрітий) жаркий; підсил. пекучий; (насичений гарячою паром) паркий, дušний. Пор. палкий.

Гарячка—пропáсниця; розм. лихоманка, трясця; (про підвищення температури тіла) жар.

Гасати—див. бігати.

Гасло—лозунг,³ заклик.

Гаснути—погасати.

Гаспід—див. диявол.

Гателіти—див. 1) бити; 2) уминати.

Гатіти—див. 1) бити; 2) стріляти.

Гатунок—сорт.⁵

Гать, гátка—див. грéбля.

Гачкуватий—карлючкуватий.

Гаяти (час)—марнувати, марновитрачати; переводити. Пор. барити.

Гаятися—див. баритися.

Гвалт—див. 1) крик; 2) насильство.

Гвалтування—див. гáвкання.

Гвалтувати—див. 1) кричати; 2) (про собак) гáвкати.

Гéдз[к]атися (про худобу)—див. бігати.

Гелготати, гелготіти—гéлгати; (про гусей—ще) гéгекати, геготати; (про індику та ін.) герготати, герготіти.

Гембель—див. рубанок.

Гемон—див. чорт.

Гандлювати—див. крамарювати.

Гандляр—див. торговець.

1) рс, ладний, згодний; 2) заст; 3) рпр, льбзунг¹; 4), 5) фр.
6) улс; 7) рс.

Генеральний — див. головний.
 Генерація — див. покоління.
 Геніяльний — див. талановитий.
 Гепнути — див. 1) ударити; 2) кидати.
 Гепнути[ся] — див. упасти.
 Герготати, герготіти — див. гелготати.
 Геркулес — див. силач.
 Герць — див. поєдинок.
 Геть-чисто — див. зовсім.
 Гйбель — див. загибель.
 Гибіти — див. хірити.
 Гидкий — бридкий, поганний; (сильніше) огидний, протівний, паскудний.
 Гидливість — див. відріза.
 Гидота — гидь; (сильніше) паскудство; (про річ і про вчинок) мерзота.
 Гидотний — див. відрізливий.
 Гидувати — (відчувати огиду) брідитися; (ставитися зневажливо) грібувати, грібати. Пор. гордувати.
 Гидь — див. гидота.
 Гиліти — див. біти.
 Гильнути — див. ударити.
 Гйнути — загнбати, погнбати;² (про все живе) пропадати. Пор. 1) умирати; 2) дбхнути.
 Гйратися — див. сваритися.
 Гирляга, герліга — див. ціпк.
 Гич, гйчка — див. бадйлла.
 Гйгант — див. велетень.
 Гйгантський — див. велетнський.
 Гідний, гіден, гідний — достійний; (чогб) вартий, варт.
 Гідність — див. самоповага.
 Гйлка — див. вітка.
 Гйлляка — див. вітка.
 Гйллястий — гйлчастий; (рідше) вітйстий; (про дерево з широким гйллям) крислатий, розлбжистий, розлзгий.
 Гйлочка — див. галузка.
 Гйлчастий — див. гйллястий.
 Гйпкий — див. високий.
 Гйрний — див. гірський.
 Гйрник — див. шахтър.
 Гйрняк — див. горяний.
 Гйрський — (про положення) верховийний; (рідше) гірний.

Гйбці — див. сани.
 Главá — див. рбзділ.
 Гйлати (праскою) — прасувати; (рідше) утйжити.³
 Гйлаінь — гйладь.⁴ Пор. повёрхня.
 Гйлаікий — (що не має загнві і под.) рівний; (про поліровану поверхню меблів тощо) обл. плавкій.
 Гйлаікий — (про істоту) огрядній, опасистий, повнотілий, сйтий, півний; розм. годбваний; обл. тілістий. Пор. товстйй.
 Гйлаікість — див. огрядність.
 Гйлаінути — (щораз бйльше) гйлаішати, набирати тіла, повнішати. Пор. товстйти.
 Гйлаіун — див. черевань.
 Гйлаіуха розм. — товстуха, товстйля; (образно про повнотілу жінку низького росту) жарт., фам. пампўшка, кубўшка.
 Гйлаіуік — див. гйлек.
 Гйлаішати — див. гйлаінути.
 Гйладь⁴ — див. гйлаінь.
 Гйлей — див. 1) баговіння; 2) мул.
 Гйлейкий — див. в'язкий.
 Гйлек — (на воду) дзбан; (рідше) джбан; (з вузькою шийкою) обл. гйлаіуік.
 Гйлеуватйй — див. в'язкий.
 Гйлибна — гйлибнь, гйлиб, гйлибчйнь; (дуже велика) безбдня.
 Гйлибкий — безбдний; (рідше) безбдний.
 Гйлибкодўмний — мўдрий. Пор. розўмний.
 Гйлибчйнь — див. гйлибна.
 Гйліпнути — див. гйлянути.
 Гйлитай — куркуль.⁶
 Гйлитати — див. ковтати.
 Гйлодати — див. грйзти.
 Гйлузд — див. 1) толк;⁵ 2) розсўдок.
 Гйлузлівий — (що ховає в собі насмішку) глумливий, насмішкуватйй, іронічний.
 Гйлузування — насмішка, насміх; (рідше) кепкування; рідк. кпйни.
 Гйлузувати — див. насміхатися.
 Глум — насмішка, насміх, пбсмйх; (в образливій формі) нарўга, знуцання, збиткування.

1) заст, р, згўба, загйба, загйц; 2) заст, загйнути, пропастити; 3) р; 4) рс, гйлаікість, рівність, рівня; 5) також: тйма, пантелйк; 6) див. стор. 17-та.

Глумі́тися — *див.* знуща́тися.
 Глумлі́вий — *див.* глузли́вий.
 Глупа́к ¹ — *див.* ду́рень.
 Глупо́га, ² (*рідше*) глупо́га ³ — *див.* ду́рність.
 Глухі́й — *див.* 1) беззвучний; 2) відлюдний.
 Глу́хо — *див.* тихо.
 Глушина́ — глуш, ⁴ (глухі́й) за́куток; *перен.* но́ра.
 Глядачі́ — *див.* публіка.
 Гляді́ти — *див.* 1) диві́тися; 2) доглядати.
 Гляну́ти — погляну́ти, позирну́ти; (*уважніше*) подиві́тися; (*бистро*) зиркну́ти; *розм.* блі́кнути (очі́ма), блі́кнути (очі́ма); *обл.* глі́пнути (очі́ма).
 Глянс, гляне́ць — *див.* лиск.
 Гна́ти — *див.* 1) і́хати; 2) переслідувати.
 Гна́тися — (*за ким*) гоні́тися; уляга́ти; (*скоро бігти, і́хати*) мча́ти, мча́тися, нести́ся; *розм.* го́ном) гоні́ти; (го́ном) гна́ти.
 Гнилі́зна — гниль, гниля́тина; (*на дереві*) трухля́вина, трухля́тина, поро́хня, поро́хно.
 Гнилі́й — (*про дерево*) трухля́й, трухля́вий, поро́хнявий. *Пор.* 1) во́ккий; 2) за́тхлий.
 Гнилува́тий — *див.* во́гкува́тий.
 Гниля́тина, гниль — *див.* гнилі́зна.
 Гні́ти — (*про дерево*) трухля́вити, тру́хнути, поро́хня́вити; (*в землі*) тлі́ти, прі́ти.
 Гні́в — (*рідше*) гні́вання, пере́сёрдя; (*до крайніх меж*) лю́ть, лю́тість.
 Гні́ватися — сёрдитися.
 Гні́вити — сёрдити; *підсил.* розлю́чувати.
 Гні́вий — серді́тий; *підсил.* розгні́ваний, розсёр́жений; (*до крайніх меж*) розлю́чений, розлю́тований.
 Гні́здити — *див.* бі́ти.
 Гні́здитися — (*про птахів — ще*) мості́тися; (*на землі*) ку́блитися.
 Гні́здо — (*птахів, дрі́бних тварин і перен.*) кубло́; *див.* ще лі́гвище.

Гні́т — (*про режим насильства*) у́тиск, гно́бительств гно́блення, пригно́блення.
 Гні́тити — (*фізично, також психічно*) пригно́чувати, да́вити; *див.* ще гно́бити.
 Гно́битель — пригно́блювач, у́тискувач, у́тисник; (*вільного слова, волі*) ду́шитель; *книжн.* ти́ран.
 Гно́бительство — *див.* гні́т.
 Гно́бити — пригно́блювати, у́тиска́ти, у́тискувати, гні́тити; (*репресіями і под.*) ду́шити.
 Гно́блення — *див.* гні́т.
 Гну́здечка — *див.* ву́здечка.
 Гну́ти — згні́ати; (*злегка*) нагні́ати; (*додолу*) хилі́ти, нахилі́ти, клоні́ти.
 Гну́тися — *див.* хилі́тися.
 Гну́чий — (*рідше*) гну́чий; *розм.* вигі́нний.
 Го́вір — *див.* 1) діяле́кт; 2) го́мін.
 Гово́рка — *див.* 1) діяле́кт; 2) розмо́ва.
 Гові́ркий — *див.* балаку́чий.
 Гово́рити — (*більш конкретно*) ка́зати; (*до ко́го*) мо́ввити; (*з ким*) розмовля́ти; (*про всьачину*) *розм.* бала́кати, гомоні́ти; *обл.* гу́торити. *Пор.* 1) базі́кати; 2) мі́ррити.
 Говорлі́вий — *див.* балаку́чий.
 Говору́н — *див.* балаку́н.
 Говору́ха — *див.* балаку́ха.
 Говору́чий — *див.* балаку́чий.
 Гоготі́ння, гоготі́ння — *див.* гуді́ння.
 Гоготі́ти, гоготі́ти — *див.* гуді́ти.
 Го́ден, го́дний — *див.* гідний.
 Годі́на — *див.* 1) по́года; 2) час.
 Годі́нник — (*баштовий з музикою*) кура́нти; (*сті́нний*) заст. дзи́га́р. (*звичайно в мн.*) дзи́га́рі.
 Годі́ти (кому́) — догоджа́ти.
 Годі́тися I (кому́) — здава́тися, придава́тися, знадобля́тися (*звичайно лише докон.*).
 Годі́тися II (*давати згоду на що*) — *див.* зго́джуватися.
 Годі́ться — *див.* випада́є.
 Го́ді предик. — бу́де; (*звичайно з неозначеною формою дієслова*)

досить; (при вигуках) кінцець!,
буде!, край!
Годованець (про дитину) — див.
вихованець.
Годованка — див. вихованка.
Годований — див. гладкий.
Годувати — (забезпечувати по-
трібним для життя) харчувати;
(рідше) кормити.
Годуватися — див. харчуватися.
Годящий — придатний, догідний;
(для здійснення задуманого пля-
ну тощо) відповідний.
Гожий — див. 1) гярний; 2) при-
датний; 3) чистий.
Готи — див. лікувати.
Готися (про рину) — загюватися,
заживати.
Гойдати — хитати, коливати; (злег-
ка) колихати; (дитину в колиц-
ці) колисати.
Гойдатися — див. хитатися.
Гойний — див. 1) цілющий; 2) шед-
рий.
Гольй — заст. нагий; (про ноги)
босній.
Голіти — бріти.¹
Голітися — брітисся.¹
Голінастий — див. довгоногий.
Голінний — див. 1) бравий; 2) здат-
ний.
Головний — (про проблему тощо)
основний; книжн. кардинальний;
(провідний, ведучий — про лі-
нію, плян і под.) генеральний.
Головокрутний — запаморочливий,
запаморочний.
Головоріз — горлоріз, бандит, роз-
бишака.
Голодранець — обідранець, обі-
рванець, обшарпанець, шарпак;
обл. гольтіпака, гультіпака.
Голомозий — див. лісий.
Голомшити — див. бити.
Голопущок — див. пташеня.
Голосити — завдити; (за вмер-
лим) тужити. Пор. плакати.
Голосіння — див. плач.
Голослівний — див. бездівідний.
Голосний — (про голос) гучний;
(з сильним відгомоном) лункий;
підсил. громовий; заст. громо-
гласний.⁶

Голота — див. біднота.²
Голубизна² — голубинь,² блакить.
Пор. сінява.
Голубий — ясно-сіній, блакитний.
Пор. сіній.
Голубити — див. пестити.
Голубинь² — див. блакить.
Голубіти² — блакитніти; підсил. го-
лубшати,² блакитнішати.
Голубливий — див. пестливий.
Гольяк — див. злидар.
Гольяр — див. парикмахер.³
Голь⁷ — див. біднота.
Гольтіпака, гультіпака — див. го-
лодранець.
Гомін — (голосів розмови) гівір;
(про шум голосів) гамір, гам;
підсил. гук. Пор. галас.
Гомінка — див. розмова.
Гомінливий, гомонливий, гомін-
кий — див. 1) балакучий; 2) га-
ласливий.
Гомоніти — див. розмовляти.
Гонєць — див. посланець.
Гонїтва (за чим) — гоньба,⁴ по-
гоня.
Гонїтель⁸ — гнобітель, пересліду-
вач; (вільного слова) душі-
тель.
Гонїти (за ким) — див. гнатися.
Гонїтися — див. гнатися.
Гонїння — ұтиски, переслідування.
Гонки⁵ — див. перегони.
Гонор — див. пиха.
Гонорїстий, гоноровїтий — див.
пихатий.
Гонорїстїсть — див. гордовїтїсть.
Гонорувати — див. пишатися.
Гоньба⁴ — див. гонїтва.
Гопцювати — див. танцювати.
Гора — обл. бєскид, бєскед, бєскет.
Горб (підвищена місцевість) —
бугор, пагорок; сугорб; шпиль.
Пор. курган.⁹
Горбкуватий — горбїстий, горбас-
тий, бугорчатий, бургїстий, па-
гористий, шпильїстий.
Горбок — див. пагорок.
Горбоші — див. плєчі.
Гордий — (занадто) пишний, гор-
довїтий; рідк. думний.
Гордїня — див. 1) гордївнїк;
2) гордївнїця.

1) рс; 2) р; 3) рн, перукар; 4) рс, нагоня, ганяння; 5) рс;
(спорт); 6) рс, голосний; 7), 8) заст; 9) тюрк.

- Гордітис^я — (почувати заслужену гордість) пишати^{ся}.
 Гордівлівий — див. гордовітий.
 Гордівник — гордій; розм. гордіня; рідк. гордун.
 Гордівниця розм. — гордіня, гордячка.
 Гордій — див. гордівник.
 Гордість — (те, чим хто гордиться) гордоші. Пор. гордовітьсть.
 Гордо — див. згбрда.
 Гордовітий, гордівлівий, гордуватий — (сповнений гордоців) гордий; (що високо несеться) зарозумілий, високодумний (рідше), пихатий, гонористий, гоноровітий, бундючний; обл. фудульний.
 Гордовітьсть, гордівлівість — гордість; зарозумілість, високодумство (рідше), пиха, пихатість, бундючність, гонористість; обл. фудульність. Пор. гордовітий.
 Гордовіто — див. згбрда.
 Гордоші — див. гордість.
 Гордуванія — див. презірство.
 Гордувати — (про поведінку гордовитого) високо нестися, заноситися, гонорувати. Пор. грёбувати.
 Гордуватий — див. гордовітий.
 Гордун — див. гордівник.
 Гордячка — див. гордівниця.
 Гбрё — див. 1) бідá; 2) ліхо; 3) сум.
 Горезвісний ірон. — пресловутий.¹
 Горець² — див. горянин.
 Горизонт — див. обрій.
 Горілиць — назвнaк, назвнaкiй.
 Горіти прям. — палитися; (сильним вогнем) палати; (спалахуючи полум'ям) палахкотіти, палахкотати; див. ще жевріти.
 Горішній — див. вёрхній.
 Горланиги — див. горлати.
 Горлань — див. крикун.
 Горла[с]тий — див. криклівий.
 Горлати розм. — горланиги (рідше), репетувати, зіпати; обл. галайкати; підсил. галайкотати, галайкотіти. Пор. кричати.
- Гбрло (в образному вживанні) — розм. горлянка; вульг. пелька.
 Горлоріз — див. головоріз.
 Горлянка — див. гбрло.
 Горн⁶ муз. — ріжок. Пор. сурма.
 Горнець — див. гбрщик.
 Горниця³ — див. кімнáта.
 Горніст — див. сурмáч.
 Горнути — див. 1) гребті; 2) туліти.
 Горнутися — пригортатися; (ближче) тулітися, притулятися.
 Горня, горнятко — див. гбрщик.
 Гброд — див. місто.
 Гбрóжа — див. огорбжа.
 Гбрóжитися — див. бундючитися.
 Гбрпáха — див. бідолáха.
 Гбрпáшний — див. бідолáшний.
 Гбрстка — див. жмут.
 Гбрщик — горшóк; зменш. гбрщичок, гбрщечок, горня, горнятко; обл. горнець.
 Гбрювати (за ким, за чим і по кому, по чóму) — сумувати, журитися, тужити. Пор. бідувати.
 Гбрряній — гбрець,² обл. верхівнець, гірняк.
 Гбрспіталь⁴ — заст.⁵ шпитáль. Пор. лікарня.
 Гбрспóда — див. домівка.
 Гбрспóдар — хазяїн; (в сільському господарстві) обл. гáзда.
 Гбрспóдáрка — див. гбрспóдiня.
 Гбрспóдáрний — див. хазяйновітий.
 Гбрспóдáрство — хазяйство; (сільське) обл. гáздiвство.
 Гбрспóдáрський — хазяйський; обл. гáздiвський.
 Гбрспóдáрювати — хазяювати; обл. гáздувати.
 Гбрспóдiня — гбрспóдáрка, хазяйка; обл. гáздiня. Пор. гбрспóдар.
 Гбрстiнець I — див. дарунок.
 Гбрстiнець II — див. дорóга.
 Гбрстiниця — готель.
 Гбрстiнна, -но́ї — див. вiтáльня.
 Гбрстiти — угодати, пригощати, частувати.
 Гбрстрий — (з гострим лезом) гостролезий. Пор. 1) рiзкий; 2) iдкий; 3) прониклівий.
 Гбрстрити — точити; (на ремені,

1) рс; 2) рс, горняк, горяк; 3) заст; 4) рсф; 5) улс; 6) рн.

на бруску) прáвити; (косу ман-
тачкою) манта́чити.
Гострокінцевий — див. шпича́стий.
Гостролезий — див. го́стрий.
Гострослов — див. до́тепний.
Готель — див. го́стинця.
Готувати — див. 1) споряджа́ти;
 2) варіти.
Готуватися — див. ла́годитися.
Гра — див. забáва.
Грабар — землекоп; (рідше) копáч.
Грабильно — гра́блище. Пор. дер-
 жа́к.
Грабіж — грабу́нок, грабува́ння;
 підсил. розбій.
Грабіжник — див. банді́т.
Граб:жницький — див. банді́тський.
Гра́блище — див. гра́бильно.
Грабува́ння, грабу́нок — див. гра-
 біж.
Грабува́ти — га́рбати, зага́рбувати.
Гра́вій — рінь; спец. жорствá.
Град — див. місто.
Грайли́вий — (про вдачу) жартів-
 ливий, пустотли́вий; (про погляд
 тощо) кокетли́вий.
Грамотний⁴ — (що вміє читати й
 писати) письме́нний.
Грандіозний⁹ — див. велі́чний.
Грані́ця¹ — (між державами) кор-
 дон, рубіж.²
Грані́чити¹ — див. межува́ти.
Грань — див. жар.
Грасува́ти — див. топта́ти.
Гра́ти (про переливи кольорів) —
 перелива́ти[ся], міні́тися, лелі́ти.
 Пор. 1) шумува́ти; 2) хвилюва́-
 ти.
Гра́тися — див. ба́витися.
Графа́ — див. шпа́льта.
Графомáн — див. писа́ка.
Грач — див. музикáнт.
Гребати — див. гребува́ти.
Гребе́ць (на човні) — весля́р. Пор.
 громадлі́чник.
Гре́бля — (тимчасова) за́гата, гать,
 га́тка; рідк. та́ма.
Гребті — (граблями) грома́дити;
 (сіно у вал) валкува́ти; (сип-
 ке — лопатою) горну́ти. Пор.
 веслува́ти.
Гребувати — гребати. Пор. гиду-
 ва́ти.

Гре́чний — див. че́мний.
Гризні́й розм. — гризо́та; заст. за-
 їдн́я. Пор. сва́рка.
Гри́зти — (горіхи, сім'я) луза́ти;
 (щонебудь твердо) глода́ти;⁴
 (шашіль дерево) то́чити.
Гри́зтися (про сварку) — див. сва-
 рі́тися.
Гри́мати — гу́ркати, грю́кати; розм.
 гря́кати; підсил. гуркотáти, гур-
 коті́ти, грюкотáти, грюкоті́ти,
 гримотáти, гримоті́ти, гримкоті́-
 ти. Пор. крича́ти.
Гримі́ти — гуркоті́ти, гуркотáти;
 (про глухий далекий грім) роко-
 та́ти, рокоті́ти.
Гри́мнутися — див. упа́сти.
Гримотáти, гримоті́ти — див. 1) гур-
 коті́ти; 2) торохті́ти.
Гринджо́ли — див. са́ни.
Гри́ща — див. і́гри.
Гри́б — див. гроб.³
Гри́зний — (з вигляду вдачі) сувó-
 рий; див. ще жорсто́кий.
Гри́зність — див. сувóрість.
Гри́знь — див. сувóро.
Гри́зьба, грізьба́ — див. погрóза.
Гри́мні́ця — див. бли́скавка.
Гри́ти — див. бі́ти.
Гри́х — про́гріх, прогріше́ння. Пор.
 прові́на.
Гри́ш — шаг; (про дрібну монету)
 шеля́г.
Гроб³ — грі́б, домові́на (рідше)
 моги́ла.
Гроба́р — див. гробоко́п.
Гробо́вище — див. кла́довище.
Гробоко́п — гробокопа́тель,⁷ моги́ль-
 щик,¹⁰ моги́льний; обл. гроба́р.
Грозá⁵ — розм.⁶ громови́ця; (з силь-
 ним дощем) ту́ча.⁴ Пор. бу́ря.
Грозі́ти — грозі́тися, погро́жувати
 (кому́), нахваля́тися (на кого).
Грозі́тися — див. погро́жувати.
Грозови́й — грозяни́й (поез.); (про
 розкати⁸ грому тощо) громови́й;
 (про дощ заст. — ще) тучни́й.⁴
Грома́да I (люде́й) — див. гурт.
Грома́да II (предмет величезних
 розмі́рів) — грома́ддя; розм. гро-
 ма́дина, грома́дище, ма́хня;
 (про споруду розм. — зрідка)
 озі́я.

1) заст, обл; 2) р; 3), 4) заст; 5) також: хуртовина, буревій з блискавкою; 6) улс; 7) р; 8) р, удари, гуркоти, лоскоти; 9) фр.

Грома́дити — див. гребті.
 Громаді́льник — гребі́ць.
 Грома́дський — (що *стосується суспільства*) суспільний; (стосовно *загали, народу*) загальний, на-рідн(і)ий, всенарідн(і)ий; Пор. публічний.
 Грома́дськість (як *колектив*) — суспільність, суспільство; загál. Пор. публіка.
 Громі́ло¹ — погрóмник,¹ розбиша́ка. Пор. банді́т.
 Громі́ти¹ — бі́ти; підсил. розбива́ти, розгрóмлювати,¹ розтрóшувати.
 Громові́й (про *звук*) — див. го-лосні́й.
 Громові́на — див. блі́скаячка.
 Громові́ця — див. гроза́.
 Громогла́сний² — див. голосні́й.
 Гро́но (ягі́д тощо) — кїтиця; розм. кє́тя; обл. кїм'я́х; (кукуру́дзи, про́са) во́лоть.
 Грошові́тий — див. бага́тий.
 Грошолю́бний — див. користолю́бний.
 Гру́ба — див. пі́ч.
 Гру́бий³ (про *характер*) — грубія́нський, брута́льний; (про *об'єм, розмір*) див. товсті́й.
 Гру́бник — топі́льник, опáлювач; (при *печах парових котлів*)
 Гру́бнути — див. товсті́ти.
 Гру́дка — див. дрі́бка.
 Гру́дь — поез. пє́рса.
 Груз⁴ див. ше́бїнь.¹
 Гру́знути — загруза́ти, стря́гнути, застряга́ти.
 Грузо́вік⁵ — грузові́й⁶ автомобі́ль, грузова́⁷ маші́на; (рідше) ваго-вóз. Пор. автомобі́ль.
 Грузькі́й — гру́злий, гру́зний, драг-лістий, багні́стий; (про *дно рі-ки*) твані́стий.
 Грузькі́сть — див. в'язкі́сть.
 Гру́нт — землі́я.
 Грунто́вний — (про *знання, вич-чення чого і под.*) глибо́кий, всебі́чний; (про *зміни тощо*) до-корі́нний.
 Грунтува́тися — (на *чому*) осно-вуватися, базуватися.

Грунь — див. верх I.
 Гру́па — див. гурт.
 Грю́кати — підсил. грюкотáти, грю-коті́ти. Пор. грі́мати.
 Грю́кіт, грюк — див. гуркі́т.
 Грю́кнутися — див. упа́сти.
 Грюкотáти, грюкоті́ти — див. грю-кати.
 Гряду́щий⁸ — див. прийдє́шний.
 Грязні́й⁹ — див. болоті́стий.
 Грязь — підсил. грязю́ка; рідк. бо-лóто, багно́, багнію́ка, калю́ка.
 Грязькі́й — див. болоті́стий.
 Гря́кати — див. грі́мати.
 Губи — заст., поез. уста́.
 Губі́ти (дowodити до *загибелі*) — занаша́ати, запропаша́ати; заст. збавля́ти.
 Губі́тися — див. щеза́ти.
 Гугі́т — див. гуд'нн́я.
 Гуготі́ння — див. гуді́ння.
 Гуготі́ти, гугоні́ти — див. гуді́ти.
 Гуд — див. гуді́ння.
 Гуді́на, гуді́ння — див. баді́лля.
 Гуді́ти — див. гáнити.
 Гуді́ння — гул,¹⁰ (рідше) гуд; (по-лум'я, також про *далекий звук грому тощо*) гугі́т, гуготі́ння, гоготáння, гоготі́ння; стугі́н, сту-гоні́ння. Пор. гуді́ти.
 Гуді́ти — густі́; (про *полум'я, да-лекий грім тощо*) гоготáти, го-готі́ти; підсил. гуготі́ти; (рідше) гугоні́ти; (глу́хо — про *мотор тощо*) стугоні́ти, рокотáти, роко-ті́ти.
 Гук — (грому, вибуху *снарядá*¹¹ то-що) грюк, грюкі́т.
 Гука́ти — див. 1) крича́ти; 2) (ко-го) клі́кати.
 Гукну́ти — див. поклі́кати.
 Гул¹⁰ — див. гуді́ння.
 Гу́лі — див. гуля́ння.
 Гуля́ка — гульта́й; гульві́са; (без-журний) бенкетáр; рідк. ба́йда.
 Гуля́нка розм. — (у *вужчому колі гостей*) заст. бє́сида. Пор. гу-ля́ння.
 Гуля́ння — (на *дозвіллі*) погуля́-ння, погуля́нка; (про *товариські роззаги молоді*) розм. гўля́нка, гўлі́, гульня́, гульба́; обл. гўль-боші́, гўльки.

1) р; 2) рс; 3) р, жорсто́кий; 4) рс, ванта́ж; 5) рс, тягарі́вка, 6) рс, ванта́жний; 7) рс, ванта́жна; 8) заст; 9) рс, грязькі́й; 10) заст, гбмін, гуркі́т, гук; 11) рс, гарма́тнього набю́.

Гулящий (про людину) — розгультний. *Пор.* дозвільний.
 Гульвіса — *див.* гультяй.
 Гульба́ — *див.* гуляння.
 Гульбоші́ — *див.* гуляння.
 Гульки́ — *див.* безділля.
 Гулькнути, гульнути — *див.* поринати.
 Гульня́ — *див.* гуляння.
 Гультя́й — ледар, нероба; гульвіса, гуляка; *обл.* гультіпака, шалапун.
 Гулятяюва́ти — *див.* ледарюва́ти.
 Гуманний — *див.* людяний.
 Гуманність — *див.* людяність.
 Гуня́ — *див.* світа.
 Гупати (ногами) тупати; (*дверми тощо*) гуркати, грюкати, грімати. *Пор.* стукати.
 Гупнути — *див.* 1) ударити; 2) упати.
 Гупотіти — *див.* тупотіти.
 Гуркати — *див.* грімати.
 Гуркіт — грюк, грюкіт; *підсил.* розм. гуркотнеча, гуркотня, гуркотіява, торохтіня; туркіт, рокіт. *Пор.* гуркотіти.
 Гуркотіти, гуркотати — гримотіти, гримотати, грюкотіти, грюкотати; (*про мотор, віз тощо*) торохтіти; туркотати, туркотіти; (*про глухий далекий грім тощо*) рокотати, рокотіти.
 Гуркотнеча, гуркотня, гуркотнява — *див.* гуркіт.
 Гурма́ — *див.* юрба.
 Гурман — *див.* їдець.
 Гурт — група; (*більше число лю-*

дей) громада; (*неорганізований натовп — ще*) юрба, юрма, купа; (*про осіб, що спільно проводять час*) компанія, товариство.
 Гуртовий — *див.* спільний.
 Гуртожиток — інтернат.
 Гуртом — спільно, разом, вкупі.
 Гуртува́ти — *див.* об'єднувати.
 Гуртува́тися — згуртовуватися; (*для спільної мети — ще*) еднатися, з'єднуватися, об'єднуватися.
 Гурча́ти — *див.* дзюрчати.
 Густіти — густіти; (*щораз більше*) густішати; (*про грязь, рідину тощо*) тужавіти.
 Густі́ — *див.* гудіти.
 Густій — (*за станом згущеності*) тугій; (*про кашу і под.*) крутий. *Пор.* рясний.
 Густіти — *див.* гуснути.
 Густішати — *див.* гуснути.
 Густо́ — *див.* рясно.
 Густолистий — *див.* ряснолистий.
 Густонаселений — *див.* багатолюдний.
 Гутірка — *див.* розмова.
 Гуторити — *див.* розмовляти.
 Гуцати — *див.* підкидати.
 Гучний — *див.* 1) голосний; 2) бучний.
 Гучо́к — *див.* дзіґа.
 Гу́ща — (*в рідині*) бсад, оденки, поденки; *обл.* фус. *Пор.* гуща́вина.
 Гуща́вина (*про густі зарості*) — гущина, хаща, гуща; *обл.* гуща́ва, гуща́к; (*непрохідна*) не́три. *Пор.* чага́р.

Д

Давати — (*кому до рук*) офіц. вручати; (*тільки у формі дару*) дарувати.
 Давильце́ — *див.* щипці.
 Давіти — тіснути; (*про взуття, бандаж і под.*) муляти, мулити; (*фізичним тягарем, також морально*) гнітіти; (*про фізичне насильство, також перен.*) дущити.
 Давка¹ — *див.* тіснява.

Давнина́ — (*далеке минуле*) старовина; (*предківські часи*) предківщина; (*про часи дідів*) дідівщина.
 Давній — давніший; (*що стосується недалекого минулого*) колишній; (*що стосується давно минулих часів*) незапам'ятний, старий, стародавній; (*рідше*) дрівній,² поез. днедавній, вікодавній.

1) рс (жаргон), стиск, тісно́та; 2) заст.

Давніш, давніше -- раніш, раніше; передніше, перше, колись.
 Давнішній — *див.* давній.
 Далєко — *див.* значно.
 Далекоглядний — *див.* передбачливий.
 Далекозобрий — *поез.* винозобрий.
 Далечінь — далечина, далина, далеч, даль.⁴
 ДАлі — *див.* потім.
 ДАльший — *див.* наступний.
 ДАмський — *див.* жіночий.
 Даніна — дань.
 Дар — *див.* 1) дарунок; 2) хист.
 Дараба — *див.* пліт II.
 Даремний — марний; *обл.* надаремний; (*з уваги на доцільність*) непотрібний.
 Даремно, даремне — марно, даром, дарма, дарма; (*рідше*) даром; *розм.* дурно; *обл.* надаремно, надаремне; *заст.* надармо.
 Дармовий — *див.* даровий.
 Дармоїд — *перен.* трутень. *Пор.* нероба.
 Даровий — (*що за нього не треба платити*) безплатний; *обл.* дармовий.
 Даром (*безвідплатно*) — *розм.* дурно. *Пор.* даремно.
 Дарування — *див.* талант.
 Дарувати — *див.* 1) давати; 2) пробачати.
 Дарунок — подарунок; (*більш уроч.*) дар; (*для віддяки за одержаний*) віддарунок; (*для домашніх при нагоді відвідин*) гостинець; (*при нагоді офіційного візиту*)¹ *заст.* ралєць.
 Дах — *див.* покрівля.
 Дбайливий — дбайли, клопітливий; (*що сумлінно ставиться до своїх обов'язків і под.*) старанний, ретельний; (*бережливий*) *обл.* кукібний, кукіблівий.
 Дбайливість — клопітливість; старанність, ретельність. *Пор.* дбайливий.
 Дбайливо — *див.* старанно.
 Дбайли — *див.* дбайливий.
 Дбати — клопотатися, турбуватися; (*мати під своїм опікуванням*) піклуватися.

Двигати — *див.* рухатися.
 Двигнути — *див.* ударити.
 Двигтіння — *див.* тремтіння.
 Двигтіти — *див.* дрижати.
 Двигун — *див.* важіл.
 Двійнята — *див.* близнята.
 Двір — (*площа з будинками*) по двір'я, дворище. *Пор.* садіба.
 Двобій — *див.* поєдинок.
 Двоєдушний — дволичний, лицемерний.
 Двоколка⁴ — візок; *розм.* бідá, бідка, бідарка, тарадайка (*рідше*).
 Дволичний — *див.* двоєдушний.
 Дворець — *див.* палац.
 Дворище — *див.* двір.
 Дворянин — *див.* шляхтич.
 Дворянство — *див.* шляхта.
 Дебелій — (*про палицю і подібні предмети*) товстий; (*рідше*) грубий. *Пор.* 1) кремезний; 2) гладкий.
 Дебош³ — *див.* бешкет.
 Дебошір³ — *див.* бешкетник.
 Дебошірити³ — *див.* бешкетувати.
 Дегенерат — *див.* віродок.
 Дезертір — *див.* утікач.
 Дєколи — *див.* іноді.
 Декрет — *див.* постановá.
 Делегат — *див.* представник.
 Делікатний — *див.* 1) увічливий; 2) дражливий.
 Деморалізація — *див.* розпу́ста.
 День — *розм.* дніна.
 Депутат — *див.* представник.
 Дєрга — *див.* 1) рядно́; 2) спі́дниця.
 Дєрево — (*поодиноке, також зрубане*) деревина; *поез., заст.* древо.
 Дєревія́ти — *див.* 1) кля́кнути; 2) те́рпнути.
 Дєренча́ння — *див.* бряжча́ння.
 Дєренча́ти, підсил. дєренько́тати, дєренько́тіти — *див.* бряжча́ти.
 Дєренько́та́ння, дєренько́ті́ння — *див.* бряжча́ння.
 Дєржа́вний — *див.* урядовий.
 Дєржа́к, дєржа́ло, (*рідше*) дєржа́ло — ручка; (*частина ручного інструмента*) рукоятка;² (*в плузі*) че́піга; (*сокири*) топорі́-

1) рф , при нагоді офіційної візити; 2) рс , рук'ів"я; 3) рсф
 4) рс .

ще,³ сокирище; (списа) ратище; (прапора) дрівко;³ (при косі) кісся; (у граблях) грабілно, граблище; (у ціні) ціпільно; (для батога) пужално.

Держати — тримати.
Дерій — див. здірщик.⁴
Деркач — див. віник.
Дерти (що) — драти; (на куски) роздирати, шматувати. Пор. лупити.

Дертися — (нагору) видиратися, дряпатися; (рідше) братися. Пор. вилізати.

Дерун — див. дерій.
Десниця¹ — див. правіця.

Деталь — див. подробиця.

Дефект — див. вада.

Дефінція — див. визначення.

Дешевий — недорогий; (про ціну) помірний, невисокий; підсил. низький.

Дешево — недорого; (зовсім дешево) за півдарма; підсил. за безцінь, за безцінок (продати, купити).

Дешиця — див. дрібка.

Дещо — див. тріхи.

Деякий — (зовсім невизначений) якийсь; (з умовним визначенням) певний; (з обмеженою визначеністю) поодинокий (лише в мн.).

Дженджеруха — див. чепуруха.

Джэнджик, джінджик — див. чепурун.

Джеркотати, джерготати — див. щebetати.

Джигати, джиг[о]нути — див. 1) куцати; 2) ударити.

Джигун — див. залицяльник.

Дзбан, (рідше) джбан — див. глек.

Дзвеніння — див. бряжчання.

Дзвеніти — бриніти; (уриваними звуками) дзенькати; (про струну) бриньчати; (про скло, посуд) дзинчати.

Дзвенячий — див. дзвінкий.

Дзвенькіт — дзенькіт; (струнного інструмента) бренькіт.

Дзвинчати — див. дзижчати.

Дзвінкий — (рідше) дзвенячий; (далеко чутний) звучний; (про

голос з сильним резонансом) лункій.

Дзвоніти — (про малі дзвінки) дзеленькати, дзеленчати; розм. теленькати; (про великий дзвін) бовкати; (бити в дзвін) бевкати. Пор. розголюшувати.

Дзвук — див. бряжчання.

Дзвякання — див. бряжчання.

Дзвякати — див. бряжчати.

Дзеленчання, дзеленькання — див. бряжчання.

Дзеленчати, дзеленькати — див.

1) бряжчати; 2) дзвоніти.

Дзенькання, дзенькотіння — див. бряжчання.

Дзенькати, дзенькотіти, (рідше) дзеленькотіти — див. бряжчати.

Дзеньк, дзенькіт — див. бряжчання.

Дзеркало — обл. люстро; заст. верцадло, свіцадо.

Дзіга — (рідше) обл. фуркало, гучок. Пор. 1) вертун; 2) вертуха.

Дзігар, (звичайно в мн.) дзігарі — див. годинник.

Дзіглик — див. стілець.

Дзижчати — дзинчати, дзвинчати; (з гудінням — про джмеля тощо) гудіти, густі; (дзвінким звуком — про бджіл, комарів, мух) бриніти; (дещо свистячим звуком — про веретено) хурчати, сюрчати; (про цвіркунів) цвірчати, цвіркати.

Дзинчати — див. 1) дзижчати; 2) дзвеніти.

Дзюбати — див. дзьобати.

Дзюбатий — див. таранкуватий.

Дзюріти — див. текті.

Дзюркіт — журкіт,² дзюрчання, журчання.²

Дзюрчати — (стиха) журчати;² (дзвінко) бриніти; підсил. дзюркотати, дзюркотіти; (з шумом) гурчати; (рідше) роптати.³

Дзявкання — див. гавкання.

Дзявкати — див. гавкати.

Дзьобати — дзюбати; (про птахів і рибу) клювати.

Дзьобатий — див. таранкуватий.

Дйбати — цйбати; (поспішаючи

1) р , дєсна; 2) р; 3) заст, обл; 4) заст, здірник.

іти) *рідк.* манджати. *Пор.* 1) чапати; 2) шкандибати.

Діби — *див.* колодки.

Дибітися — ставати дибом (діба); ставати дубом (дуба), ставати сторч.

Дивак — чудак;¹ (*про своєрідну людину*) *розм.* оригінал; *заст.* проява, химерник.

Дивацтво — *див.* прімба.

Дивина — *див.* 1) дивовіжа; 2) діво.

Дивитися — (*рідше*) глядіти; (*уважно*) вдивлятися, втуплюватися очі, втуплюватися очіма; (*з цікавістю*) видивлятися; (*образно*) *фам.* лупати очіма; (*жардібно* — *на кого*) *розм.* пасти очіма (*кого*).

Дівний — (*що викликає здивування*) чудний; *розм.* кумедний.

Дівно — *див.* чудно.

Діво — *розм.* дивина; (*що викликає здивування*) чудо, чудасія.

Дивовіжа — *розм.* диківина,¹ дивина; *обл.* дивогляд.

Дивовіжний — *розм.* диківинний;¹ чудернацький; *обл.* дивоглядний.

Дивовіжно — *див.* чудно.

Дивогляд — *див.* дивовіжа.

Дивоглядний — *див.* дивовіжний.

Дивування — *див.* подив.

Дивувати — *див.* 1) вражати;

2) дивуватися.

Дивуватися — (*рідше*) дивувати; *підсил.* *розм.* дівом дивуватися, чудуватися.

Дизентерія — *розм.* різачка, бігунка, кривавиця, червінка.

Дик — *див.* кабан.

Диківина¹ — *див.* дивовіжа.

Диківинний¹ — *див.* дивовіжний.

Дим — кіпоть, кіптява.

Димар — бовдур; (*на покрівлі будинку*) ко́мин, вівід.

Димити — курити; *див.* *ще* чадіти.

Димітися — димувати, курітися (*дімом*).

Димний — *див.* чадний.

Димовище — *див.* пожа́рище.

Димувати — *див.* димітися.

Директіва — *див.* вказівка.

Директор — *див.* керівник.

Дислока́ція⁴ — *див.* розміщення.

Диста́нція — *див.* відстань.

Дитина — дитя; (*грудна*) немовля; (*дещо*² *більша*) маля, малюк; *розм.* дітвák; *заст.* чадо.¹

Дитинча́та — *див.* діти.

Дитячий — (*рідше*) дитячий; немовлячий; малечий. *Пор.* дитина.

Діхати — (*рідше*) віддихати; (*тяжко*) сапати; (*образно* — *роззявивши рота від спеки*) обл. хакати.

Дішель — дішло; (*у соловому возі*) вийя.

Диявол міт., лайл. — біс, дідько, гаспид; *розм.* враг. *Пор.* чорт.

Діяле́кт *літв.* — наріччя;¹ (*вужче* — *місцевий*) говір, говірка.

Дібро́ва — *див.* ліс.

Дівча́, дівча́тко — *див.* дівчинка.

Дівчина — *розм.* дівка; (*рідше*) діва; *фам.* дівуля; *фолк.* дівіця; (*на відданні*) *розм.* відданиця.

Дівчинка — дівча́, дівча́тко; (*дещо*² *старша, але неповнолітня*) підліток, підросток.

Дід (*стара людина*) — старі́к,³ пелех (*рідк.*); *фам., знев.* дідуга́, дідуга́н, старига́н; *лайл.* (*старий*) шкарба́н, (*старий*) шкарбу́н, (*старий*) дунду́к.

Дідізна — *див.* спадщина.

Дідич — *див.* поміщик.

Дідичка — *див.* поміщиця.

Дід'вщина — *див.* 1) спадщина; 2) давнина.

Дідо́к — *див.* старі́к³

Дідуга́, дідуга́н — *див.* дід.

Діду́нь, діду́ньо, діду́сь — *див.* старі́к.³

Дідько — *див.* чорт.

Діжечка — *див.* кадібе́ць.

Діжка — (*на тісто*) діжа́; (*з віком і замком*) бо́дня; (*на воді*) во́дник, во́дянка; (*більша* — *ще*) каді́б.

Дізнава́ти — *див.* довідуватися.

Дізна́ти — *див.* зазна́ти.

Дізна́тися — *див.* довіда́тися.

Дійма́ти — *див.* дошкулі́ти.

Діювий — діючий; (*що проявляється в дії*) активний; (*що про-*

1) *заст.*; 2) трóхи; 3) *заст.* дід, старі́й, (ім); 4) рпр, дислока́ція.

являється в наслідках) ефек-
тивний.
Дійсний — справжній; (підтвер-
джений фактами) фактичний.
Дійсно — див. справді.
Дійти — див. умерти.
Дійшлий — див. дозрілий.
Діл — див. 1) долина; 2) підло-
га; 3) спід.
Діло — див. справа.
Ділянка — див. галузь.
Дільниця — див. учасок.¹
Дім — див. 1) будинок; 2) до-
мівка.
Дірчастий, дірчатий — (з невелич-
кими порами) ніздрюватий.
Дірявий — див. драний.
Діставати (шо) — див. одержу-
вати.
Дістатися (куді) — див. добратися.
Дітвák — див. 1) дитина; 2) хлоп-
чák.
Діти (малі) — пестл. дітки; зб.
дітворá; розм. дитинчáта, дітва-
кí, дітлахí; (в образному вжи-
ванні) малеча, дрібно́та, дроби-
на, дріб'язок; обл. дріб.
Діючий — див. дійовий.
Д'я — див. 1) вплив; 2) вчйнок;
3) чінність.
Діяльний — (в громадській робо-
ті)² активний.
Діяння — (фізичних сил) вплив,
дія. Пор. чінність.
Діяти (на кого, на що) — див.
впливати.
Діятися — робитися, чинитися;
(про щось незвичайне) творити-
ся; ставатися; (про щонебудь
погане) коїтися; (про події) від-
буватися.
Діубати — див. колупати.
Діубатися — див. 1) бáбратися;
2) поратися.
Длявий — див. повільний.
Дляти — див. зволікати.
Длятися — див. барітися.
Дму́хати — див. дути.
Дмухну́ти перен. — див. 1) дреме-
ну́ти; 2) ударити.
Днеда́вній — див. давній.
Дніна — див. день.
Дніти — див. розвиднятися.

Дно — див. спід.
Добá — див. 1) час; 2) епо́ха.
Добавля́ти — див. додава́ти.
Добáвок³ — див. додáток.
Добачáти — див. помічáти.
Добивáтися (чого́) — домагáтися;
(рідше) допевня́тися, допевню-
ватися; (лише докон.) розм. до-
п'ястíся.
Добитися (куді) — див. добра́-
тися.
Добíча⁶ — див. здобич.
Доблесний⁴ — див. хоробрий.
Добра́тися (куді) — дістáтися, до-
бítися.
Добре — гáрно; славно; (рідше)
хороше;⁵ (як слід) гарáзд. Пор.
добрíй.
Добрестí — див. дотягтíся.
Добре-таки — див. чимáло.
Добрий — (з погляду позитивної
якості і под.) гáрний, хоробíй;⁵
підсил. сла́вний; (доволі доб-
рий) розм. предоб́рий, добря́чий.
Добри́ти — див. хвалíти.
Добри́сть — див. добротá.
Добро́ — (матеріальне) блага́.⁵ Пор.
майно́.
Добро́бут — достáток, замóжність;
рідк. добро́.
Доброзвучний — див. милозвучний.
Доброзичли́вий — прихíльний, зич-
ли́вий.
Доброзичли́вість — див. прихíль-
ність.
Добросо́вісний — со́вісний, сумлі́н-
ний.
Добросо́вісність — див. сумлі́нність.
Добросо́вісно — див. сумлі́нно.
Добротá — добри́сть.
Добрóтність — див. якість.
Добро́чесний — див. цнотли́вий.
Добро́йкісний — добротний, під-
сил. високоякісний.
Добря́чий — див. доб́рий.
Добува́ти — див. 1) здобува́ти;
2) досяга́ти; 3) вихоплювати.
Добува́тися — див. ломі́тися.
Довба́ти — див. колупа́ти.
Довбе́ха — див. бовду́р II.
Довбе́шка — див. молотóк.
Довбня — (для трамбування)
трамбівка; (підвісна для вби-

1) рс; 2) рф, трéба: на громадській пра́ці; 3) рс, додáча; 4)
рс, відва́жний, лицáрський, му́жній; 5) заст; 6) рс, доб́ич.

- вання паль) баба; (військ., іст. — для розбивання стін) таран.
- Добгий** (в часі) — див. тривалий.
- Добвгисть** (в часі) — див. тривалість.
- Довговолбсий** — патлатий.
- Довгов'язий** розм. — довготелесий.¹
Пор. високій.
- Довголітній** — (що триває багато років) багатолітній, багаторічний; рит. многолітній.
- Довгоногий** — розм. цибатий, голінастий.
- Довгота** (в часі) — див. тривалість.
- Довготелесий**¹ — див. довгов'язий.
- Довготривалий** — див. тривалий.
- Довгочасний** — див. тривалий.
- Доведений** — див. безсумнівний.
- Довёршений** — див. досконалий.
- Довід** — (логічний) аргумент; (речовий) доказ.
- Довідатися** — дізнатися; розм. прочіти; несхв., розм. пронюхати. Пор. довідуватися.
- Довідка** — див. посвідка.
- Довідуватися** — дізнаватися; (шляхом розпитів) допитуватися несхв., розм. Пор. розвідувати.
- Довірений** — див. уповноважений.
- Довіреність** — (про документ) допущення.
- Довірливий** — легковірний.
- Довіряти** (кому, чому) — (їняти віру) вірити; (мати довір'я) покладатися (на кого, на що), увірятися, звірятися, здаватися.
- Довічний** — див. вічний.
- Довкбла** — див. навколо.
- Довкблишний** — навкблишний, навкружний, окблишний; (в близькому сусідстві) поблизький, бліжчий, сусідній.
- Доводити** (переконливо) — (давати доказ) доказувати; (являтися доказом)² свідчити.
- Довблі** — (скільки хочеться) уволо, удобсталь, досхочу.
- Доволоктися** — див. дотягтися.
- Добгада** — збогад, домисел; (рідше) догад; (на основі деяких даних) припущення.
- Догадливий** — див. кмітливий.
- Догадуватися** — угадувати; розм.
- доміслюватися; (лише докон.) доміркуватися, зміркувати.
- Догана** — (рідше) гана; (з боку громадськості) бсуд.
- Доганяти** — наздоганяти, здоганяти; (при переслідуванні) настигати;¹ (рідше) наспівати.
- Догідливий** — див. услужливий.³
- Догідний** — див. годящий.
- Добгляд** — нагляд.
- Доглядати** — (про нагляд) глядіти, пильнувати; (рідше) розм. пантрувати; (про піклування) ходити (коло кого); (з винятковою dbайливістю — це) упадати (коло кого); рідк. падати (коло кого).
- Доглядач** — див. стброж.
- Добовір** — угода; (міжнародній про ненапад і под.) дипл. пакт, трактат.
- Договорювати** — (до кінця) доказувати, домовляти.
- Договорюватися** (про що) — див. домовлятися.
- Догоджати** — див. годіти.
- Додавати** — додавляти; (до ціни) накидати, добавляти; (в розмові) розм. докидати (слово).
- Додаток** — додача; розм. добавок;⁶ (до ціни) набавка, накидка; (понад умовлену ціну) наддаток; (до тексту тощо) допущення.
- Додумуватися** — див. угадувати.
- Дождіати[ся]** — див. ждати.
- Дозвільний** — (про час) вільний; розм. гулящий.
- Дозвблений** — див. беззаборбний.
- Дозоляти** — див. дошкуляти.
- Дозорець** — див. 1) наглядач; 2) стброж.
- Дозрілий** — (про літа, вік) дійшлий, дорослий; обл. доходжаний. Пор. спілий.
- Дозрілість** — див. спілість.
- Доідати**⁴ — див. досаждати.⁵
- Доба**⁶ розм. — дойда, митець, тямұха; (рідше) дотєпа.
- Доказ** — див. довід.
- Доказувати** (про підтвердження) — див. доводити.
- Докидати** — див. додавати.

1) заст.; 2) рф, бұти доказом; 3) також: послужний; 4) заст, обридати, (на)докучати; 5) заст, дозоляти, допикати, злити, сёрдити; 6) рс.

Докінчувати — *див.* кінчати.
 Докір — *див.* закид.
 Докладний — *вичерпний*; (*про відзив, рецензію і под.*) розгортаний. *Пор.* точний.
 Доконічне, доконічно — *див.* обов'язково.
 Доконічний — *див.* настійний.
 Доконче — *див.* обов'язково.
 Докорінний — *корінний*; (*що зачіпає самі основи чого*) основний; *книжн.* радикальний.
 Докоряти — *дорікати*, *виговорювати*, *вичітувати* (кому); (*робити закид*) *закидати*; *рідк.* *домовляти*; *обл.* *вимовляти*.
 Доктор — *див.* лікар.
 Докучати — *див.* *досаждати*.¹
 Докучити — *див.* *набріднути*.
 Докучливий — *надокучливий*, *докучний*; (*що набридає*) *набрідливий*; (*що його годі збутися*) *настірливий*.
 Доладний — *розм.* *п'ятний*, *п'ятший*.
 Долина — *діл*; (*гірська*) *полоніна*; (*степова*) *балка*.
 Долинати — *див.* *долітати*.
 Долівка — *див.* *підлога*.
 Долілиць — *див.* *ниць*.
 Долошній — *ніжний*.
 Долітати — (*про звуки*) *доніситися*, *долинати*.
 Дбля — (*щаслива*) *талан*; *розм.* *щастя-дбля*.
 Домагання — *див.* *вимога*.
 Домагатися — *вимагати*; *розм.* *допоминатися*; *заст.* *доправлятися*.
 Домашній — (*що є в хаті*) *хатній*; (*що є в домашньому хазяйстві*) *свійський*; *рідк.* *подвірний*.
 Домисел — *див.* *добріада*.
 Домислюватися — *див.* *догадуватися*.
 Домівка — (*свій*) *дім*, (*своєї*) *хата*, *господа*.
 Доміркуватися — *див.* *догадуватися*.
 Домовік — *див.* *чорт*.
 Домовина — *труна*. *Пор.* *гроб*.²
 Домовітий — *див.* *хазяїновітий*.
 Домовляти — *див.* 1) *договорювати*; 2) *докоряти*.

Домовлятися (*про що*) — *договорюватися*, *умовлятися*.
 Домосід³ — *ірон.* *сидень*; *рідк.* *заст.* *домонтар*.
 Донісення — *див.* *повідомлення*.
 Донісхочу, доніхочу — *див.* *донісхочу*.
 Доніс³ — (*зрадницький співучасника*) *віказ*.
 Донісити — *див.* 1) *повідомляти*; 2) *ябедничати*.⁴
 Доніситися (*про звуки*) — *див.* *долітати*.
 Доніщик — *розм.* *віказувач*, *віказчик*; (*рідше*) *книжн.* *фіскал*.
 Дбля, дблячка — *див.* *дочка*.
 Допівнюватися, допевнятися — *див.* 1) *переконуватися*; 2) *вимагати*; 3) *добиватися*.
 Допітливий — *див.* *цікавий*.
 Допітливо — *див.* *цікаво*.
 Допітуватися — *див.* *довідуватися*.
 Допікати — *див.* *дошкуляти*.
 Допітатися — *див.* *дотягтися*.
 Доповідати — (*давати відомість*) *повідомляти*; (*у формі звіту — на зборах тощо*) *звітувати*; (*у формі прилюдної інформації на науковій і под. теми*) *книжн.* *реферувати*.
 Доповідач — (*що виступає з прилюдною лекцією*) *лектор*; (*про виступаючого на науковому засіданні з короткою інформацією*) *книжн.* *референт*.
 Доповідь — (*прилюдна на наукову тему*) *лекція*; (*про коротку інформацію на науковому засіданні*) *книжн.* *реферат*.
 Допівнення — *див.* *додаток*.
 Допомогати (кому) — *помагати*; (*справі тощо*) *сприяти*; *розм.* *підсобляти*, *пособляти*; (*в біді*) *виручати* (кого); *розм.* *зарятівувати*.
 Допоминатися — *див.* *домагатися*.
 Допомігати — *поміч*; *сприяття*; *віручка*, *порятунк*. *Пор.* *допомагати*.
 Діпотіпний *перен.* — *див.* 1) *старосвітський*; 2) *старомісний*.
 Доправлятися — *див.* *домагатися*.
 Допхатися — *див.* *дотягтися*.

1) *заст.* *допікати*, *сёрдити*; 2) *заст.*; 3) *рс.* *обмова*, *донісення*; 4) *заст.* *оббріхувати*, *обмовляти*, *віказувати*; 5) *р.*

Доп'ястися — див. добиватися (чого).

Доречно -- до річі, до діла, до ладу.

Дорідний — див. 1) буйний; 2) урожайний.

Доріжка — див. 1) стéжка; 2) по-стїлка.

Дорікати — див. докоря́ти.

Доробало *лайл.* — доробло, одоробало, одоробло.

Дорога -- (уторована) тракт, тра́са; обл. гостінець; (польова, степова, міжселіщна) путівець; (бруківана) шосе; (тільки для автомобільного руху) автостра́да. Пор. шлях.

Дорогий — (що має високу ціну) коштовний; (що має велике значення і прям.) цінний; (дуже важливий — це) дорогоцінний.

Дороблий — (дозрілого віку) зму́жнілий.

Доручати — (з повним довір'ям) довіря́ти (кому що).

Доручення — (про документ більш приватного характеру) довіре-ність; офіц. повнова́ження.

Досада — *підсил.* злість; обл. озлість.

Досадно — див. при́кро.

Досаждати² — докуча́ти; *рідк.* на-доїда́ти; ³обл. доїда́ти³ (кому).

Досвідчений — (теоретично і практично) обізнаний (з чим); (з великим досвідом) розм. бува́лий.

Досвіт, досвіток, мн. досвітки — див. світа́нок.

Досвітній — передсвіта́нковий; (*рідше*) досві́тковий, досві́тча-ний.

Досита⁴ — див. досхо́чу.

Досить — див. го́ді.

Доскіпуватися — див. присікува-тися.

Доскона́лий — (*рідше*) дове́рше-ний; (якого неможливо перевер-шити) непереве́ршений.

Доско́чити — див. здобува́ти.

Дослівний — буквально́ний.

Досліджувати — див. вивча́ти.

Доспіва́ти (про збіжжя, овочі) — досяга́ти, спіти, стїгнути.

Доспілий — див. спі́лий.

Доспілість — див. спілість.

Доста́ток — заможність; *підсил.* багатство; (*рідше*) добро́.

Достемéнний — див. схо́жий.

Досяга́ти¹ — див. доспіва́ти.

Дося́глий¹ — див. спі́лий.

Дося́глість¹ — див. спілість.

Достобіса — див. бага́то.

Достові́рний — (цілком) півний; (що не викликає сумніву) віро-гідний.

Достой́ний — див. гідний.

Достойні́сть — див. самопова́га.

Достопам'ятний — див. пам'ятний.

До́ступ (до ко́го) — прїступ.

До́ступати — див. прїступати.

До́ступатися — див. прїступати.

До́ступний — див. 1) прїступний; 2) зрозумі́лий.

Досхо́чу — увоблю; (*їсти, пити і под.*) доси́та,⁴ до відка́зу;⁴ розм. донéсхочу, донéхочу; *фам.* по са́ме нікуди.

Досяга́ти (що або чо́го) — (влас-ним зусиллям) осяга́ти, добу-ва́ти, здобува́ти; (розквіту, си-ли) дохо́дити. Пор. сяга́ти.

Дося́гнення — (про творчий ре-зультат) добу́тки; (у науці, техніці — це) завоюва́ння.

Доте́па — див. до́ка.⁵

Дотéпний — го́стрий на язїк. Пор. зда́тний.

Дотéпник — розм. гостросло́в.

Дотика́тися — див. доторка́тися.

Дотина́ти — див. дошкуля́ти.

Дотла — до ре́шити, до оста́нку, геть-чи́сто, доще́нту.

Доторка́тися — дотика́тися, торка́тися; (*злегка*) приторка́тися; розм. черка́тися.

Дотягті́ся (куди́) — розм. дотягті́, добрести́, доплéнтатися, дово-локті́ся, дочвалати́; *фам.* допха́-тися, дотьо́пати[ся].

Дохідливий — див. зрозумі́лий.

Дохла́тина — див. па́дло.

До́хнути — здохати́; (про худобу) гїнути; (*від зарази*) па́дати.

Доход⁶ — див. прибу́ток.

1) заст; 2) заст; допіка́ти, се́рдити; 3) р, обрїда́ти, (на)-докуча́ти; 4) р; 5), 6) рс.

Доходжалий — див. літній.
 Доходити — див. 1) досягати; 2) умирати.
 Доходний¹ — див. прибутковий.
 Доцільний — див. відповідний.
 Дочасний — тимчасовий; (про ли-
 хо і под. — зрідка) часовий
 Пор. передчасний.
 Дочасно — див. передчасно.
 Дочвалати — див. дотягтися.
 Дочка — пестл. доня, донька, доця.
 Дощка (відпиляна) — тертіця;
 (при розпилюванні крайня) об-
 піл; (тесана) тес; (тонка —
 тесл.) шалівка.
 Дошкуляти розм. — діймати, допі-
 кати, дозволяти; обл. дотинати
 (язиком).
 Дошкульний — (фізично) різкий,
 гострий (біль), пронизливий (хо-
 лод і под.); (морально про сло-
 во і под.) ідкий, уїдливий;
 ущипливий.
 Дощ — (заливний) злива. Пор.
 мжйчка.
 Дошенту — див. дотла.
 Дошити — (про дощ з мрякою)
 мрячати, імжити, мжити; (об-
 разно — зрідка) сіяти.
 Дошовий — (з частими дощами)
 дошовитий; (про довший період
 часу образно) мокрий (літо).
 Драбінчастий — див. сухорібний.
 Драбіняк — див. віз.
 Драгва — див. драговина.
 Драглистий — див. грузький.
 Драгліти — див. трясіться.
 Драговина — драгва, мочар. Пор.
 багно.
 Драговінний — див. трясовінний.
 Драгоман — див. перекладач.
 Дразливий — (що вимагає особ-
 ливого такту) делікатний. Пор.
 дразливий.
 Дразнити — див. дратувати.
 Дразливий — (що легко впадає
 в гнів) дразливий, дратівлі-
 вий.
 Дразнити — див. дратувати.
 Драконівський — див. суворий.
 Драний — подертий; (з дірами)
 дірявий; (про взуття) обл. дран-
 тивий.

Дрантя — див. 1) лахміття; 2) мот-
 лох.
 Дряпіжка — див. здірство.
 Дряпіжний — див. хйжий.
 Дряпіжник, дряпіка — див. здір-
 щик.⁴
 Драти — див. лупити.
 Дратівливий — див. дразливий.
 Дратувати — (виводити з себе ко-
 го) роздратовувати, дразнити;
 розм. дражнити, дровичи.
 Дрочка⁷ — див. здірство.
 Дрєвній² — див. давній.
 Дрєвко³ — див. держак.
 Дрєво⁴ — див. дєрево.
 Дременути розм. — кинутись на-
 втікача (навтіки); фам. чкурну-
 ти, махнути, майнути, дмухнути,
 дрізнути, лопонути, дряпонути,
 дати драла, дати дьору; дати
 дрочки, п'ятіми наківати.
 Дрижакі розм. — дриготи. Пор.
 дрож.⁶
 Дрижання — див. тремтіння.
 Дрижати — (звичайно під впли-
 вом психічних спонук) тремтіти;
 (при фізичній причині) трусити
 ся, трясіться; (від сильного по-
 штовху тощо) двигтіти; (про
 слюзу) бриніти.
 Дрижачий — тремтячий.
 Дризнати — див. дременути.
 Дріб — див. малеча.
 Дрібка — дріб'ок, грудка; кріхта;
 (мала кількість) пучка, шіпка;
 (рідше) рози дещиця.
 Дрібний — див. малий.
 Дрібниця — (мала річ) малізна.
 малість; (маловажна⁵ річ) абі-
 шниця; (пуста річ, без значення)
 дурниця. Пор. подробиця.
 Дрібнички (для прикраси) — розм.
 витребеньки.
 Дрібнота — див. малеча.
 Дріб'ок — див. дрібка.
 Дріботіти, дріботати — див. 1) тю-
 пати; 2) чимчикувати.
 Дрібцювати, дробцювати — див.
 чимчикувати.
 Дріб'язок — див. малеча.
 Дріматі — (сидячи) розм. куняти;
 (образно) клювати носом, оку-
 нів ловити.

1) рс; 2), 3), 4) заст; 5) рс, маловажлива, малозначна; 6) рс.
 дрижа, здриги, тремтіння, трясця; 7) рс, гребло.

- Дрімота — розм. дрімки; фолк. дрімлівиці.
- Дробина — див. малеча.
- Дрова — (дрібно порубані) поліна.
- Дровина — див. поліно.
- Дровітня — див. сарай.¹
- Дровник — див. сарай.¹
- Дрогаль — див. візник.
- Дрож² — тремтіння; розм. дрижка́, дриго́ти.
- Дрощки (мн.), (рідше) дрощка (одн.) — бігункі, бігунці.
- Дрочіти — див. дратувати.
- Друг — розм. друзяка. Пор. товариш.
- Другий — див. 1) інший; 2) наступний.
- Дружба — див. пріязнь.
- Дружелюбний³ — див. пріязний.
- Дружина I — (в подружжі) жінка; (рідше) розм., фолк. жона́;³ жарт. благовірна;⁴ перен. старя́. Пор. чоловік.
- Дружина II — див. військо.
- Дружити (з ким) — приятелювати; (про дівчат, подруг) розм. подругувати; див. ще товаришувати.
- Дружитися — див. женітися.
- Дружний — див. мірний.
- Дружній — приятельський; (сповнений доброзичливості) пріязний, дружелюбний.³
- Друзяка — див. друг.
- Друкувати — див. писати.
- Дрюк — дрючок, ломака, дубіна. Пор. палиця.
- Дряпатися (нагору) — див. дертися.
- Дряпнути — див. дременути.
- Дряхлий³ — див. старий.
- Дряхліти³ — див. старітися.
- Дуб — див. човен.
- Дубасити — див. біти.
- Дубець — див. прут.
- Дубіна — див. дрюк.
- Дубіти — див. клякнути.
- Дудка — див. сопілка.
- Дудлити — див. пійти.
- Дудніти — див. торохтіти.
- Дуель⁵ — див. поєдинок.
- Дужак — див. силач.
- Дуже — вельми; (при визначенні фізичної дії, стану) здорово; (для визначення дії, стану емоціонального⁶ характеру) розм. сильно, страх.
- Дужий — сильний; (у вищій мірі) могутній, могутий, потужний.
- Дужчати — (ставати сильнішим) сильнішати; (про вітер, мороз) кріпшати, кріпнути; (про звук, голос) міцніти; підсил. міцнішати. Пор. здоровіти.
- Дук, дуга, дукар — див. багач.
- Дукарка — див. багачка.
- Дукач — див. багач.
- Дулівина — див. сталь.
- Дуло — (гарматне) жерло.
- Думати — (розмірковувати) мислити; розм. мізкувати; перен. сушити (морочити, ламати) собі голову над чим; фам. крутити мозком, меткикувати. Пор. гадати.
- Думка — (рідше) мисль; (про міркування) гадка; (що відбивав індивідуальне переконання) погляд.
- Думний — див. гордий.
- Дундук — див. дід.
- Дур — див. бдур.
- Дурень фам., лайл. — дурний; розм. дуріло, дурніло; (рідше) глупак;⁷ бевзь, бевзень, бовдур, йлоп. Пор. теплень.
- Дурепа — див. дурна.
- Дурінда — див. дурна.
- Дурісвіт — див. обманщик.⁹
- Дурісвітство — див. обман.⁹
- Дуріти — див. обманювати.¹⁰
- Дурість — глупота;⁷ (рідше) глупота,⁷ дурний розум; (дещо¹¹ слабе) нерозум, нерозумність.
- Дуріти розм. — (про пустоці) пустувати, жирувати; (з жиру)¹² казїтися; (з розкошів) навісїти.
- Дурка — див. дурна.
- Дурманити — одурманювати, одуряти, запаморочувати; (про гострий запах) п'янити, оп'яняти.
- Дурманний — одурманюючий, одуряючий, задурливий, запамороч-

1) рпа, повітка; 2) рс, дрігота; 3), 4) заст; 5) фр, двобїй; 6) також: емоційного; 7) заст; 8) рс; 9) рс, о(б)мана; 10) також: ошукувати; 11) трóхи; 12) заст, з перенасичення.

ливий; (про гострий запах) сп'яняючий, п'який, п'янливий, п'яночий.
 Дурна, -ної — розм. дурка; знев. дурпа, дурнда.
 Дурненький — див. придуркуватий.
 Дурний (про людину) — безглуздий, безмозкий, безголовий; розм. безтямний; фам. дурноголовий, дурновёрхий.
 Дурнило — див. дурень.
 Дурниця — (безглузда річ) нісенітниця. Пор. дрібниця.
 Дурніти — див. туманіти.
 Дурно — див. 1) даром; 2) дарёмно.
 Дурновёрхий — див. дурний.
 Дурноголовий — див. дурний.
 Дурнуватий — див. придуркуватий.
 Дути — (ротом) дмухати; (у руки, на гаряче) хукати. Пор. віяти.
 Дутися розм. — (про невдоволеного) сунитися, мурмоситися, копилити губи. Пор. надуватися.
 Дух — див. 1) запах; 2) тепло.

Духівництво — див. духовенство.
 Духмяний — див. запашний.
 Духмяніти — див. пахнути.
 Духовенство — духівництво; розм. попівство.
 Духовитий — див. запашний.
 Духопелик — див. стусан.
 Духопелити — див. бити.
 Духота — задуха. Пор. жарá.
 Душа — див. людина.
 Душитель — див. гнобитель.
 Душити — див. давити.
 Душити — див. пахнути.
 Душний — паркий, парний. Пор. гарячий.
 Душно — див. парко.
 Душогуб, душогубець — див. убійник.
 Душогубка — див. 1) убійниця; 2) човен.
 Душогубство — див. убійство.
 Дядько — (про брата батька в західних областях України) обл. стрий; (про брата матері) обл. вуй, вуйко.
 Дятел — обл. ятіль, кліюдерев.

Е
Є
Ж

Е

Егоїзм — заст. себелюбство.
 Егоїст — заст. себелюбець.
 Егоїстичний — заст. себелюбний.
 Екзамен — іспит.
 Екзаменувати — іспитувати.
 Екземпляр — див. примірник.
 Економія — див. 1) заощадження; 2) фільварк.³
 Економічний — ощадливий.
 Експлуататор — (чужої праці) ви-зискувач.
 Експлуатація — (чужої праці) ви-зискування, визиск.
 Експлуатувати — (чужу працю) визискувати.
 Екстаз — див. захоплення.

Елегантний — див. 1) вишуканий; 2) чепурний.
 Емігрант — див. переселенець.
 Емігрувати — див. переселятися.
 Енергія — див. сила І.
 Ентузіазм — див. запал.
 Епоха — доба; (рідше) порá, вік.
 Епідемія — див. пошесть.
 Ерудит — див. знавець.
 Ескіз — див. нарис.
 Ескула́д — див. лікар.
 Естрада — див. кін.
 Етаж¹ — див. поверх.
 Етикетка² — див. наклепка.
 Ефект — див. вражіння.
 Ефективний — див. дійовий.

1) рсф; 2) фр, наліпка, 3) рпр, фі(о)льварок.

Є

Єдиний — (рідше) один; підсил. тільки один; одним один.
Єднати — з'єднувати; об'єднувати; (про почуття дружби тощо) зв'язувати.
Єднатися — (для спільних дій)

з'єднуватися; об'єднуватися; (в організовані спілки, товариства і под.) організовуватися. Пор. гуртуватися.
Ємкий — див. укладистий.
Єхідний — див. лукавий.

Ж

Жага — спрага. Пор. жадоба.
Жагуче — див. пристрасно.
Жагучий — див. 1) пристрасний; 2) спраглий.
Жадання — див. 1) хотіння; 2) жадоба.
Жадати — див. хотіти...
Жадібний — жадний,⁴ жадливий, пожадливий; (рідше) жаждливий; ¹див. ще зажерливий.
Жадібність — жадність,⁴ жадливість, пожадливість, жадоба; див. ще зажерливість.
Жадібно — жадно,⁴ жадливо, пожадливо; див. ще зажерливо.
Жадливий — див. жадібний.
Жадливість — див. жадібність.
Жадливо — див. жадібно.
Жадний⁴ — див. 1) жадібний; 2) спраглий.
Жадність⁴ — див. жадібність.
Жадно⁴ — див. жадібно.
Жадоба — (непереможне бажання) жадання, жага, прагнення. Пор. жадібність.
Жаждливий¹ — див. жадібний.
Жак — див. хвátка²
Жаліти (про комах) — див. кусати.
Жалібний — тужливий, тужний; (сповнений суму) сумний; (рідше) сумовитий; (про похоронну музику тощо) жалобний, траурний.
Жалібно — див. тужно.
Жалісливий — (сповнений жалости) жалісний.
Жалісний — див. 1) жалісливий; 2) скорботний.

Жалісно — див. скорботно.
Жалість — (про вияв співчутливості) жаль, жалощі.
Жаліти — (виявляючи жалість) жалувати; (виявляючи дбайливість про здоров'я і под.—ще) шкодувати, шанувати.
Жалітися — жалуватися, скаржитися, нарікати; (на гірку долю і под.) плакатися, бідкатися; обл. жалкуватися.
Жалко — див. жаль II.
Жалкувати — (за втраченою річчю) шкодувати, жалувати.
Жалкуватися — див. жалітися.
Жало — див. вістря.
Жалоба — див. скарга.
Жалобний — див. жалібний.
Жалощі — див. жалість.
Жалувати — (виявляючи жалість) жаліти; (із скупости) жалкувати, шкодувати.
Жалуватися — див. жалітися.
Жалюгідний — (з вигляду, з погляду моральної вартості) злиденний, нужденний, мізрний.
Жаль I (за ким, за чим) — туга. Пор. жалість.
Жаль II предик. — шкода, жалко.
Жар — (гаряче вугілля) обл. грань; (з гарячим попелом) присок. Пор. жарячка.
Жара — спека, вар; підсил. розм. жарота, спекота; (що слирає дух) духотá.
Жаргон — аргó.
Жарити³ (на вогні) — смажити, прягти; (сало на шкварки) розм. шкварити. Пор. 1) пекти; 2) біти.

1), 2), 3) заст.; 4) р.

Жаріти — див. жевріти.
 Жаркий — див. гарячий.
 Жарко — див. гаряче.
 Жарота — див. жара.
 Жарт — (злобний) вітвка.
 Жартівливий — жартливий; (з нахилом до пустоців) пустотливий.
 Жартівник — жартун; (про веселого балакуна) розм. баяндрасник; заст. кумедник.
 Жартливий — див. жартівливий.
 Жартувати — шуткувати;¹ (про незлобну насмішку) глузувати (з кого); (про несерйозне ставлення до кого) бавитися, гра́тнся.
 Жартун — див. жартівник.
 Жаский — див. страшний.
 Жаско — див. страшно.
 Жах — див. страх.
 Жахати — див. лякати.
 Жахатися — див. лякатися.
 Жахливий — страхітливий; (з зовнішнього вигляду) потворний; (про злочинний вчинок у моральному відношенні) страшний; (про крик тощо) нелюдський, несамовитий.
 Жахливість — див. боязкість.
 Жахливо — див. боязко.
 Жахіти — див. пашіти.
 Жбурляти — див. кидати.
 Жвавий — рухливий; (що відзначається проворністю) меткий, спритний, моторний.
 Жвавість — див. рухливість.
 Жваво — див. швидко.
 Жвакати, (рідше) жвякати — див. плямкати.
 Ждати — дожидати, дожидатися, чекати, очікувати.
 Жебоніти — див. белькотати.
 Жебрак — прошак, старець. ніший.²
 Жебрання — див. жебрацтво.
 Жебрати — див. жебрачити.
 Жебрацтво — (про дію) жебрання, жебрування; розм. старцювання; (про стан) старецтво;³ (про заняття) жебри. Пор. жеброта.
 Жебрацький — старчачий.
 Жебрачити — жебрувати; просіти

(милостиню); розм. старцювати, ходіти на жебри, ходіти з торбами.
 Жебрачка — старчіха.
 Жебри — див. жебрацтво.
 Жеброта зб. — жебрацтво, старецтво.³
 Жебрування — див. жебрацтво.
 Жебрувати — див. жебрати.
 Жевжик розм. — (що любить похизуватися) фат, ферт, фертик. Пор. вітрогбн.
 Жевріти (без полум'я — слабо) — тліти, жаріти. Пор. 1) горіти; 2) перен. червоніти.
 Женітися⁵ — одружуватися; розм. дружитися; (рідше) братися II; (реєструвати шлюб у загі)⁴ розписуватися.
 Женіх⁵ — наречений; коханий; фолк. сужжений, сужений; (в час весілля) молодий.
 Женихання⁵ — див. заличання.
 Женихатися⁵ — див. заличатися.
 Женчіха — див. жніця.
 Жердіна — жердка; (для огорожі — ще) воріна; (для перекриття стріхи) ключіна. Пор. тійка.
 Жердя зб. — (для огорожі) вір'я, воріння.
 Жеребєць — лошак; обл. оґир; (при стаді кобил) ста́дник. Пор. кінь.
 Жерло — див. ду́ло.
 Жерстяний⁶ — див. бляшаний.
 Жерстянка⁶ — див. бляхар.
 Жерстянка⁶ — див. бляшанка.
 Жерсть⁶ — див. бляха.
 Жерти (жадібно їсти) вульг. — пожирати, лопати, тріскати, лигати; (квапливо ковтаючи) глітати, напихатися; (рідше) перти. Пор. уминати.
 Живєць — див. шєпа.
 Живільний — див. поживний.
 Живий (про слід, рану) — див. свіжий.
 Живіти — див. леляти.
 Живітися прям. — годуватися; (про тварин) кормітися. Пор. харчуватися.
 Живіт — фам. чєрево, пүзо.

Е
Є
Ж

1) р; 2) заст; 3) церк; 4) "Запис актів громадського стану" (Загс); 5) нар; 6) з рс.

Живлючий, живлющий — *див. живущий.*

Живо — *див. швидко.*

Живописати¹ — *див. малювати.*

Живописець¹ — *заст.*² маляр, *рідк.* маляр. *Пор.* художник.³

Живопліт — *див. огорбжа.*

Живосилом — *див. силоміць.*

Животворний⁴ — *життєдайний; поєз.* животворящий.⁵

Животина — *див. худобина.*

Животити — *(про нужденне життя)* нїдїти, скнїти. *Пор.* жити.

Животрепєтний⁶ — *див. злободєнний.*

Живущий — *живлющий; (рїдше)* живлючий; *(про воду, повітря і под.)* цілющий.

Жигати — *див. кусати.*

Жилець⁷ — *див. квартирант.*

Жир⁸ — *(рїдше)* свят. *Пор.* сало.

Жирний⁹ — *(насичений жиром)*⁸ масний; *(про страву)* сїтий.

Жирувати — *див.* 1) дурити; 2) розкошувати.

Жируватися — *див. розкошувати.*

Жирун — *див. пустун.*

Житель¹¹ — *мєшканець; розм.*² житець; *(що довгий час живе в данїй місцевостї)* старожїл¹⁰ (*корїнний якоїсь країни*) книжн. тубилець; автохтон, аборигєн; *(частїше у множинї)* аборигєни, автохтони.

Жителька¹² — *мєшканка; старожїлка*¹³ тубїлка. *Пор.* житель.¹¹

Житець — *див. житель.*¹¹

Жити (*бути живим*) — *заст.* животити, вікувати; *(образно про недовге життя, звичайно з запереченням)* ряст топтати.

Житло — *див. осєля.*

Життєдайний — *див. животворний.*⁴

Життєпис — *див. біографія.*

Життя — *(в індивідуальному відношенні)* вік.

Жінка — *(рїдше)* жєнщина;¹ *(про молоду замїжно — це)* молодїця; *їрон., погордл.* б́аба. *Пор.* дружина I.

Жіночтво зб. — *жінкі; (рїдше)* жінота; *розм.* жіноча *стать;*

жарт. прекрасна *стать; погордл.* б́абї.

Жіночий — *(призначений для жїнок)* дамський.

Жлуктати, жлуктити — *див. пїти.*

Жмакати, жмакувати — *див.* 1) м'яти; 2) жувати.

Жмєня — *(обох долонь)* прїгорща, прїгорш.

Жмїкрут¹⁵ — *див. скна́ра.*

Жмури — *див. брїжі.*

Жмурити — *мружити, шүлїти (о́чі).*

Жмут, жмуток — *(волосся, пряжі)* п́асмо; *(соломи, сїна)* пук, віхоть; *(скручений з соломи)* розм. вєрчик; *(стебел, пруття і под.)* горстка.

Жни́ця — *обл.* женчіха.

Жовнір *обл.* — *заст.* москаль.¹⁶ *Пор.* солдат.

Жовтіти — *підсил.* жовтішати; *(про доспїваюче збїжжя)* половїти; *(золотим полиском)* золотїти; *(про осїнне листя тощо і перен.)* жовкнути.

Жовтївий, жовта́вий, жовтува́тий — *(що нагадує колїр золота)* золотавий, золотїстий; *(про масть коня)* буланний; *(про масть вола)* половий.

Жовтїяк — *див. огірєк.*

Жбєдєн, жбєдний, рїдк. жадний — *ні одїн, нїякий.*

Жокєй — *див. наїзник.*

Жолбїна — *див. улогбїна.*

Жолбїтися — *(про матерїял, мацу при нагрїванні, висиханні тощо)* корбїтися, кóрчїтися.

Жолобок — *рївчачок; (в боцї для дна)* утóри.

Жонá¹ *див.* дружина I.

Жонáтий — *див. одружений.*

Жорствá — *див. гравїй;*

Жорсткий — *(про волосся, шкіру і под. — це)* шорсткий; *(про тканину і под.)* цупкий; *(про м'ясо — це)* сутугуватий; *(чобїт і под.) обл.* шкарубкий. *Пор.* твердий.

Жорстко́ий — *(про вдачу)* жорстокосєрдий, безжáлісний, безсердєчний; *(сильнїше — про вчинок тощо)* лүтий, нелюдський;

1) заст; 2) улс; 3) рс, мистець; 4) заст, оживлючий; 5) р, живо-
творчий; 6) новотвір, на часї, пекучий; 7) заст, пожилець; 8) заст,
товш, товше́м; 9) заст, гладкий; (Продовження на стор. 69 -ій)

(дуже безжалісний) перен. звірячий, звірський.
Жорстокість — жорстокосердність, безжалісність, безсердечність; лютість, нелюдськість. *Пор. жорстокій.*
Жорстоко — безжалісно, безсердечно; люто, нелюдськи, не по-людському, не по-людськи; звіряче, по-звірячому, по-звірському, по-звірськи. *Пор. жорстокій.*
Жорстокосердий — *див. безжалісний.*
Жорстокосердність — *див. жорстокість.*
Жувати — жвакати; *розм. жмакати, жмакувати.*
Жужмити — *див. м'яти.*

Жулік¹ — *див. злодій.*
Жура *обл.* — журбота — *див. журба.*
Журавель — *фолк. веселик.*
Журба — *обл. жура, журбота; (з почуттям туги) печаль*⁴, сум, сміток.
Журити — смутити, засмучувати, печалити.⁴
Журитися — сумувати, печалитися.⁴ *Пор. турбуватися.*
Журкіт² — *див. дзюркіт.*
Журливий — журний, сумний, смутний, сумовитий.
Журливо — *див. тұжно.*
Журний — *див. журливий.*
Журно — *див. тұжно.*
Журчання² — *див. дзюркіт.*
Журчати² — *див. дзюрчати.*

3

Забáva — гра; (*рідше*) ігра; *заст. виграшка.*
Забáви — *див. ігри.*
Забáвка — *прям. іграшка, цяцька; (перен. — про предмет забави) іграшка; заст. виграшка.*
Забáвляти — (*дитину*) бáвити; (*старших*) розважати.
Забáвлятися — *див. бáвитися.*
Забáвний — *див. смішний.*
Забáвник — *див. веселун.*
Забáганка — *див. 1) хотіння; 2) прімха.*
Забáгти, забáгнути — *див. захотіти.*
Забáгтися — *див. захотітися.*
Забáжати — *див. захотіти.*
Забáжатися — *див. захотітися.*
Забáндюритися — *див. захотітися.*
Забáрвлювати — *див. фарбувати.*
Забарний — загáйний, гáйний, марудний; (*про роботу*) копіткий, неспірний; *обл. пінявий.*
Забарятися — *див. барітися.*
Забастóвка³ — *див. страйк.*
Забастóвщик³ — *див. страйкар.*
Забастóвщиця³ — *див. страйкарка.*
Забивáти (що чим) — *див. 1) завáлювати; 2) затикáти; 3) убивáти.*

Забирáти (*чуже*) — (*жадібно, також силою*) гáрбати, загáрбувати; (*розбоєм*) грабувати; (*силою у ворога трофеї і под.*) захоплювати.
Забі́йка *розм.* — задира́ка, напáсник; *обл. заводі́йка.*
Заборонáти — (*про заборону*) бороні́ти; (*рідше*) за́казувати.
Забрóда — *див. бродя́га.*
Забру́днений — *див. брудний.*
Забрудни́ти — закаля́ти, замáзати; (*обличчя*) замурзати; (*жирним*)⁴ зая́лозити, засмáльцювати, засáлити.
Забутливий — (*з слабою пам'яттю*) безпам'ятний, непам'яткий, непам'ятливий, непам'ятущий; *обл. забудькуватий.*
Забуття — непам'ять.
Завáда — *див. перешко́да.*
Завáжати — *див. перешко́джати.*
Завáлювати (*чим*) — закида́ти; (*вським мотлохом*) захарáщувати; (*снігом шлях і под.*) забивáти.
Завáлюватися (*падати*) — *див. обвáлюватися.*
Завго́дя — *див. за́годя.*
Завда́вати — *див. спричиня́ти.*

10) р, старожитєць; 11) заст, житєць; 12) заст, житкїня; 13) р, старожиткїня; 14) пс, вояк; 15) р; 16) див. ст. 104, 1). * 1) рс, шахраї, 2) р; 3) рсі, бастування, бастувальник, бастувальниця; 4) заст.

- Завестися** (*з'явитися*) — розм. розплодитися; (*про лихо, думку і под.*) уклінутися, заклінутися.
- Завждєнний** — *див. повсякчасний.*
- Завжди** — *завсїди*, постійно, весь час, повсякчас; (*в підсилювальній функції в розповідній мові*) усє.
- Завждєнний** — *див. повсякчасний.*
- Завзятий** — (*що вперто бореться за здійснення мети*) наполегливий; (*що діє під впливом неперборної пристрасти, відваги тощо*) запєклий; (*про боротьбу, про опір ворогові і под.*) упєртий.
- Завзятися** — *див. наважитися.*
- Завзяття** — завзятість; наполегливість; запєклість; упєртість. *Пор. завзятий.*
- Завивання** — *див. виття.*
- Завивати** — (*жалебно*) скїглити; (*про птахів*) квилїти; *фолк.* проквилїти.
- Завидки** — *див. заздрість.*
- Завидливий** — *див. заздрісний.*
- Завидувати** — *див. заздрити.*
- Завидючий** — *див. заздрісний.*
- Завинїти** — *див. провинїтися.*
- Завїдувач** — завїдуючий.¹ *Пор. керівник.*
- Завірюха** — *див. хуртовїна.*
- Завїрїти** — *див. 1) засвїдчувати; 2) запевнїти.*
- Завїса** — (*менша — на вікно*) завіска; *обл.⁵ фіранка (над ліжком)* запона; (*на двері*) портєраф
- Завїтання** — *див. відвідини.*
- Завїтати** (до ко́го) — *див. відвідувати.*
- Завмирати** — *див. припинїтися.*
- Заводити** — *див. 1) (за небїжчиком) голосїти; 2) установлювати.*
- Заводитися** — *див. задира́тися.*
- Заводїй** — *див. ватажок.*
- Заводїяка** — *див. забїяка.*
- Завойбвник** — (*що тимчасово вторгся² на чужу територїю*) загáрбник; *рїдк. покорїтель.³*
- Завойбвувати** — *див. здобувати.*
- Заволбка лайл.** — *приблуда, приплєнтач; обл. зайда.*
- Завонїтися**² — *див. засмердітися.*
- Заворбвувати** — *перен. зачарбвувати.*
- Заворбт (рїки)** — *див. поворбт.⁴*
- Заворущення** — *див. бунт.*
- Завовання** — *див. досягнення.*
- Завсїди** — *див. завжди.*
- Завсїдний** — *див. повсякчасний.*
- Завчасно** — *завчасу, заздальгїд; розм. загода; обл. завгодя.*
- Зав'язнути** — (*в болоті*) загрузнути, застрїти, застрїгти, застрїгнути.
- Зав'язувати** — (*зашморгом*) зашморгувати.
- Загáвитися** — *див. задивля́тися.*
- Загадковий** — *див. таємничий.*
- Загадувати** — *див. велїти.*
- Загаїний** — *див. забарний.*
- Загáл** — *див. громадськість.*
- Загáльний** — *див. 1) громадський; 2) спільний.*
- Загальновідомий** — *див. відомий.*
- Загальнонародн(і)ий** — *див. народн(і)ий*
- Заганїти** — *див. 1) вбивати; 2) встромляти.*
- Загар** — *див. чад.*
- Загáрбник** — *див. завойбвник.*
- Загáрбувати** — *гáрбати. Пор. забирати.*
- Загáта (на ріці)** — *див. грєбля.*
- Загїбати** — *див. гїнути.*
- Загїбель** — *гїбель,³ загїн, погїбель,³ згуба.*
- Загїлити (кого по чому)** *розм. — вульг. заїхати, затопїти, зацїдити. Пор. ударити.*
- Загїн** — *див: загїбель.*
- Загїнути** — *див. умєрти.*
- Загїн** — *див. 1) ватага; 2) загорода.*
- Загїбина** — *див. улоговина.*
- Заглядати** — *зазира́ти.*
- Заглядатися** — *див. задивля́тися.*
- Загода** — *див. завчасно.*
- Заголівок** — (*рїдше*) наголівок; (*творю — зрїдка*) назва.
- Загбнистий** — *див. запальний.*

1) р; 2) рс, вдєрся; 3) заст; 4) рс, поверт; 5) улс; 6) фр.

Загорілий (від сонця) — засмалений, засмаглий.
 Загороба — (для худоби) загін, обора; (для овець — ще) кошара.
 Загортати — див. загрибати.
 Загорювати — див. заробляти.
 Загоряти, (рідше) загорати (від сонця) — засмалюватися, смагнути; рідк. запалюватися.
 Загорятися, (рідше) загоратися — (вогнем) запалюватися, займатися; розгорятися; (рідше) розгоратися, (сильним полум'ям) спаліхувати.
 Загострювати, загостряти — див. застругувати.
 Загоюватися — див. гоїтися.
 Заграва — обл. проміття. Пор. відблиск.
 Загранічний¹ — див. закордонний.
 Загребущий — див. зажерливий.
 Загрибати — (граблями) загроміджувати; (лопатою) загортати.
 Загрузати — застрявати, застрягати.
 Загрузнати — див. зав'язнути.
 Загуба — див. згуба.
 Задавака — див. хвалько.
 Задаватися — див. зарозуміватися.
 Задержувати — див. затримувати.
 Задержуватий — див. задріливий.
 Задлятися — заглядатися; (про неухважного) розм. загавитися (лише докон.).
 Задімлювати — див. 1) закопчувати; 2) копти́ти.
 Задирака — див. забіяка.
 Задиратися (з ким) — (про охочих до бійки) заводитися; (про розсварених) заїдатися.
 Задріливий — розм. задержуватий; (рідше) задрікуватий, задиракуватий, напасливий.
 Задихатися — засапатися, захакатися, захекатися.
 Задіти⁴ (в невідомому місці) — заподіти; розм. затасувати. Пор. закінити.
 Задник³ — див. закаблук.
 Задріпа — див. замазура.

Задріпанка — див. замазура.
 Задрімати — див. заснути.
 Задубилий — див. косний.²
 Задубити — див. заклікнути.
 Задум — замісел,⁵ думка; (рідше) плян, ідея.
 Задума — задуманість, замислення, замисленість.
 Задумувати (зробити що) — надумувати; (щось немудре, ризиковане) затівати; рідк. загадувати.
 Задурливий — див. дурманний.
 Задурювати (кого) — туманити; розм. забивати баки; (лише докон.) затуркати голову (кому).
 Задуха — див. духота.
 Задущий — (для дихання) важкий.
 Заєць — (мисл. — про сірого) русак; (мисл. — з білим хутром зимою) біляк.
 Зажадати — див. захотіти.
 Зажерливий — несітій; (що рад усе загарбати) розм. загребущий.
 Зажерливість — несітість; див. ще жадібність.
 Зажерливо — несіто; див. ще жадібно.
 Заживати — див. гоїтися.
 Зажити — див. зазнати.
 Зажмурювати — див. замружувати.
 Зажурений — див. засмучений.
 Заздалегідь — див. завчасно.
 Заздрий — див. заздрісний.
 Заздрити — завидувати.
 Заздритися (на що) — див. зазіхати.
 Заздрісний — заздрий; (що завидує) завидливий; розм. завидющий.
 Заздрість — заздрощі; розм. завідки.
 Зазивати — див. запрошувати.
 Зазимки — див. заморозки.
 Зазирати — див. заглядати.
 Зазіхати (на що) — заздритися, ласитися, квіпнитися.
 Зазнавати — див. терпіти.
 Зазнаватися — див. 1) зарозуміватися; 2) хвастатися.

1) обл, заст; 2) рс, зашкарублий, млявий; 3) рс, зап'яток, підбór; 4) заст, зачіпати, чіплятися; 5) р, замисл.

Зазнати (чого) — зажити; (рідше) дізнати, звідати.
Зазначка — по́значка, помітка.
Зазублений — *див.* шерба́тий.
Зазублина — *див.* шерби́на.
Зазублювати — вищерблювати.
Зазублюватися — *див.* вищерблюватися.
Заінтересованість¹ — *див.* зацікавлення.
Заїдатися (про розсварених) — *див.* сваритися.
Заїдні — *див.* гризні.
Заїзд (приміщення для ночівлі) *розм.* — заїжджий двір; заст. постійний двір.
Заїхати — *див.* ударити.
Заївий — *див.* непотрібний.
Заїда — *див.* заволо́ка.
Заїдїголова — *див.* 1) наві́жений; 2) шиба́йголова.
Займати (кого) — *див.* зачіпати.
Займатися (про горіння) — *див.* загорятися.
Зайчик (світляні плямки) — *див.* відблиск.
Зайшлий — *див.* захо́жий.
Закабаляти² — *див.* поневолювати.
Закабу́к — за́дник; ⁷ *рідк.* обл. за-п'яток.
Зака́зувати — *див.* забороняти.
Закаляти — *див.* забрудніти.
Закамáрок — *див.* за́куток.
Закапéлок — *див.* за́куток.
Закара́ш, закавра́ш — *див.* ви́лога.
Зака́сувати — *див.* зака́чувати.
Закатува́ти — *див.* замучити.
Зака́чувати (рукави тощо) — зака́сувати, засукувати, зако́чувати.
Заквітчува́ти — *див.* прикраша́ти.
За́кид — (в легшій формі) до́кір.
Закида́ти — *див.* 1) докоря́ти; 2) натяка́ти; 3) зава́лювати.
Закинути (в невідоме місце) — (про річ) зади́ти, заподи́ти; *розм.* запрото́рити, затасува́ти.
Заки́чення — *див.* 1) кінце́ць; 2) роз-в'язка.
Заки́чувати — *див.* кінча́ти.
Заки́чуватися — *див.* кінча́тися.
Заки́п — *див.* ша́нець.

За́клад (організація) — *див.* уста-но́ва.
За́клад — парі;² бітися об за́клад; іти́ (йти́) на (в) парі.³
За́кладати — *див.* засно́вувати.
За́клик — (рідше) по́клик; *уроч.* клич.
За́кликати — *див.* запро́шувати.
За́клинáтися — *див.* кля́стися.
За́клопо́таний — (під впливом тур-боти) стурбо́ваний, занепокбе́ний.
За́клопо́таність — *див.* стурбо́ваність.
За́клопо́тано — *див.* стурбо́вано.
За́кльо́нутися, уклйо́нутися — *див.* завестися.
За́кльо́чний — *див.* кінце́вий.
За́кляка́ти — *див.* кля́кнути.
За́кля́кнути — (від холоду) заду́-біти, одубіти; (стати холо́дним як лід) заледеніти; (стверднути як кістка) за́костеніти; *розм.* за-коцю́бнути, за́коцю́бти, заціпе-ніти; (про почуття холоду — ще) зме́рзти, ме́рзнути. *Пор.* заме́рзати.
За́кля́тий (про ворога тощо) — *див.* запе́клий.
За́колот — *див.* бунт.
За́колотник — *див.* бунта́р.
Зако́нний — *див.* слу́шний.
Зако́нність — *див.* слу́шність.
Зако́бно — *див.* слу́шно.
Законопа́чувати — *див.* конопа́-тити.
Зако́пувати — зарива́ти (в землю).
Зако́пчува́ти — ко́птити; (вкривати кіптем) зади́млювати, заку́рювати.
Зако́рдонний — загра́нчний,⁴ зарубі́жний.⁵
Зако́рковува́ти — *див.* за́купюва́ти.⁶
Зако́рти — *див.* захоти́тися.
Зако́стеніти — *див.* за́кля́кнути.
Закоха́ння — *див.* коха́ння.
Закоцю́бнути, за́коцю́бити — *див.* за́кля́кнути.
Зако́чувати — *див.* зака́чувати.
За́крива́ти — (отві́р тощо) зату-ля́ти; (вікно, обличчя) засло́ня-ти. *Пор.* за́тика́ти.

1) рсф; 2) фр; 3) іти в за́клад; 4) обл, заст; 5) р; 6) р, за́тика́ти; 7) рс; 8) рса.

Закрут — *див.* поворот.¹
 Закуняти — *див.* задрімати.
 Закупорювати² — закорковувати.
 Закурювати — *див.* закопчувати.
 Закуска — перекўска.
 Закусочна, -ної — буфет.
 Закуток — заклапелок, закамарок.
 Закушувати — *див.* їсти.
 Заледеніти — *див.* заклікнути.
 Заливний, заливистий — *див.* лункий.
 Залицьльник — *розм.* зальотник; (*рідше*) джигун.
 Залицяння — женихання; (*рідше*) зальоти.
 Залицятися — лицятися; *розм.* женихатися; *ірон.* лабузнитися.
 Залишати — *див.* 1) занедбувати; 2) покидати.
 Залишки — рештки; (*розбитої армії і под.*) знев. недобитки.
 Залічувати — *див.* зараховувати.
 Залом (*дороги, річки*) — *див.* поворот.¹
 Заломистий — *див.* звивистий.
 Залубниці, залубні, залубці — *див.* сани.
 Залучати — *див.* приєднувати.
 Залюбки — охоче, радо; *розм.* з дорогою душею.
 Залюдняти — *див.* заселяти.
 Залягати — *див.* стихати.
 Залякувати — *див.* застрашувати.
 Зальоти — *див.* залицяння.
 Зальотник — *див.* залицьльник.
 Замазати — *див.* забруднити.
 Замазура *розм.* — (з замурзаним обличчям) замурза; (з забрудненим в грязі одягом) задріпа; (*про жінку*) задріпанка.
 Заманливий — *див.* принадний.
 Заманливість — *див.* принадність.
 Заманутися — *див.* захотітися.
 Замерзати (*про воду, річку*) — (*затягатися льодом*) шерхнути, зашерхати, леденіти. *Пор.* заклікнути.
 Замёт — кучугура; (*поперек дороги*) перемёт.
 Заметистий — *див.* сніжний.
 Заметіль — *див.* завірюха.
 Замикати (*двері тощо*) — запира-

ти; (*на заціпку*) заціпати; (*на засувку*) засувати.
 Замилування (в чому; *обл.* до чого) — *див.* схильність.
 Замірнення — *див.* мир.
 Замисел — *див.* задум.
 Замисленість — *див.* задума.
 Замислення — *див.* задума.
 Заміжня, замужня — *див.* одружений.
 Замір — *див.* намір.
 Замісник — *див.* заступник.
 Замішання — *див.* збентеження.
 Замішатися — *див.* збентежити.
 Заміщати (*кого*) — *див.* заступати.
 Замлівати — *див.* терпнути.
 Замовкати — нішкнути, затихати.
 Заможний — *див.* багатий.
 Заможність — *див.* достаток.
 Заможніти — *див.* багатіти.
 Замок — *див.* палац.
 Замордувати — *див.* замучити.
 Заморозки — зазимки; (*ранішні*) приморозки; (*рідше*) поез. недосвіт.
 Заморозок — *див.* мороз.
 Заморька — *див.* клопіт.
 Заморьчувати — *див.* туманіти.
 Замружувати — зажмурювати; (*зовсім*) запліщувати.
 Замурза — *див.* замазура.
 Замурзаний — *див.* брудний.
 Замурзати — *див.* забруднити.
 Замурзувати — *див.* бруднити.
 Замучити — (*фізичними муками*) закатувати; *рідк.* замордувати.
 Зам'ятися — *див.* збентежитися.
 Занапасти — *див.* погубити.
 Занапащати — *див.* губити.
 Занедбувати — занехаювати; (*як річ, неварту уваги*) залишати, закидати, покидати.
 Занедужати — *див.* захворіти.
 Занепад — *див.* розпад.
 Занепадати — *див.* 1) убжіти; 2) розпадатися.
 Занепокобений — *див.* 1) заклопотаний; 2) неспокійний.
 Занепокобнення — *див.* неспокій.
 Занепокобність — *див.* стурбованість.
 Занепокобено — *див.* стурбовано.
 Занехаювати — *див.* занедбувати.

1) рс, по́верт (доро́ги); 2) р, зати́кати; 3) р, за́мисл.

Занішкнути — *див.* затихати.
 Заніміти — *див.* умовкати.
 Заноситися — *див.* 1) зарозуміва-
 тися; 2) хвастатися.
 Занурятися — *див.* поринати.
 Заняття — *див.* робота.
 Заохота — *див.* спонюка.
 Забчник — *див.* студент.
 Забниця — *див.* студентка.
 Заощадження — економія.
 Западаина — *див.* 1) яма; 2) уло-
 говина.
 Западня¹ — *див.* пастка.
 Запал (творчий порив)² — захоп-
 лення, ентузіязм.
 Запалітися — *див.* розохотитися.
 Запалюватися — *див.* 1) загоря-
 ти[ся]; 2) спалювати.
 Запальний (про вдачу) — гарячий;
 (рідше) загонистий.
 Запаморочення — *див.* бдур.
 Запаморочитися — *див.* чманіти.
 Запаморочливий, запаморочний —
див. головокрутний.
 Запаморочувати — *див.* дурманити.
 Запанібратський — *див.* фамільяр-
 ний.
 Запаска — *див.* 1) спідниця; 2) фар-
 тух.
 Запасний, -ного військ. — (в ар-
 міях деяких країн) резервист.
 Запах розм. — дух; (приємний)
 пахощі, аромат; обл. пах.
 Запашний — (з приемним запа-
 хом) пахучий, ароматний; (рід-
 ше) духовитий; підсил. духмя-
 ний; поез. благоуханний³
 Запевняти — упевнювати, завіряти.
 Запеклий — (у ворогуванні тощо)
 завзятий; підсил. заклятий; (в
 упертості) затятий; (про бороть-
 бу) жорстокий. Пор. завзятий.
 Запеклість — *див.* завзяття.
 Заперечувати (що) — (в легкій
 формі) оспорювати;⁵ (неправдиві
 закиди тощо) спростовувати;
 (в гострій формі) відкидати.
 Запивати — *див.* пиячити.
 Запирати — *див.* замикати.
 Записка — (про незначну за роз-
 міром і змістом) розм. жарт.
 писулька, цидулка.
 Запит, запитання — *див.* питання.

Запитувати — *див.* питати.
 Запикатися — (про губи) смігнути,
 засмагати.
 Запілка — *див.* фартух.
 Запілля — *див.* тил.⁴
 Запірка (при дверях тощо) —
 (якою засувають) засувка; (як-
 що заціпають) заціпка.
 Заплава — заплавіна. Пор. лука.
 Заплснявний — *див.* пліснявий.
 Заплітувати — *див.* ускладняти.
 Заплющувати — *див.* замрещувати.
 Запобігання — *див.* уелічання.
 Запобігати (чому) — відвертати
 (що). Пор. підлабузнюватися.
 Заповзятися (що зроби́ти) — *див.*
 наважитися.
 Заподіти — *див.* задіти.⁶
 Заподіювати — *див.* спричиняти.
 Заполонювати — *див.* полоніти.
 Запомога — *див.* підмога.
 Запона — *див.* зав'са.
 Запопадливий — рвний, старан-
 ний, дбайливий; (рідше) падко-
 витий. Пор. працювотий.
 Запопадливість — *див.* 1) пиль-
 ність; 2) працювотість.
 Запопадливо — *див.* пильно.
 Запопадний — *див.* працювотий.
 Запопасті (кого) — *див.* піймати.
 Запор⁷ (при дверях) — запора; (за-
 сувний) засув.
 Запороток — *див.* бовтун.
 Запоясник — *див.* кинджал.
 Заправляти — *див.* верховодити.
 Запрагнути — *див.* захотіти.
 Запрацьбувати — *див.* заробляти.
 Заприсягтися — *див.* поклястися.
 Заприсязнитися — *див.* здружитися.
 Заприятелювати — *див.* здружити-
 тися.
 Запроваджувати — *див.* установ-
 лювати.
 Запроданець — *див.* зрадник.
 Запроданство — *див.* зрада.
 Запропашати — *див.* губити.
 Запротбрити — *див.* закінчити.
 Запрощувати — (у гостину) закли-
 кати, зазивати.
 Зап'яток — *див.* закаблук.
 Зараз — *див.* 1) негайно; 2) тепер.
 Заразливий — (про хворобу) розм.
 чіпкий.

1) рс; улс западня—глибока доли́на; 2) р, поривання, рвія; 3) заст; 4) рс, затілля; 5) заст, сперечатися (про що з ким); 6) заст, заціпати, чіплятися; 7) рс.

Зараховувати — залічувати, зачисляти.
 Зареєструватися — *див.* одружитися.
 Заривати — *див.* закопувати.
 Зарисівка¹ — *див.* рисунок.
 Зарібок — *див.* заробіток.
 Зарідливий — *див.* урожайний.
 Зарік, зарок — *див.* обітниця.
 Зарість — *див.* зрослі.
 Заробіток (*винагорода за працю*) — *обл.* зарібок, заробітна плата,² зарплата,³ (*за працю в наймах, на службі*) *обл.* заслуження.
 Заробляти — (*власною працею*) запрацьовувати; (*роботою на службі, в наймах*) заслужувати; (*тяжкою працею*) — *лише докон.*) *розм.* загорювати.
 Зародження — *див.* виникнення.
 Зароджуватися *перен.* — *див.* виникати.
 Зарозуміватися — *з*знаватися, *за*даватися, *за*носитися, *ви*соко нестися; *фам.* дерти носа, кїрпу гнїти.
 Зарозумілий — (*рідше*) високодумний. *Пор.* гордовитий.
 Зарозумілість — (*рідше*) високодумство. *Пор.* гордовитість.
 Зарозуміло — *див.* збрда.
 Зарослі⁴ — зарість, куші; (*лісові*) чагар, чагарник.
 Заросль⁵ — *див.* чагар.
 Зарплата³ — *див.* заробіток.
 Зарубіжний⁶ — *див.* закордонний.
 Зарум'янитися — *див.* зачервонитися.
 Заручини — *заст.* змовини.
 Заряджати — (*вогнепальну зброю з дула*) набивати.
 Зарятобувати — *див.* допомагати.
 Засада — *див.* основа.
 Засалений — *див.* брудний.
 Засалити — *див.* забруднити.
 Засалювати — *див.* бруднити.
 Засапатися — *див.* задихатися.
 Засвідчувати — (*ідентичність особи*) посвідчувати; (*згідність з оригіналом*) завіряти.
 Заселяти — (*незаселену місцевість*

тощо) залюдняти; (*країну колоністами*) колонізувати.
 Засійлля — *див.* вплив.
 Засіб — *див.* захід.
 Засідання — *див.* збори.
 Засідати — *див.* підстерігати.
 Заскочити (кого) — *див.* застїгти.
 Заслабнути — *див.* захворіти.
 Заслоняти (кому що) — (*світло сонце*) заступати, заступати.
 Заслуження — *див.* заробіток.
 Заслужувати — *див.* заробляти.
 Засмагати — *див.* запікати.
 Засмаглий — *див.* 1) загорілий; 2) засохлий.
 Засмалений — *див.* загорілий.
 Засмалюватися — *див.* загоряти.
 Засмальцювати — *див.* забруднити.
 Засмальцьований — *див.* брудний.
 Засмальцьовувати — *див.* бруднити.
 Засмердітися *розм.*⁸ — *з*вонятися;⁷ (*про рибу, воду*) притхнутися.
 Засмучений — (*під впливом журби*) зажурений, засумований; (*підсил.* — *про тяжкий душевний стан*) пригнічений.
 Засмучено — *див.* сумно.
 Засмучувати — *див.* журити.
 Заснобник — (*наукової школи і под.*) основоположник.
 Заснобувати — (*установи і под.*) закладати; (*міста і под.*) будувати.
 Заснути — (*легким сном*) задрімати; (*сидячи*) *розм.* закуняти; (*трохи*) прикорхнути; (*рідше*) здрімнути, здрімати, здріматися.
 Засохлий — *підсил.* пересохлий; (*від спраги* — *про губи*) засмаглий, смажний.
 Заспаний — *див.* сонний.
 Заспокоювати — *див.* утихомірювати.
 Заспокоюватися — *див.* утихомірюватися.
 Застава — *див.* вярта.
 Застарілий — перестарілий; (*незгідний з духом часу*) віджілий, архаїчний.
 Застеляти — *див.* укривати.⁶
 Застерєження — *див.* пересторба.
 Застерігати — *див.* остерігати.

1) рс, зарисовування, зарисування, 2), 3) радянські вислови, платня; 4) рс, зрості; 5) рс, зарість; 6) р; 7) заст; 8) улс.

Застига́ти — стігнути; (*від холоду і перен.*) холонути. *Пор. простига́ти.*

Застігти, **застігнути** (кого) — (*несподівано*) захо́піти; (*зненацька*) заско́чити, засту́кати.

Застила́ти — *див. укрива́ти.*⁹
Застосовування — *див. ужіток.*
Застосовувати — *див. користува́тися.*

Застра́шувати — страха́ти; *підсил. заля́кувати.*

Застро́млювати, **застро́мляти** (за що) — *див. зати́кати.*

Застру́гувати — (*на гостро*) заго́стриувати, заго́стри́ти; (*олівець*) підстру́гувати; (*кіл*) за́тисувати.

Застря́вати, **застряга́ти** — (*в болоті*) за́груза́ти; (*лише докон.*) *обл. захря́снути.*

Застря́гти, **застря́гнути**, **застря́ти** — *див. зав'я́знути.*

За́стувати — *див. заслоня́ти.*

Засту́кати (кого) — *див. засти́гти.*

За́ступ — *обл. риска́ль. Пор. лопа́та.*

Заступа́ти (кого) — (*тимчасово на роботі*) заміща́ти. *Пор. за́слоня́ти.*

Заступа́тися (за ко́го, за ким) — *оступа́тися; обл. обстава́ти.*

Засту́пник — (*по роботі і под.*) заміснїк; (*в ролі захисника*) *покрові́тель.*¹

За́сув — *див. за́пор.*²

Засува́ти — *див. 1) зати́кати; 2) за́микати.*

Засу́вка — *див. за́пірка.*

Засу́джений — *див. прире́чений.*

Засу́дження — *див. о́суд.*

Засу́джувати — (*на суді*) прису́джувати, вино́сити ви́рок. *Пор. о́суджувати.*

Засу́кувати — *див. за́качувати.*

Засу́мований — *див. засму́чений.*

Засу́ха — посу́ха; *розм. (тривале) бездо́щів'я.*

Засу́шливий — посу́шливий, посу́шний; (*про літо без дощів*) *бездошовий; підсил. сухий.*

Зата́сканий³ *перен.* — *див. заяло́жений.*

Затасува́ти — *див. 1) заді́ти; 8) за́кінути.*

Затве́рджувати — *див. ухва́лювати.*

Зати́кати — (*за пояс тощо*) застро́млювати, застро́мляти, засува́ти; (*заганяти ударом у щонебудь*) забива́ти. *Пор. за́купювати.*⁴

Зати́лля — *див. тил.*⁵

Затира́ти — *див. уми́нати.*

Затиска́ти — (*кулаки тощо*) стуля́ти, сту́лювати; (*зуби*) зші́плювати.

Затиха́ти — (*голоси тощо*) стиха́ти, ути́хати, притиха́ти; (*зовсім*) за́мовка́ти; (*лише докон.*) за́ни́шкнати; (*про вітер, бурю*) ущу́хати.

За́тичка — (*у пляшці*) про́бка,⁶ ко́рок; (*дерев'яна в бочці*) *чіп.*

Зати́шний — *див. спо́кійний.*

Затіва́ти — *див. заді́мувати.*

Зати́сувати — *див. за́стругувати.*

Затну́тися — *див. упе́ртися.*

Зато́ка — (*морська*) *бу́хта;*⁷ (*на ріці*) *са́га.*

Зато́пити — *див. уда́рити.*

Зато́пляти — *див. встро́мляти.*

Затри́мувати — заде́ржувати; (*того, хто спи́шить*) *розм. ба́рйти; (рідше) га́яти; обл. ба́внити.*

Затри́муватися — *див. зупиня́тися.*

Зату́ляти — *див. за́кривати.*

За́тхлий — *ту́хлий, гни́лий; розм. воню́чий;*⁸ *смердю́чий.*

Затя́жний — *див. трива́льний.*

Затя́тий (*в упертості тощо*) — *див. 1) за́пеклий; 2) упе́ртий.*

Затя́тися (*про впертого*) — *див. упе́ртися.*

Затя́тість — *див. упе́ртість.*

Затьма́рений — *див. хма́рний.*

Заува́жувати — *див. поміча́ти.*

Зау́лок — *див. прову́лок.*

Заха́катися — *див. зади́хатися.*

Заха́рашувати — *див. зава́лювати.*

За́хват — *див. захо́плення.*

Захво́рити — засла́бнути, зане́ду́жати.

Захе́катися — *див. зади́хатися.*

1) заст, оборо́нець; 2) рс, за́пора; 3) р, зано́шений; 4) рс, зати́кати; 5) рс, за́д, за́пілля; 6) рс, за́тка; 7) рн; 8) заст. 9) р.

Захисний — оборонний.
 Захисник — оборонець; *уточ.* по-
 брник.
 Захист — оборона.
 Захисток — *див.* притулок.
 Захищати — обороняти.
 Захід (*для досягнення мети*) —
 засіб; (*неповний*) півзахід;
книжн. палятив.¹
 Захмелілий — *див.* 1) п'яний;
 2) сп'янілий.
 Захований — *див.* таємний.
 Заховувати — *див.* ховати.
 Заходити — *див.* відвідувати.
 Захожий — (*про людину*) за-
 шлий; (*про тварину*) прибул-
 дний.
 Захолонутися — застигнути; (*на мо-*
розі) заледеніти, залякнути,
 задубіти.
 Захопити — *див.* застигти.
 Захоплення (*про почуття*) — за-
 хват; (*доведене до крайніх*
меж) *книжн.* екстаза.
 Захоплювати (*чуже*) — загарбува-
 ти, гартувати. *Пор.* забирати.
 Захотіти — забажати; (*сильно,*
пристрасно) зажадати; *заст.* за-
 прагнути; (*про химерне бажан-*
ня) забатити, забатити.
 Захотітися *безос.* — забажати;
(несподівано) забатитися; (*про*
химерне бажання) заманутися;
розм. забандюритися; (*нетерп-*
ляче) закортити.
 Захряснути — *див.* застрягати.
 Зацвілий — *див.* цвілий.
 Зацідіти — *див.* ударити.
 Зацікавленість — *див.* зацікав-
 лення.
 Зацікавлення — зацікавленість, за-
 інтересованість.²
 Заціпеніти — *див.* залякнути.
 Зачарувувати — *див.* 1) заворобжу-
 вати; 2) чарувати.
 Зачервонітися (*на лиці*) — почер-
 воніти, зашарітися, зарум'яни-
 тися.
 Зачисляти — *див.* зараховувати.
 Зачіпати (кого) — чіпати, за-
 ймати.
 Заціпка — причіпка; (*рідше*) на-
 пасть.

Зачісуватися — *див.* причісува-
 тися.
 Зачудовання, зачудування — *див.*
 здивування.
 Зашарітися — *див.* зачервонітися.
 Зашерхати (*про воду*) — *див.* за-
 мерзати.
 Зашивати — *див.* лагодити.
 Зашкалубина — *див.* щільна.
 Зашкарублий — *див.* кібний.³
 Зашморг — *див.* петля.
 Зашморгувати — *див.* зав'язувати.
 Заціпати — *див.* замикаєти.
 Заціпка — *див.* запірка.
 Заялжений *перен.* — (*про фразу,*
анекдот тощо) затісканий,⁴ утер-
 тий (*рідк.*); банальний, триві-
 яльний.
 Заялювати — брудніти; засалю-
 вати, засмальцьовувати.
 Заялювати — *див.* забрудніти.
 Збавляти (*здоров'я*) — *див.* 1) псу-
 вати; 2) губити.
 Збагачуватися — (*матеріально*)
 розживатися; (*ставати замож-*
ним) заможніти. *Пор.* багатіти.
 Збагнути — зрозуміти, осягнути
 (розумом), зміркувати; *розм.*
фам. второпати, уторопати. *Пор.*
усвідомлювати.
 Збентежений — зняквовілий; роз-
 гублений; *розм.* спантелічений.
Пор. збентежитися.
 Збентеження — зняквовіння, зні-
 яковість; замішання; розгубле-
 ність. *Пор.* збентежитися.
 Збентежити — *див.* спантелічити.
 Збентежитися — (*від втрати само-*
впевненості) зняквовіти, заміша-
 тися, зам'ятися; (*сильніше*) роз-
 губитися; *розм.* збитися з пан-
 теліку, спантелічитися.
 Зберегти — *див.* уціліти.
 Зберігати — *див.* хоронити.
 Збивати — *див.* 1) топтати; 2) ко-
 лотити.
 Збиватися (*докупи*) — *див.* скуп-
 чуватися.
 Збиратися — *див.* лагодитися.
 Збитий — *див.* щільний.
 Збитися — *див.* спромогтися.
 Збиткування — *див.* знушання.
 Збиткуватися — *див.* знушати.

1) лат; 2) р; 3) рс, зашкарублий, нерухомий, млявий; 4) р, затяганий, заношений.

Збіток — *див.* втрата.
Збиточник — *див.* шибеник.
Збіг — (*рідше*) збіжність; (*доволі залуцливий*) сплетення (обставин).
Збігати — *див.* минати.
Збіговище, збіговисько — (*про натовп*) зборище, стовпище; *обл.* здвиг¹ (народу).
Збіднілий — зубожілий; (*доведений до злиденности—це*) зубожений; (*зовсім*) озлиднілий. *Пор.* збідніти.
Збідніти — *підсил.* зубожіти; (*рідше*) зубожитися, впастися в злидні; озлидніти; (*на хазяйстві*) підупастися, звестися з хазяйства; *підсил.* зруйнуватися; *розм.* з'їхати ні на що.
Збіжжя — пашня; пашниці (*фолк.*); (*як с.-г. продукт—це*) хліб. *Пор.* майно.
Збіжність — *див.* збіг.
Збілілий — *див.* зблідлий.
Збліти — *див.* збліднути.
Збільшення — *див.* 1) зростання; 2) посилення; 3) приріст.
Збільшувати — множити; (*зусилля тощо*) посилювати; (*тепли*) наробішувати; (*продуктивність праці*) підносити; (*кваліфікацію*) підвищувати.
Збільшуватися — більшати; (*про населення, капітал тощо*) приростати.
Збірка — (*творів*) зібрання (*рідше*); (*систематизованих предметів*) колекція.
Збірник — *див.* альманах.
Зближати — *див.* наближати.
Зблідлий — поблідлий; зблілілий, поблілілий, пополотнілий, сполотнілий. *Пор.* збліднути.
Збліднути — (*рідше*) побліднути; *підсил.* збліти, побліти; (*образно про обличчя*) пополотніти, сполотніти.
Збори (людей для наради) — (*рідше*) зібрання; (*членів організації і под.*) засідання.
Збористий — *див.* фалдістий.
Зборище — *див.* збіговище.
Зборка — *див.* фалда.

Збрюя — *див.* ўпряж.
Збуватися — *див.* здійснюватися.
Збурений — *див.* схвильований.
Збуритися — *див.* розбушуватися.
Збутися (кого, чого) — позбутися; *розм.* здіхатися, скараскатися, спекатися. *Пор.* відкараскатися.
Зваба мисл. — ваба, принада.
Звабливий — *див.* спокусливий.
Зваблювати — вабити, знайдувати, приманувати. *Пор.* спокуювати.
Звабник — *див.* спокусник.
Звабниця — *див.* спокусниця.
Звада — *див.* 1) розбрат; 2) сварка.
Звадливий — *див.* сварливий.
Зважуватися (зробити що) — відважуватися, наважуватися, наслідуватися, наслідуватися; (*при запереченні—лише докон.*) поспіти.
Зваліща — *див.* руїни.
Званні — *див.* чин.²
Зварювати — *див.* спаювати.³
Звати — називати; (*з пошаною до кого*) величати.
Зведення — *див.* звід.⁴
Звернення — *див.* відбозва.
Звеселитися — *див.* зрадіти.
Звеселяти — *див.* веселити.
Звеселитися — *див.* веселитися.
Звивати — *див.* стуляти.
Звиватися (коло кого) — *див.* 1) вертітися; 2) вітися.
Звівистий — (*про дорогу, річку тощо*) — покручений; (*що в'ється*) в'юнкий; (*з заломами*) заломистий.
Звикати — обвикати; призвичаюватися (до кого, до чого); (*що робити*) навикати.
Звитяга — *див.* перемога.
Звитяжець — *див.* переможець.
Звитяжний — *див.* переможний.
Звічай — (*рідше*) обичай; *розм.* рідк. поведінця; *обл.* установка.
Звичайний — (*що нічим не вирізняється*) рядовий, абиякий, пересічний. *Пор.* увічливий.
Звичка — навичка, навик.

1) улс: зрушення; 2) заст, р, церк, дія, діяння, спосіб; 3) р, злжотобувати; 4) р, збір, збірник, кодекс.

Звід¹ (законів) — зв'єднення, ко-
декс.
Зв'єдати — *див.* зазнати.
Зв'єзда — *див.* зоря.
Зв'єку — *див.* споконв'єку.
Зв'єку-прав'єку — *див.* споконв'єку.
Зв'єльняти — *див.* усувати.
Звір I — (рідше) звірина; (вели-
кий) розм. звірюка; *прям., пер-*
рен. хижак. *Пор.* тварина.
Звір II — *див.* яр.
Звірина — *див.* звір I.
Звірюка — *див.* звір I.
Звіряться (на ко́го) — *див.* по-
кладатися.
Звір'єче — *див.* жорсто́ко.
Звір'єчий, звірський — *див.* жор-
сто́кий.
Звістка — *див.* вістка.
Звітувати — *див.* доповідати.
Зводитель — *див.* спокусник.
Зводити — *див.* 1) спокушати;
2) піднімати.
Зводитися — *див.* 1) бідніти;
2) вставати.
Зволікати (що, з чим) — тягти;
заст. дляти.
Зволікатися — *див.* вставати.
Зволіжуватися — *див.* сир'їти.
Зворушення — (про надмірну чу-
ли́сть) розчу́лення.
Зворушувати — (ви́кликати надмір-
ну чули́сть) розчу́лювати; (ви-
кликати жалі́сть) рідк. розжа́-
лоблювати, розжалі́ти; (звичай-
но докон.) розжа́лобити, роз-
жа́лити.
Зворушуватися — *див.* хвилюва́-
тися.
Звурджуватися (про молоко) —
див. вурдитися.
Звучати — (про звуки струни то-
що) бриніти; (з відгомоном —
про спів тощо) лунати, розляга́-
тися.
Звучний — *див.* дзвінкий.
Зв'язатися (з ким) — (про не-
схвальний зв'язок) розм. зли-
гатися, знюхатися.
Зв'язок — *див.* стосунки.
Зв'язувати — *див.* 1) єднати;
2) сполучати.
Згага — печія; *розм.* печійка.

Згадка — спогад, спомин.
Згадувати — споминати; (*лише до-*
кон.) *поєз.* спогадати.
Зга́рище — *див.* пожа́рище.
Згинати — *див.* гнути.
Згідливий — зговірливий, неспе-
речливий.
Згідний — *див.* тотожний.
Згідність — *див.* тотожність.
Зглядатися, зглядуватися (з ким) —
див. переглядатися.
Зглянутися (на ко́го) — *див.*
1) змилуватися; 2) пожаліти.
Зговір — (таємний проти ко́го)
змова; *книжн.* компльот.²
Зговірливий — *див.* згідливий.
Згода (у співжитті) — злагода.
Згоджуватися — погоджуватися,
годітися; *розм.* приставати (*на*
що).
Згорда — гордо, гордовито, заро-
зуміло, пихато. *Пор.* гордовитий.
Згористий — *див.* спадистий.
Згористість — *див.* спадистість.
Згористо — *див.* спадисто.
Згортати — *див.* 1) згрібати;
2) стуляти.
Згортка — *див.* складка.
Згорток — сіверток, пакунок; (*по-*
лотна, паперу тощо) сувій.
Зграйний — *див.* гармонійний.
Зграя — *див.* ватага.
Згрібати — (граблями сіно тощо)
згромаджувати, громадити; (*ло-*
патою сипке, також жар у печі)
згортати.
Згромаджувати — *див.* згрібати.
Згуба (загибель) — погуба, загуба,
пагуба.
Згубити — *див.* погубити.
Згубний — *див.* 1) шкідливий;
2) убивчий.
Згубність — *див.* шкідливість.
Згубно — *див.* шкідливо.
Згуртовуватися — гуртуватися.
Здаватися (на ко́го) — *див.* 1) по-
силатися; 2) покладатися.
Здавлений — *див.* приглушений.
Здавлювати — *див.* стискати.
Здавна — віддавна, з давніх-да-
в'єн, з давнього-давна.
Здається *безос.* — ба́читься; *заст.*
ба́чся.

1) р, збір, збірник; 2) фр.

Здале́ка — зда́леку, віддалі́к, віддале́кі.

Зда́тися (на що) — прида́тися, пригоди́тися, ста́ти в пригоди́, знадобі́тися.

Зда́тний (на що, до чо́го) — доте́пний, мото́рний; розм. зуга́рний, голі́нний; підсил. ма́йстер (на що), спромóжний (зробити що). Пор. прида́тний.

Зда́тність — див. хист.

Здви́г⁴ (на́роду) — див. збі́гви́ще.

Здви́гати́ся — див. тря́сти́ся.

Здебільшо́го — перева́жно.

Зде́ржаний — див. стрі́маний.

Зде́ржувати — див. стрі́мувати.

Здиба́ти — див. зустрі́чати.

Здивува́ння — по́див; підсил. зачу́двання; обл. зачу́дува́ння. Пор. дивува́тися.

Зді́рство (прихований грабіж) — розм. дра́чка⁸ драпі́жка.

Зді́рщик¹, зді́рник розм. — дряпі́жник, дря́піка, дері́й, дере́н; обл.² зді́рця. Пор. хаба́рник.

Зди́хати — див. до́хнути.

Зди́хатися (кого́) — див. збу́тися.

Зди́бний (з хисто́м) — зда́тний; (рі́дше) кебе́тливий; див. ще тала́нові́тий.

Зди́бність — див. хист.

Зди́матися — див. підні́матися.

Зди́йнення — ви́кона́ння, реаліза́ція; спра́вдження. Пор. зді́йснювати.

Зди́йснювати — (пля́н, програ́му і под.) ви́конувати, реалізува́ти; (наді́ї, мрі́ї тощо) спра́вджувати.

Зди́йснюватися — (про наді́ї, мрі́ї і под.—ще) збува́тися, спра́вджувати́ся; (рі́дше) ставати́ся.

Зди́р — див. са́ло.

Здобі́ч — до́бича;⁶ (воє́нна) трофе́й.

Здобува́ти — (сво́їми зусилля́ми, проворні́стю) добува́ти; (пра́ва тощо) заво́йовувати; (лише до́кон.—про по́честі і под.) фа́м. до́ска́чити (чо́го). Пор. до́сяга́ти.

Здобу́тки — див. до́сягнення́.

Здобу́ток — див. надба́ння.

Здога́д — див. до́гадка.

Здоганя́ти — див. доганя́ти.

Здола́ти, здо́літи — див. перема́гати.

Здо́ровий — див. 1) вели́кий; 2) си́льний.

Здо́ровило — див. сила́ч.

Здо́ровіти — див. віта́ти.

Здо́ровіти — див. хвороби) здо́ровшати, здо́ровішати; (набира́тися сил) ду́жчати. Пор. виду́жувати.

Здо́рово — див. ду́же.

Здо́ровшати, здо́ровішати — див. здо́ровіти.

Здохля́тина — див. па́дло.

Здріма́ти, здрі́мнути — див. задрі́мати.

Здру́житися — подру́житися, заприя́знитися, заприя́телюва́ти, потовари́шувати.

Зду́ріти — див. оду́ріти.

Зду́шувати — див. стиска́ти.

Зелі́ний — див. неспі́лий.

Землекóп — див. граба́р.

Землерóб — див. хліборóб.

Землерóбство — див. хліборóбство.

Землерóбський — див. хліборóбський.

Земля́ — див. 1) кра́їна; 2) су́ша.⁷

Земля́к — (за держа́вною прина́лежністю) спі́ввітчизник; (рі́дше) одно́земець, кра́йнин.

Зерно́ — див. сі́м'я.

З'є́днувати — (зано́во) возз'є́днувати.³

З'є́днуватися — див. є́днатися.

Ззира́тися — див. пере́глядати́ся.

Зиб⁵ — див. бри́жі.

Зик — див. крик.

Зи́кати — див. крича́ти.

Зи́мний — див. холо́дний.

Зи́мно — див. холо́дно.

Зи́ркати — див. погля́дати.

Зи́ркнути — див. гля́нути.

Зиск — див. прибу́ток.

Зискóвний — див. прибу́тковий.

Зи́чити (кому́ що) — див. бажа́ти.

Зичли́вий — див. доброзичли́вий.

Зібра́ння — див. 1) збі́рка; 2) збóри.

1) заст; 2) улс; 3) рс, об"єднувати; 4) обл, зрушення; 5) рс.
6) рс, до́бич; 7) заст; 8) рс, гребло́.

Зіва́ка — *див.* роззя́ва.
 Зі́мкнений, зі́мкнутий — *див.* щі́льний.
 Зіпа́ка — *див.* крику́н.
 Зіпа́ти — *див.* крича́ти.
 Зірві́голова — *див.* шибáйголова.
 Зірка — *див.* зоря́.
 Зірни́ця — *див.* зоря́.
 Зіска́кувати — *див.* схо́плюватися.
 Зла́гідний, зла́гідливий — *див.* ми́рний.
 Зла́года — *див.* збо́да.
 Зле — *див.* недо́бре.
 Зледа́чити — *див.* розлінува́тися.
 Зледа́шити — *див.* 1) розлінува́тися; 2) осла́бнути.
 Злеті́ти (*вгору*) — зня́тися; (*плавко*) злі́нути.
 Злі́ва — *див.* дощ.
 Зліга́тися — *див.* зв'язáтися.
 Злігодні́ — бидува́ння, біди (*мн.*), нещастя (*мн.*); (*про лихі пригоди — звичайно мн.*) знего́ди, него́ди.
 Злігува́тися — *див.* 1) лига́тися; 2) воді́тися (*з ким*).
 Злида́р — злидня́к; *розм.* злидень, біда́к, біда́р; *лайл.* голя́к, харпа́к; *вульг.* безштáнко.
 Злиде́нний — нужде́нний, ни́щий.⁶
Пор. 1) бі́дний; 2) жало́гідний.
 Злиде́нно — *див.* бі́дно.
 Злиде́нь — *див.* злида́р.
 Зли́дні — *див.* бі́дність.
 Злиднюва́ти — *див.* бидува́ти.
 Злидня́к — *див.* злида́р.
 Злий — (*про вдачу*) недо́брый, лихий; *підсил.* *розм.* злю́чий, злю́щий. *Пор.* пога́ний.
 Злину́ти — *див.* злеті́ти.
 Злі́ти — *див.* 1) роздра́жнювати; 2) се́рдити.
 Злі́тися — се́рдитися. *Пор.* злості́тися.
 Злі́сний — (*рідше*) злі́сливий; (*сповнений злоби*) зло́бний. *Пор.* злі́сть.
 Злі́сть — (*про почуття недоброзичливості*) злоба́; *рідк.* озлі́сть.
 Злі́т — *див.* рóзмах.
 Зліта́ти (*вгору, нагору*) — зніма́-

тися; (*лише докон.*) *поез.* злі́нути. *Пор.* лі́тати.
 Зло — лі́хо.
 Злоба́ — *див.* злі́сть.
 Злобі́тельство — злосичлі́вість; *підсил.* зловоро́жість.
 Злобі́ливий — злосичлі́вий; *підсил.* зловоро́жий.
 Зло́бний — злі́сний; (*з почуттям ворожості*) злобі́ливий.
 Злободéнний — (*про важливу для даної хвилини справу, питання тощо*) назрі́лий, актуа́льний, насу́щний, животрепе́тний;¹ *підсил.* пеку́чий; (*важливий, але трудний для вирішення*) болю́чий.
 Злобува́ти — (*про злісного*) злості́тися, злостува́ти.
 Злові́ти — *див.* пійма́ти.
 Злові́сний — лихові́сний.
 Злово́бний² — *див.* смердо́чий.
 Зловоро́жий — *див.* злобі́ливий.
 Зловоро́жість — *див.* злобі́тельство.
 Зло́ги — *див.* ро́ди.
 Злоді́й — краді́й; (*про замаскованого в громадських установах*) розкрада́ч; (*що займається дрібними крадіжками, також про малолітнього*) *розм.* злоді́жка, злоді́ячка; (*рідше*) жу́лик;³ (*кишеньковий*) карма́нник;⁴ *знев.* злоді́яга, злоді́яка; (*що краде коней*) конокра́д, коновод; (*що займається зломом у чужу квартиру і под.*) зломщи́к.⁶
 Злоді́яння — *див.* зло́чин.
 Злоді́жка, злоді́яга — *див.* злоді́й.
 Злосичлі́вий — *див.* злобі́ливий.
 Злосичлі́вість — *див.* злобі́тельство.
 Зломщи́к⁶ — *див.* злоді́й.
 Злості́тися — злостува́ти; (*про гнівного*) злі́тися, се́рдитися.
 Злостува́ти — *див.* злобува́ти.
 Зло́чин — злочі́нство, злоді́яння.
 Зло́чинець — *правопору́шник юр., заст.* беззако́нник.
 Зло́чинний — (*з юридичного погляду*) беззако́нний.
 Зло́чі́нство — *див.* зло́чин.
 Злобу́тися — *див.* сподо́батися.
 Злюто́увати — *див.* спа́увати.⁵

1) новотві́р, на часі́; 2) рс; 3) рс, шахра́й; 4) рс, кишенько́вий злоді́й; 5) р, злюто́увати; 6) заст.

Злючий, злющий — див. злий.
Злягати — див. спиратися.
Злякати — див. сполóхати.
Злякáтися — налякáтися, перелякáтися; (рідше) настрахáтися; (про тварин і образно) сполóхатися; розм. схарапóдитися.
Змагáння — див. суперéчка.
Змагáтися — див. сперечáтися.
Змазати — див. ударити.
Змальóвувати — див. зображáти.
Змарнiлий — див. 1) миршавий; 2) схóдлий.
Змарнiти — схóднути, спáсти з тiла.
Змéшення — див. убóток.
Змéншувати — убавляти;⁸ (витрати і под.— звичайно) скорóчувати; (цiну) знижувати.
Змéншуватися — мéншати, убавлятися;⁸ (про рiвень води) спадáти, убувáти; (про опух — в об'ємі) стухáти; (ставати коротшим — про днi, ночi) корóтшати; (про строк¹ і под.) скорóчуватися.
Змерзлюх, мерзляк — див. мерзляк.
Зметикувáти, зметикну́ти — див. угáдувати.
Зми́люватися (над ким) — (з жалости) зглянутися (на кóго); заст. змилосердитися, змилоствитися.
Зми́тися — див. вiтися.
Зми́на — переми́на; (в особовому складi) переми́щення.
Зми́няти, зми́нювати — переми́няти; (надавати iншу форму, зміст) переiнáкшувати.
Зми́нятися — див. чергувáтися.
Змиркувáти — див. збагну́ти.
Зми́цнiти — див. поздоровiти.
Зми́цнювати — (для бiльшої тривкості) скріплювати, скріплáти; (варту, сторожу тощо) пiдси́лювати.
Зми́шувати — див. переплúтувати.
Зми́й — прям. і перен. гадю́ка, гад.
Змóва — див. згóвiр.
Змóвини — див. зарúчини.
Змóга (зробити що) — спромóж-

нiсть; (рiдше) спромóга; (фiзична) можливiсть.
Змордувáтися — див. стомiтися.
Зморенний — див. томлiвий.
Зморення — див. вiснаження.
Зморшки — див. складки.
Зморщитися — див. помóрщитися.
Зморщуватися — див. морщитися.
Змóрювати — див. виснажувати.
Змóчувати — див. зрóщувати.
Змужнiлий — див. дорóслий.
Змучений — див. стомлений.
Зму́шування — див. прiмус.
Зму́шувати — див. примóшувати.²
Знавець — (у своїй спецiальности)² спецiалiст; розм. спец;³ (глибокий знавець у науцi) ерудiт; (загальнонавизаний) авторитет.
Знависнiлий — див. озвiрiлий.
Зна́джувати — див. звáблювати.
Зна́дливий — див. прина́дний.
Зна́дний — див. спокóсливий.
Знадобiтися — здáтися (на що), придáтися. Пор. здáтися.
Знадобля́тися — див. годiтися.
Знайóмий⁷ — див. обiзнаний.
Знайóмити — див. предствáляти.
Знак — див. 1) шрам; 2) таврó.
Знаменiтий — див. славетний.
Знаменний — пiдси́л. багатознаменний. Пор. видáтний.
Знаменó — див. пра́пор.
Зна́ний — див. вiдóмий.
Знаря́ддя — iнструмент.
Зна́ти — див. 1) умiти; 2) розумiтися.
Зна́тися — див. водiтися.
Зна́тний — див. видáтний.
Зна́тник — див. зна́хар.
Зна́тниця — див. зна́харка.
Зна́ть⁴ — див. шлiхта.
Зна́хар, обл. зна́хур — зна́тник; заст.⁵ ворожбiт.
Зна́харка, обл. зна́хурка — зна́тниця; заст.⁵ ба́ба, ворожка.
Зна́чення — (слова і под.) смисл,⁶ розумiння; (про ролю чогось для справи і под.) ва́га, важливiсть.
Зна́чити — мiтити, позначáти, помiчáти; (зарубками дерева тощо) карбувáти. Пор. клейня́ти.
Значлiвий — див. зна́чу́щий.
Значливо — див. багатозна́чно.

1) заст, тэрмін, реченéць; 2) рф, за своїм фáхом; 3) скороч. від спецiалiст; 4) заст, вельмóжне (велике) пáнство; 5) улс, 6) рс, зміст, сенс, тiяма; 7) (з людиною) знаiмий; 8) заст.

Значний — чимáлий. *Пор.* видáт-ний.
 Значно (*при порівнянні*) — наба-гáто, багáто, далéко.
 Значúще — *див.* багатозначно.
 Значúщий — значливий. *Пор.* ба-гатозначний.
 Знебу́лий — *див.* знемóжений.
 Знебу́тися — *див.* знемагáти.
 Знева́га — *див.* 1) непова́га; 2) об-ра́за.
 Зневажа́ти — *див.* обража́ти.
 Знева́жливий — *див.* 1) непова́ж-ливий; 2) обра́зливий; 3) пре-зирливий.
 Зневі́рятися — *див.* розчарóвува-тися.
 Знегóди (*мн.*) — негóди, лихі при-гóди. *Пор.* злігóдні.
 Знекра́шувати — *див.* спотвóрю-вати.
 Знемагáти, знемагáтися — (*втра-чати силу*) знесілюватися; (*ли-ше докон.*) розм. знебу́тися; (*від голоду*) охлянути.
 Знемо́га — (*втрата сил*) знесілля.
 Знемóжений — знеси́лений, охля-лий; *рідк.* знебу́лий. *Пор.* знема-гáти.
 Знена́цька — *див.* несподівано.
 Знеохо́та — *див.* нехіть.
 Знепритóмний — *див.* зомлілий.
 Знеси́лений — *див.* 1) знемóжений; 2) осла́блий.
 Знеси́лення — *див.* віснаження.
 Знеси́литися — *див.* осла́бнути.
 Знеси́лля — знеси́лення, знемо́га.
 Знеси́лювати — *див.* висна́жувати.
 Знеси́люватися — *див.* 1) знемагá-ти; 2) томі́тися; 3) сла́бнути.
 Зни́длий — *див.* сху́длий.
 Зни́жувати — *див.* зменшуватися.
 Зника́ти — *цезáти*; (*про істоту*) пропада́ти; (*ставати невидимим*) розм. зслиза́ти.
 Зни́щений — *див.* спусто́шений.
 Зни́щення, зни́щення — *див.* 1) розгро́м; 2) руйнува́ння; 3) спусто́шення.
 Знищувати — *див.* 1) вини́шувати; 2) руйнува́ти.
 Зніма́ти — *див.* 1) роздяга́тися; 2) усува́ти.

Зніма́тися — *див.* зліта́ти.
 Зніяко́вільний — *див.* збенте́жений.
 Зніяко́вільсть, зніяко́вільня — *див.* збенте́ження.
 Зніяко́вити — *див.* збенте́житися.
 Зні́сини — *див.* стосу́нки.
 Зні́сити — *див.* терпі́ти.
 Зні́шувати — (*взуття*) сто́пу-вати.
 Зну́шання — збиткува́ння; на́руга.
Пор. глум.
 Зну́щáтися — збиткува́тися, глуми́-тися; (*сильніше — лише докон.*) наруга́тися.
 Зні́юхатися — *див.* злига́тися.
 Зні́ятися — *див.* злінути.
 Зобража́ти — (*в літературному творі*) показувати, вивóдити; (*мистецькими засобами слова*) змальовувати; (*минуле*) відтвóрювати.
 Зóвні́шний — (*що знаходиться зна-двору*) (*про двері і под.*) на-дві́рний.
 Зóвсім — цілком, геть-чíсто; (*під-сил.* — *про схожість тощо*) аб-солю́тно.
 Зо́зулястий — *див.* рябий.
 Зо́йк — (*з плачем*) голосі́ння; розм. ле́мент.
 Зо́йкати — *див.* крича́ти.
 Зо́лотáвий, зо́лоті́стий — *див.* жо́втáвий.
 Зо́лоті́ти — *див.* жо́втіти.
 Зо́мліва́ти — обі́мліва́ти, неприто́м-ніти, обмира́ти.
 Зо́млілий — обі́млілий, знеприто́м-ний, неприто́мний, обме́рлий.
 Зо́решливий — *див.* зóряний.
 Зо́рити — *див.* сліди́ти.
 Зо́рїти — *див.* світи́ти[ся].
 Зо́ря — зірка, звізда́ (*обл.*); ²*поез.* зірні́ця; (*про рани́ню — ще*) зо-ря́ни́ця.
 Зо́ряний (*вкритий зорями*) — під-сил. ряснозóряний; *обл. заст.* зо-ря́ний, зóрешля́вий.
 Зо́ряни́ця — *див.* зоря.
 Зо́ряшний — *див.* зóряний.
 Зо́серéджений — *див.* ува́жний.
 Зо́серéдженість — *див.* ува́жність.
 Зо́серéдження — скóпчення, кон-центра́ція.

1) р, зруйнува́ння, зни́щення; 2) улс.

З
і

Зосереджено — див. уважно.
Зосереджувати — (в одному місці) скупчувати, концентрувати.
Зотлілий — див. трухлявий.
Зобчити — див. побачити.
Зошит — зшиток.
Зрада — зрадництво; (за матеріальні вигоди і под.) запродавство; (про недодержання вірності) віроломність, віроломство.
Зраджувати — див. видавати.
Зрадїти — зрадуватися, обрадуватися, обрадїти; (рідше) звеселїтися, утїшитися.
Зрадливий — (що ламає слово) віроломний; (що не виправдує довір'я) невірний, ненадійний, непевний.
Зрадник — (з корисливих мотивів) запродавця.
Зрадництво — див. зрада.
Зрадуватися — див. зрадїти.
Зразковий — взірцевий; (про урок і под.) показовий.
Зразок — взірєць; (для наслідування) приклад.
Зразу — див. спочатку.
Зривати — див. надривати.
Зриватися (з місця) — (скорим² рухом) схплюватися. Пор. вставати.
Зрїмий — див. видїмий.
Зрїдка (про час) — час від часу, від часу до часу; (зовсім рїдко) колі-не-колі, вряді-годи.
Зрїкатися (кого, чого) — відмовлятися (від кого, від чого).
Зрїст — див. зростання.
Зрїти — див. виспівати.
Зрозумїлий — (щодо змісту) ясний; (для сприймання розм. — ще) дохідливий; (про спосіб викладу) достїпний, популярний.
Зрозумїти — збагнути; розм. уторопати, второпати.
Зростання — зрїст; (щодо кількості) збільшення.
Зрошувати — (водою, сльозами) поливати; (про дощ) змочувати, росїти.
Зрубувати — див. стїнати.

Зруйнований — див. спустошений.
Зруйновання — див. спустошення.
Зруйнуватися — див. збїднїти.
Зручний — (для користування) вигідний; (рідше) спосібний; (для носіння) розм. похватний.
Зручність — див. спрїтність.
Зручно — див. спрїтно.
Зсїдатися (про молоко) — див. вурдїтися.
Зсїкаувати — див. схплюватися.
Зслизати — див. зникати.
Зсхлий — див. схудлий.
Зубожений — див. збїднїлий.
Зубожитися — див. збїднїти.
Зубожїлий — див. збїднїлий.
Зубожїти — див. збїднїти.
Зубоскал — див. реготун.
Зубрїти⁵ — див. учїтися.
Зугарний — див. здїтний.
Зупиняти — спиняти; (на деякий час) припиняти; (воду і под.) тамувати.
Зупинятися — спинятися; (на деякий час) затрїмуватися, припинятися; (зовсім перестати діяти) ставати.
Зусїлля — намагання; підсил. силкування; старання.
Зустрївати — див. зустрїчати.
Зустрїч — (умовлена) побачення.
Зустрїчати — зустрївати; (рідше) стрїчати; (випадково) здїбати; (на дорозі) перестрївати.
Зух — див. хват.³
Зухвалець — див. нахаба.
Зухвалий — (з виявом задирливості) визивний;⁴ (що виявляє безсоромність) нахабний, цинїчний.
Зухвальство — див. нахабство.
Зухватий — див. молодєцький.
Зцїляти — див. вилїкувати.
Зцїплювати — див. 1) затискати; 2) стискати.
Зчудування — див. пїдив.
Зшиток — див. зошит.
Зштїхувати — див. спихати.
Зщуїлитися — див. скїїлитися.
З'являтися — появлятися, являтися; (у великій кількості — про людей, зорі і под.) висипати. Пор. виникати.
З'ясовувати — див. вияснити.

1) рс, завдання, лекція; 2) швидким; 3) заст, молодєць; 4) р, за дїрливий; 5) р, кувати, товкти, вивчати.

І

Ігнорувати — див. нехтувати.
 Іго¹ — див. кормиґа.
 Ігра² — див. забава.
 Іграшка — див. забавка.
 Ігри (мн.) — забави; заст.³ ігрища, грища.
 Ідентичний — див. тотожний.
 Ідентичність — див. тотожність.
 Ідея — див. задум.
 Ізвір — див. яр.
 Імєння — див. ім'я.
 Іменувати — див. називати.
 Імжити — див. дощити.
 Імла — мла; (суха) юґа; (з дрібним дощем) мряка. Пор. туман.
 Імлистий — млістий; мрячний. Пор. імла.
 Імовірний — (щодо правдивости) правдоподібний; (щодо реальности) можливий.
 Імовірність — правдоподібність.
 Імпульс — див. спонука.
 Імущий⁴ — див. багатий.
 Ім'я — (про власне ім'я людини — рідше) імєння, ймєння.
 Інакший — див. інший.
 Індивідуум, індивід — див. суб'єкт.
 Індічитися — див. бундючитися.
 Індустріальний — див. промислєвний.
 Індустрія — див. промислєвість.
 Іній — паморозь.
 Іноді — інколи, дєколи, часом.
 Іноземець⁴ — чужоземець, чужинець.
 Інозємний⁴ — чужозємний; (про країну) чужий.
 Іноходєць⁵ — див. рисак.

Інституція — див. установа.
 Інструкція — див. вказівка.
 Інструмент — див. знаряддя.
 Інтелєкт — див. розум.
 Інтєнсївний — напружений; посилений.
 Інтєрєс⁶ — (до чого) цікавість, зацікавлення; (про матеріальний) — див. корість.
 Інтєрєсний⁶ — див. цікавий.
 Інтєрєсно⁶ — див. цікаво.
 Інтєресувати⁶ — див. цікавити.
 Інтєрнат — див. гуртожиток.
 Інтєрнаціональний — див. міжнародний.
 Інцидєнт — див. подія.
 Інтрїґи — див. підступи.
 Інший (не цей) — інакший; (рідше) другий.
 Іронізувати — див. насміхатися.
 Іронічний — див. насмішкуватий.
 Іронія — див. насмішка.
 Іскрістий — поез. іскромєтний; обл. іскрявий, іскрянний.
 Іскритися — яскрити.
 Іскромєтний, іскрявий, іскрянний — див. іскрістий.
 Існування — буття; (живих організмів) життя.
 Існувати — бути, жити. Пор. існування.
 Існуючий — див. наявний.
 Іспит — див. екзамєн.
 Іспитувати — див. екзамєнувати.
 Істина — див. правда.
 Істєтний — див. основний.
 Іті — (розміреним кроком) крокувати; див. ще 1) ступати; 2) чимчикувати; 3) шкандибати.

Ї

Їда — див. їжа.
 Їдєць — їдєць;⁷ (аматор смачно поїсти) ласун, гурман.
 Їдкий — (про хєм. речовину) витравний; (про запах — ще) гєстрий. Пор. дошкўльний.

Їдєць⁷ — див. їдєць.

Їжа — (варена) страва, їда, харч; (для тварин) корм; (для рослин) пожива.

Їжитися — (про волосся, шерсть

1) р, ярмó, невóля; 2) р, г р а; 3) у л с; 4) р с; 5) заст, лєгкохóдєць; 6) р с ф; 7) р.

тварин і под.) дїбїтися, настов-
бурчуватися. Пор. гороїжитися.

Іздець — див. вёршник.

Їздити — див. подорожувати.

Їствó — див. страва.

Їсти — споживати; (небагато, по-

ханцем) перекушувати, закушувати; див. ще уминати.

Їхати (щосили) гнати, гнатися, мчати, мчатися, нестїся; (вправо-но верхи) вигравати конем, гарцювати; (бистро)¹⁰ скакати; (галопом) галопувати.

И

Имєння — див. ім'я.

Йойк — див. крик.

Йойкати — див. кричати.

Йоблоп — див. телепень.

К

Кабак¹ — див. шинóк.

Кабала² — рабство.

Кабан — (дикий) заст. вепр; обл. дик.

Каблук³ — підбóр; (жіночий високий) кóрок; обл. рідк. обцас.

Каблúчка — пёрстень; (шлюбна) обручка.

Кавалерист³ вiйськ. — кіннóтник, кіннóтчик. Пор. вёршник.

Кавалерiя³ — кіннóта.

Кавалок⁴ — див. кусóк.

Кáверзи (мн.) — див. підступи.

Кáверзник — див. шибеник.

Каверзувати — див. пустувати.

Кáдiб, кадiвб — див. 1) бóчка; 2) дiжка.

Кадiбець — прикадок, дiжечка; (на масло) обл. фáска.

Кáдовбина — див. ополóнка.

Кáдуб — див. бóчка.

Казан — котёл.

Казаняр — див. котельник.

Казати — див. 1) говорити; 2) на-казувати.

Каземат¹¹ — див. арештáнтська.

Казитися — див. 1) дурити; 2) шаленити.

Кайдани — прям. і перен. пúта.

Калабáня — див. калюжа.

Калабáтина — див. калюжа.

Каламáр — див. чорнийльниця.

Каламúтити (воду) — мутити, колотити.

Каламúтний — див. мутний.

Каланчá — див. вéжа.

Калáч — див. хлiб.

Калiтка — див. гамán.

Калiчити — див. спотвóрювати.

Калюжа — обл. калабáня, калабáтина; (глибока) баýра; (з грязю) барлiг.

Калюжа — див. грязь.

Каляти — бруднити, мазати, валяти. Пор. бруднити.

Кальний — див. грязький.

Камениця — див. будiнок.

Каменяр — (занятий на каменоломнi) каменолом; (що теше камiнь) каменотес.

Камiн¹¹ — див. пiч.

Кам'яниця — див. будiнок.

Канáва⁹ — рiвчák, рiв; (рiдше) фóса.

Канáт⁵ — лiнва, кодóла, бечовá.

Канделябр — див. свiчник.

Кандiба обл. — шкáпа.

Канонáда — див. стрiлянина.

Канонiр⁶ — див. артилерiст.⁷

Кáнтар — див. вуздéчка.

Кáнути — див. кáпати.

Канчúк — див. нагáйка.

Канюжа — див. прошák.

Канючити — див. просiти.

1) рт; 2) араб; 3) фр; 4) з пс; 5) рс; 6) фр; 7) фр, гармáш; 8) рс, закаблúк, зап"ятóк; 9) заст; 10) швiдко; 11) фр; 12) рс.

Каня — див. шуліка.
 Капарити — див. паргачити.
 Капати — крапати; підсил. капо-тіти; (тільки про сльози) канути.
 Капелюх — (переважно солом'яний) бриль; обл. крисаня, кресаня.
 Капіталіст — (крупний¹ фінансист буржуазних країн — це) мільйонер, мільярдёр; книжн. крез; (що розбагатів на спекуляціях — це) знев. нуворійш;² (рідше) розм. новобагатько.
 Капіталістка — мільйонёрка, мільярдёрка. Пор. капіталіст.
 Капкан³ — див. пастка.
 Каплун — див. півень.
 Капля, капка — див. крапля.
 Капосник — див. шйбенник.
 Капосниця — див. пустуха.
 Капосити — див. 1) шкідити; 2) пустувати.
 Капості — див. пүстощі.
 Капотіти — див. капати.
 Капріз — див. прімха.
 Капрізний — див. вередливий.
 Капризувати — див. вередувати.
 Капризуля — див. 1) вередун; 2) вередунка.
 Капризун — див. вередун.
 Капризуха — див. вередунка.
 Капці — див. пантофлі.¹³
 Капшук — див. гаман.
 Кара — покара, покарання; (грошова) штраф.
 Карапүз розм. — пестл. карапүзик; фам. пүзанчик.
 Каратися — див. мүчитися.
 Караул⁴ — див. варта.
 Караулити⁵ — див. вартувати.
 Караульний⁶ — див. вартовий.
 Карбач — див. нагайка.
 Карбівничий, -чого — див. лісник.
 Карбувати — див. значіти.
 Карбункул — див. чиряк.
 Кардинальний — див. основний.
 Карета — ридван; заст. берлін.
 Каретник — див. стельмах.
 Карий — див. чорний.
 Карк — гамалік. Пор. потілиця.
 Карлик — розм. коротун, кущий,

недоросток; жарт. малюк; фам. куцак, курдупель, приземок.
 Карликовий⁷ — див. малорослий.
 Карлюччиси — див. корччиси.
 Карлюччи — (про нерозбірливий почерк)⁸ кривулі.
 Карлючкуватий — див. гачкуватий.
 Карманник⁹ — див. злодій.
 Картати — коріти; розм. вичітувати (комү), пробирати¹¹(кого); (в гострішій формі) бештати; фам. шпётити.
 Картина — (про твір малярства) малюнок; (більшого розміру) полотно.
 Картоплиння — див. баділля.
 Картопля — обл. барабюля, бұлба.
 Картүз¹⁰ — див. кашкёт.
 Касувати — скасовувати; книжн. анулювати.
 Кат — див. убійник.
 Каталажка¹¹ — див. арештантська.
 Каток¹² — див. ковзанка.
 Катування — див. мүки.
 Катувати — див. мүчити.
 Кахикати — див. кашляти.
 Качати — див. підкидати.
 Кашкёт — картүз.¹⁰
 Кашляти — розм. кахикати; (сильно) бухикати.
 Кашовар — див. куховар.
 Каюк — див. човен.
 Квáпитися — поспішати, спішійти-ся; (рідше) розм. хапáтися; заст. галітися. Пор. ласитися.
 Квапливий — (про вдачу) поспішливий; (про рух, ходу тощо) сквапливий, поквáпний, поспішний.
 Квапливість — див. поспішність.
 Квапливо — сквапливо, поквáпно, поспішно; розм. пóхапцем, хапáючись. Пор. 1) квапливий; 2) квáпитися.
 Квáрта — див. кұхоль.
 Квартáл — див. учáсток.¹²
 Квартіра — помешкання; розм. кватіра.
 Квартирант — мешканець, жилець,¹⁵ пожилець; заст. постоялец; (у квартирохазяїна) обл. комірник.
 Кватір[к]а¹⁴ — див. шйбка.

И
К
Л

1) рс, великий; 2) рсф; 3) до 6) рт; 7) р, карлуватий; 8) рс; письмó; 9) рс, кишеньковий злодій; 10) рсф; 11) рс; 12) рс, дільниця; 13) рн; 14) вікóнце у вікні; 15) заст; 15) заст.

Квач — мазок, помазок.
Квачик — див. помазок.
Кваша — див. лемішка.
Квиліти — див. 1) стогнати;
 2) вйти.
Квиління — див. витті.
Квитатися, квітуватися — див.
 розраховуватися.
Квітка — обл. чічка.
Квітувати (про збіжжя) — красу-
 ватися. Пор. цвісті.
Квітнути — див. процвітати.
Квітчастий — барвистий, кольори-
 стий. Пор. багатобарвний.
Квітчастість — див. багатобарв-
 ність.
Квітчати — уквітчувати, заквітчу-
 вати. Пор. прикрашати.
Кволий — слабій, слабкий,
 хірний, хірлявий, хирлявий, хі-
 рий, хирсний, хворобливий;
 обл. слабовітій.
Кволисть — слабість, слабкість,
 хірність, хірлявість, хирлявість,
 хірість, хирсність, хворобли-
 вість.
Кволіти — хиріти, нездужати, хво-
 ріти; розм. слабувати.
Квочка — див. курка.
Кебета — див. хист.
Кебетливий — див. здібний.
Кєлех, кєлєх — див. кєбок.
Кєндюх — див. шлєнок.
Кєпкування — див. глєзування.
Кєпкувати — див. насміхатися.
Кєпський — (про справу тощо) по-
 ганний; (протилежний хорошому)¹
 злий, недобрый.
кєпсько — див. недобре.
Кєривний — див. провідний.
Кєривнік — керуючий;⁴ (установи—
 звичайно) завідуючий,² заведу-
 вач; (про відповідальну посадо-
 ву особу) начальник; (на під-
 приємстві, в установі — це) ди-
 ректор.
Кєривніцтво — прівід (партії); ке-
 рування; (про діяльність органів
 влади) управління.
Кєрма — див. кермо.
Кєрманич (судна) — див. стерні-
 чий.

Кєрмо — (судна) стерно; (на пло-
 тах) заст. кєрма; обл. трєплє.
Кєрніця³ — див. колєдязь.
Кєрування — див. керівніцтво.
Кєрувати — див. правити.
Кєруючий⁴ — чого — див. керівнік.
Кєтяг — див. грєно.
Кивати — див. хитати.
Киватися — див. хитатися.
Кидати — метати; (з силою) шпур-
 ляти, жбурляти, швиргати; розм.
 вєргати; (об землю — лише до-
 кон.) гєпнути, бєбєхнути. Пор.
 покидати.
Кидатися — (неспокійно) метати-
 ся; (у знесиллі) бєрсатися; (су-
 дорожно⁵ — про тіло) битися.
Кий — цїпок, палка;⁹ (бильший) пал-
 ниця; обл. бук.
Кинджал — (менший) стилєт; мор.,
 ав. кєртик; заст. запойєсник.
Кинутися (куді) — (бистрим⁶ ру-
 хом) метнутися, шатнутися, ша-
 рєхнути, шугнуті.
Кипіти — див. 1) бурліти;⁷ 2) хви-
 лювати; 3) скаженіти.
Кип'ятєк⁸ — див. окріп.
Кирніця¹ — див. колєдязь.
Кірпа — див. нєс.
Киса — див. гаман.
Кисєт — див. гаман.
Кїтиця — див. грєно.
Кїхкати — див. смїятися.
Кїшити — копошитися.
Кївш — коряк. Пор. кєхоль.
Кїготь — див. пазур.
Кїл — палє. Пор. тїчка.
Кїлькаразєвий — див. багаторазє-
 вий.
Кїльцє — див. ланка.
Кїльчик — див. пєгін.
Кїмната — (парадна) світлиця;
 розм. гєрніця;⁹ заст. покій; (не-
 велика бїчна) обл. ванькїр. Пор.
 вїтальня.
Кїмнатний — див. хатний.
Кїм'ях — див. грєно.
Кїн — (помїст для виконавцїв)
 підмєстки, естрєда; театр. сцє-
 на.
Кїнва — див. кєхоль.
Кїнєць — (літ. твору, концерту
 і под.) закїнчення. Пор. край.

1) заст, дбброму; 2) р, завідувач; 3) рідк, обл; 4) р, керів-
 нік; 5) заст, у кєрчєх; 6) швидкїм; 7) також: б у р у в а т и,
 клєкотїти; 8) рє, кип'ятч; 9) заст.

Кіннота — *див.* кавалерія.¹
 Кіннотник, кіннотчик — *див.* кавалерист.¹
 Кінцевий — (*що відбувається при кінці*) прикінцевий; (*про слово і под.* — *це*) заключний; (*що визначає межу в часі*) крайній, останній (*строк*);⁹ спец. кінцьовий.
 Кінчастий — *див.* шпичастий.
 Кінчати — (*доводити до кінця*) докінчувати, викінчувати; (*остаточно*) закінчувати.
 Кінчатися — (*про строк*⁹ *тощо*) закінчуватися, минати, виходити. *Пор.* умирати.
 Кінчитися — *див.* умерти.
 Кінь — (*рідше*) розм. коняка, конина; мєрин; (*поганенький, худий*) шкапа. *Пор.* 1) жеребєць; 2) ломовийк.
 Кіпоть, розм. кіптява — *див.* дим.
 Кірка² — кóрка;³ (*плодів, овочів*) шкурка, (*знята*) лушпайка, лушпина; (*зерна*) лузгá.
 Кісний — *див.* стрічка.
 Кісся — *див.* держák.
 Кістлявий — *див.* кошáвий.
 Кістяк — *див.* скелет.¹¹
 Кітвá, кітвіця — *див.* якір.
 Кіш — *див.* кóшик.
 Кладовище — (*рідше*) гробовище; (*при церкві*) цвинтар.
 Кладь — *див.* вантáж.
 Кланятися — (*поклоном*) вклонятися; (*образно* — *знімаючи шапку*) розм. рідк. шапкувати.
 Клапоть — *див.* шматóк.
 Клаптик — *див.* шматóк.
 Клас⁵ (*супільна історична категорія*) — (*в загальному розумінні розряд людей*) верства, стан.
 Класти — *див.* будувáти.
 Клейкий — *див.* липкий.
 Клейкість — *див.* в'язкість.
 Клейнити — клейнувати; (*виікаючи тавро*) таврувати. *Пор.* значити.
 Клейно́ — (*випечене на шкірі*) тавро́.
 Клейобаний — *див.* тавробаний.
 Клейнувати — *див.* клейнити.
 Кле́кт — *див.* шум.

Клекотáти клекотіти — *див.* бурляти.⁶
 Клепати — *див.* 1) біти; 2) наговорювати.
 Клик — клич; (*голосний, радісний*) пóклик, вігук. *Пор.* за́клик.
 Клікати — (*голосно*) гукáти. *Пор.* за́кликáти.
 Клино́к (*шаблі*) — *див.* лезо.
 Клич — *див.* за́клик.
 Кліщі — *див.* щипці.
 Клоніти — хилити, нахиляти. *Пор.* гну́ти.
 Клóпит — (*з запутаною*⁷ *справою*) морóка; (*рідше*) заморóка. *Пор.* турбóта.
 Клопті́вий (*про людину*) — *див.* дбайли́вий.
 Клопті́вість — *див.* дбайли́вість.
 Клопоти́вий — *див.* морóчливий.
 Клопотáтися — *див.* турбува́тися.
 Клуботáтися, клубочі́тися — *див.* ві́тися.
 Клúнок — (*про згорнуті в пакет речі*) згóртóк, сүвертóк; (*про дорожні речі тощо*) паку́нок.
 Клúня — стодóла.
 Клúсом, клúса — *див.* рíстю.
 Клюва́ти — (*про птахів*) дзьобати.
 Ключе́ре́в — *див.* дятел.
 Клюка — ко́стур. *Пор.* пáлиця.
 Ключина — *див.* жерд́ина.
 Ключка — *див.* 1) гак; 2) ко́стур.
 Кля́кнути — (*від холоду* — *про пальці тощо*) за́клякáти, дубіти, дере́яніти. *Пор.* цепені́ти.
 Кля́сти — проклинáти.
 Кля́стися — (*на підтвердження своїх слів і под.*) за́клинáтися; *заст.* бо́жятися; (*про клятвене запевнення*) присяга́тися.
 Кля́тва⁸ — *див.* прися́га.
 Кля́тий — *див.* прокля́тий.
 Кмі́тливий — дога́дливий, дотéпний; розм. метикува́тий. *Пор.* тяму́щий.
 Книга́р — (*що торгує рідкісними книжками*) букініст; (*що торгує цінними старовинними книжками*) антиквáр, антиквáрій.
 Книш — *див.* хліб.

1) фр; 2) р; 3) рс, шкíрка, коріна, лушпáйка; 4) р; 5) рпр, кляса; 6) також: бурува́ти; 7) р, заплúтаною; 8) рс, клятьба́; 9) заст, рече́нець; 10) р, прися́жне, обі́тне; 11) гр.

Кобеніти — *див.* лаяти.
 Кобіла — кобілиця; (*молода*) ло-
 шийця.
 Ковбана — *див.* яма.
 Ковдобина — *див.* вибоїна.
 Ковдра — *див.* укривало.
 Коверзувати — *див.* поневіряти.
 Ковзані *спорт.* — конькі.¹
 Ковзанка — каток² (*на льоду*).
 Ковзаняр *спорт.* — конькобіжець.³
 Ковзати — *див.* терти.
 Ковзький — сковзький, слизький.
 Ковінька — *див.* кобстур.
 Ковтати — (*жадібно, квапливо*)
 глитати.
 Ковткі — *див.* сережки.
 Когут — *див.* півень.
 Кбдекс — *див.* звід.⁴
 Кбдло — *див.* поріддя.
 Кобла — *див.* канат.⁵
 Кбжний — кожен, усякий.
 Кожушбк — *див.* півка.
 Козак — *див.* молодець.
 Кози́ритися *розм.* — при́ндитися,
 горо́житися. *Пор.* бундючи-
 тися.
 Кбзуб — луб'янець. *Пор.* кошик.
 Кбїти — *див.* витворяти.
 Кбїтися — *див.* діятися.
 Кокетливий⁶ — *див.* грайливий.
 Кокбшитися — *див.* бундючнтися.
 Колбспник⁷ — *див.* хліборбб.
 Колектївний — *див.* спільний.
 Колектївно — *див.* спільно.
 Колекція — *див.* збірка.
 Колиба — *див.* 1) курінь; 2) буд[к]а.
 Коливати — (*вітер віття тощо*)
 гоїдати, хитати, хилити. *Пор.*
 гоїдати.
 Коливатися — *див.* хитатися.
 Коли-не-колі — *див.* зрідка.
 Колісати — *див.* колахати.
 Колись — *див.* давніш.
 Колахати — (*дитину в колісці*)
 колісати. *Пор.* гоїдати.
 Колишне — *див.* минуле.
 Колишний — *див.* давній.
 Коліно — *див.* 1) поворбт;⁸ 2) рід.
 Кблїр — барва; (*про шерсть тва-*
рин, також в картах) масть.
 Колісник — обл. колодїй. *Пор.*
 стельмах.
 Колісчатий — *див.* крўглий.

Кблія — *див.* 1) шлях; 2) черга.
 Кбло I *ім.* — (*рідше*) круг. *Пор.*
 середвище.
 Кбло II *прїйм.* — біля, побіля,
 край.
 Колоббк — *див.* буханець.
 Колобрбдити *розм.* — бешкетува-
 ти; (*рідше*) брбїти, шурубурити.
 Колбворот — *див.* 1) вир; 2) кру-
 говорбт.
 Колодїй — *див.* колісник.
 Колодкї *їст.* — дїби; (*рідше*) скри-
 пїці. *Пор.* кайдани.
 Колбдочка — *див.* рукоятка.⁹
 Колбдязь — кринїця; обл. кернї-
 ця, кирнїця.
 Колбна — *див.* шербг
 Колонїзувати — *див.* заселяти.
 Колбнка¹⁰ — *див.* шпальта.
 Колбс¹¹ — *див.* велетень.
 Колосальний — *див.* велетенський.
 Колбти (*чим гострим*) — шпїгати;
розм. штрикати.
 Колбтити — збївати (*масло*). *Пор.*
 каламїтити.
 Колбтитися (*про серце*) — *див.*
 бїтися.
 Колбтнеча — *див.* сварка.
 Колбтнїця — *див.* цокотуха.
 Колошматити — *див.* бити.
 Колупати — копирсати; *розм.* длў-
 бати; обл. шпбртати; (*чимне-*
будь гострим) довбати.
 Колючий *перен.* — *див.* ушїпливий.
 Колючка — *розм.* шпїлька, шпїч-
 ка.
 Коляска — фаетбн; *заст.* коч.
 Кольнїти (*чим гострим*) — ткнїти;
розм. штрикнїти, шпїгнїти,
 (*ножем*) шпїрнїти.
 Кольорїстий — *див.* барвїстий.
 Кольорїстїсть — *див.* багатобарв-
 нїсть.
 Командир *військ.* — (*бїльших з'ед-*
нань) полковбдець, воєначаль-
 ник.
 Коментар, коментарїй — *див.* по-
 яснення.
 Коментувати — *див.* пояснїти.
 Комерсант — *див.* торговець.
 Комїзїтися — *див.* упиратися.
 Кбмін — ббвдур, вївїд, верх. *Пор.*
 дїмар.

1), 2) рс; 3) р; 4) р, збір, збірник; 5) рс, лїнва; 6) з фр, джен-
 джурїстий; 7) хліборбб, що належить до колектївного гос-
 подарста УРСР; 8) рс; 9) рс, держак; 10) рл, стовпець; 11) гр.

Коминонок — див. піч.
 Коминяр — див. сажотрус.
 Коміш — див. очерет.
 Комірник — див. квартир'ант.
 Комічний — див. смішний.
 Комора — амбар;¹ (для зберігання громадського зерна) заст. гамазэй, гамазэя, гамазін; рідк. обл. шпїхлір.
 Компанія — див. гурт.
 Компл'от² — див. зг'овір.
 Конати — доходити, кінчатися.
 Пор. умирати.
 Конв'ульсія — див. с'удорога.⁸
 Конечний — див. настійний.
 Коніна — див. кінь.
 Конокрад — коновід. Пор. злбдїй.
 Конопатити — законопачувати.
 Континент — див. с'уша.⁵
 Контраст — див. протилежність.
 Контур — див. обрис.
 Конфузитися — див. соромитися.
 Конфузливий — див. соромливий.
 Конфузливість — див. соромливість.
 Конфузливо — див. соромливо.
 Концентрація — див. зосередження.
 Концентрувати — див. зосереджувати.
 Конче — див. обов'язково.
 Кончина³ — смерть; (рідше) сконання; обл. скін.
 Конюшня — див. стайня.
 Коняка — див. кінь.
 Коньки — див. ковзані.
 Конькобіжець¹¹ — див. ковзаняр.
 Копальня — див. рудник.⁵
 Копатися¹⁴ (в чому) — (шукаючи чого) рїтисся; розм. по́патися, ко́патися.
 Копач — див. граб'ар.
 Копильчакі — див. сани.
 Копирсати — див. колупати.
 Копіця — див. 1) стїг; 2) купа.
 Копїт — див. пил.
 Копїткїй — див. забарний.
 Копшїтисся — див. кишїти.
 Коптїти — див. зако́пчувати.
 Корá — (липи, лози тощо) луб, ліко.
 Кораб'ель — див. судно.
 К'орба — див. рукоятка.⁶
 Кордон — рубїж.⁷ Пор. границя.⁹

Коренастий — див. кремезний.
 Коренїти — див. лаяти.
 Корісливий — див. користолюбний.
 Корїсний — див. 1) вигідний; 2) благотворний.
 Користолюбний — корісливий; (ласий на гроші) грошолюбний, підсил. зажерливий.
 Корїствування — див. ужіток.
 Користуватися (чим) — користатися (чим і з чого); застосовувати, використовувати (що); уживати (чого).
 Корїсть — вигода; (рідше) інтерес;¹⁵ обл. хосен. Пор. вигода.
 Корїти — див. картати.
 Корівник — див. стайня.
 Корїтисся — скорятися, підкорятися.
 Корїто — див. 1) н'очви; 2) річище.
 Корінний перен. — див. 1) докорінний; 2) тубільний.
 К'орка¹⁰ — див. кірка.¹¹
 Корм — див. їжа.
 Кормїга — їго;¹² перен. ярмо.
 Кормїти — див. годувати.
 Кормїтисся — див. живїтисся.
 К'ороб, коробок — див. кошик.
 К'оробка — (невеличка жерстяна) жерстянка, бляшанка.
 К'орогва — див. прапор.
 К'орок — див. 1) затичка; 2) каблук.¹³
 Короткїй — (про одяг) розм. к'учий; (в часі) нед'овгий (вік), малїй (час). Пор. стїслий.
 Короткочасний — див. недовгочасний.
 Коротшати — див. зменшуватися.
 Коротгун — див. к'арлик.
 Корпатися (в чому) — див. копати.¹⁴
 К'ортк — див. кинджал.
 Корч, (звичайно у множині) к'орчі — с'удорога;⁸ розм. суд'ома; (у тварин — звичайно) перел'огі; мед. конв'ульсія.
 К'орчити (в с'удорогах)⁸ — розм. судомити; (зрідка) ламати. Пор. удавати.

1) рса; 2) рпр, компл'от; 3) заст; 4) рс; 5) рс, р'удня; 6) рс, держак; 7) р; 8) заст; 9) заст, обл; 10) рс, шкїрка, корїна; 11), 12) р; 13) рс, закаблук; 14) р, по́патися; 15) рсф.

Корчитися — розм. коцюрбитися, карлючбитися.

Корчма́ заст. — шино́к, тракті́р; ¹ каба́к; ⁷ обл. ора́нда.

Корчма́р заст. — шинка́р, тракті́рник. ¹

Корчува́ти — див. викорі́нювати.

Корша́к — див. шулі́ка.

Коря́вий ⁹ — див. шорсткі́й.

Коря́віти ¹⁰ — див. шка́рубіти.

Коря́к — див. кі́вш.

Коса́ (жіно́ча) — див. воло́сся.

Коси́й — див. скі́сний.

Косма́к — див. па́тли.

Косма́тий — див. кудла́тий.

Косма́тити, косма́чити — див. ку́йбвдити.

Косний ² — (про погляд тощо) зашка́рублий, задубі́лий.

Косноязи́чний ² — недорі́куватий, недорі́кий, недомо́вний.

Косови́ця — (про коси́ння трави) сіно́кіс. Пор. сіножа́ть.

Косте́нти — див. ці́пен ти.

Кості́стий — див. коща́вий.

Кб́стур — клю́ка, клю́чка; розм. кові́нька. Пор. па́лиця.

Косте́р ⁴ (піоне́рський) ⁵ — див. во́гнище.

Коте́л — див. каза́н.

Коте́льний — котля́р, казаня́р.

Кохана́ць — розм. коха́нок; любко. Пор. полюбо́вник.

Кохана́, -но́ї — лю́ба, ми́ла; (рі́дше) коха́нка.

Коханий — любі́й, ми́лий; (про іменни́кове вжива́ння) див. це ми́лий.

Коханка́ — див. коха́на.

Кохання́ — див. любо́в.

Кохано́к — див. коха́нець.

Кохати́ (кого́) — коха́тися (з ким, в ко́му). Пор. любі́ти.

Коц — див. укрива́ло.

Коцю́ба — див. кочерга́.

Коцю́рбитися — див. ко́рчитися.

Коч — див. коля́ска.

Кочега́р — див. гру́бник.

Кочерга́ — коцю́ба.

Кочови́й — див. неосі́лий.

Коша́ра — вівча́рня. Пор. 1) хлі́в; 2) загоро́да.

Кб́шник — (ру́чний з ли́ка) ко́зуб,

луб'я́нець, коро́бок; (бі́льший) кі́ш, ко́роб.

Кошлати — див. куйбвдити.

Кошлати́й — косма́тий, мохна́тий, пелеха́тий. Пор. волоха́тий.

Кошто́вний — ці́нний; підси́л. дорогоці́нний. Пор. дорогі́й.

Коша́вий — (про худо́го) кістля́вий; (з виступаю́чими наверх кістками) кості́стий.

Кп́йти, кп́титися — див. насмі́хатися.

Кравчи́ня, кравчи́ха — див. шва́чка.

Краді́й — див. розкра́дач.

Крадькома́ — нішком, по́тай, по́тайки, тайкома́.

Краеві́д — кни́жн. ляндша́фт, пейза́ж.

Краї́на — край; (як певна тери́торія—це) земля́, сторо́на; фольк., поез. ві́рій.

Край — (у проторі́ й часі́) кі́нець. Пор. краї́на.

Краї́небо — див. о́брій.

Краї́ний — див. 1) кі́нцеві́й; 2) оста́нній.

Краї́ови́й — див. тубі́льний.

Краля́ ¹ — див. красу́ня.

Крам — това́р.

Крамáр заст. — торгове́ць.

Крамáрня — див. кра́мни́ця.

Крамáрство — див. торг вля́.

Крамарюва́ти заст. — торгова́ти; (прези́рливо — займа́тися торго́шеством) ⁶ гандлюва́ти.

Кра́мни́ця — заст. кра́мáрня; (вє́лика) магази́н.

Кра́пати (про дрі́бний дощ) — накрапа́ти, накра́пувати. Пор. дощити.

Кра́пка — (рі́дше) то́чка; Пор. ця́тка.

Кра́пли́стий — див. кра́пчасті́й.

Кра́пля — ка́пля; розм. ка́пка.

Кра́пчасті́й (про мате́рію тощо) — кра́пли́стий; рі́дк. крапо́вий; (з ця́тками) ця́ткований.

Краса́ — красото́; ⁸ (про вигля́д лю́дини) врода́, вродли́вість; (рі́дше) лі́потá; (про пейза́ж і под.) мальовни́чість.

Кра́сень — див. красу́нь.

Кра́сви́й ⁸ — га́рний, хоро́ший, ⁸ кра́с-

1) заст; 2) рс, мля́вий, за́костене́лий; 3) рс; 4) заст, ва́тра; 5) також: пласто́ва, -е; 6) р, торго́вати; 7) рт; 8) заст; 9) рс, карлю́чкова́тий, ко́струба́тий; 10) рс, ко́струба́тіти.

ний; (про вигляд людини — це) гáрний на врóду, вродли́вий.
Красиво — гáрно, хóроше.¹
Кра́сити¹ — див. фарбува́ти.
Кра́сний — див. красі́вий.¹
Кра́сно — див. хóроше.¹
Красові́тий — див. вродли́вий.
Красо́та — див. краса́.
Кра́сти — див. розкрада́ти.
Кра́стися — див. підкрада́тися.
Красува́тися — див. квітува́ти.
Красу́ня — вродли́виця; розм. кра́ля.
Красу́нь — красе́нь; обл. гарніюк.
Кра́шанка — див. яйце́.
Кра́щати — див. 1) гарніша́ти; 2) попра́вля́тися.
Кра́йнин — див. земля́к.
Кра́яти — див. різа́ти.
Кре́вні, -них — див. рідні́.
Крез — див. ка́піталіст.
Кремезні́й — си́льний, дужи́й, дебе́лий; (будово́ю тіла) широкоплéчий; (про низького́го ростом, але си́льного) ко́репа́стий.
Кресáня — див. ка́пельюх.
Кресáти — див. б́йти.
Креслі́ти — див. рисува́ти.
Кривáвниця — див. дизенте́рія.
Криваво-черво́ний — див. багрові́й.
Кривда — несправедли́вість.
Кривдний — несправедли́вий.
Кривий (на ногу) — кривонóгий; (з коротшо́ю ногою) кульга́вий.
Криву́лі⁵ — див. карлю́чки.
Кривуля́ти — див. кульга́ти.
Кри́га — див. лі́д.
Кри́вка — див. схóванка.
Крик — (пронизли́вий) ве́реск; (змішаних голо́сів) га́лас, зик; розм. гвалт; (з плачем) зойк, йойк; (багато́х) ле́мент.
Крикли́вий — розм. горла́тий, горла́стий; (про ю́рбу ді́тей то́що) га́ласли́вий; (про пронизли́вий го́лос) верескли́вий.
Крику́н — розм. горла́нь, верла́нь, зіпа́ка; (з пронизли́вим го́лосом) вереску́н, вереща́ка.
Криміна́л — див. в'язни́ця.
Крини́ця — див. ко́лодязь.
Крисáня — див. ка́пельюх.
Крисла́тий — розло́жистий, розло́гий. Пор. гілля́стий.

Критері́й — див. міри́ло.
Кри́ти — див. та́йти.
Кри́тися — див. та́їтися.
Крихкий — хрусткий; (що легко ламається) ламкий, ломкий,⁹ ламу́чий.
Кри́хкість — див. сі́пкість.
Кри́хта — див. 1) кри́шка; 2) дрі́бка.
Кри́чевий — див. ста́льний.²
Кри́ця — див. ста́ль.
Крича́ти — (на все горло) розм. горла́ти; (ри́дше) горла́нити; (щодо́уху — ри́дше) зіпа́ти; (про багато́х) розм. ле́ментува́ти, га́ласáти, га́ласува́ти, гвалтува́ти; підсил. репетува́ти; (пронизливо) вереща́ти; (з плачем) зойка́ти; (го́лосни́ще) йойка́ти; (дозиваю́чись кого́) гу́ка́ти, вола́ти;⁸ (серди́то на кого́) грима́ти, зика́ти, гарика́ти.
Криши́ти — див. сі́кти.
Кри́шка (хлі́ба і под.) — кри́хта; див. ще ри́ска.
Кри́ль — кро́лик, тру́сик.
Крипа́к іст. — (що робив панцину)³ розм. панща́нин.
Кри́пкий — див. 1) ми́цний; 2) тве́рдий.
Кри́пость — див. форте́ця.
Кри́шати, кри́пнути — див. дужча́ти.
Кров — (в образно́му вживанні) рідк. руда́; (переважно від уда́ру в бі́йці) розм. ю́шка, ма́зка, юха́.
Кровоже́рливий — див. хи́жий.
Кровопи́йця⁶ — див. хижа́к.
Кровопроті́ття — див. уби́вство.
Кро́їти — див. тя́ти.
Крокува́ти — див. 1) іти́; 2) ступа́ти.
Кро́лик — див. кри́ль.
Круг — див. 1) ко́ло; 2) круго́м.⁴
Круглі́й — о́кру́глий; (образно у формі ко́леса — зри́дка) ко́лісча́[с]тий.
Круглоли́ций — кругло́видий; (з повним ли́цем) повнолі́ций, повно́видий.
Кругови́д — кругозі́р; рідк. круго́гляд; поез. виднокру́г, видно́коло. Пор. о́брий.

1) заст; 2) рс, сталéвий; 3) нар, заст, що робів на пáнщині; 4) нар, навко́ло; 5) зигза́г і зикза́к; 6) р, кровопі́вець і кровопі́вця; 7) р, докли́каю́чись; 8) з пс; 9) р, ламкий.

Круговорот *перен.* — вир, коліворот.
Кругогляд — *див.* круговід.
Кругозір — *див.* круговід.
Кругом¹ — *присл.* навкругі, навколо, довкола; *прим.* круг, навкруг, навколо (кого, чого).
Кружляти (*в повітрі*) — *див.* літати.
Крук — *див.* вброн.
Крупний² — *див.* великий.
Крутий — *див.* 1) стрімкий; 2) суворий.
Крутити — *див.* 1) вертїти; 2) хитрувати.
Крутитися — *див.* 1) вертїтися; 2) вїтися.
Крутиус — *див.* вусач.
Крутіж — *див.* вир.
Крутий — шахрай, плутяга; *обл.* махляр.
Крутіство — крутня, плутня, шахрайство.
Крутість — *див.* 1) стрімкість; 2) суворість.
Круто — *див.* 1) стрімко; 2) суворо.
Крутько — *див.* вертун.
Круча — урвище; *обл.* бєскид, бєскед, бєскет. *Пор.* обрив.³
Крюк — *див.* гак.
Кряж — *див.* пасмо.
Кублітися — *див.* гніздїтися.
Кубло — *див.* гніздо.
Кубок — кєлих, кєлєх; *заст.* чаша; (*прям.* — *про сучасний посуд для вина* — *звичайно*) бокал⁴
Кубушка — *див.* гладуха.
Кувікати — *див.* вищати.
Кудкудакати — (*тихіше*) сокотати, сокотїти, сокорїти.
Кудлай *розм.* — кудла, патлань, патлєч.
Кудлати — *див.* куйбвдити.
Кудлатий — (*з скуповдженем волоссям*) патлатий, пєлєхатий; (*з устюю шерстю* — *про тварин*) лахматий, кошлатий, косматий.
Кудли — *див.* пати.
Куйбвдити — скуповджувати, кудлати, кшлати, кудовчити, косматити, космачити.

Кукібливий, кукібний — *див.* 1) дбайливий; 2) охайний.
Кукбїти — *див.* причепурювати.
Кулєчити — *див.* бїти.
Куліси *театр.* — лаштунки.
Куль — *див.* сніп.
Кульбака — *див.* сїдло.
Кульгавий — *див.* кривий.
Кульгати — кривуляти; *див.* ще шкандибати.
Кульбок⁵ — (*паперовий*) мішєчок.
Куматися — *див.* брататися.
Кумєдія — *див.* чудасія.
Кумєдний — *див.* смїшний.
Кумєдник — *див.* жартівник.
Кумєдно — *див.* чудно.
Куняти — *див.* дрїмати.
Купа (чогб) — куча, вброк, бурта; *обл.* копїця. *Пор.* юрба.
Купець — *див.* торговєць.
Купно — *див.* укупї.
Купол⁶ — *див.* баня II.
Купувати — (*одяг тощо*) *розм.* справляти; (*матерїї на одяг* — *звичайно*) набирати.
Купчитися — *див.* скупчуватися.
Курє — *див.* пил.
Курєнти — *див.* годїнник.
Кургєн⁷ — горб; (*нашип на місці поховання*) могїла.
Кургїкати — *див.* курнікати.
Курдупель — *див.* призємок.
Курїти (*папіроску*)⁸ — палїти; (*завзято*) *розм.* смалїти; (*люлька полєгєньку*) потягати, смоктати, пїхкати; *обл.* пакати. *Пор.* порошїти.
Курїтися — *див.* димїтися.
Курїнь — *обл.* колїба.
Курка — (*що несе яйця*) несучка; (*що висиджує курчат*) квбчка.
Куркуль⁹ — *див.* багач.
Куркулька¹⁰ — *див.* багачка.
Курний — *див.* 1) порошїний; 2) чадний.
Курнікати — *див.* мугїкати.
Курсєнт — *див.* учєнь.
Курява — *див.* пил.
Кусєти — (*про комах*) *розм.* тятї, жалїти, жигати, джигати, (*частїше докон.*) джиг[о]нїти.
Кусєнь — *див.* кусок.
Кусок — (*рїдше*) кусєнь; *обл.* ка-

1) нар; 2) рс; 3) заст; 4) рсф, чара, пугар; 5) рс, торбїн(к)а; 6) рсі; 7) тюрк; 8) рсф; 9), 10) *див.* стор. 17-та.

ва́лок;¹ (хліба тощо) шма́ток, скі́б[к]а. Пор. дрі́бка.
Кутати — див. укрива́ти.
Кутерно́га — див. шканди́ба.
Кухар — кухова́р; (в робочій — артилі і под.) кашова́р.
Кухва — див. бб́чка.
Кухова́р — див. ку́хар.
Кухоль — (дерева́ний) кінва; (метале́вий) ква́рта; (бі́льший) ківш, коря́к.
Куца́к, ку́ций, -цого — див. 1) ка́рлик; 2) чорт.

Ку́ций — див. 1) ко́роткий; 2) ма́лорослий; 3) чорт.
Куча — див. 1) ку́па; 2) хлів.
Куче́р⁵ — візниця; заст. фу́рман, машталі́р.
Куче́р¹, -рі́в — див. волб́сса.
Кучма — див. ша́пка.
Кучугу́ра — див. заме́т.
Кушпе́ла — див. пил.
Кушпéлити — див. пороши́ти.
Куц — корч.
Куці́ (мн.) — чага́р, чагарні́к.
 Пор. за́рослі.⁶

Л

Лабу́знитися — див. підлабу́знюватися.
Ла́ва — ла́вка; (пересувна кімната) ослі́н; (шкі́лька) па́рта.
Лавра — див. манасти́р.
Ла́гер — див. та́бір.
Лагі́дний — (про вдачу) ті́хий, сми́рний⁴, сумі́рний; (про тварин — здебільшого) рахма́нний; обл. пло́хий. Пор. спо́кійний.⁴
Лагі́дно — ті́хо, сумі́рно, сми́рно; рахма́нно. Пор. лагі́дний.
Лаго́дити (одяг, взуття і под.) — ремонтува́ти; (пришивати на діри латки) лата́ти, зашива́ти.
Лаго́дитися (до чого, на що, робити що) — збира́тися, готува́тися, лаштува́тися; розм. ла́днитися, ладна́тися.
Лад — (суспільний, державний) у́стрій, поря́док. Пор. спо́сіб.
Ла́дити — див. споряджа́ти.
Ла́дитися — див. лаго́дитися.
Ладна́ти — див. споряджа́ти.
Ладна́тися — див. лаго́дитися.
Ла́до — див. ми́ла, ми́лий.
Ла́зити — (ті́льки рачки) розм. рачкува́ти. Пор. по́взати.
Ла́зня — див. ба́ня.
Лазу́ровий,¹¹ лазу́рний¹¹ — див. блакі́тний.
Лазу́тчик² — див. шпигу́н.
Ла́йдак — див. негі́дник.
Лакéй³ — прислу́жник; знев. лакі́за, лаку́за.

Лако́мий — див. 1) ла́сий; 2) сма́чний.
Лакومی́ни — див. ла́соші.
Лакومی́нки — див. ла́соші.
Лама́нь — лом; (су́хих гілок) сушня́к; (дрі́бних гілок) хми́з, трусо́к.
Ламати — ломі́ти; (на дрі́зки) тро́щити.
Ламкі́й — ломкі́й,⁷ лі́мкі́й, ламу́чий; (про метал, залі́зо тощо) крихкі́й.
Лан — див. по́ле.
Ландша́фт — див. краєві́д.
Лане́ць — див. ша́рпа́к.
Лані́ти⁸ — див. шо́ки.
Ланка — (у ла́нцюзі) кі́льце.
Ланові́й, -во́го — див. нагла́дач.
Ланту́х — див. мішо́к.
Лантухува́ти (про людину) — див. вайлува́ти.
Ланцю́г — цеп,⁹ (для прив'язування собак і под.) ре́тязь!¹⁰
Лпа́ти — див. хапа́ти.
Ласі́й — (рі́дше) лако́мий. Пор. 1) сма́чний; 2) охочі́й.
Ласі́тися — ласува́тися, ва́битися, на́дитися, ква́питися (на кого, на що); (про заздрісного) за́здрити; підсил. зазі́хати.
Ласка́вий — див. пестли́вий.
Ласки́ (мн.) — див. песто́ші.
Ласо — див. сма́чно.
Ласолі́уб — ласолі́бець; заст. сластолю́бець.

1) пс; 2) рс, розві́дник, шпіо́н, лазі́й; 3) рсф; 4), 5) заст, візні́к, погб́нич; 6) рс, за́рості, гу́щавина; 7) р; 8) заст; 9) рс; 10) заст; 11) рсі.

- Ласощі — (смачні страви тощо) солодоші; заст. лакоміни.
- Ласитися — лашитися, пеститися, примилятися, приголублюватися.
- Ластовіння — веснянкi (на лиці).
- Ласуватися — див. ласитися.
- Ласун — див. їдець.
- Латати — див. лагодити.
- Лати — див. лахміття.
- Латка (землі і под.) — див. шматок.
- Лáхи — див. лахміття.
- Лахмáтий — див. кудлатий.
- Лахміття — лáхи, лати, дрáнтя, ганчір'я, рáм'я, рúб'я.
- Лаштувати — див. споряджати.
- Лаштуватися — див. лагодитися.
- Лаштунки — див. куліси.
- Лашитися — див. ластитися.
- Лáяти — сварити; (дуже, на всі заставки) розм. коренити, кобенити; фам. шпéтити.¹
- Лебедіти — див. просити.
- Левáда — див. лука.
- Легендáрний — див. слáвний.
- Лéгінь — див. пáрубок.
- Лéгит — див. вітер.
- Легковáжний — легкодúмний; (про вчинок — ще) нерозвáжливий, нерозсúдливий; (про вдачу) нестатéчний.
- Легковірний — див. довірливий.
- Легкодúмний — див. легковáжний.
- Лéдар — нерóба, ледáщо, лэжень, лежебóка; (про того, хто розгульно живе) гультяй.
- Лéдарство — див. л'нощі.
- Ледарювати — гультяювати; розм. байдикувати, бáйдки бити, баглай бити, лэжня справляти.
- Ледáчий — (з морального погляду нехвальний) непутній, непутячий. Пор. лінйвий.
- Ледáщо — див. лéдар.
- Лéдве — (з тяжким зусиллям) насáлу.
- Леденіти — див. 1) замерзати; 2) цiпеніти.
- Лежати — (безладно — про речі) валятися.
- Лэжень (про неробу) — лежебóка. Пор. лéдар.
- Лéзо — (рідше) лэво; (шаблі) клинок. Пор. вістря.
- Лéктор — див. доповідач.
- Лéкція — див. доповідь.
- Лелéка — див. бусол.
- Лелійний — див. білий.
- Леліти (кольорами) — див. переливатися.
- Лел'яти — (дитину) пестити, кохати, викóхувати; (надію, мрію) плекати, живити.
- Лéмент — див. 1) зойк; 2) крик.
- Лементувати — див. кричати.
- Лемішка (перен.: про нерішучого) фам.— квáша, мамúла, бамбúла. макúха.
- Леп — див. бруд.
- Лепетати — див. белькотати.
- Лепетúха — див. цокотúха.
- Лéпський — див. гáрний.
- Лéпсько — див. хóроше.⁴
- Лестівий — див. підлэсливий.
- Лестіти (комú) — облэщувати (кого), улэщувати (кого).
- Лéстоші — див. улэщання.
- Лестун — див. підлэсник.
- Летіти — поез. лінути. Пор. мчáти[ся].
- Летúчка, летúчка (проклямація) — листівка, метéлик. Пор. відбóва.
- Лжа² — див. неправда.
- Либóнь — див. мáбуть.
- Лигати — див. 1) жéрти; 2) хлебтати.
- Лигатися розм. нехв.— злігуватися. Пор. водітися (з ким).
- Лигнути — див. удáрити.
- Ліко — луб; обл. мут.
- Лінва — див. канáт.³
- Лінуги — див. 1) летіти; 2) плісти.
- Лінуги — (про дощ) сипнути, пороснути. Пор. політися.
- Лінйати — див. вицвітати.
- Липкий — (що прилипає) клейкий; розм. чіпкий, беручкий.
- Ліпкість — див. в'язкість.
- Ліпнути (про липке) — приліпати, приставати; розм. братися.
- Лис — див. хитрун.
- Лісий — плішйвий; розм. голомбзний.
- Лисичка перен.— див. хитра.

1) рідк, ганьбити, обриджати; 2) заст, брехня, фал(ь)ш; 3) рс, лінва; 4) заст.

Лиск — глянс, глянєць.
 Лисніти[ся] — польіскувати[ся]; ло-
 щити[ся]. Пор. виліскувати[ся].
 Лист — (офіційне звернення листом) послання; заст., поез. по-
 сланіє.
 Листатий — див. широколістий.
 Листівка — див. летючка.
 Літи — рідк. ляти; (про рідку
 страву) розм. сіпати; (з крапа,
 барильця і под.) точити; (стру-
 минкою) цідити. Пор. нали-
 вати.
 Літисся прям. — обл. лятися; то-
 читися; цідитися. Пор. текти.
 Ліхва — див. процєнт.
 Ліхий — див. 1) злий; 2) чорт.
 Ліх — (як удар доли) біда; під-
 сил. нещастя; (більш психоло-
 гічного характеру) горе. Пор.
 1) біда; 2) зло.
 Лиховісний — див. зловісний.
 Лихоманка розм. — трясця. Пор.
 гарячка.
 Ліцар — див. вітязь.⁵
 Лице — див. обличчя.
 Лицедій — див. артист.
 Лицедійка — див. артистка.
 Лицемір — (рідше) облудник; заст.
 удавальник.
 Лицемірити — див. удавати (з се-
 бе).
 Лицемірка — (рідше) облудниця;
 заст. удавальниця.
 Лицмірний — див. облудний.
 Лицмірно — див. удавано.
 Лицмірство — див. облуда.
 Ліця — див. щоби.
 Лицятися — див. залицятися.
 Лицьовий — (про бік тканини)
 правий.
 Лічак — див. постіл.
 Лічйна — див. маска.
 Лічить безос. — годиться, випадє.
 Лішок — див. рєшта.
 Лівиця заст. рідк. — ліва рука.
 Лігвище — лігво; (вовче) вовків-
 ня; (ведмеже) барліг; обл. гав-
 ра, тірло.
 Лід — (товстий на поверхні ріки,
 моря і под.) крига; (в образній
 розмовній мові про перший тон-
 кий на поверхні ріки, також вес-

ною в час льодоходу) шєрєх,
 шуга, сáло. Пор. ожелєдиця.
 Лідер — див. вождь.⁶
 Ліжко — див. постіль.
 Ліжник — див. укрявало.
 Лізти — див. повзти.
 Лій — див. сáло.
 Лік — див. лічба.
 Лікар — розм. дóктор; книжн.,
 жарт. ескулап.
 Лікарня — військ. гóспіталь;¹ заст.²
 шпиталь; (для спеціального лі-
 кування і відпочинку) санато-
 рій, санаторія.
 Лікувальний — див. цілющий.
 Лікувати — (рани, виразки і под.)
 гóйти; обл. лічити.
 Лілейний — див. білий.
 Лімкий — див. ламкий.
 Лінівний — (неохочий до роботи)
 лєдачий.
 Лінощі — лінівство, лінування;
 розм. ліньки; (неохота до ро-
 боти) лєдарство.
 Ліпачити — див. сніжити.
 Ліплянка — див. мазанка.
 Ліпотá — див. красá.
 Ліс — (хвойний)³ бір; (листяний)
 дїбрóва; (непрохідний) пúща;
 (незайманий, дрімучий, одвічний)
 прáліс.
 Ліса — див. огорбжа.
 Лісник — (про лісного сторожа)
 заст. побережник, карбівничий,
 -чого; обл. гайовий, -вого.
 Лісовик — див. чорт.
 Лісок — див. гай.
 Лісопільня — тартак.
 Літак — аероплян.
 Літати — (круговим польотом)⁴
 вїтися, кружляти, (рідше) поез.
 буйти; (легко плаваючи в по-
 вітрі) ширяти; (з шумом) шу-
 гати.
 Літєлий — див. тєплий.
 Літєло — див. тєпло.
 Літера — див. б́ква.
 Літератор — див. письменник.
 Література — письменство.
 Літній — (в літах) немолодий;
 фам. підстаркуватий, пристарку-
 ватий; (образно) підтоптаний;
 обл. доходжалий.

И
К
Л

1) рсф; 2) улс; 3) рс, чатинний, шпильковий; 4) рф, (коловим
 лєтом); 5) заст; 6) заст, провідник.

Літошній — див. торішній.
 Лічба — лічіння, лічення, лік, рахування.
 Лічити — рахувати.
 Лляти — див. літи.
 Ллятися — див. літися.
 Лоб — див. чолб.
 Лобас — довбеха. Пор. тупиця.
 Лобур, лобуряка — див. бовдур II.
 Ловець — див. мисливець.
 Ловецький — див. мисливський.
 Лови — влові, ловітва; див. ще полювання.
 Ловіти — див. хапати.
 Ловко¹ — див. хороше.¹
 Лбже¹ — див. 1) постіль; 2) річище.
 Лбжка — (розливальна — здебільшого дерев'яна) ополонник.
 Лозина — див. різка.
 Лбзунг⁵ — див. гасло.
 Локальний² — див. місцевий.
 Локомотив³ — див. паровбз.
 Локшіти — див. 1) сікті; 2) бити.
 Лом — див. ламань.
 Ломака — див. дрюк.
 Ломіти — див. ламати.
 Ломітися (куди силою) — вдиратися, добиватися, добуватися.
 Ломкий — див. ламкий.
 Ломовік — вантажний кінь, возовік, ваговбз, битюг, битюк.
 Лопата — (залізна) зступ; обл. рискаль.
 Лопати I — лопатися, тріскати[ся]; (про посудину, струну і под.) лускати[ся]; (про шкіру, землю, овочі і под.) розм. репатися.
 Лопати II (лише недокон. — вульга.) — див. жерти.
 Лопатка — див. шпала.
 Лопонути — див. дременути.
 Лопотіння — див. шелест.
 Лопотіти — див. шелестіти.
 Лошак — див. жеребець.
 Лошіця — див. кобіла.
 Лошітися — див. лисніти[ся].
 Лбщина — див. відолінок.
 Лощовіна — див. відолінок.
 Луб — див. ліко.
 Луб'янець — див. кбзуб.
 Луг — див. лукá.

Лузати — див. грізти.
 Лузга — див. кірка⁶
 Лукá I — луг; (обгорджена, недалеко садиби) левáда; (заливна) заплава, заплавіна; (рідше) оболонь.
 Лукá II — див. зáкрут.
 Лукавий — див. підступний.
 Лукáвство — див. підступність.
 Лунá — поез. відлуння. Пор. відгомін.
 Лунати — (про звуки) відбиватися, віддаватися; (широко, далеко) розлягáтися, розкбчуватися; (про різкий крик і под.) розтинáтися.
 Лункий — (про сміх, пісню і под.) залівний, залівистий,⁴ розкбтистий. Пор. дзвінкий.
 Лупатий — див. витрішкуватий.
 Лупіти — дрáти, дрéти.
 Лупцювати розм. — лупіти, дубасити, духопелити, гатіти, мотлошійти. Пор. бити.
 Лускати[ся] — див. лопати[ся] I.
 Лускáч — див. щипці.
 Лускіт — див. тріск.
 Луснути — див. удáрити.
 Луг — див. ліко.
 Лучина — див. скіпка.
 Лучити — див. цілити[ся].
 Лушпáйка — лушпáйна; (яйця, кавуна) шкаралупа. Пор. кірка.⁶
 Лушпáнка — див. шкірка.
 Лушити — див. 1) бити; 2) орáти.
 Люба, -бої — див. мила.
 Любий — (серцю) коханий, мїлий; (про іменникове вживання) див. мїлий.
 Любитель — див. амáтор.
 Любітелька — див. амáторка.
 Любіти — (про закоханих) кохáти (когб), кохáтися (в кому).
 Любка — див. мила.
 Любо — див. коханець.
 Любо предик. — мїло, приємно.
 Люббв — (про закоханих) кохáння; рідк., фолк. закохання.
 Любомудр — див. мудрець.
 Люббшi, -щів — (любовні) пестоші, лáски, милування.
 Любуватися (чим) — милувáтися;

1) заст, гáрно, зрúчно, дотéпно; 2) рпр, льокáльний; 3) рпр, льокомотив; 4) рс; 5) рпр, льбзунг; 6) р; 7) заст.

(*рідше*) любити (на ко́го, на що); тішитися.
Любчик — *див.* мійлий.
Люб'язний — *див.* увічливий.
Людіна — (*у сполученні з числівником — ще*) чоловік, особа; *перен.* душа.
Людинолюбний — *див.* людяний.
Людинолюбність, **людинолюбство** — *див.* людяність.
Людний — *див.* багатолюдний.
Людність — *див.* населення.
Людський — *див.* 1) людяний; 2) чужий.
Людяний — людський; *книжн.* гуманний; *заст.* людинолюбний.
Людяність — гуманність, людинолюбність, людинолюбство. *Пор.* людяний.
Люстро — *див.* дзеркало.
Лютий — жорстокий; (*про людину*) жорстокосердий; (*про тварину*) злий, злющий. *Пор.* жорстокий.
Лютітися — *див.* лютувати.
Лютість — *див.* жорстокість.
Люто — *див.* жорстоко.
Лютувати — (*рідше*) лютітися; (*несамовито*) шаленіти, скаженіти.
Лють — лютість. *Пор.* гнів.
Люципер — *див.* чорт.
Лягті — *див.* умерти.
Ляк — *підсил.* переляк. *Пор.* страх.

Лякати — страхати, жахати; (*тварин, птахів — здебільшого*) полахати, полошити.
Лякати́ся — (*відчувати страх*) страхатися, жахатися; (*про боязливого*) боїтися; (*про тварин, птахів — здебільшого*) полахатися; (*про коней — ще*) розм. харапудитися.
Лякли́вий — (*про тварин*) похливий; (*про коня*) розм. харапудливий. *Пор.* боязкий.
Лякли́вість — *див.* боязкість.
Лякливо — *див.* боязко.
Лямівка — *див.* облямівка.
Лямувати — *див.* облямівувати.
Ляпанна — *див.* балаканіна.
Ляпас — ляц; *розм.* ляпанець; шльобанець;⁷ *обл.* полічник; *вульг.* мордас.
Ляпати (язиком) *розм.* — бовкати. *Пор.* базікати.
Ляпка — *див.* пляма.
Ляпнути — *див.* 1) сказати; 2) ударити.
Ляскати — *див.* хлюстати.
Лячний — *див.* страшний.
Лячно — *див.* страшно.
Ляц — *див.* ляпас.
Ляцати — *див.* щebetати.
Льоток¹ — *див.* вічко.
Льотчик² — пілót, авіятор.
Льох — *див.* підвал.⁵
Льо́ха — *див.* свиня.

М

Мабу́ть — певно, певне, десь певно, либо́нь; *обл.* віда́й, віда́в; *заст.* надісь.
Магази́н — *див.* крамни́ця.
Магна́т — *див.* вельмо́жа.
Магна́ти — *див.* шля́хта.
Має́тний — *див.* бага́тий.
Ма́жа — *див.* віз.
Ма́занка — ліпля́нка. *Пор.* ха́та.
Ма́зати — (*жирним*³ тощо) мастити. *Пор.* 1) ма́зюкати; 2) брудніти.
Ма́зій — *див.* богома́з.
Ма́зка — *див.* кров.
Ма́знути — *див.* уда́рити.

Ма́зок — *див.* квач.
Ма́зун[чик] — *див.* песту́н
Ма́зуха — *див.* песту́ха.
Ма́зюкати *розм.* — ба́зграти, ма́зати.
Ма́йбу́тній — прийдешній; *книжн.* грядущий;⁴ *обл.* прийшлий; (*про віки, час*) *рідк.* пото́мний.
Ма́йбу́тність — прийдешність; (*рідше*) б́дучинна, б́дущинна, б́дучність.
Ма́йдан — плóща; (*рідше*) пляц.
Ма́йже — *розм.* сли́ве; (*при визначенні кількості тощо*) ма́ло не, зама́лим⁶ не, трóхи не.

1) р; 2) рс, літу́н, лету́н; 3) заст, масні́м; 4) заст; 5) р, по́гріб.
 6) р, зама́ло; 7) р.

И
К
Л

Майно́ — добро́; (*дрібно рухоме*) пожитки; *розм.* збіжжя; *погордл.* манатки, манаття; (*рідше*) худобо́. мізерія; (*нерухоме — юр.*) нерухомість; (*рухоме — юр.*) рухомість.

Майну́ти (куди) — *див.* махну́ти.

Майори́ти — *див.* 1) видні́тися; 2) ма́яти.

Майстер — (*про людину високої професіональної¹ кваліфікації*) мистець, художник² (*слова і под.*); (*до чого, на що, роботи що*) митець; *розм.* маста́к.

Майсте́рний — (*про виконання музичного твору*) віртуозний; (*про роботу*) тонкий.

Майсте́рня — обл. робітня; (*художників тощо*)⁴ ателье́.

Майсте́рський — *див.* художній.⁵

Маку́ха *перен.* — *див.* 1) вайло́; 2) м'яло.

Малаха́й — *див.* баті́г.

Мале́ча (*про малих дітей*) *розм.* — дрібно́та, дріб'язок; дробина́; обл. дріб. *Пор.* діти.

Малечі́й — *див.* дитя́чий.

Малі́зна — ма́лість, дрібни́ця.

Мали́й — невели́кий, дрібни́й; (*що до розмірів кількості*) незначни́й.

Мали́новий — *див.* черво́ний.

Ма́лість — *див.* малі́зна.

Ма́ло — небага́то.

Малова́жний⁶ — (*без більшого значення*) незначни́й, малозна́чний.

Малолі́тній — недолі́тній; (*про де-що² старших*) недорос́лий.

Малолі́ток — недолі́ток; (*про де-що⁷ старших*) підлі́ток, підро́сток.

Малолі́ття — недолі́ття, малолі́тство, недолі́тство.

Малолю́дний — нелю́дний; (*про населення країни*) малонасе́лений.

Малорос́лий — (*низький на зріст*) низькорос́лий, карлико́вий;⁸ (*про людину*) *розм.* кúчий.

Малосі́льний — слабосі́льний; (*про істот*) малосі́лий, слабосі́лий.

Малюва́ти — (*фарбами*) рисува́ти; (*рідше*) писа́ти; *заст.* живопи́сати.

Малю́к *розм.* — (*про дитину*) маля́, хлоп'я́, дівча́к. *Пор.* призе́мок.

Малюно́к — *див.* карти́на.

Маля́ — *див.* дити́на.

Мальо́р — *див.* живопи́сець.⁹

Мальо́рка — *див.* худо́бниця.¹⁰

Мальовни́чий — *див.* хоро́ший.¹¹

Мальовни́чість — *див.* краса́.

Ма́ма — *див.* ма́ти.

Маму́ла — *див.* вайло́.

Мана́ — *див.* примі́ра.

Манатки, манаття — *див.* пожитки.

Манджа́ти — *див.* дібати.

Мандрі́вка — по́дорож; *розм.* ма́ндри.

Мандрі́вний — *див.* неосі́лий.

Мандрі́вник — тури́ст.

Мандрува́ти — *див.* подорожува́ти.

Мани́ти — *див.* ва́бити.

Мані́жити — *див.* бі́ти.

Мани́р — *див.* спосі́б.

Манта́чити — *див.* го́стри́ти.

Мара́ — *див.* 1) примі́ра; 2) чорт.

Ма́риво — міра́ж; *перен.* ома́на; *книжк.* фа́таморга́на.

Маржа́на — *див.* скот.

Ма́ри — *див.* носі́лки.³

Ма́рити — *див.* мрі́яти.

Ма́ритися — *див.* увижа́тися.

Маркі́тний — *див.* сумни́й.

Маркі́тно — *див.* су́мно.

Мармі́за — *див.* пі́ка.

Марни́й (*на тілі*) — *див.* худі́й.

Ма́рний — (*нереальний*) пу́стий (*надія*); химерни́й (*мрія*). *Пор.* даремни́й.

Марні́ти — ху́днути; (*рідше*) мізерні́ти; *перен.* со́хнути, в'яну́ти.

Ма́рно — *див.* даремно́.

Марносло́вство — *див.* балакани́на.

Марнотра́т, марнотра́тник, марнотра́тець — розтра́тник, розтрі́нкувач; *фам.* мотя́га; (*рідше*) пере́відник.

Марнотра́тити — *розм.* гайнува́ти, переводі́ти, розтрі́нкувати, мота́ти; (*рідше*) ці́ндрити, проціндрюва́ти. *Пор.* 1) розтра́чувати; 2) тра́тити.

Марнува́ти — *див.* га́яти.

Ма́руда — *див.* м'яло́.

Марудити[ся] *розм.* — вовту́зитися,

1) також: професі́ної; 2) заст, маля́р; 3) р, нбі́ші; 4) заст, (маля́рів тощо); 5) заст, мистец́ький; 6) р, малова́жливий; 7) трб́хи; 8) р, карлува́тий; 9), 10), 11) заст;

воловодитися; (*марнуючи час*) морочитися.
Марудний — *див.* 1) забарний; 2) скупний.¹
Марудно — *див.* скучно.¹
Маса — *див.* багато.
Маска — личина, машкарá.²
Масний — *див.* 1) жирний;² 2) непристойний.
Мастак — *див.* митець.
Мастити — мазати; (*вимазувати*) обл. шмарувати. *Пор.* бруднити.
Масть — *див.* колір.
Материзна — *див.* спадщина.
Матерік — суша,² суходіл.
Матерія (*на одяг*) — тканина.
Мати — *уроч.* матір; *розм.* мама; *пестл.* нєня, нєнька; *фам.* матірка; *заст.* родителька.
Матися — *див.* бути.
Матір — *див.* мати.
Матовий — (*про колір*) тьм'яний.
Матірка — *див.* мати.
Махати — маяти; *розм.* вихати.
Махія *розм.* — (*про будівлю* — *рідше*) озія. *Пор.* громада II.
Махлювати — *див.* шахрувати.
Махляр — *див.* крут'їй.
Махнути (*куди, звідки*) — *розм.* (*бистрим³ рухом*) майнути, гайнути, дмухнути, чкурнути.
Махом — *див.* прожогом.
Машіна — *див.* автомобіль.
Машкарá — *див.* маска.
Машталір — *див.* кучер.²
Мajúчий — *див.* багатий.
Маяти — (*в повітрі*) майоріти; (*про прапори тощо*) розвиватися; віяти, віятися; (*рідше*) вітися.
Майчити — майоріти. *Пор.* виднітися.
Маячня — *див.* бредня.
Межа — (*між нивами*) обміжок, обніжок.
Медя́ник, медя́ничок — *див.* пряник.⁷
Межи — *див.* прбміж.
Межигі́р'я — *див.* яр.
Межувати — граничити⁴ (*з чим*); (*безпосередньо*) прилягати, примікати⁶ (*до чо́го*).
Мєливо — *див.* борошно.
Мелодійний — *див.* милозвучний.

Мельник — мірошник, мукомєл.⁵
Мент — *див.* мить.
Мєншати — *див.* змєншуватися.
Мєрва — *див.* солóма.
Мєрєжа — (*шкільна, телефонна тощо*) сітка.
Мєрєжаний — *див.* цяцькований.
Мєрєжати — *див.* прикрашати.
Мєрєжити — *див.* шіти.
Мєрехтіти — блімати, мигтіти, миготіти.
Мєрехтлівий — блімаючий, мигтлїчий, миготлївий.
Мєрзєний — мерзотний; (*у моральному відношенні* — *це*) гидкий, паскудний; (*що викликає огиду*) огідний, гидотний.
Мєрзляк — (*про вразливого на холод*) *розм.* мерзлятина, змерзляк, змерзлюх.
Мєрзнути — *див.* 1) заклїкнути; 2) холóнути.
Мєрзота — *див.* гидóта.
Мєрзотний — *див.* мерзєнний.
Мєрзотник — *див.* негідник.
Мєрзотниця — *див.* негідниця.
Мєрін — *див.* кінь.
Мєртвєць — *див.* мрець.
Мєртвий — *див.* неживий.
Мєртвєчина, мертвєччина — *див.* пáдло.
Мєртвяк — *див.* мрець.
Мєрщій — хутчій, хутче. *Пор.* швидше.
Мєтати — *див.* шпурляти.
Мєтатися — *див.* кїдатися.
Мєтєлик (*проклямація*) — *див.* лєтїючка.
Мєтєлиця — заметіль; (*рідше*) сніговійниця, сніговїця; (*з сильним вітром*) завірїюха, хуртовїна.
Мєтикувати — *див.* думати.
Мєтикуватий *розм.* — кмітлівий. *Пор.* тямүщий.
Мєткий — *див.* жвáвий.
Мєткїсть — *див.* спрїтність.
Мєтко — *див.* спрїтно.
Мєтлїтися — *див.* теліпатися.
Мєтнүтися — *див.* кїнутися.
Мєтушїтися — (*квапливо*) мотатися.
Мєтушня — *див.* біганїна.

1) заст, нудний, нудно; 2) заст; 3) швидким; 4) заст, обл, межувати; 5) рс; 6) р, притикати, приткнути; 7) рс.

Меч — *див.* шабля.
 Мешканець — *див.* житель.¹
 Мешканка — *див.* жителька.²
 Мжити — *див.* дощити.
 Мжичка — мжа, імж́а; мря́ка; обл. мра́ка.
 Мйгавка — *див.* бліскавка.
 Мигати (*про світло*) — мигтіти, миготіти, мигкотіти (*обл.*), блімати, блікати, мерехтіти, дрижати, тремтіти. *Пор.* світити[ся].
 Мигну́ти — *див.* ударити.
 Миготли́вий — *див.* мерехтливий.
 Мигтіння — *див.* тремтіння.
 Мигтю́чий — *див.* 1) мерехтливий; 2) дрижачий.
 Мійниця — *див.* це́брик.
 Мйла, -лої — (*про закоханих*) люба, коха́на; *розм.* лю́бка; *фолк.* ла́до.
 Мйлий, -лого — (*про закоханих*) любий, коха́ний; *розм.* лю́бчик; *фолк.* ла́до.
 Мйлиця — (*для кульгавих*) ко́стур.
 Мйло — *див.* лю́бо.
 Мйлові́дний — мйлові́дий, мйлолі́ций; *розм.* гарне́нький.
 Мйлозвучни́й — доброзвучни́й, благозвучни́й,³ мелоді́йний (*мотив*).
 Мйлолі́ций — *див.* мйлові́дний.
 Мйлува́ння — *див.* лю́боші.
 Мйлува́ти — *див.* пе́стити.
 Мйлува́ти — *див.* ща́дяти.
 Мйлува́тися (*чим*) — *див.* лю́бува́тися.
 Мймово́лі — мймохі́ть, несамохі́ть.
 Мймрити *розм.* — (*про невиразне говоріння*) бурмота́ти, бурмотіти, бормота́ти, бормотіти, мурмота́ти, мурмотіти; бубоні́ти; (*про дітей і зневажливо*) лепета́ти, белькота́ти, белькотіти, жебоні́ти. *Пор.* говорити.
 Мйна́ти — (*про час*) мйна́тися, прохóдити; збіга́ти, сплива́ти; (*про строк*) кінча́тися, закінчува́тися.
 Мйну́ле, -лого — мйну́вшина; (*давне минуле*) давнина́, старовина́; (*недавнє*) ко́лишне.

Мйну́щий — *підсил.* скоромйну́щий, перебі́жний.
 Мир — (*про відсутність ворогування і под.*) *розм.* замі́рення. *Пор.* спо́кій.
 Мирі́тися — (*після сварки, вороженечі*) годі́тися.
 Мі́рний — (*про співжиття і под.*) зла́гідний, зла́гідливий, дру́жній.
 Мі́ршавий — (*з вигляду*) непоказни́й, плюга́вий; (*про худого*) змарні́лий. *Пор.* хйря́вий.
 Мй́ска — (*неглибока*) полумі́сок.⁷
 Мислі́вець — *заст.* лове́ць.
 Мислі́вство — лові́тва (*як промисел*).
 Мислі́вський — лове́цький. *Пор.* мислі́вець.
 Мислі́тель — *див.* фі́лософ.
 Мй́слити — *див.* дума́ти.
 Мисль — *див.* думка.
 Мисте́цький — худо́жній,⁴ арти́стичний. *Пор.* мите́ць.⁵
 Мите́ць,⁵ мисте́ць — (*діяч мистецтва*) арти́ст, худо́жник;⁶ (*знавець своєї справи*) ма́йстер; *розм.* маста́к.
 Мй́ття — *див.* прожо́гом.
 Мй́ть — мо́мент; (*рідше*) мент, хвилі́нка; *розм.* часі́нка. *Пор.* хвилі́на.
 Мйшоло́вка — *див.* па́стка.
 Мі́ж — *див.* 1) прóмі́ж; 2) се́ред.
 Мі́жгір'я — *див.* яр.
 Мі́жнародни́й — інтернаціо́нальний.
 Мі́зе́рія — *див.* майно́.
 Мі́зе́рний — *див.* 1) жало́гідний; 2) щу́плий.
 Мі́зерні́ти — *див.* марні́ти.
 Мі́зерно — *див.* убо́го.
 Мі́зкува́ти — *див.* дума́ти.
 Мі́ліна — (*прибережна*) обмі́лина, відмі́ль; *рідк.* відмі́лина.
 Мі́лкий — (*про ріку, оранку і под.*) — неглибо́кий.
 Мі́льйоне́р — *див.* капіта́ліст.
 Мі́льйоне́рка — *див.* капіта́лістка.
 Мі́льярде́р — *див.* капіта́ліст.
 Мі́льярде́рка — *див.* капіта́лістка.
 Мйні́тися — *див.* 1) вилі́скувати; 2) перели́вати.

1) *заст.* пожи́лець, жите́ць; 2) *заст.* пожи́лиця, житкі́ня.; 3), 4) *заст.*; 5) ма́йстер на все, вига́дник; 6) *заст.*; 7) *заст.* півмі́сок.

Мінливий — (про погоду) перемінний. Пор. переливчастий.
 Мінливість — див. несталість.
 Міра́ж — див. ма́риво.
 Міри́ло — (при оцінці, порівнянні тощо) мірка, критерій.
 Міркува́ти — думати. Пор. гада́ти.
 Міро́шник — див. ме́льник.
 Міряти[ся] — див. цілитися.
 Місткі́й — (про посудину, чемадак¹ тощо) укладистий; (про кімнату) просторий.
 Місто — (рі́дше) го́род; заст., поез. град; (столицне) столиця.
 Місцеві́й — книжн. локальний;² (що стосується даної місцевости, країни) тутешній. Пор. тубільний.
 Мітити — див. значити.
 Мітка — див. позначка.
 Мітла́ — помелó.
 Міх — див. мішо́к.
 Міцні́й — сільний, дужий; (рі́дше) кріпкий; (про будову тіла) кремезний.
 Міцні́ти — підсил. міцнішати; (ставати щораз сильнішим) дужчати, кріпнути, кріпшати.
 Міць — див. сі́ла I.
 Мішани́на — див. су́міш.
 Міша́тися³ — див. втруча́тися.
 Міше́чок — див. кульо́к.⁴
 Мішо́к — (рі́дше) міх; (великий) ла́нтух.
 Мла — див. імла́.
 Мліво́ — див. борошно.
 Млісти́й — див. імлісти́й.
 Млість — (солодка) знемо́га.
 Мліти́ — (з радості, захоплення тощо) умліва́ти.
 Мло́ти — див. ну́дити.
 Мля́вий — див. в'я́лий.
 Мні́мий⁵ — див. уя́вний.
 Многолі́тній⁶ — див. довголі́тній.
 Мов — див. на́че.
 Мо́ва — (рі́дше) язýк.⁷ Див. розмо́ва.
 Мо́вчи — див. говорі́ти.
 Мо́вкнути — див. т́хнути.
 Мовчазні́й — мовчазли́вий; (рі́дше) мовчу́щий; підсил. безмо́вний.

Мовча́ння — мовча́нка; підсил. німо́та.
 Мовча́ти — підсил. німо́тствувати;⁸ заст. німува́ти, справляти німо́ту.
 Мо́вчки — підсил. безмо́вно.
 Мовчу́щий див. мовчазні́й.
 Моги́ла (моги́льна яма) — (рі́дше) грі́б, гроб,⁹ яма. Пор. курга́н.¹⁰
 Моги́льник, моги́льщик¹¹ — див. гробоко́п.
 Мого́р'яч — див. хаба́р.
 Мого́утній — мого́учий, мо́жний; (великої сили) поту́жний.
 Мого́утність — див. поту́жність.
 Мого́учий — див. мого́утній.
 Моді́стка⁹ — див. шва́чка.
 Мо́дник — див. чепуру́н.
 Мо́дни́ця — див. чепуру́ха.
 Можли́вий — див. імові́рний.
 Можли́вість — див. змо́га.
 Мо́жний — див. мого́утній.
 Можновла́дець — див. вельмо́жа.
 Моква́ — див. сльо́та.
 Мокре́ча — див. сльо́та.
 Мо́крый — див. 1) во́гкий; 2) сирі́й.
 Мо́крість — див. во́гість.
 Мокрі́ти — див. сирі́ти.
 Мокро́та, мокротéча — див. сльо́та.
 Мокрува́тий — див. сирувати́й.
 Мо́літи⁷ — див. блага́ти.
 Молоде́ць — (про браворо) хлòпéць-молоде́ць; фолк. коза́к. Пор. юна́к.
 Молоде́цький, молодéчий — (бравий) бадьори́стий; розм. хва́цький; (рі́дше) зухова́тий. Пор. юна́цький.
 Молоді́й — (що стосується юнака) юні́й. Пор. жени́х.¹³
 Молоді́к — див. па́рубок.
 Молоди́ця — див. жі́нка.
 Молоді́, -д́х — (про молоде подружжя) молодожо́ни;¹¹ пестл. молодя́та.
 Молоді́ж¹² — див. мо́лодь.
 Мо́лодість — юні́сть; (молоді́ літа) розм. мо́лодоші́.
 Молодожо́ни¹¹ — див. молоді́.
 Мо́лодоші́ — див. мо́лодість.
 Молоді́ята — див. молоді́.
 Мо́лодь — (рі́дше) мо́лодіж;¹² (чоловічого роду) юна́цтво.

1) рсс; валіза; 2) рпр, льокальний; 3) заст, встрява́ти; 4) рс. торба́н(к)а; 5) рс; 6) заст, багатолі́тній; 7), 8) заст; 9) р, мо́дни́ця; 10) тюрк; 11) заст, молодя́та; 12) р; 13) нар; 14) рс.

Молоснути — див. ударити.
 Молоти — див. базикати.
 Молотити — див. бити.
 Молоток — (дерев'яний) розм. дов-
 бешка.
 Момент — див. мить.
 Манастір — (більший, з історич-
 ним минулим) лавра.
 Монах — див. чернець.
 Монахія — див. черниця.
 Монашка — див. черниці.
 Монотонний — див. одноманітний.
 Монумент — див. пам'ятник.
 Мор — див. помір.
 Моральний — див. цнотливий.
 Моральність — див. цнотливість.
 Морда (тварин) — пісок; (у сви-
 ней) ріло. Пор. піка.
 Мордас — див. ляпас.
 Мордування — див. м'юки.
 Мордувати — див. м'ючити.
 Мордуватися — див. м'ючитися.
 Моріг — див. трава.
 Морковина — див. баділля.
 Мороз — (невеликий, ранішній —
 весною, восени) заморозок, при-
 морозок; поез. недобіт.
 Морозний, морозяний — див. хо-
 лодний.
 Морозно, морозяно — див. хо-
 лодно.
 Мброк — див. темрява.
 Мбрка — див. клопіт.
 Мброх — див. цвіль.
 Мброчити — див. туманити.
 Мброчитися (з ким, з чим) — див.
 возітися.
 Мброчливий — клопітний. Пор. не-
 легкий.
 Мбрщитися — змбрщуватися; (про
 пальці від довгого бовтання у
 воді) бабіти, бабітися.
 Москаль¹ — див. жовнір².
 Мостіти — (дорогу камінням)
 брукувати.
 Мостітися (про птахів) — див.
 гніздитися.
 Мотанія — див. біганія.
 Мотати — див. марнотратити.
 Мотатися I (про довгий одяг то-
 що) — див. теліпатися.
 Мотатися II (в поспіху, метуш-
 ні) — див. метушитися.

Мотів — див. спон'юка.
 Мотіка — див. сапа.
 Мотлох — (про старі речі) дра-
 нтя, негідь; розм. лайл. барах-
 лб; заст. тандіта.
 Мотлошити — див. лупцювати.
 Мотлятися — див. теліпатися.
 Мотбрний — (бистрий в рухах і
 розумом) меткий, спритний, про-
 вбрний.
 Мотброність — див. рухливість.
 Мотрошний — див. страшний.
 Мбторошно — див. страшно.
 Мотрошити — див. сніжити.
 Мотузка, мотузбк — в'рббвка,⁷ бе-
 чівка, шнур; обл. поворбзка,
 швбрка.
 Мот'яга — див. марнотрат.
 Мохнатий — див. волохатий.
 Моцак — див. сил'ч.
 Моцар³ — див. сил'ч.
 Мбч'ар, мочарі — драгва, драгови-
 на, трясовина. Пор. багно.
 Мочаруватий — див. багністий.
 Мрака — див. мж'чка.
 Мрець — мертвець; розм. мертв'як.
 Пор. неб'жчик.
 Мрїти — див. виднітися.
 Мрїя — (нездійсненна, фантастич-
 на) хім'ера.
 Мрїяти — м'арити.
 Мр'ятися — див. увиж'атися.
 Мр'ужити — див. жм'урити.
 Мр'яка — див. імля.
 Мр'ячїти — див. імж'їти.
 Мр'ячний — див. імлястий.
 Муг'кати — див. наспівувати.
 Мудраг'ель — див. хитрун.
 Мудрець — заст. любом'др. Пор.
 філбсоф.
 М'дрий — див. розумний.
 М'дроші, мудрування — див. х'г-
 роші.
 Мудрувати — розумувати.
 Муж⁴ (в подружньому житті) —
 див. чоловік.
 Мужик⁵ — див. чоловік.
 Мужїцтво⁶ — див. чернь.⁸
 М'ужній (про вдачу) — див. смілі-
 вий.
 М'ужність — див. сміливість.
 М'ужньо — див. сміливо.
 Мужчина⁷ — див. чоловік.

1) заст, назва вояка російської армії царських часів; визначення
 росіянина в мовах слов'янських народів; 2) пс, вояк; 3) пс, дужак;
 4) заст, вжив. як рет. звернення: муж довір'я; (Прод. стор. 105)

Музикант — (рідше) розм. музика; рідк. грач.

Мука — борошно.

Мука — див. страждання.

Мука — див. ревіти.

Муки (мн.) — (про фіз. насильство) катування, мордування; заст. тортури.

Мукомел⁴ — див. мельник.

Мул (на дні ріки, моря) — глей; (нанесений водою) намул.

Муляти, мулити — (про тісне взуття тощо) терти.

Мулятися — див. м'ятися.

Мур — див. стіна.

Мурава — моріг. Пор. травá.

Мурий — див. сірий.

Мурмоситися — див. дутися.

Мурмотати, мурмотіти — див. мимрити.

Мурувати — див. будувати.

Мутити — див. 1) каламутити; 2) підбурювати.

Мутний — (про рідину) каламутний; (про колір) тьмянний.

Мученик — див. страдник.

Мучениця — див. страдниця.

Мученицький — див. страдницький.

Мучити — (фізично) катувати, мордувати; (морально) кшижн. терзати.¹

Мучитися — мордуватися; (морально від свідомості своєї провини) каратися; книжн. терзатися.¹

Мчати[ся] — (мов на крилах) нестися, летіти; поез. лінути. Пор. гнати[ся].

М'який — див. ніжний.

М'ялиця — див. терлиця.

М'яло перен. розм. — (про нерішучого) вайлб. тюхтії, маруда, макуха, лемішка.

М'яти — (папір, тканину тощо) бгати, жужмити; розм. жмакати, жмакувати.

М'ятися (в нерішучості) — мулятися.

Н

Набавка — надбавка;² (до ціни) накидка; (понад умовлену ціну) наддаток. Пор. додаток.

Набавляти — надбавляти;² (до ціни) накидати; (понад умовлену ціну) надавати.

Набавний — надбавний;² набавочний;² надбавочний;² накидний. Пор. набавка.

Набавочний² — див. набавний.

Набагато — див. значно.

Набивати — див. 1) (зброю) заряджати; 2) (що чим) напихати.

Набиватися (кому) розм. — (про настирливого) нав'язуватися; (рідше) накидатися.

Набирати — див. купувати.

Набиратися — див. просякати.

Набитися — див. натопнитися.

Наб'г — див. напад.

Набігати (на кого, на що) — (з розгоном) наскікувати. Пор. нападати.

Наближатися — (рідше) наближуватися; (про схожість) зближатися; (рідше) зближуватися; (про час, строк) надходити.

Набратися — див. упитися.

Набреха — див. ябедник.³

Набрідливий — докучливий, надокучливий; (рідше) надокучний; (сильніше) остогідливий. Пор. набріднути.

Набріднути — докучити, надокучити; (стати огидним) обріднути, огіднути, остогіднути, остогідіти; (у найвищій мірі) фам. остебісити, осточортіти.

Набрід — лайл. наволоч; покідьки (сусільства), по́толоч; (різкіше) сволота.

Набрівувати — див. наговорювати.

Набрякати — (від вогкості) набухати, бучавіти; (про бруньки, насіння тощо) бубнявіти.

Набряклий — набухлий; набубнявильний. Пор. набрякати.

5), 6) заст, през, селянин, селянство; 7) заст; 8) заст, прост олюд, (през) голота; 9) р, вовтузитися. — 1) р, рвати, роздірати, шматувати; 2) р; 3) заст, сутяга, шепотінник; 4) рс.

Набубнявілий — див. набряклий.
Набувати (шо) — див. наживати.
Набундючитися розм. — (про пихатого) напіндючитися, напужитися.
Набути — див. придбати.
Набуток — див. надбання.
Набухати — див. набрякати.
Набухлий — див. набряклий.
Наважити[ся] (що зробити) — (рідше) наважити; (думкою, метою) заповзятися, завзятися.
Наважувати — див. натискати.
Наважуватися (що зробити) — див. зважуватися.
Навала (ворожа) — нашістя.
Навальный — (про вітер) буйний, рвучкий, порівчастий;¹ обл. нагальний. Пор. бурхливий.
Навантажувати — (в'ючних⁴ тварин) нав'ючувати⁴.
Нав[в]ипередки — (в бігу) наперегони.
Наввіпинки² — див. струнко.
Навернути — див. надолужити.
Навертатися (куді, до кого) — див. 1) відвідувати; 2) навідуватися.
Навзнак, навзнакі — див. горілиць.
Навивати (на витушку) — намотувати, накручувати.
Навик — див. звичка.
Навикати — див. звикати.
Навичка — див. звичка.
Навідувати — див. відвідувати.
Навідуватися — заходити; розм. навертатися; див. ще учасати.
Навіжений — навісний, шалений; (про здатного на безумство) розм. зайдіголова. Пор. безумний.
Навіженство — див. безумство.
Навісний — див. навіжений.
Навісніти — див. 1) дуріти; 2) шаленіти.
Навкіл — див. навколо.
Навоблишний — див. окблишний.
Навколо — присл. навкругі, довкола, кругом;⁷ рідк. навкіл; прийм. навкру́г, кругом,⁷ круг (кого, чо́го).
Навкружний — див. окблишний.

Навмісне — умісно, нарочіто; з наміром, свідомо.
Наводити — див. спрямовувати.
Наволоч лаял. — сволота. Пор. набрид.
Навпростець — напрямкі; розм. наврост, навпрошки, навпрямкі, напрямець, прямки, прямцем; рідк. напрямці; обл. направці.
Навскісний — див. скісний.
Навсторч — сторч.
Навчальний — див. учбовий.³
Навчати — див. 1) напучувати; 2) учіти.
Нав'ючувати⁴ — див. навантажувати.
Нав'язливий — див. настірливий.
Нав'язувати (кому) — див. набиватися.
Нагайка — нагай; (довга) канчук; фольк. карбач. Пор. батіг.
Нагальний — див. 1) раптовий; 2) настійний.
Нагальність — див. спішність.
Нагально — див. спішно.
Нагий — див. голий.
Нагинати — див. 1) нахиляти; 2) гнути.
Нагінка⁸ — див. прочухан.
Наглий — див. раптовий.
Нагло — див. несподівано.
Нагляд — див. догляд.
Наглядч — заст. дозорець; (на польових роботах) дорев. лановий.
Нагніт — див. тиск.
Наговір — обмова; (злбний, брехливий) наклеп; (доносителство)⁵ розм. нашепт; (частіше) нашепти; (рідше) ябеда.⁶
Наговорювати (на ко́го) — (про обмовника) розм. обмовляти (кого); набріхувати; (в образній мові) плескати (на ко́го), клепати (на ко́го); (нишком) нашіптувати.
Нагодований — див. ситий.
Нагодувати — (досита) наситити.
Наголовок — див. заголівков.
Наголос — див. акцент.
Нагорбджувати — винагорбджувати; (премією) преміювати.
Нагорба — див. винагорба.

1) також: порівчастий; 2) також: наввіпинки; 3) р; 4) тюрк; 5) р, виказніцтво; 6) заст; 7) нар; 8) р, догана, в имова; 9) також: умісне.

Нагріба́ти — (граблями) нагрома́джувати; (лопатою) нагорта́ти. Нагрома́дження — див. скупчення. Нагрома́джувати — (у великій кількості) накопичувати. Надава́ти — (про звання, ім'я і под.—ще) присво́ювати; (про вчений ступінь — ще) присуджува́ти. Нада́влювати — див. натиска́ти. Надаре́мний — див. даре́мний. Надаре́мно, надаре́мне — див. да́ремно. Надарма́ — див. даре́мно. Надаря́ти — див. наділя́ти. Надба́вка¹ — див. набавка. Надбавля́ти¹ — див. набавдя́ти. Надба́вний,¹ надба́вочний¹ — див. набавни́й. Надба́ння — (культури, науки) здобу́ток; (матеріальне) набу́ток. Надба́ти — див. придба́ти. Надвере́джатися — див. надса́джува́тися. Наддава́ти — див. набавля́ти. Надда́ток — див. набавка. Надві́рний (про двері) — див. зовні́шний. Надзвича́йний — див. незвича́йний. Надзвича́йно — див. незвича́йно. Надима́тися — див. надува́тися. На́дити — див. ва́бити. На́дитися (на ко́го, на що) — див. ла́ситися. На́діати — див. надяга́ти. На́дійний — певний; (що на нього можна поклада́тися) вірний; (в моральному відношенні — звичайно) випробо́ваний. На́діл — див. ча́стка. На́діля́ти (кого чим) — обділя́ти; (подарунками тощо) надаря́ти, обдаро́вувати. На́дісь — див. ма́бу́ть. На́дія — сподіва́ння, сподіванка. Пор. на́діятися. На́діятися — (розраховуючи на бажанний результа́т)² сподіва́тися; (з цілковитою певністю) поклада́тися; заст. упова́ти. На́докло́тий — див. ше́рба́тний.

Надлю́дський — див. нелю́дський. Надмі́рний — непомі́рний. Надо́їдати³ — див. доса́ждати.⁴ Надоку́чити — див. набри́днути. Надоку́чливий, надокучі́ний — див. набри́дливий. Надолу́жити — (втрачене) наведе́ти. Надрива́ти перен.— (про ушко́дження організму) зрива́ти, надса́джувати; (здоров'я) підрива́ти. Надрива́тися — див. надса́джува́тися. Надса́джувати — див. надрива́ти. Надса́джуватися — (на тяжкій робо́ті) підрива́тися, надрива́тися; (рідше) надвере́джатися. Надува́тися прям.— надима́тися; розм. ду́тися. Наду́дли́тися — див. упи́тися. Наду́мувати (зробити що) — див. заду́мувати. Наду́тий (про зовні́шній вигляд) — див. се́рдійтий. Надхо́дити (про час) — див. на́става́ти. Надяга́ти — надіва́ти, удяга́ти; (тісно пошите — насилу) натяга́ти, напина́ти. Нажива́ти — (про майно і под.) набува́ти; придбава́ти; (рідше) дба́ти. Нажива́тися — див. багати́ти. На́жити — див. придба́ти. На́зва — найменува́ння; (літера́турного твору і под.) заголо́вок. Наздога́няти — див. 1) дога́няти; 2) спости́гати. Назе́мний — див. сухопу́тний.⁵ Назива́ти — зва́ти; (рідше) іменува́ти; заст. на́ріка́ти. Назира́ти — див. сліди́ти. На́зрілий — див. злободі́нний. На́вний — див. простоду́шний. На́їдки — див. стра́ва. На́їдний — див. сі́тний. На́їжитися — див. настовбу́рчитися. На́їзд — див. на́пад. На́їзник (на верхогонах) — жоке́й.

1) р; 2) фр, наслідок; 3) заст, (на)докуча́ти, настири́тися, уїда́тися; 4) заст, дозоля́ти, допіка́ти, се́рдити; 5) р, суході́льний.

Наїстися — (*досита*) насітитися.
Найближчий — *див.* черговий.
Найма́ти — підряджа́ти; (*на термінову роботу — ще*) ряди́ти, догово́рювати; *обл.* годіти.
Найменува́ння — *див.* на́зва.
На́ймит — *див.* батра́к.¹
Найма́тува́ти — *див.* батракува́ти.²
На́ймичка дорев. — (*на господарстві у куркуля,³ поміщика*) батра́чка;¹ (*про домашню робітницю*) служни́ця.
Найрізноманітніший — *див.* всілякий.
Нака́з — (*розпорядження*) заст. веління, повеління. *Пор.* поста́но́ва.
Нака́зувати — веліти; (*давати розпорядження*) розм. за́гáдувати, ка́за́ти.
Накида́ти (до ціни) — *див.* наба́вля́ти.
Накида́тися I (кому́ з чим) — *див.* набива́тися.
Накида́тися II (на ко́го) — нападáти; (*з криком, лайкою*) нападáтися; *розм.* напуска́тися, наскі́пуватися.
На́кидка (до ціни) — *див.* наба́вка.
Накидний — *див.* набавний.
На́кип — *див.* шумові́на.
На́клейка (листок) — налі́пка; (*на фабричних товарах*) ярли́к,⁴ етикетка.⁵
На́клеп — *див.* нагові́р.
Наклéпник — *див.* обмóвник.
Наклéпницький — *див.* обмóвницький.
Наклéювати — *див.* налі́плювати.
Нако́пичувати — *див.* нагрома́джувати.
Нако́чений — *див.* уторо́ваний.
Нако́чувати (дорогу) — *див.* уторо́бувати.
Накрапа́ти, накра́пувати — *див.* кра́пати.
Накрива́ти — *див.* укрива́ти.²
Накрива́тися — *див.* укрива́тися.²
Накру́чувати — *див.* навива́ти.
На́лагоджувати — *див.* улашту́вати.
На́лежати — *див.* стосува́тися.

На́лежить безос. — *див.* випадáе.
На́лежний — *див.* відпові́дний.
Налива́ти (в посудину) — (*рідку страву*) насипа́ти; (*з бочки, з крана*) на́то́чувати, наці́джувати.
Нали́ганий — *див.* п'яний.
Нали́гáтися — *див.* упі́тися.
Нали́гач — *див.* пові́д.
Нали́тися — *див.* упі́тися.
На́ліпка — *див.* на́клейка.
На́ліплювати — (*за допомогою клею*) на́клеювати.
На́лічувати — *див.* нарахо́вувати.
Наляга́ти — *див.* 1) насува́тися; 2) наполяга́ти.
Наля́кáтися — *див.* зля́кáтися.
Намага́ння — *див.* зуси́лля.
Намага́тися — стара́тися; *підсил.* силкува́тися.
Нама́щувати — (*маслом*) нама́слювати; (*олією*) нао́ліювати.
Наме́т — шатро́.⁶
На́мір — (*здебільшого недоброчинливий*) за́мір.
Намо́ва — підмо́ва; *заст.* нау́щє́ння. *Пор.* намовля́ти.
Намовля́ти — (*рідше*) направля́ти; (*здебільшого до злого*) підмовля́ти; *заст.* науща́ти.
Намо́тувати — *див.* навива́ти.
Наму́л — *див.* мул.
Нани́зувати — *див.* низа́ти.
Нао́ліювати — *див.* нама́щувати.
Наостáнку, наостáнці — *див.* напри́кінці.
На́пад (ворожий) — (*несподіваний — невеликих сил*) на́біг, на́скок; (*кінних загонів*) на́їзд.
Напада́ти — (*робити, набіг, наскок*) на́біга́ти, на́ска́кувати.
Напада́тися (на ко́го) — *див.* на́кида́тися II.
Напа́сливий — *див.* зади́рливий.
Напа́сник — *див.* забія́ка.
Напа́сть *розм.* — пеня́, хале́па. *Пор.* біда́ I.
Напéвно — *див.* пéвно.
Наперéгони — *див.* нав[в]і́передки.
Наперéд — *див.* спéршу.
Наперекі́р (кому́, чому́) — всу́переч.
Напина́ти — (*струну, лука тощо*) на́тяга́ти. *Пор.* на́дяга́ти.

1) рс; 2) р; 3) див. стор. 17-та; 4) тат; 5) рсф; 6) уг.

Напиндючнтися — *див.* набундючнтися.
 Напіра́ти — *див.* наступа́ти.
 Напі́тий — *див.* п'я́ний.
 Напі́ток¹ — *див.* напі́й.
 Напі́хати — (*гаман, мішок тощо*) набива́ти; (*щі́льно*) *розм.* на́то́пувати.
 Напі́хатися — *див.* же́рти.
 Напі́дп'я́тку — підп'я́лий; *розм.* підча́ркою. *Пор.* п'я́ний.
 Напі́й — напі́ток;¹ (*рі́дше*) *розм.* п'итво́; *рідк.* п'иття́.
 Напі́р — *див.* на́тиск.
 Напо́легли́вий — *див.* завзя́тий.
 Напо́легли́вість — *див.* завзя́ття.
 Напо́ляга́ння — *див.* вимо́га.
 Напо́ляга́ти (на чо́му) — насто́ювати; (*добиватися*) *розм.* наляга́ти; (*використовуючи засоби морального, адміністративного тиску*) на́тискати́.
 Напо́ро́тися (на що) — *див.* на́ткну́тися.
 Напо́сі́стися (*що зроби́ти*) *розм.* — заповзя́тися.
 Напоумля́ти — *див.* напу́чувати.
 Напра́вля́ти (ко́го куди́) — *див.* 1) спря́мовувати; 2) намовля́ти.
 Напрі́кінці́ — (*під кі́нець*) наостанку́, наостанці́.
 Напру́га — *див.* напру́ження.
 Напру́жений — *див.* інтенсі́вний.
 Напру́ження — (*про стан*) напру́га; *підсил.* нату́га.
 Напру́жувати — *підсил.* нату́жувати.
 Напру́жуватися — *див.* силкува́тися.
 Напря́мкі — *див.* навпросте́ць.
 Напу́жуватися — *див.* набундю́чнтися.
 Напуска́тися (на ко́го) — *див.* на́кида́тися II.
 Напу́чувати — навча́ти, повча́ти; (*на добрий розум*) наставля́ти; *заст.* напоумля́ти.
 Напха́тися — *див.* на́товпитися.
 Напа́з — *див.* враз.
 Напа́зитися (на що) — *див.* на́ткну́тися.
 Напахо́увати — налі́чувати.

Нарече́на, -но́ї — *фолк.* су́джена, су́жена, коха́на.
 Нарече́ний, -ного — *див.* же́нїх⁴
 Нарі́в⁵ — *див.* боля́чка.
 На́рис — (*літературного твору тощо*) на́черк; (*твору малярства*) ескі́з.
 На́рїтники — *див.* шле́я.
 На́різно — *див.* окре́мо.
 На́рікання́ — бідкання́; ремствува́ння; (*здебільшого в мн.*) ска́рґи. *Пор.* на́рікати́.
 На́рікати́ — (*пасивно*) жа́лїтися, жа́луватися, ска́рґитися; (*на гірку долю, невдачу тощо*) бідкати́ся; (*з виявом невдоволення*) ремствува́ти, пла́кати́ся (на ко́го, на що).
 На́річчя — *див.* дія́лект.
 На́рба́д — *див.* суспільство.
 На́рба́д(і)ни́й (*що стосується усього народу*) *всенаро́д(і)ни́й*; (*про справу тощо*) за́гальнона́рба́д(і)ни́й;
 На́рочи́то — *див.* на́вмі́сне.
 На́рочни́й² — *див.* го́нець.
 На́рощувати (*темп*) — *див.* збі́льшувати́.
 На́руга — *див.* зну́щання.
 На́руга́тися — *див.* зну́щати́ся.
 На́ряд — *див.* 1) бдя́г; 2) у́пряж.
 На́ряджа́ти — *див.* уби́рати́.
 На́ряджа́тися — *див.* уби́ратися́.
 На́рядни́й — пи́шно вбра́ний; (*рі́дше*) *розм.* о́дягні́й; *заст.* оша́тний; *обл.* стрі́йний.
 На́сампе́ред — *див.* спе́ршу.
 На́се́лення — *обл.*³ лю́дність.
 На́сі́лля⁶ — *див.* на́сі́льство.
 На́сі́лю — *див.* ле́две.
 На́сі́льно — *див.* сі́лмо́ць.
 На́сі́льство — на́сі́лля;⁶ (*рі́дше*) *заст.*⁷ гвалт.
 На́сип — вал.
 На́сипа́ти — *див.* на́лива́ти.
 На́сі́тити — *див.* нагодува́ти.
 На́сі́титися — *див.* на́їстися́.
 На́сі́чений — *див.* сі́йтий.
 На́сі́чуватися — *див.* прося́кати́.
 На́сі́ння — *див.* сі́м'я́.
 На́сқа́кувати — *див.* на́біга́ти.
 На́скіпува́тися (на ко́го) — *див.* на́кида́тися II.

1) *заст.*; 2) *заст.*, послане́ць; 3) улс; 4) нар; 5) р, чиряк; 6) р. сі́лування, прі́мус, сі́ла; 7) улс.

Нáскóк — *див.* напад.
Нáслідок — *результат*.¹
Насмілитися — *див.* посміти.
Насмілюватися — *осмілюватися*; (*здебільшого при запереченні — лише докон.*) посміти. *Пор.* звáжувати[ся].
Нáсмíх — *див.* насмішка.
Насміхáтися — *сміятися* (з ко́го), *глузува́ти*; *розм.* кепкува́ти; (*злісно*) глумитися; (*в тонкій формі*) *книжн.* іронізува́ти; *рідк.* кпíти, кпíтися (з ко́го, з чо́го) (*над ким, над чим*).²
Насмішка — *на́смíх, посміх, глузування, глум; іронія.* *Пор.* насміхáтися.
Насмішкуватий — *глузливий; глумливий; іронічний.* *Пор.* насміхáтися.
Насмокта́тися — *див.* упíтися.
Насна́га — *див.* сýла I.
Насоло́да — *див.* приємність.
Наспíва́ти — *див.* настига́ти.³
Наспíвувати — (*стиха собі під ніс*) *розм.* му́гkати, курнікати; *обл.* кургkати.
Наставáти — (*про час, пору року тощо*) *надхóдити, наступáти*; (*рідше*) *настига́ти*;³ *розм.* *наспíва́ти*; (*лише докон.*) *розм.* *приспíти*; (*несподівано — в образній мові*) *упáсти*.
Наставля́ти — *див.* 1) *напúчувати*; 2) *насторóжувати*.
Наста́но́ва — *див.* *вказівка*.
Настига́ти³ — *див.* 1) *доганя́ти*; 2) *наставáти*; 3) *спостига́ти*.
Насті́рливий — *нав'язливий; (рідше) у́дливий*.
Насті́йний — (*про вимогу, потребу тощо*) *пíльний; підсил. пекúчий, нагáльний, доконéчний, конéчний, насущний*.
Насті́льник — *див.* *скáтерка*.
Настовбу́рчитися — (*про волосся, пір'я тощо*) *на́житися*; (*рідше*) *розм.* *настовлу́житися*.
Насторóжений — *див.* *сторожкíй*.
Насторóжувати (*вуха*) — *наставля́ти, нашорóшувати; (про тварин) нащу́лювати, нащу́рювати*.

Насторóювати (*на чо́му*) — *див.* *наполяга́ти*.
Настраха́ти — *див.* *сполоха́ти*.
Настрахáтися — *див.* *зляка́тися*.
Настро́млювати — *натика́ти*; (*на шпильку і под.*) *нашпíлювати; розм.* *наштрикувати*.
Настро́ювати — (*муз. інструмент*) *ладна́ти*; (*рідше*) *стро́їти*.
Нáступ вiйськ. — (*зблизька*) *прíступ*; (*навальний*) *ата́ка*; (*на укріплені позиції*) *штурм*.
Наступáти — *напíра́ти*; *військ.* *атакува́ти*; *штурмува́ти.* *Пор.* 1) *насува́тися*; 2) *наставáти*.
Насту́пний — (*найближчий щодо часу, за чергою*) *дру́гий (день і под.)*; *да́льший (нóмер програми і под.)*.
Насува́тися — (*про ніч, хмару*) *наступáти*; (*про туман*) *наляга́ти*.
Насу́питися — *див.* *нахму́ритися*.
Насу́плений — *див.* *хмурний*.
Насу́шний — *див.* *насті́йний*.
Натика́ти (*на що*) — *див.* *настро́млювати*.
Нáтиск (фізичний) — *тиск; (води тощо) на́пір*.
Натиска́ти (*на що*) — (*рукою і под.*) *тíснути, нада́влювати*; (*з усієї сили або всім тілом*) *наляга́ти (на двері тощо)*; *напíра́ти*; (*рідше*) *нава́жувати.* *Пор.* *наполяга́ти*.
Наткну́тися (*на що*) — *наштовхну́тися*; (*на щонебудь гостре або неприємне*) *наразі́тися*; *розм.* *напорóтися*; (*тільки прям.*) *наштрикну́тися*.
Нáтовп — (*народу*) *юрба́, юрма́.* *Пор.* *сто́впниче*.
Натóвпíтися безос. — *набі́тися, напхáтися*.
Нато́птувати — *див.* *напихáти*.
Нато́чувати — *див.* *наці́джувати*.
Натру́джений — *див.* *сто́млений*.
Нáтруска⁴ — *див.* *прочухán*.
Нату́га — *див.* *напру́ження*.
Нату́жувати — *див.* *напру́жувати*.
Нату́жуватися — *див.* *силкува́тися*.
Нату́ра — *див.* *вда́ча*.

1) фр; 2) рф, кпíти з ко́го; 3) заст; 4) заст, нáтрус.

Нату́ристий — див. упёртий.
Натяга́ти — див. напинати.
Натяка́ти — (в -образній мові) розм. закида́ти (слово), закида́ти (казати) на догад, закида́ти (казати) на здогад; (злобно) *рідк.* закида́ти гадючку (на ко́го).
Науко́вець — див. учёний.
Науко́вий (*ступінь*) — див. учёний.
Науща́ти¹ — див. намовляти.
Наущеня́² — див. намова.
Нафто́вік — (в західніх областях *України*) обл. ріпник.
Наха́ба, наха́бник — зухва́лець.
Наха́бний — див. зухва́лий.
Наха́бство, наха́бність — зухва́льство.
На́хвалка — див. погро́за.
Нахваля́тися — див. погро́жувати.
На́хил — див. 1) схил; 2) схильність.
Нахиля́ти — (з деяким зусиллям) нагинати. *Пор.* схиля́ти.
Нахму́ритися — розм. насупитися.
Наці́джувати — (з крапа) наточувати. *Пор.* налива́ти.
Націлювати, націля́ти — див. спря́мовувати.
Нача́льник — див. керівник.
На́че — ненáче, мов, немов, ніби.
На́черк — див. на́рис.
Начі́ння — див. по́суд.
Начо́тчик³ — див. буквоїд.
На́швидку́ — див. хапце́м.
На́шепт — див. нагові́р.
На́шепти — див. нагові́р.
Наше́стя — див. нава́ла.
Наші́птувати (на ко́го) — див. наговоро́жувати.
Нашоро́шувати (*вуха*) — див. насторо́жувати.
Нашпілювати — див. настро́млювати.
Наштовхну́тися (*на що*) — див. на́ткну́тися.
Наштрикну́тися — див. на́ткну́тися.
Наштри́кувати — див. настро́млювати.
Наша́док — див. пото́мок.
Нашу́лювати, нашу́рювати (*вуха*) — див. насторо́жувати.

На́йвний — (здебільшого про абстрактні поняття) існуючий.
Не абія́кий — див. незвичайний.
Неба́вом — див. незаба́ром.
Небага́тий — див. незамо́жний.
Небага́то — див. ма́ло.
Небажа́ння — див. неохо́та.
Небалаку́чий — див. негові́ркий.
Неба́чений — див. небува́лий.
Небесно-голубий — див. блакітний.
Небі́ж — див. племі́нник.
Небі́жчик — покі́йник, уме́рлий, поме́рлий; (*про труп*) мрець, мертве́ць; розм. мертв'я́к.
Небі́жчиця, небі́жка — покі́йниця, уме́рла, поме́рла.
Неблагорозу́мний⁴ — див. безрозу́дний.
Небо́га — див. 1) племі́нниця; 2) серде́шна.
Небозві́д — див. обрі́й.
Небора́ка, небора́к — див. бідола́ха.
Небора́чка — див. серде́шна.
Небосхі́л — див. обрі́й.
Небося́г — див. хмаро́чос.
Небоязкі́й — див. безбо́язний.
Небоязлі́вий — див. безбо́язний.
Небува́лий — (що викликає подив, здивування) нечу́ваний, неба́чений, невіданий.
Нева́ртий (чо́го) — (через брак відповідних даних) негі́дний, него́ден; (*про особу*) недостойний.
Невблаганний — невмо́лимий,⁵ неумо́лимий.⁵
Неввічли́вий — нече́мний; негрече́ний. *Пор.* увічли́вий.
Невгаву́чий, невгаву́щий — див. безуга́вний.
Невгамовний — непогамований; (що його годі стримати, спинити) нестримний, невтримний, невпінний.
Невгамовно — див. безуга́вно.
Невда́лий — (*про вислів тощо*) невлу́чний.
Невда́ча — неуспі́х; (*цілковитий*) книжн. фія́ско.
Невелькі́й — (більш конкретно) ма́лий; (*щодо вартости, кількості*) незна́чий.
Невередлі́вий — див. невиба́гливий.

МО

1) заст, нату́ркувати, наверта́ти; 2) заст; 3) рс, начі́танець, на́читник; 4), 5) заст.

Невеселий—*див.* 1) сумний; 2) безрадісний.

Невесело—*див.* сумно.

Невзутий—*див.* босий.

Невибагливий (*про людину*)—скромний; (*без надмірних вимог*) невимогливий; (*без химерних вимог*) непримхливий, непередливий. *Пор.* невига́дливий.

Невига́дливий (*про річ*)—(*доволі примітивної форми*) невибагливий; (*зовсім простий*) нехитрий, немудрий.

Невиданий—*див.* незручний.

Невіданий (*щодо своєї винятковості*)—небачений. *Пор.* небува́лий.

Невідержка¹—*див.* нетерпіння.

Невидимий—незримий; (*що його не видно*) невідний.

Невидний—(*про ніч*) темний; *підсил.* непроглядний.

Невидючий—*див.* сліпий.

Невимогливий—*див.* невибагливий.

Невимушений—*див.* розв'язний.

Невинний—(*без вини*) безвинний, безневинний; (*непричетний до злочину*) невинуватий, неповинний. *Пор.* цнотливий.

Невинність—*див.* цнотливість.

Невинобний—*див.* нестерпний.

Невинуватий—*див.* невинний.

Невиразний—(*без належної чіткості*) нечіткий; (*про обриси і под.*) розпливча[с]тий; (*про письмо*) нерозбірний, нерозбірливий.

Невисокий—*див.* 1) низький; 2) дешевий.

Невиспаний—*див.* безсонний.

Невистачати (чогó) *безос.*—неставати, бракувати.

Невіглас—*див.* неук.

Невід—*див.* сітка.

Невідкладний—(*що не терпить зволікання*) негайний; (*про заходи тощо*) термінівий.

Невідкладність—*див.* спішність.

Невідкладно—*див.* спішно.

Невідник—*див.* рибалка.

Невідомий—(*рідше*) незнаний; *незна́омий* (кому).

Невідповідний—*див.* непідхожий.

Невільник—*див.* раб.

Невільниця—*див.* рабіння.

Невірний—(*що порушує дружбу, довір'я*) віроломний; (*схильний до зради*) зрадливий. *Пор.* непра́вильний.

Невірно—*див.* неправильно.

Невіруюча, -чої—*див.* атеїстка.

Невіруючий, -чого—*див.* атеїст.

Невлучний—*див.* невдалий.

Невмирущий—(*що має тривке значення*) неминущий; (*що вічно житиме в пам'яті людей*) безсмертний (*слава і под.*).

Невмілий—(*без належної вправності*) невправний.

Невмовкаючий—*див.* безугавний.

Невмоліимий²—*див.* неблагамний.

Неволити—*див.* 1) сілувати; 2) утиска́ти.

Неволя—*див.* полон.

Невпинний—*див.* 1) безупинний; 2) негамовний.

Невпинно—*див.* безупинно.

Невправний—*див.* невмілий.

Невродливий—*див.* негарний.

Неврожай—(*дещо*⁴ *менш дошкульний*) недорід.

Неврожайний—недорідний. *Пор.* неврожай.

Невсипуще—*див.* пильно.

Невсипущий—*див.* невтómний.

Невсипущість—*див.* пильність.

Невтómний—(*що не знає втоми*) безутómний; (*що виявляє виняткову пильність*) невисипущий (*хазяйка, праця*).

Невтómність—*див.* пильність.

Невтómно—*див.* пильно.

Невтрімний—*див.* негамовний.

Невчений—*див.* неосвічений.

Невшухаючий—*див.* безугавний.

Нега́йний—(*що не слід відкладати*) невідкладний; *підсил.* нагальний; *див.* ще спішний.

Нега́йність—*див.* спішність.

Нега́йно—зараз, зараз же.

Нега́рд—*див.* недобре.

Нега́рний—(*з естетичного погляду*) некрасивий;³ (*рідше*) нехороший;³ *підсил.* поганий; (*тільки*

1) також: неві́тримка; 2), 3) заст.; 4) трóхи.

на вроду) невродливий. *Пор. недобрый.*

Негарно — (з естетичного погляду) некрасиво;¹ (рідше) нехороше;¹ підсил. погано. *Пор. недобре.*

Негідний — див. 1) нева́ртий (чогó); 2) підлий.

Негідник *лайл.* — погáнець, погáнь (в індивідуальному розумінні); підсил. паскúдник, паскúда, мерзотник; обл. лайдáк.

Негідниця *лайл.* — погáнка, погáнь; паскúдниця, паскúда, мерзотниця. *Пор. негідник.*

Негідність — див. підлість.

Негідь (непотрібна річ) — див. мótлох.

Негибо́кий — див. 1) мілкий; 2) поверхо́вий.

Негові́ркий — небалакúчий; підсил. мовчазний.

Него́да — непого́да; (з дощем, мокрим снігом) сльотá.

Него́ден (чогó) — див. нева́ртий.

Него́ди — див. знего́ди.

Него́дяний — див. непого́жий.

Него́дящий — (про річ) него́жий; (про людину) незда́тний; (про людину і річ) неприда́тний; (що нікуди не годиться) нікче́мний.

Него́лосний — див. ти́хий.

Него́лосно — див. ти́хо.

Негра́мотний² — (про малограмотну³ людину) неписьме́нний; (про написане з помилками) безгра́мотний.⁴

Негрéчний — див. невічливий.

Негрунто́вний — див. поверхо́вий.

Негу́манний — див. нелю́дяний.

Негу́чний — див. ти́хий.

Негу́чно — див. ти́хо.

Неда́вній — див. свіжий.

Недале́кий — див. 1) близький; 2) обме́жений.

Недале́ко — підсил. поблизу́, близько.

Неда́ром — (не без причини) неду́рно, недáрма.

Недаре́мно — немáрно, недáром, неду́рно. *Пор. даре́мно.*

Недба́йливий — недба́лий; (у виконуванні обов'язків) неретельний. *Пор. дбайли́вий.*

Недба́лий — (що свідчить про нехтування чим) неувáжний; (в поводженні з ким — підвил.) знева́жливий.

Недві́жний⁵ — див. нерухо́мий.

Недоби́тки — див. ре́штки.

Недоб'р — див. шко́да.

Недобре — (не так, як слід) негарáзд; (про несхвальний відзив тощо) негарно; підсил. погáно, зле, ке́пський.

Недобрий — (без позитивних якостей) нега́рний, нехоро́ший;¹ (що не віщує нічого доброго) погáний, ке́пський; (в моральному відношенні — це) лихій; підсил. злий.

Недоброзичли́вий — незичли́вий, неприхі́льний; підсил. воро́жий.

Недóвгий — (про час, вік і под.) корóткий; (рідше) малій. *Пор. скороминúчий.*

Недовгоча́сний — див. скороминúчий.

Недовідо́мий — див. незбагненний.

Недога́дливий — (небистрий на розум) некмітливий.

Недола́дний — підсил. безла́дний; (без логічного зв'язку) нескла́дний.

Недо́лік — хіба. *Пор. ва́да.*

Недо́літній — див. малолі́тній.

Недо́літок — див. малолі́ток.

Недо́ліття, недо́літство — див. малолі́ття.

Недолу́гий, недо́лужний — див. безсі́лий.

Недолу́гість — див. сла́бість.

Недолу́жність — див. безсі́лля.

Недо́ля — безталання; розм. бездо́лля; рідше безді́лля.

Недома́гання⁶ — див. хво́рість.

Недомо́вний — див. косноязи́чний.⁷

Недопі́тливий — див. неціка́вий.

Недорі́д — див. неврожа́й.

Недорóдний — див. неврожа́йний.

Недорі́куватий, недорі́кий — див. косноязи́чний.⁷

1) заст; 2) заст, неписьме́нний; 3) заст, малопісьме́нну; 4) заст, неписьме́нний; 5) заст; 6) р, незду́жання, слабува́ння, 7) рс, недо́мова.

Недорогий — див. дешевий.
 Недорого — див. дешево.
 Недороблий — див. малолітній.
 Недоросток — див. карлик.
 Недосвідчений — (без життєвого досвіду) небувальный.
 Недосвіт — див. приморозок.
 Недоспілий — див. неспілий.
 Недостатки⁵ — див. нестатки.
 Недостача — див. брак.
 Недостіглий — див. неспілий.
 Недостійний (чого) — див. невартий.
 Недостойність — див. підлість.
 Недотіпа розм. — підсил. нездара.
 Пор. телепень.
 Недотіпний (без хисту) — підсил. бездарний.
 Недоуздок — див. вуздечка.
 Недоумкуватий — придуркуватий, дурнуватий, слабоумний; розм. пришеліпуватий; (рідше) дурненький; рідк. благуватий.
 Недруг — див. ворог.
 Недружелюбний¹ — (сповнений недобррозичливості) неприязний; (сильніше) ворожий.
 Недружелюбність² — див. ворожість.
 Недружелюбно³ — див. вороже.
 Недуга — слабість. Пор. хвороба.
 Недугувати — див. слабувати.
 Недужий, заст. недужний — слабій, нездоровий; підсил. хворий.
 Недурно — див. недаром.
 Нежданний — див. несподіваний.
 Неживий — мертвий; (без ознак життя) бездушний.
 Нежилій — див. незаселений.
 Нежонатий⁴ — див. неodrужений.
 Нежурливий — див. безжурний.
 Незабаром — скоро; обл. небавом.
 Незаборонений — див. беззаборонний.
 Незабутній — див. пам'ятний.
 Незайманий — див. 1) цілний; 2) цнотливий.
 Незайманість — див. цнотливість.
 Незаліжний — (індивідуально) не-

підлеглий; (про державу і под.) самостійний.
 Незаліжність — невіддільність; самостійність. Пор. незаліжний.
 Незаміжня, незамужня — неodrужена.
 Незаможний — небагатий.
 Незаможник — див. бідняк.
 Незапам'ятний — див. давній.
 Незаперечний — див. безперечний.
 Незаперечно — див. безперечно.
 Незаплямлений, незапямований — див. чистий.
 Незаселений — ненаселений; (про будинок) нежилій (про малонаселену територію) безлюдний.
 Незбагнений — (через свою таємничість) нерозгаданий; (рідше) заст. невідомий.
 Незбутній — див. нездійснений.
 Незвичайний — підсил. надзвичайний; (щодо позитивної вартості) неабиякий (талант і под.); (зовсім неподібний до інших) винятковий; (який мало зустрічається) рідкий, рідкісний.
 Незвичайно — надзвичайно; винятково. Пор. незвичайний.
 Незгідність (чого в чому) — незгода, розбіжність; (в поглядах—це) розходження; підсил. суперечність (інтересів і под.).
 Незгірший — див. непоганий.
 Незгода (у співжитті) — незлагода, нелад, розладдя; підсил. рзбрат, чварі.
 Незгодливий — див. сварливий.
 Незграба — див. тюхтій.
 Незграбний — (в руках) неповороткий, вайлуватий; (будовою тіла) розм. неоковірний.
 Нездара — див. недотіпа.
 Нездатний — (до чого, на що, зроби ти що) незугарний; див. це негодящий.
 Нездатність — див. неспроможність.
 Нездібний — (що не вирізняється хистом) недотіпний; (зовсім без хисту) бездарний.
 Нездійснений — (рідше) незбутній; книжн. фантастичний.

1) заст; 2) заст, неприязність; 3) заст, неприязно; 4) нар; 5) рс.

Нездоланний—*див.* непереможний.
 Нездоровий—*див.* 1) недужий; 2) шкідливий.
 Нездоров'я—*див.* хворість.
 Нездужати—хворіти; *розм.* слабувати.
 Незичливий—*див.* недоброзічливий.
 Незлагідний—*див.* сварливий.
 Незлагода—*див.* незгода.
 Незламний—*див.* рішучий.
 Незлє—*див.* непогано.
 Незліченний—незчислений.
 Незмінний—*див.* сталій.
 Незмінність—*див.* сталість.
 Незмірний—*див.* 1) безмежний; 2) надмірний.
 Незмобвкний—*див.* безугавний.
 Незмобвкно—*див.* безугавно.
 Незнайомий—*див.* 1) невідомий; 2) необізнаний.
 Незнайомість—*див.* необізнаність.
 Незнаний—*див.* невідомий.
 Незнання—*див.* необізнаність.
 Незначний—*див.* 1) малий; 2) маловажний.¹
 Незрадливий—*див.* вірний.
 Незрїмий—*див.* невідимий.
 Незрїнянний—*див.* чудовий.
 Незрозумїлий—(*про текст, думку і под.*) неясний; (*через свою таємництво*) незбагнений; (*рідше*) *заст.* недовідомий.
 Незручний—(*для користування*) невідгідний.
 Незрячий—*див.* слїпий.
 Незугарний—*див.* нездатний.
 Незчислений—*див.* незлічений.
 Неімущий²—*див.* бідний.
 Неїнтересний—*див.* нецікавий.
 Неймовірний—(*щодо правдивості*) неправдоподібний; (*щодо реальності*) неможливий; (*неуявлений*) немислимий.
 Некмітливий—*див.* недогадливий.
 Некорїсний (*вплив*)—*див.* шкідливий.
 Некрасивий²—*див.* негарний.
 Некрасиво²—*див.* негарно.
 Некрут—*див.* рекрут.
 Некукїбний³—*див.* неохайний.
 Нєлад—*див.* безладдя.
 Нєласка—*див.* нєласкавість.

Нєласкавій—*див.* неприхїльний.
 Нєласкавість—нєласка. *Пор.* неприхїльність.
 Нєлєгкїй—тяжкїй; (*що вимагає зусиль*) важкїй; (*для виконання*) складнїй, труднїй; (*що завдає чимало мороки*) морочливий. *Пор.* скрутнїй.
 Нєлукавій—*див.* 1) безхїтрий; 2) щїрїй.
 Нєлюб—(*про жениха*,⁴ *також про чоловіка*) нєлюбїй, нємїлій.
 Нєлюдїм⁵—*див.* вїдлюднїк.
 Нєлюдїмїй⁶—*див.* вїдлюдкуватїй.
 Нєлюдїмка⁷—*див.* вїдлюднїця.
 Нєлюднїй—*див.* малолюднїй.
 Нєлюдськї—*див.* жорстоко.
 Нєлюдськїй—(*щодо сили вияву*) надлюдськїй, надзвичайнїй. *Пор.* жорстокїй.
 Нєлюдськїсть—*див.* жорстокїсть.
 Нєлюдянїй—(*з етичного погляду*) книжн. нєгуманнїй.
 Нємарно—*див.* недарємно.
 Нємєркнучїй—*див.* безсмертнїй.
 Нємїлій—(*серцю*) нєлюбїй. *Пор.* нєлюб.
 Нємїлосєрдїй—*підсил.* безжалїснїй.
 Нємїнущїй—*див.* нєвмірущїй.
 Нємїслимїй—*див.* нєймовїрнїй.
 Нємїцнїй—*див.* слабїй.
 Нємїч—*див.* 1) безсїлля; 2) хвороба.
 Нємїчнїй—безсїлий, слабїй, слабосїлий.
 Нємїчнїсть—*див.* слабїсть.
 Нємєв—*див.* нєчє.
 Нємєвля—*див.* дїтїна.
 Нємєвлячїй—*див.* дїтячїй.
 Нєможливїй—*див.* нєймовїрнїй.
 Нємолодїй—*див.* лїтнїй.
 Нємудрїй (*про рїч*)—нєхїтрий. *Пор.* нєвїгадливїй.
 Нєнавїснїй—осоруджнїй.
 Нєнавїсно, нєнавїснє—нєумїсно, нєумїснє, нєнарєком; (*без наміру*) нєхотячїй.
 Нєнадїйний—*див.* нєпєвнїй.
 Нєнажєра *розм.*—обжєра, пажєра, прожєра, черевеугєднїк.⁸
 Нєнажєрливїй, нєнажєрнїй—*див.* нєнасїтнїй.

1) р, маловажливий; 2) заст; 3) обл; 4) нар, наречєного; 5), 6), 7) рс; 8) заст, обжєра.

Ненаро́ком — див. ненавмісне.
Ненасе́лений — див. незасе́лений.
Ненасі́тний — несі́тий, ненаже́р-
 ливий, ненаже́рний; (*про обме́-*
ру — ще) обже́рливий, проже́р-
 ливий, па́жерливий.
Ненату́ральний — див. неприро́д-
 ний.
Нена́че — див. на́че.
Ненорма́льний — див. розпу́тний.
Не́ня, не́нька — див. ма́ти.
Не́ньо — див. ба́тько.
Необа́чний — необа́чливий; (*що ви-*
являє деяку легковажність, не-
серйозність) нерозва́жливий, не-
 розва́жний; (*в небезпечній ситу-*
ації) необере́жний.
Необгру́нтований — див. безгру́н-
 то́вний.
Необгру́нтовність — див. неспро-
 мо́жність.
Необере́жний — див. необа́чний.
Необізна́ний (з чим) — незнайо́-
 мий.¹
Необізна́ність (з чим) — незнайо́-
 мість² (з чим), незнання́ (чого́).
Необме́жений — підсил. безме́ж-
 ний; (*про дові́ря і взагалі аб-*
страктні поняття) повний, ціл-
 кова́тий.
Необу́тий³ — див. бо́сий.
Необхі́дний — (*конче*) потрі́бний,
 доконче́чний.
Необх'дні́сть — див. потре́ба.
Неогля́дний — див. неося́жний.
 Пор. безме́жний.
Неогля́дність — див. неося́жність.
 Пор. безме́жність.
Неогля́дно — див. безме́жно.
Неодмі́нний — доконче́чний; (*для*
виконання — ще) обов'язко́вий.
Неодмі́нно — див. обов'язко́во.
Неодна́ковий — (*що відрізняється*
чим небу́дь) відмі́нний, різний;
 несхо́жий; (*щодо величини, умов*
тощо) нері́вний (*про права і*
под.).
Неодна́ковість — див. відмі́нність.
Неодна́ково — див. різно.
Неоднокра́тний — див. багаторазо́-
 зовий.
Неодноразо́вий — див. багаторазо́-
 вий.

Неодноразо́во — див. ча́сто.
Неодру́жена — див. незама́жця.
Неодру́жений — нежона́тий;⁴ див.
*ще холоста́к.*⁵
Неозо́рий — див. неося́жний.
Неозо́ри́сть — див. неося́жність.
Неозо́рно, неозо́ро — див. без-
 ме́жно.
Неокови́рний — див. незгра́бний.
Неоргани́зований — див. безла́дний.
Неосві́чений — невче́ний; (*в об-*
разній мові) розм. те́мний.
Неосі́лий — (*що міняє місце посе-*
лення) кочова́й, мандри́вний.
Неосла́бний — див. пи́льний.
Неосла́бність — див. пи́льність.
Неосла́бно — див. пи́льно.
Неося́жний (*про прості́р*) — неозо́-
 рий, неогля́дний. Пор. безме́ж-
 ний.
Неося́жність — неозо́ри́сть, неогля́д-
 ність. Пор. безме́жність.
Неося́жно — див. безме́жно.
Неоте́са — див. тюхті́й.
Неоха́йна, -ної — лайл. нетіпанка,
 нетіпа́ха; (*про чоловіка і жін-*
ку) — нечепу́ра; обл. нечупа́ра.
Неоха́йний — нечепу́рний; нечупа́р-
 ний, некукі́бний.
Неохо́та (*робити що*) — (*рідше*)
 знеохо́та; (*в більш рішучій фор-*
мі) небажа́ння.
Непам'ятли́вий, непам'ятки́й, не-
пам'яту́чий — див. забу́гливий.
Непам'я́ть — див. забу́ття.
Непе́вний — (*на якого не можна*
покладатися) ненаді́йний; (*що*
видається *небезпечним*) підозрі́-
 лий; *перен.* те́мний. Пор. сум-
 ні́вний.
Непе́вність — див. су́мнів.
Неперебо́рний — див. непере́мож-
 ний.
Непереве́ршений — див. докона́лий;
Непереко́нливий — див. неспро-
 мо́жний.
Непереко́нливість — див. неспро-
 мо́жність.
Непере́можний — нездола́нний;
 (*здебільшого про абстрактні по-*
няття) неперебо́рний, непобо́р-
 ний.
Неперенос́ний — див. несте́рпний.

1) незнайо́мий (з ким); неознайо́млений (з чим); 2) незнайо́-
 мість (з ким); неознайо́мленість (з чим); 3) заст, невзу́тий;
 4) нар; 5) заст, па́рубок, неодру́жений.

Неписьменний — *див. неграмотний*.¹
 Непідлеглий (ком'ю) — невідповідний;
 рядкований; (ні від ко́го) неза-
 лёжний.
 Непідлеглисть — *див. незалежність*.
 Непідпорядкований — *див. невід-
 лёглий*.
 Непідхóжий — (*що не відповідає
 даним вимогам*) невідповідний;
 (*про час — це*) неслухний.
 Неплідний — *див. безплідний*.
 Непобóрний — *див. неперемóжний*.
 Непова́га (до ко́го, до чо́го) — не-
 пошана; *підсил.* знева́га.
 Непова́жливий (*що виявляє непо-
 вагу*) — нешанобливий; *підсил.*
 знева́жливий.
 Непова́жний — (*про людину*) не-
 серйозний; *підсил.* легкова́жний.
 Непови́нний (в чо́му) — невинувá-
 тий. *Пор. невiнний*.
 Неповно́літний — недорóслий; (*рiд-
 ше*) недолітний.
 Неповороткий — вайлува́тий. *Пор.*
 незгра́бний.
 Непога́мовний — *див. невгамóв-
 ний*.
 Непога́ний — (*нічого собі*) *розм.*
 нічогéнький; (*доволі добрий,
 розм. — рiдше*) незгірший.
 Непога́но — (*рiдше*) незле́; (*нічого
 собі*) *розм.* нічогéнько.
 Непогíдний — *див. непогóжий*.
 Непогóда — *див. негóда*.
 Непогóджений — *див. розбіжний*.
 Непогóдження́ — *див. розбіж-
 ність*.
 Непогóжий — непогíдний, сльота́-
 вий. *Пор. негóда*.
 Непогрíшимий — *див. безпомилко́-
 вий*.
 Неподóбний — *див. безглу́здий*.
 Неподóбність — *див. безглу́зда*.
 Неподóбство — *див. бéшкет*.
 Непоказний — (*про людину, тва-
 рину*) мiршавий.
 Непокóйти — *див. турбува́ти*.
 Непокóйтися — *див. турбува́тися*.
 Неполохливий — *див. безбóязний*.
 Непомíльний — *див. безпомилко́-
 вий*.
 Непомíльність — *див. безпомил-
 ко́вість*.

Непомíрний — *див. надмірний*.
 Непору́шний (*без руху*) — *див. не-
 рухо́мий*.
 Непоря́док — *див. безла́ддя*.
 Непосíда — *див.* 1) верту́н; 2) вер-
 ту́ха.
 Непосíдливий, непосидю́чий, непо-
 сидю́чий — *див. рухли́вий*.
 Непосíдливiсть, непосидю́чість, не-
 посидю́чість — *див. рухли́вість*.
 Непослу́х — неслухня́ність, неслух-
 ня́нство.
 Непослу́шний — *див. неслухня́ний*.
 Непосту́пливий — *див. упéртий*.
 Непосту́пливість — *див. упéртість*.
 Непотрíбний — (*що не в необхід-
 ним*) зайвий.
 Непохва́льний — (*що заслуговує
 осудження*) осудний.
 Непохíбний — *див. безпомилко́-
 вий*.
 Непохíтний *перен.* — *див. стійкий*.
 Непохíтність — *див. ста́лість*.
 Непочáтий — *див. цілінний*.
 Непоша́на — *див. непова́га*.
 Непра́вда — (*грубо*)² *розм.* брехня́;
заст. рiдк. лжа, óлжа.
 Неправди́вий — брехли́вий. *Пор.*
 неправда́.
 Неправди́вість — *див. фальши́-
 вість*.
 Неправдоподíбний — *див. неймо-
 вірний*.
 Непра́вильний — (*з уваги на дійс-
 ний стан речей*) невірний; (*з ло-
 гічного погляду*) хибний, помил-
 ко́вий.
 Непра́вильно — невірно; хiбно, по-
 милко́во. *Пор. неправíльний*.
 Неприда́тний — *див. негодя́щий*.
 Непри́ємний — (*про почуття тощо*)
 при́крый. *Пор. несимпатичний*.
 Непри́ємність — при́крість. *Пор. не-
 при́ємний*.
 Непримхли́вий — *див. невиба́гли-
 вий*.
 Неприро́дний — ненатура́льний.
Пор. штúчний.
 Неприро́дність — *див. уда́ваність*.
 Неприро́дно — *див. уда́вано*.
 Непристойний — неподóбний, по-
 га́ний; паску́дний; (*про вислів,
 анекдот і под.*) нецензу́рний,

СТО

1) заст.; 2) р, брутально, нечёмно.

- масній; похібний; *див. ще соромітний.*
- Непритомний** — *див. зомлілий.*
- Непритомніти** — *див. зомлівати.*
- Неприхильний** — неласкавий; (*з прихованою ворожістю*) неприязний.
- Неприхильність** — неласкавість, неласка; неприязність. *Пор. неприхильний.*
- Неприхований** — *див. явний.*
- Неприязний** — *див. недружелюбний.¹*
- Неприязність** — *див. ворожість.*
- Неприязно** — *див. вороже.*
- Неприязнь** — *див. ворожість.*
- Непроглядний** — (*про туман і под.*) незрозумілий, безпросвітний.
- Непрозорий** — *див. непроглядний.*
- Непутний** — непутящий; (*з морального погляду*) безпутний, ледачий.
- Неретельний** — *див. недбайливий.*
- Нерівний** — *див. неоднаковий.*
- Нерідко** — *див. часто.*
- Нерішучий** — (*що довго вагається*) хиткий, хитливий; (*про дію без почуття самовпевненості*) непевний.
- Нерішучість** — *див. вагання.*
- Нероба** — лідар; (*безпутний*) гультай.
- Неробство** — безділля; *розм. байдуківання.*
- Неродючий** — *див. безплідний.*
- Нерозбірний, нерозбірливий** — *див. невірзаний.*
- Нерозважливий** — нерозважний; *підсил. легковажний; (з погляду здорового розуму) нерозсудливий.*
- Нерозважний** — *див. безутішний.*
- Нерозважно** — *див. сумно.*
- Нерозгаданий** — *див. незбагнений.*
- Нерозсудливий** — *див. нерозважливий.*
- Нерозум** — нерозумність; *підсил. глупота,² безглузда.*
- Нерухомий** — (*рідше*) недвижний;³ (*без ознак руху*) неперушний.
- Нерухомість** — *див. майно.*
- Несамовитий** — *див. 1) безтямний;*
- 2) шалений; 3) страшний.
- Несамовитість** — *див. нестяма.*
- Несамовито** — *див. 1) нестямно;*
- 2) шалено.
- Несамохіть** — *див. мимоволі.*
- Несерйозний** — *див. неповажний.*
- Несимпатичний** — неприємний; (*про людину — підсил.*) антипатичний, протівний.
- Несітний** — *див. ненасітний.*
- Несітність** — *див. зажерливість.*
- Несіто** — *див. зажерливо.*
- Нескладний** — *див. 1) недоладний;*
- 2) протій.
- Неслава** — недобра слава; *підсил. ганьба.*
- Неславити** — *див. ганьбити.*
- Неслухняний** — непослушний.
- Неслухняність, неслухнянство** — *див. непослух.*
- Неслушний** — *див. непідхожий.*
- Несміливо** — *див. соромливо.*
- Несмілий** — *див. соромливий.*
- Несмілість** — *див. соромливість.*
- Несміло** — *див. соромливо.*
- Несперечливий** — *див. згідливий.*
- Неспілий** — (*про овочі, збіжжя тощо*) недоспілий, нестиглий, недостіглий; зелений.
- Неспірний** — *див. забарний.*
- Несплячки** — *див. безсоння.*
- Несподіваний** — (*рідше*) нежданий; (*що стався в результаті⁴ збігу обставин*) випадковий; (*що стався проти всякого сподівання*) раптовий; (*про смерть*) наглий, нагальний.
- Несподівано** — зненачька; раптово, нагло. *Пор. несподіваний.*
- Неспокій** — (*про псих. стан*) занепокоєння; (*в передчутті небезпеки, нещастя*) тривога.
- Неспокійний** — (*про душевний стан*) тривожний; (*за кого, за що*) занепокоєний, стурбований. *Пор. неспокій.*
- Неспокійно** — *див. тривожно.*
- Несправедливий** — *див. кривдний.*
- Несправедливість** — *див. кривда.*
- Неспроможний** — (*зробити що*) нездатний; (*теоретично*) непереконливий; (*через брак достатньої аргументації — ще*) необ-

1) заст; 2) заст, дурнота, придуркуватість; дурість, дур; 3) заст; 4) рф, в наслідок збігу обставин.

- ґрунтований, безґрунтовний; *підсил.* безпідставний.
- Неспроможність** — нездатність; непереконливості; необґрунтованість, безґрунтовність; безпідставність. *Пор.* неспроможний.
- Неставати** (чого) *безос.* — *див.* не-вистачати.
- Несталий** — (*про погляди, характер*) нестійкий; *підсил.* хиткий, хисткий, хитливий; (*про настрої, погоду*) мінливий, перемінний.
- Несталість** — нестійкість, хиткість, хисткість, хитливість; мінливість, перемінність. *Пор.* несталий.
- Нестатічний** — *див.* легковажний.
- Нестатки** — недостатки;⁹ *підсил.* нужда, нуджа (*рідк.*), злидні.
- Нестача** — *див.* брак.
- Нестерпний** — (*про біль, спеку то-що*) нестерпучий; (*що його годі перенести*) невинюсний, непереносний.
- Несті** (*чим*) *безос.* — *див.* відго-нити.
- Нестійглий** — *див.* неспілий.
- Нестіся** (*бистрим⁷ рухом*) — *див.* мчати[ся].
- Нестихаючий** — *див.* безугавний.
- Нестійкий** — *див.* несталий.
- Нестійкість** — *див.* несталість.
- Нестрімний** — *див.* негамовний.
- Нестяма** — (*рідше*) нестям; неса-мовитість.
- Нестямний** — *див.* безтямний.
- Нестямно** — *див.* безтямно.
- Несучка** — *див.* курка.
- Несхвальний** — (*про відзив*) не-прихильний; (*що заслуговує осу-дження*) осудний, непохвальний.
- Несхожий** — *див.* неоднаковий.
- Нетверезий** — підпийлий; *підсил.* охмелілий, п'яний.
- Нетерпіння** — *розм.* нетерплячка, невідержка;⁴ *фам.* нетерпєць.
- Нетіпанка** — *див.* неохайна.
- Нетіпаха** — *див.* неохайна.
- Нетрівалий** — *див.* скороминучий.
- Нєтрі** — *див.* гушавина.
- Нетяга** — *див.* бездомник.
- Нетямущий, нетямовитий** — (*не-бистрий на розум*) некмітливий, недогадливий.
- Неуважний** — *див.* недбалий.
- Неувадний** — *див.* безсмертний.
- Неугавний** — *див.* безугавний.
- Неугавно** — *див.* безугавно.
- Неук** — *книжн.* профан; невіглас.
- Неумісно, неумісне** — *див.* ненав-місно.
- Неумолимий¹** — *див.* неблаганний.
- Неуспіх** — невдача; (*цілковитий*) провал.¹⁰
- Нехитрий** — *див.* невігадливий.
- Нехить** — неохота; (*рідше*) знео-хота.
- Нехороше²** — *див.* негарно.
- Нехороший³** — *див.* негарний.
- Нехотячий** — *див.* ненавмісне.
- Нехтувати** (кого, що і ким, чим) — не дбати (про кого, про що); занедбувати, занехаювати (кого, що); (*про не уважне ставлення до кого, до чого*) ігнорувати (кого, що).
- Нецензурний** — *див.* непристойний.
- Нецікавий** — (*що не збуджує за-цікавлення*) неінтересний;⁵ (*що не виявляє зацікавлення — про людину*) недопитливий.
- Нечемний** — *див.* невічливий.
- Нечепура, нечупара** — *див.* нео-хайна.
- Нечепурний** — *див.* неохайний.
- Нечистий** — *підсил.* брудний; (*про забруджену воду*) каламутний; (*про забруджену білизну розм.* — зрідка) чорний.
- Нечистота** — *підсил.* бруд.
- Нечіткий** — (*про почерк*)⁶ нероз-бірний, нерозбірливий. *Пор.* не-вирізний.
- Нечуваний** (*щодо своєї винятко-вості*) — *див.* небувалий.
- Нечулий** — (*до людського горя то-що*) нечувливий; (*без співчут-тя*) байдужий; (*підсил.* — *про жорстокосердого*) бездушний.
- Нечупарний** — *див.* неохайний.
- Нечутний** — *див.* тихий.
- Нечутно** — *див.* тихо.
- Нешанобливий** — *див.* неповажли-вий.
- Нещадний** — *підсил.* безпощадний.⁸
- Пор.* безжалісний.
- Нещасний** — (*про вияв співчуття*)

1), 2), 3) заст; 4) також: невітримка; 5) рсф; 6) рс, письмоб; 7) швидким; 8) р, немилосердний; 9), 10) рс.

бідолáшний, бідний, серде́шний;
(без щастя — до́лі) безталáнний;
розм. бездо́льний; (рідше) без-
щáсний.

Нещáстя — див. 1) бідá I;
2) лiхо.

Нещі́рий — (про людину) фальші-
вий; (про почуття тощо) уда-
ваний.

Нещі́рiсть — див. уда́ваність.

Нещі́ро — див. уда́вано.

Нея́сний — (щодо змісту) незрозу-
мілий.

Нiва — (широка) лан. Пор.
пóле.

Нiдiти — див. животи́ти.

Нiжній — див. до́лішний.

Низ — див. спiд.

Низáти (що) — нанiзувати (на
що).

Низинá — низькодiл; низовинá.

Низка — (намиста — ще) разóк.
Пор. 1) в'язка; 2) ряд.

Низовинá — див. низинá.

Низький — невисóкий; (на зрiст—
ще) малій, малорóслий. Пор.
пiдлий.

Низькiсть — див. пiдлiсть.

Низькодiл — див. низинá.

Низькорóслий — див. малорóс-
лий.

Никáти — див. сновигáти.

Никнути — див. хилiтися.

Нiні — див. тепер.

Нiнiшній — див. теперiшній.

Ниря́ти — див. порина́ти.

Нiти — див. боли́ти.

Нiций — див. пiдлий.

Нiцiсть — див. пiдлiсть.

Ниць, ницьмá — лицем до землі,
долiлийць.

Нiшкати — див. шáстати[ся].

Нiшкнути — див. 1) замовкáти;
2) стихáти.

Нiшком — пiдсил. розм. нiшком-
тишком, тишком-нiшком; (щоб
нiхто не бачив) крадькомá; (щоб
нiхто не знав) пóтай, пóтайки.
Пор. стiха.

Нiшпорити — див. шука́ти.

Нiщення — див. руйнувáння.

Нiщий¹ — див. жебрак.

Нiщiтель⁹ — див. руiнник.

Нiщити — див. 1) розгрóмлювати;⁸
2) руйнувáти.

Нiщiвний — (про удар вороговi)
розтрóшувальний.

Нiби — див. нáче.

Нiжний — (про риси обличчя, бу-
дovu тiла i под.) делiкатний, тен-
дiтний; (в дотику) м'який; (про
смак тощо) тонкий.

Нiздрювáтий — див. дiрчáстий.

Нiкчémний — див. негодiящий.

Нiмóта — див. мовчáння.

Нiмóтствувати² — див. мовчáти.

Нiмувáти — див. мовчáти.

Нiс — (образно про кирпатий)
фам. кiрпа.

Нiсенiтний — пiдсил. безглúздий,
абсурдний.

Нiсенiтниця — див. 1) дурни́ця;
2) безглúздя; 3) теревéні.

Нiчнiци — див. безсоннiя.

Нiчогéнький — див. непогáний.

Нiчогéнько — див. непогáно.

Нiякий — див. жóдний.

Нiяковiти — див. бентéжитися.

Нiяково — див. сóбною.

Новинá — див. цiлинá.

Новобагáтько — див. нувóриш.³

Новобráнець — призо́вник; (за кри-
пацьких часiв) заст. рéкрут, нé-
крут.

Новопоселéнець — див. поселé-
нець.

Новосéлень — див. поселéнець.

Новосiлля — (про гостину на но-
вий квартири) вхiдчини, вхó-
дини.

Ногавiци — див. штанi.

Норá — див. глушинá.

Нóров — див. вдáча.

Норовiстий — див. упéртий.

Норовiтися — див. упирáтися.

Носiлки⁴ — по́ши; (для переноски⁵
мертвих) мáри.

Нóчви — див. корiто.

Нóши — див. носiлки.⁴

Нувóриш³ — див. капiталiст.

Нуд, нудá, нуди — див. нудгá.

Нудiти безос. — (рiдше) млóити;
заст. вáдити (когó i комú).

Нудiтися — див. нудгувáти.

Нудний — скучний.⁶

Нудно — див. скúчно.⁷

1) заст.; 2) заст, нiмувáти; 3) рсф, скоробагáтько, парвеню ;
4) р ; 5) р, перенóшування; 6) заст, марúдний; 7) заст, сúм-
но; 8) р, розбивáти, плюндрувáти; 9) заст, спустóшувач.

Нудьга — скўка;¹ (від безділля тощо) нудота; обд нуд, нудá, нуди.
Нудьгувати — (за ким) скучати; (з туги, також від безділля тощо) — нудїтися; фольк білим світом нудїти. Пор. тужїти.
Нуджа — див. нестáтки.

Нуждєнний — див. 1) бідний; 2) жалогідний.
Нуждєнно — див. убóго.
Нуртувати — див. хвилювати.
Нутрò — див. живїт.
Нутроші — (черевної порожнини) розм. бєбехи, тєльбухи.

O

Обáпїл — див. дóшка.
Обáчний — обáчливий; (в небезпечній ситуації) обережний.
Оббїрати (кого) розм. — (про здирство) обдирати; (підсил.— звичайно докон.) облупїти; обголіти.
Оббрїзувати — див. спрїскувати.
Оббрїхувати (кого) — див. обмовляти.
Обважнілий — див. тяжкий.
Обвáлюватися — (про будинок, стїну тощо) завáлюватися; (про землю і под.) обсубáтися.
Обвївати — обмóтувати, обкрóчувати.
Обвїкати — див. 1) звїкати; 2) освóюватися.
Обвинувáчувати — винувáтити.
Обганяти — див. випереджати.
Обглодувати² — див. об'їдати.
Обговóрення — див. обміркувáння.
Обговóрювати — див. обміркувóвати.
Обголіти — див. оббїрати.
Обгортáти — (про туман) огортáти, оповивáти, повивáти.
Обгóртка — див. обклáдинка.
Обгрїзати — див. об'їдати.
Обдарóваний — див. талановїтий.
Обдарóваність — талáнт.
Обдарóвувати — див. надїляти.
Обдєрити — обдїратися; (зносити одяг) обносїтися; розм. обшáрпатися.
Обдїлятися — див. оглядати.
Обдирати (що) — (шкіру, кору тощо) облуплювати. Пор. оббїрати.
Обдїляти — див. надїляти.
Обдїмувати — див. обміркувóвати.
Обдїрювання — див. обмáн;⁴

Обдїрювати — див. обмáнювати.
Обезлїднїти⁵ — див. спуєтїти.
Обережний — (що виявляє насто-роженість) еторожкий. Пор. обáчний.
Оберїгати — (від ушкодження тощо) охороняти; (від ворожих дїй і под.) стерегїти.
Обертáти — (на другий бїк) перевертáти; (сторїнки книжки і под.) перегортáти.
Об'єднаний — див. спільний.
Об'єднувати — (для спільної мети) гуртувати. Пор. єднáти.
Об'єднуватися — гуртувáтися; (тіс-ніше) єднáтися.
Об'єм — див. óбсяг.
Об'ємистий — див. уклáдистий.
Обжєра — див. ненажєра.
Обжерливий — див. ненáстний.
Обзїватися — див. відзївáтися.
Обїчай — див. звїчай.
Обдранець — див. халамїдник.
Обдїратися — див. обдєртися.
Обїжник — канц., офіц. циркуляр.
Обзнаний (з чим) — ознайомлений, знайóмий.
Обїмáти — див. обхóплювати.
Обїєстя — див. садїба.
Обїк — див. 1) бїля; 2) рядом.⁶
Обїмлвати — див. зомлвати.
Обїмлілий — див. зомл лий.
Обїранець — див. халамїдник.
Обїцянка — (бїльш урочисто) обїтниця; (не робити чого) розм. зáрик, зарóк.
Об'їдати — (шонебудь тверде) обгрїзати; (рїдше) обглодувати;² (фрукти,³ овочі з усіх боків) обкўшувати.
Об'їжджати — див. обмінáти.
Обклáдинка — (м'яка паперова —

1) заст; 2) рс, обгрїзати; 3) з лат, садовина;⁴ рс, о(б)мáн.
 5) заст, збезлїдїти.; 6) рс.

- ще) обёртка; (тверда) оправа, палітурка.
- Обкручувати** — див. обвивати.
- Обкутувати** — (для захисту від холоду) окутувати, укутувати; (рідше) розм. обтулювати.
- Обкушувати** — див. об'їдати.
- Обладнання** — див. устаткування.
- Обладнувати** — див. устатковувати.
- Область** — див. галузь.
- Облєсливий** — підлєсливий, улєсливий, лєстивий.
- Облєсник** — лєстун, підлєсник; знев. підлабузник, підліза; (рідше) підлизень, підлізник.
- Облєщувати** (кого) — див. лєстити (кому).
- Обличчя** — лицє, вид; (рідше) фізіономія, фолк. обл. образ. Пор. пїка.
- Обліг** — див. пар.³
- Облітати** — див. о[б]падати.
- Обломок**¹ — див. відламок.
- Облуда** — (про нещирість) фальш, лицемірство.
- Облудний** — (про нещирого) фальшивий, лицемірний.
- Облудник** — див. лицемір.
- Облудниця** — див. лицемірка.
- Облудність** — див. удаваність.
- Облудно** — див. удавано.
- Облупити** — див. оббирати.
- Облуплювати** — див. обдирати.
- Облягати** — див. обступати.
- Облямівка** — (нашивка по краях одягу) лямівка, обшівка; (по краях дорожогої тканини) габá.
- Облямовувати** — (по краях одягу) лямувати, обшивати.
- Обмазувати** — (глиною, тощо — ще) обмащувати; (забруднювати обличчя і под.) обмурзувати, замурзувати.
- Обман**² — (довірливих) обдурювання, одурювання; розм. дурісвітство; обл. ошуканство.
- Обманщик**⁴ — обманник; розм. плутяга, дурісвіт, пройди́світ; шельма, шаланут; обл. ошуканець. Пор. шахрай.
- Обманювати**⁵ — (довірливих) о[б]-дурювати, дурити, ошукувати (обл.); (в сподіваннях) підводити.
- Обмащувати** — див. обмазувати.
- Обмежений перен.** — (про людину) недалекій; розм. бідний на розум, недоумкуватий.
- Обмерлий** — див. зомлілий.
- Обминати** — (перешкоду, небезпечне місце і под.) обходити; (тільки їдучи) об'їжджати.
- Обмирати** — див. зомлівати.
- Обміжок** — див. межá.
- Обм'лина** — див. мілина.
- Обмірковувати** — обдумувати; (разом з іншими) обговорювати.
- Обміркування** — обговорення. Пор. обмірковувати.
- Обмова** — (злобно) наговір; (брехлива) наклеп.
- Обмовляти** (кого) — (злобно) наговорювати (на кого); (брехливо) набріхувати; розм. оббріхувати (кого); клепати (на кого).
- Обмовник** — (сильніше) наклепник; (що розпускає плітки, образно — зрідка) плетун.
- Обмовницький** — наклепницький. Пор. обмовник.
- Обмотувати** — див. обвивати.
- Обмурзувати** — див. обмазувати.
- Обніжок** — див. межá.
- Обнімати, обіймати** — див. 1) обхоплювати; 2) охоплювати.
- Обноситися** — див. обдєртися.
- Обов'язковий** — див. неодмінний.
- Обов'язково** — кóнче, докóнче, доконєчне, доконєчно; підсил. неодмінно.
- Оболонка** — див. шїбка.
- Оболонь** — див. лука.
- Обопільний** — див. взаємний.
- Оболок, оболóки** — див. хмара I.
- Обора** — див. загорода.
- Оборона** — див. захіст.
- Оборонець** — захісник; юр. адвокат. Пор. заступник.
- Оборонний** — див. захисний.
- Оборонити** — боронити, захищати; (при нападанні — ще) відстоювати; (від напасників, собак тощо) відбороняти.
- О[б]падати** — (про листя тощо) облітати, о[б]сипатися.

1) рс; 2) рс, о(б)мана, облуда; 3) рс, парина, переліг; 4) рс, облудник, баламут; 5) також: оманити, ошахрувати, зводити.

О[б]пáлювати — (про ушкодження полум'ям, також соняшним промінням) обсмáлювати.
 Обрадіти — див. зрадіти.
 Обра́дуватися — див. зрадіти.
 Обража́ти — (погордливым ставленням до кого, до чого) зневажа́ти.
 Образ — див. обліччя.
 Обра́за — знева́га. Пор. обража́ти.
 Обра́зливий — знева́жливий. Пор. обража́ти.
 Обре́зкий — див. брэзкий.
 Обрив¹ — урвище; (крутий) кру́ча; (стрімкий) рі́дк. стромá; обл. бэскид, бэскед, бэскет.
 Обривистий² — див. стрімкий.
 Обривистість³ — див. стрімкість.
 Обривисто⁴ — див. стрімко.
 Обри́днути — див. набри́днути.
 Обрис — ко́нтур.
 Обри́дкуватий — див. рідкий.
 Обри́дний — див. рідкий.
 Обри́зувати — обтинáти; (волосяя тощо) обстрига́ти.
 Обрй́й прям. — (про небесну сферу) горизонт, небозвід, небо-схй́л, крайне́бо; (простір, що його можна окинути оком) кругови́д, кругозі́р, кругогля́д; поез. виднокру́г, виднокóло, вино-кóло.
 Обро́ть — див. вуздéчка.
 Обру́бок — розм. оцупок; (рідше) окле́цьок.
 Обру́бувати — див. обтинáти.
 Обру́с — див. скáтерка.
 Обру́чка — див. каблúчка.
 Обрюзглий⁵ — див. брэзкий.
 О[б]сипáтися — див. о[б]пада́ти.
 Обсіка́ти — див. обтинáти.
 Обску́бувати, обску́бати — (пір'я, траву і под. — рідше) скúбти, обшй́пувати.
 Обсмáлювати — див. о[б]пáлювати.
 Обстава́ти — див. заступáтися.
 Обстано́вка⁷ — див. ситуа́ція.
 Обсто́ювати — (свою думку, слушну справу) відсто́ювати.
 Обстрига́ти — див. обри́зувати.
 Обступáти — (ворога) отóчувати; (місто, фортецю і под.) обляга́ти.

Обсува́тися — див. обва́люватися.
 Обся́г — об'ём; (щодо розмірів величини прям. і перен.) обшир; (знань, поглядів і под.) широ-чй́нь; (вкладень у промисловість і под.) рóзмір.
 Обтинáти — (сокирою гілки тощо) обру́бувати, обсіка́ти; (лише до-кон.) розм. обчу́храти. Пор. об-ри́зувати.
 Обтіпувати — див. обшáрпувати.
 Обтріпувати — див. обшáрпувати.
 Обту́лювати — див. обку́тувати.
 Обтя́ження — див. тяга́р.
 Обхі́дливий — див. увічливий.
 Обхо́дити — див. 1) обминáти; 2) ціка́вити.
 Обхо́дитися (з ким) — див. повб-дитися.
 Обхо́плювати — (рукою) обни́мати, обй́мати.
 Обча́с — див. каблúк.⁸
 Обце́ньки — див. щй́пці.
 Обчисля́ти — див. вирахóвувати.
 Обчу́храти — див. обтинáти.
 Обшáрпанець — див. халамї́дник.
 Обшáрпатися — див. обде́ртися.
 Обшáрпувати розм. — (рукави то-що) обтріпувати; (рідше) обті-пувати.
 Обшивáти — див. облямо́бувати.
 Обшй́вка — див. облямі́вка.
 Обшир — див. обся́г.
 Обшй́рний — див. розло́гий.
 Обшла́г⁹ — див. вилóга.
 Обшук — (з метою виявлення кра-дених речей і под.) трус.
 Обшúкувати — (робити трус) тру-сы́ти.
 Обшй́пувати — див. обску́бувати.
 Об'я́ва — див. оголо́шення.
 Об'явля́ти — див. оголо́шувати.
 Оволодіва́ти — див. опано́бувати.
 Овочі — див. фрукти.⁹
 Огі́да — див. відрáза.
 Огі́дний — див. гидкий.
 Огі́днути — набри́днути, обри́дну-ти, остоги́днути, остоги́дити. Пор. набри́днути.
 Огир — див. жеребе́ць.
 Огіро́к — (переспілий) жовтя́к.
 Огляда́ти — озира́ти; (уважно) об-дивля́тися.

1), 2) заст. прова́лля, крути́й; 3), 4) заст.; 5) рс, закаблúк; 6) рс, оду́т(л)ий; 7) рс, обста́вина; 8) рн, чо́хла, за́кот (рукава́); 9) з лат, садовина́.

- Оглядáтися — (назад) озира́тися; (навкруги) розглядáтися, роздивля́тися.
- Огненний — див. вогня́ний.
- Огнепа́льний — див. вогнестрі́льний.
- Огнестрі́льний — див. вогнестрі́льний.
- Огні́стий — див. вогня́ний.
- Огня́ний — див. вогня́ний.
- Огб́тватися — див. освобо́ватися (з чим).
- Оголо́шення (в газетах тощо) — (рідше) обя́ва; (більш офіціально)¹ оповіщення, оповістка.
- Оголо́шувати (в газеті тощо) — (рідше) обя́вляти; (більш офіціально)² оповіща́ти.
- Огоро́жа — горо́жа; (з дощок — висока) паркáн; (з густо уставлених дощочок — нижча) штахе́ти; (з вертикально уставлених колів) частокі́л; (плетена з хворосту) пліт, тин; (плетена з лози) ліса; (з кущів, живої лози тощо) живопліт; (з горизонтально уложених жердин) вір'я, воріння.
- Огорта́ти — див. 1) обгорта́ти; 2) охо́плювати.
- Огра́да³ — див. стіна́.
- Огря́дний — повноті́лий, по́вний; підсил. опа́систий. Пор. гладкий.
- Огря́дність — по́вність, гла́дкий; підсил. опа́систість, гла́дкість.
- Огу́дина, огу́диння — гу́диння, гу́динна́. Пор. баді́лля.
- Огу́рний — див. упе́ртий.
- Огу́ряться — див. упира́тися.
- Одві́чний — (рідше) відві́чний; (що існує споконвіку) споконві́чний; заст. предкові́чний; (що існує з давніх-давен) віковий, вікові́чний; (нескінченний) безві́чний.
- Одві́чно — див. споконвіку.
- Оде́жа — див. о́дяг.
- Оде́нки — див. гу́ша.
- Оде́ржувати — (наказ, звання і под.) дістава́ти; (освіту і под.) здобува́ти.
- Оди́н — див. еді́ний.
- Оди́но́бкий — див. са́мітний.
- Оди́но́цтво — див. самота́.
- Оди́вати — див. о́дягати.
- Оди́ватися — див. убира́тися.
- Оди́ж — див. о́дяг.
- Оди́ння — див. о́дяг.
- Оди́яло⁶ — див. уквива́ло.
- Оди́на́ковий — такий са́мий; (щодо величини, якості тощо) рівний.
- Оди́на́ковість — див. то́тожність.
- Оди́на́ково — див. байду́же I.
- Оди́ноду́шний — (в думках і под.) одностáйний; (в діях) дру́жний; (про схвалення, також осудження) одностáйний.
- Оди́ноду́шно — див. одностáйно.
- Оди́нозе́мець — див. земля́к.
- Оди́нозна́чний — див. то́тожний.
- Оди́нозна́чність — див. то́тожність.
- Оди́нолі́ток — див. 1) ровесни́к; 2) ровесни́ця.
- Оди́нома́нітний — книжн. моното́нний.
- Оди́носéрдне — див. одностáйно.
- Оди́носта́йний — див. одностáйний.
- Оди́носта́йно — одностáйно; (рідше) односéрдне.
- Оди́ороба́ло, оди́ороба́ло — див. дороба́ло.
- Оди́ра⁴ — див. по́стіль.
- Оди́ру́жений — жона́тий;⁷ (про жінку) одру́жена, замі́жня, заму́жня.
- Оди́ру́ження — див. шлю́б.
- Оди́ру́житися — ожени́тися,⁷ побра́тися; (рідше) подру́житися; (в загі)⁵ зареєструва́тися; (церковним шлюбом) пові́нчатися.
- Оди́ру́жуватися — див. жени́тися.⁷
- Оди́рялі́ти³ — див. поста́рिति[ся].
- Оди́убіти — див. за́клякнути.
- Оди́ужувати — див. ви́дужувати.
- Оди́ур — за́паморочення; розм. дур, оду́ріння.
- Оди́ури́ти розм. — зду́ри́ти, очмані́ти; (рідше) ошалі́ти.
- Оди́урма́нювати — див. дурма́нити.
- Оди́урма́нючий — див. дурма́нний.
- Оди́у́рювання — див. обма́н.
- Оди́у́ряти — див. дурма́нити.
- Оди́у́ряючий — див. дурма́нний.
- Оди́у́тливий — див. бре́зклий.
- Оди́чайду́шний — див. 1) відва́ж-

1) також: офіці́йного; 2) також: офіці́йно; 3) заст; 4) заст, лі́жко; 5) див. стор. 67-ма; 6) р; 7) нар.

ний; 2) розпáчливий; 3) шибáй-голова.

Одчайдушність — *див.* відвага.

Одчайдушно — *див.* сміливо.

Одяг — одéжа, óдiж, одiння; (*про костюм*) убрáння, убiр; (*здебільшого жіночий*) наряд.

Одягáти (кого) — одiвáти; -(гарно) убирáти; (*пишно*) наряджáти.

Одягáтися — *див.* убирáтися.

Одягний — *див.* нарядний.

Ожелéдиця — óжелeдь. *Пор.* лiд.

Оженитися⁵ — *див.* одружитися.

Ожерéд — *див.* скiрта.

Оживáти — вiдживáти; *перен.* вiдрóджуватися, воскресáти.

Оживлáти — *прям.* вiдживлáти; (*перен.* — в пам'ятi минуле тощо) воскресáти; (*про спомини* — зрiдка) вiдсвiжувати, вiдсвiжáти.

Ожидáти¹ — *див.* чекáти.

Озвiр'лий — (*з лютi*) оскáженiлий, знáвiснiлий; посатанiлий. *Пор.* розлiучений.

Озвiрiти — *див.* розлiутитися.

Оздóба — *див.* прикрáса.

Оздóблювати, оздóблáти — *див.* прикрáшáти.

Оздорóвний — *див.* цiлющий.

Озвáтися — (*на заклик*) вiдгукватися, вiдкликáтися, окликáтися; *див.* ще вiдзвáтися.

Озиминá — *див.* врúна.

Озирáти — *див.* оглядáти.

Озирáтися — *див.* оглядáтися.

Озiя — *див.* грóмáда II.

Озлиднiлий — *див.* збiднiлий.

Озлiднiти — *див.* збiднiти.

Озлiсть — *див.* досáда.

Ознайóмлений — *див.* обiзнаний.

Окiл — *див.* окóблиця.

Окiп — *див.* окóп.

Окладáти *перен.* — *див.* бiти.

Оклéцьок — *див.* 1) обрúбок; 2) товстýн.

Окликáтися — *див.* озвáтися.

Окóблиця — окрúга; (*рiдше*) окiл.

Окóблишний — (*що знаходиться навколо*) навкóблишний, навкрúжний; (*здебільшого про мiсцевiсть i населення*) довкóблишний.

Околóт — *див.* снiп.

Окóп — окiп; *вiйськ.* траншея; (*рiдше*) шáнець.

Окράeць — *див.* скiб[к]а.

Окрáса — *див.* прикрáса.

Окращáти — *див.* прикрáшáти.

Окрéмий — осiбний; (*взятий порiзно*) поодинокий (*випадок i под.*).

Окрéмо — осiбно, нáрiзно.

Окр'п — кип'ятóк;² обл. вар.

Окрúга — *див.* окóблиця.

Окрúглий — *див.* кру́глий.

Оксамiт — *див.* бáрхат³

Оксамiтний, оксамiтовий — *див.* бáрхатний³

Окúтувати — *див.* обкúтувати.

Олжа⁴ — *див.* неправдa.

Омáна — *див.* мáриво.

Онúча — *див.* ганчiрка.

Опам'ятáтися — (*прийти до пам'ятi*) отáмитися; (*пiсля зомлiння тощо*) опритóмнiти; (*прийти до розуму*) схáменúтися; охаменúтися; (*пiсля сну*) розм. очúмáтися, прочúмáтися, прочúнятися.

Огáнбувати (*що*) — оволодiвáти (*чим*); (*цiлком засвоювати що*) освóювати.

Опáсистий — пóвний, повнотiлий. *Пор.* гладкий.

Опáсисть — *див.* огрýдність.

Оперезáти — *див.* удáрити.

Оперiщити — *див.* удáрити.

Опецьок — *див.* товстýн.

Опинáтися — *див.* упирáтися.

Опинiтися — *див.* потрáпити.

Оп'куватися — *див.* пiклувáтися.

Опiсля — *див.* пóтим.

Оповивáти — *див.* 1) обгортáти; 2) укривáти.

Оповивáтися — *див.* укривáтися.

Оповiдáння (*в уснiй формi*) — рóзповiдь, óповiдь, óповiсть; *рiдк.* пiвiсть.

Оповiдáти — *див.* розкáзувати.

Оповiдь — *див.* оповiдáння.

Оповiстка — *див.* оголóшення.

Оповiсть — *див.* оповiдáння.

Оповiщáти — *див.* оголóшувати.

Оповiщення — оповiстка.

Опогáнувати — *див.* 1) погáнити;

2) спотвóрювати.

Ополóник — *див.* лóжка.

СТО

1) р, ждáти; 2) рс, кип'яч; 3) араб; 4) заст, брехня, фал(ь)ш; 5) нар.

Ополонка — полонка; (*невелика*)
рідк. кáдовбина.

Опра́ва (*книжки*) — паліту́рка;
див. ще обкла́динка.

Опрацьовувати (*тему і под.*);
розробля́ти.

Оприто́мніти — *див.* опам'я́татися.

Опришо́к — *див.* розбі́йник.

Опромі́ювати — *див.* осява́ти.

Опу́дало — *див.* 1) страхопу́д;
2) чупера́ло.

Опуха́ти — *див.* брэ́зкнути.

Опухли́й — *див.* брэ́зклий.

Оп'я́няти, п'я́нити — *див.* дурма́-
нити.

Оп'я́няючий — *див.* дурма́нний.

Ора́нда⁵ — *див.* ко́рчма.

Ора́ти — (*образно про цілину*) під-
німа́ти; (*стерню після жнив*)
с.-г. лу́щити.

Ора́тор — *див.* промовець.

Ора́ч — плуга́тар; *фолк.* рата́й.⁶

Організо́вуватися — *див.* една́тися.

Орда́ — *див.* юрба́.

Оригіна́л (*про своєрідну люди-
ну*) — *див.* дива́к.

Оригіна́льний — *див.* своєрідний.

Оригіна́льність — *див.* своєрід-
ність.

Оригіна́льно — *див.* своєрідно.

Ору́дувати (*ким*) — *див.* верхово́-
днти.

Осад — (*на дні рідини*) гу́ща; *обл.*
фус.

Оса́дкуватий — *див.* приса́дкуватий.

Осатані́лий — *див.* розлю́чений.

Осатані́ти — *див.* розлю́титися.

Осві́тлювати — (*рідше*) осві́чувати;
підсил. осява́ти.

Осві́чений — *див.* 1) письме́нний;
2) у́чений.

Осві́чувати — *див.* осві́тлювати.

Осво́ювати — *див.* опано́увати.

Осво́юватися (*з чим*) — приви́ча-
юватися (*до чо́го*); (*рідше*) об-
викáти; *розм.* оговтуватися (*де*).

Оселéдець (*козацький*) — *див.* чуб.

Осе́ля — (*місце проживання*) жит-
ло. *Пор.* сади́ба.

Осе́лятися — посе́лятися, осіда́ти.

Осі́бний — *див.* окре́мий.

Осі́бно — *див.* окре́мо.

Осіда́ти — *див.* осе́лятися.

Оскаже́ний — *див.* озві́рлий.

Оскар́д — *див.* сапа́.

Оскверні́ти — *див.* пога́нити.

Оско́лок¹ — *див.* відла́мок.

Ослаба́ти — *див.* сла́бнути.

Осла́бний — знеси́лений; *розм.*
підупа́лий (*на сілах*); охля́лий.
Пор. осла́бнути.

Осла́бнути — знеси́литися; *розм.*
підупа́сти (*на сілах*); (*від не-
доїдання*) охля́нути; (*від старо-
сти*) *рідк.* зледашіти.

Ослі́н — *див.* ла́ва.

Осмислюва́ти² — *див.* усвідо́млю-
вати.

Осмі́литися — *див.* посмі́ти.

Осмі́люватися — *див.* насмі́люва-
тися.

Осно́ва — (*те, на чому щось бу-
дується*) заса́да, підва́лина; (*ча-
стіше мн.*) підва́лини. *Пор.* суть.

Осно́вний — голо́вний; (*що стосу-
ється само́ї суті чо́го*) істо́тний,
кардина́льний.

Основополо́жник — *див.* засно́вник.

Осно́вуватися — *див.* грунтува́тися.

Осо́ба — *книжн.* персо́на. *Пор.* лю-
дина.

Особли́вий — (*відмінний від ін-
ших*) своєрідний.

Особли́вість — своєрідність. *Пор.*
власти́вість.

Особли́во — *див.* своєрідно.

Особня́к³ — *див.* буди́нок.

Осоруж́ний — *див.* ненаві́сний.

Оспа́лий — *див.* сонлі́вий.

Оспі́увати — *див.* вихваля́ти.

Оспоро́увати⁴ — *див.* заперече́увати.

Оста́нки — *див.* труп.

Оста́нній — (*що знаходиться на
кінці*) кінце́вий; (*що визначає
межу в часі*) краї́нній (*строк*).

Оста́нок — *див.* рі́шта.

Оста́точно — *див.* ці́лком.

Остері́гати — перестері́гати, засте-
рі́гати.

Остига́ти — встига́ти, холбну́ти,
прости́гати.

Остобі́сити — *див.* остогі́днути.

Остовп'я́лий — *див.* сторопі́лий.

Остовпа́ти — *див.* сторопа́ти.

Остогі́дливий — *див.* набри́дливий.

Остогі́днути, остогі́дити — *фам.*

1) рс, ула́мок, ска́лка; 2) рс, (з)розу́міти; 3) рс, осі́бний
(окре́мий) буди́нок; 4) заст, спросто́увати, спереча́тися
(про що з ким), змага́тися; 5) обл; 6) заст.

осточортіти, остобсіти. *Пор.* на-
брїднути.
Осторога — *див.* пересторога.
Осточортіти — *див.* остогїднути.
Острах — *див.* страх.
Острог — *див.* в'язниця.
Острога — *див.* шпóra.¹
Острожний — *див.* тюрёмний.
Острожник — *див.* в'язень.
Остуджувати — *див.* охолóджу-
вати.
Оступатися (за ко́го, за ким) —
див. заступатися.
Остюк — *див.* шпїчка.
Осуд — (*про* несхвальний відзив)
осудження, засудження. *Пор.*
догана.
Осуджувати — (*про* несхвальний
відзив) засуджувати.
Осудний — *див.* непохвальный.
Осявати — (*про*мінням) опроміню-
вати. *Пор.* освітлювати.
Осягати — *див.* досягати.
Осягнути (*розумом*) — *див.* збаг-
нути.
Осяйний — я́сний; (*підсил.* — зрід-
ка) променїстий.
Отава — *див.* трава.
Отамán — *див.* ватажок.
Отара — *див.* череда.
Отелешити — *див.* ударити.
Отетеріти — *див.* сторопіти.
Отець — *див.* батько.
Оторопілий — *див.* сторопілий.
Оторопіти — *див.* сторопіти.
Отóчення — *див.* середовище.
Отóчувати — *див.* обступати.
Отямитися — *див.* опам'ятатися.
Охайний — чепурний; (*про* кімна-
ти і под.) чїстий; (*зрідка*) обл.
кукібний, кукібливий.
Охайність — *див.* чистота.
Охайно — *див.* чїсто.
Охаменутися — *див.* опам'ятатися.
Охлявати — *див.* слабнути.
Охлялий — *див.* ослаблий.

Охлянути — *див.* ослабнути.
Охмелілий — *див.* нетверезий.
Охмелятися — *див.* витверезува-
тися.
Охолóджувати — *підсил.* остуджу-
вати; (*хату, гарячу рідину; розм.*
це) студїти.
Охолóджуватися — *див.* прости-
гати.
Охóплювати — (*з усіх боків —*
це) обхóплювати; (*про* почуття,
сон і под.) обнімати, огортати,
брати; *рідк.* понімати.
Охорóнець — *заст.* хоронїтель.⁵ *Пор.*
сторож.
Охороняти — (*виявляючи дбайли-*
вість про що) оберігати; (*вияв-*
ляючи пильність — це) стерегти.
Охóта (до чо́го, робити що) —
підсил. бажання; *розм.* рідк. хїть.
Охóче — ráдо; (*із задоволенням*)
залобкї.
Охóчий (до чо́го) — ласий (до
чо́го, на що), *розм.* голінний.
Оцупок — *див.* обрúбок.
Очевїдець — *див.* свїдок.
Очевїдний — *див.* 1) безперечний;
2) явний.
Очерет — комїш.
Очі — (*витрішкувати, опуклі*) *розм.*
фам. вірла; *вульз.* балухи,
бáнькї.
Очікувати — *див.* 1) ждати; 2) спо-
діватися.
Очко — *див.* вічко.
Очманіти — *див.* одуріти.
Очуматися — *див.* опам'ятатися.
Очунувати — *див.* видужувати.
Ошаліти — *див.* одуріти.
Ошатний — *див.* 1) чепурний;
2) нарядний.
Ошелешити — *див.* спантелічити.
Ошукáнець — *див.* обманщик.²
Ошукáнство — *див.* обман.³
Ошукувати — *див.* обманювати.⁴
Ошадливий — *див.* еконóмний.

П

Пáгін, пáгонець — (*бічний*) páро-
сток; (*у рослин*) пáсинок; (*у на-*
сінні) кїльчик.

Пáгористий — *див.* горбкуватий.
Пáгорок — горбок, підгірок.
Пáгуба — *див.* згуба.

1) рн; 2) рс, обдúрювач; 3) рс, о(б)ма́на, обдúрювання; 4)
також: обдúрювати, тумánити, звóдити; 5) також: опіку́н.

Пáдати — *див.* 1) валітисся; 2) спа-
да́ти; 3) до́хнути.
Паді́ж — (*на худобу*) по́шесть;
заст. упа́док.
Падко́вийтий — *див.* запопа́дливий.
Па́дло — стéрво; (*про труп тва-
рини*) мертвечина, мертвечі́на;
розм. дохля́тина, здохля́тина.
Падлю́ка *лайл.* — пога́нець, негід-
ник; (*рідше*) розм. подля́к.
Пажéра — *див.* ненаже́ра.
Па́жерливий — *див.* нена́сїтний.
Па́зур — кіготь.
Па́й, па́йка — *див.* ча́стка.
Па́кати — *див.* ку́рїти.
Па́костити — *див.* 1) шкóдити;
2) пу́стувати.
Па́кості — *див.* пу́стоші.
Па́кт — *див.* до́говір.
Паку́нок — *див.* клунок.
Пала́ти I (*мн.*) — *див.* пала́ц.
Пала́ти II — *див.* горі́ти.
Пала́тка¹ — *див.* 1) бу́д[к]а;
2) шатр².
Палахотáти, палахоті́ти — *див.*
горі́ти.
Пала́ц — дво́рець; (*вигадливої, ві-
тєватої*¹ архіте́ктури—звичайно)
за́мок; пала́ти (*мн.*); заст. хо-
ро́ми; *поєз. рет. черто́г.*¹¹ *Пор.*
бу́динок.
Пала́ш — *див.* ша́бля.
Пале́нїти — *див.* спала́хувати.
Пали́вода — *див.* шибáйголова.
Пали́ти — *див.* 1) ку́рїти; 2) пек-
ти́; 3) стрі́ляти.
Пали́тисся — *див.* горі́ти.
Пали́ця — кий, ціпо́к, па́лка;³ гир-
ли́га, герли́га (*обл.*) } (*грубша*)
дрючо́к, ломáка, дуби́на; (*з за-
гну́тим горі́шнім кінцем*) ко́стур,
кльо́ка, кові́нка.
Пали́тїв — *див.* за́хід.
Пали́сад — *див.* ча́стокіл.
Пали́турка — *див.* опра́ва.
Па́лка⁴ — *див.* па́лиця.
Палкі́й — гаря́чий, запальни́й;
(*проїня́тий сильним почуттям —
ще*) прїстра́сний, жагу́чий; *під-
сил.* во́гнєнний.
Па́лко — га́ряче; прїстра́сно, жа-
гу́че. *Пор.* палкі́й.
Палю́чий — *див.* пеку́чий.

Па́ля — *див.* кіл.
Паля́ниця — *див.* хлі́б.
Пальба́ — *див.* стрі́лянина.
Па́морозь — *див.* іні́й.
Пампу́шка — пампу́шок; (*рідше*)
пухте́лик. *Пор.* гладу́ха.
Па́м'ятли́вий — (*що має добру па-
м'ять*) пам'яту́щий, пам'яткі́й.
Па́м'ятний — (*що його годи забу-
ти*) достопа́м'ятний; *підсил.* не-
забу́тній; (*про події і под.*)
книжн. вікопо́мний.
Па́м'ятник (*твір скульптури*) —
(*на честь якоїсь видатної по-
дії — звичайно*) монуме́нт.
Па́м'яту́щий — *див.* па́м'ятли́вий.
Па́м'ять — *див.* спо́мин.
Па́н — *див.* 1) помі́щик; 2) шля́хта.
Па́ні — *див.* поміщи́ця.
Па́нібра́т — *див.* това́риш.
Па́нібра́тський — *див.* фамілія́р-
ний.
Па́ніка — *див.* триво́га.
Па́нічний — *див.* триво́жний.
Па́нство — *див.* шля́хта.
Па́нтофлі⁵ — *розм.*⁴ ка́пці, вїступці;
обл. паті́нки. *Пор.* чере́вики.
Пантрува́ти — *див.* догляда́ти.
Па́нщани́н — *див.* кріпа́к.
Па́нькатисся — ця́цькатисся. *Пор.* во-
зїтисся⁶ (*з ким, з чим*).
Папа́ха — *див.* ша́пка.
Папіро́са,⁷ папіро́ска⁷ — *див.* ци-
га́рка.
Папіро́сниця⁸ — *див.* портсига́р.
Па́плюжити — *див.* ганьбі́ти.
Па́пороша — *див.* сні́г.
Па́р¹⁰с.-г. — (*рідше*) па́рина; (*про
поле під паром — звичайно для
випасу*) то́лка; (*давню неоране
поле*) облі́г, перелі́г.
Па́рикма́хер⁹ — перука́р; заст.⁴ го-
ля́р, циру́льник.
Па́рина — *див.* па́р.¹⁰
Па́рити — *див.* шмага́ти.
Па́рі¹² — *див.* закла́д.
Па́ркан — *див.* огоро́жа.
Па́ркий — *див.* ду́шний.
Па́рко — па́рно, ду́шно. *Пор.* га-
ря́че.
Па́рний — *див.* ду́шний.
Па́ровоз — льо́комотїв; *розм.* паро-
ві́к.

1) рс; 2) уг; 3) заст; 4) улс; 5) рн; 6) р, клопотáтисся (ким,
про кого); 7) рсф; 8) рсф, цигарні́ця; 9) рн; 10) рс, облі́г,
перелі́г; 11) рт; 12) фр.

Паропла́в — див. судно́.
 Па́росток — див. па́гін.
 Па́рта — див. ла́ва.
 Па́ртач — халту́рник; (що дає за-
 браковану продукцію) брако-
 ро́б.
 Па́ртачити *знев.* — (про погану ро-
 боту) халту́рити, паску́дити;
 (рі́дше) капа́рити.
 Па́ртика — див. скі́б[к]а (хліба).
 Па́рубійко — див. па́рубча́к.
 Па́рубок — хлопець; (рі́дше) мо-
 лоді́к, молоде́ць; обл. ле́гінь.
Пор. юна́к.
 Па́рубощтво — див. юна́цтво.
 Па́рубощкий — див. юна́цький.
 Па́рубча́к — па́рубійко, хлопчи́на;
рі́дк. заст. півпа́рубок, підпа́ру-
 бочи́й (*ім.*).
 Па́с, пасо́к — див. по́яс.
 Па́серб, па́сербик — див. син.
 Па́синок — див. 1) бот. па́гін;
 2) син.
 Па́сістий — див. смуга́стий.
 Па́січний — див. бджоля́р.
 Па́січнийцтво — див. бджі́льництво.
 Па́скуда — див. 1) негі́дник; 2) не-
 гідни́ця.
 Па́скудити — (*руки*) пога́нити, ка-
 ля́ти.
 Па́ску́дний — див. мерзе́нний.
 Па́ску́дник — див. негі́дник.
 Па́ску́дни́ця — див. негі́дниця.
 Па́ску́дність — див. підлі́сть.
 Па́ску́дство — див. мерзо́та.
 Па́смо (*гірське*) — кряж.
 Па́смуга — див. смуга́.
 Пасови́ще, пасо́вісько — ви́пас;
 (*близько села*) ви́гін; (*на полі,*
що лежить облогом) толо́ка;
 (*гірське в Карпатах*) полони́на;
 обл. па́стовень, па́стівень, па-
 сті́вник.
 Па́сока — див. су́крови́ця.
 Па́стівень, па́стівник — див. пасо-
 ви́ще.
 Па́стка — запа́дня;¹ (*на вовків*)
 вовкі́вня; (*на мишей*) мишоло́в-
 ка; *мисл.* капка́н;³ (*Дерев'яна*)
заст. ступи́ця.
 Па́стовень — див. пасови́ще.
 Па́стух — (*рогатої худоби*) чере́д-
 ник, скота́р; (*коней*) табу́нник,

ста́дник; (*про овець*) див. ві́в-
 ча́р.
 Па́ти́к — див. ціпо́к.
 Па́ти́ка — див. шка́па.
 Па́тинки — див. па́тйо́флі.²
 Па́тла́нь — див. кудла́й.
 Па́тла́тий — кудла́тий.
 Па́тла́ч — див. кудла́й.
 Па́тли *фам.* — кудли, космакі́, пе-
 лехи. *Пор.* воло́сся.
 Па́трати — тельбуши́ти; *рі́дк.* по-
 троши́ти.
 Па́тякало — див. балаку́н.
 Па́тякання — див. балакани́на.
 Па́тякати — див. простори́кати.
 Па́х — див. за́пах.
 Па́хнути — (*рі́дше*) пахти́ти; *під-*
сил. духмя́нiti; *розм.* душти́ти.
 Па́хоші́ — див. за́пах.
 Пахти́ти — див. па́хнути.
 Паху́чий — див. запа́шний.
 Пацю́к — див. шу́р.
 Пащико́ха — див. цокоту́ха.
 Паши́ти — (*жаром*) жахти́ти; (*пе-*
рен. — *від приливу крові*) горі-
 ти; (*сильніше*) пала́ти; (*про що-*
ки — ще) палахкоти́ти.
 Паши́ниця — див. збі́жжя.
 Паши́ня — див. збі́жжя.
 Па́ша — див. рот.
 Пе́вний — (*що на нього можна*
покладатися) надійний, вірний;
 (*що на ділі виявив себе пев-*
ним, надійним) ви́пробува́ний.
 Пе́вно, пе́вне — (*про здогад*) ма́-
 бу́ть, напе́вно.
 Педаго́г — див. учи́тель.
 Педанти́чний — див. вимогли́вий.
 Пе́йза́ж — див. краєви́д.
 Пека́рня — див. хлібопека́рня.
 Пекеле́ник — див. чо́рт.
 Пекти́ — (*про сонце*) пала́ти, жа́-
 рити;⁴ припіка́ти.
 Пеку́чий — (*про сонце*) палу́чий.
Пор. злободенний.
 Пеле́х — див. ді́д.
 Пелеха́тий — див. кудла́тий.
 Пеле́хи — див. па́тли.
 Пелька́ — див. го́рло.
 Пеня́ — див. 1) біда́ I; 2) приче́-
 па; 3) на́пасть.
 Перебе́ндывати — див. вереду-
 ва́ти.

1) рс, улс запа́дня — глибо́ка доли́на; 2) рн; 3) рт; 4) заст.

- Переб́ендя** — *див.* 1) вереду́н; 2) балаку́н.
- Перебива́ти** (кому́, ко́го) — (*в роботі, мові і под.*) перерива́ти; *рідк.* перепиня́ти.
- Перебива́тися** — *див.* перебува́тися.
- Перебира́ти** — *див.* вередува́ти.
- Перебира́тися I** (*про зміну одягу*) — *див.* передяга́тися.
- Перебира́тися II** (*через що*) — *див.* 1) переправля́тися; 2) переселя́тися.
- Переб́идувати** — *див.* перебува́тися.
- Перебіжний** — *див.* мину́щий.
- Перебіжчик** — *див.* відсту́пник.
- Переблівий** — *див.* вередлівий.
- Перебірник** — *див.* вереду́н.
- Перебірниця** — *див.* вереду́нка.
- Перебороти** — *див.* подола́ти.
- Переб́орювати** — *див.* перемага́ти.
- Перебува́тися** (*при недостатках*)¹ — перебива́тися, перемага́тися; (*лише докон.*) переб́идувати.
- Перева́блювати** — *див.* переманювати.
- Перева́га** — (*моральна, також щодо інших позитивних якостей*) ви́щість; *розм.* верх.
- Переважа́ти** (ко́го чим) — *див.* переви́щувати.
- Перева́жно** — *див.* здебільшого.
- Перева́л** — *див.* перехі́д.
- Переверта́ти** — (*сіно і под.*) перегри́бати; (*переміщуючи догори дном*) перекида́ти.
- Пере́верть** — *див.* відсту́пник.
- Пере́вертом** — *див.* пере́кидом.
- Пере́вершувати** (ко́го) — *див.* переви́щувати.
- Певе́сник** — *див.* рове́сник.
- Певе́сниця** — *див.* рове́сниця.
- Певе́ищувати** (ко́го) — (*чисельністю*) переважа́ти; (*брати верх над ким силою, мужністю і под.*) пере́вершувати.
- Певе́ид** — *див.* розтра́та.
- Певе́идник** (чо́го) — *див.* марнотра́т.
- Певе́ряти** — *див.* випробува́ти.
- Певе́дити** (що) — *див.* 1) марнотра́тити; 2) розтра́чувати.
- Певе́дитися** — *див.* вимира́ти.
- Певе́тома** — *підсил.* знеси́лення.
- Певе́глядати́ся** (з ким) — *перези́ра́тися; (рідше)* згляда́тися, згля́дуватися, ззира́тися.
- Певе́гнивати́** — (*про дерево*) тру́хнути, трухля́вити, поро́хнявити.
- Певе́годіти** — *див.* перечека́ти.
- Певе́го́ни спорт.** — го́нки; ²(*кінні* — *ще*) ска́чки; ³(*тільки верхи*) *рідк.* верхо́ни.
- Певе́гороб́джувати** — *див.* перепи́няти.
- Певе́гороб́дка** — (*в скриньці тощо* — *ще*) пере́ділка.
- Певе́горта́ти** — *див.* оберта́ти.
- Певе́гриба́ти** — (*граблями*) пере́ромáджувати; (*сипке лопатою*) пере́горта́ти. *Пор.* певе́верта́ти.
- Певе́гукува́тися** — *див.* пере́клика́тися.
- Певе́дба́чливий** — *прозорлівий, далекогля́дний.*
- Певе́дві́сник** — *див.* ви́шун.
- Певе́дві́жати** — *див.* прові́шати.
- Певе́д́ержувати** — *див.* пере́ховувати.
- Певе́дихну́ти** — (*звести дух*) відітхну́ти; (*про задиханого*) *розм.* відса́пну́ти, відса́патися; (*від плачу, від кашлю*) відхлину́ти, відхлину́тися.
- Певе́ди́шка**⁴ — *див.* відпо́чинок.
- Певе́ділка** — *див.* певе́гороб́дка.
- Певе́ді́мстя** — *див.* при́город.⁵
- Певе́дні́й** — (*щодо місця*) пе́ршній; (*про позицію* *прям.* і *перен.*) певе́довий.
- Певе́дні́ше** — *див.* давні́ш.
- Певе́дня** — *див.* певе́дпо́кій.
- Певе́дова** — *див.* певе́дові́ця.
- Певе́довий** — *див.* певе́дні́й.
- Певе́дові́ця** — (*про статтю*) певе́дова.
- Певе́дпо́кій** — певе́дня, при́хожа.⁵
- Певе́дра́жнювати** — *див.* пере́кривля́ти.
- Певе́дріка́ти** — *див.* про́рокува́ти.
- Певе́друко́вувати** — *див.* певе́писувати.
- Певе́дсвіта́нковий** — *див.* до́світній.
- Певе́дча́сний** — до́ча́сний; (*що відбулося рано*) ра́нній.

1) рс, нестáтках; 2), 3) рс; 4) рс, певе́дпо́чинок; 5) заст.

Передчасно — дочасно; зарання.
Пор. передчасний.

Передяга́тися — переодяга́тися, переодіва́тися, перебрира́тися.

Пережда́ти — *див. перечека́ти.*

Перезира́тися — *див. перегляда́тися.*

Переіна́кшувати — *див. зміня́ти.*

Перейма́ти (кого) — *див. перехо́плювати.*

Перека́зувати (зміст баченого і под.) — *(своїми словами — рідше) переповіда́ти; див. ще розповіда́ти.*

Перекида́ти — *див. переверта́ти.*

Перекида́тися — *див. переправля́тися.*

Перекидом — перекидьки, перевертом, шкереберть.

Перекинчик — *див. відступник.*

Перекіп, перекіп — *див. рів.*

Переклада́ч — *дипл. драгома́н.*

Переклика́тися — *(голосно) пере́гукуватися.*

Переконува́тися — *(на досвіді) пересвідчуватися; (з цілковитою певністю) упевня́тися, упевнюва́тися; (рідше) допевня́тися, допевнюва́тися.*

Перекра́ювати — *див. перерізува́ти.*

Перекривля́ти (кого) — *передра́жнювати.*

Перекру́чувати — *див. спотво́рювати.*

Перекупка *розм.* — *торго́вка; ¹ (в образній мові заст. — зрідка) сиду́ха.*

Перекупник — *див. перепро́дувач.*

Переку́ска — *див. за́куска.*

Переку́шувати — *див. їсти.*

Перелесник — *див. споку́сник.*

Перелесниця — *див. споку́сниця.*

Перелива́ти *прям.* — *(з бочки) переточува́ти; (рідку страву) пере́сипа́ти; (крізь ціди́ло) пере́сіджувати.*

Перелива́тися (*барвами*) — *перелива́ти, міні́тися, гра́ти, ле́літи.*

Перелівчастий — *(про колір) міні́ливий.*

Переліг — *див. пар.³*

Перелік — *(писаний) спі́сок, ре́єстр.*

Перелі́чувати — *перерахо́вувати.*

Перелогі́ — *див. корч.*

Перелоговий — *див. цілі́нний.*

Переля́к — *переполб́х; (рідше) пере́рстрах.*

Переля́каний — *див. сторопі́лий.*

Переля́кати́ся — *див. зляка́тися.*

Перемага́ти — *(силою волі трудно́щі і под.) перебо́рювати; (лише докон.) подола́ти, здола́ти; рідк. здо́літи; (ті́льки фі́зично) поду́жати.*

Перемага́тися — *(при недоста́тках)² див. перебува́тися.*

Перема́ювати — *(рідше) перена́джувати, перева́блювати.*

Переме́т — *див. заме́т.*

Перемі́на — *(частіше) змі́на.*

Перемінний — *див. мі́нливий.*

Перемінні́сть — *див. неста́лість.*

Перемі́няти — *див. зміня́ти.*

Перемі́шувати — *див. переплу́тувати.*

Перемі́шати — *(речі) переставля́ти; (про людей на інше місце проживання) переселя́ти.*

Перемі́щати́ся — *див. виселя́тися.*

Перемі́щення — *див. змі́на.*

Перемі́шувати́ся — *див. чергува́тися.*

Перемовля́тися — *див. спереча́тися.*

Перемо́га — *поез. звитя́га; (про цілковитий успіх ідеї і под.) торго́жествó.⁴*

Перемо́гті — *див. поборо́ти.*

Перемо́жець — *поез. звитя́жець.*

Перемо́жний — *поез. звитя́жний; (підсил. — про ідеї тощо) всеперема́ючий, всеперемо́жний.*

Перемудрива́ти — *див. перехитрува́ти.*

Перена́джувати — *див. перема́нювати.*

Переодіва́тися — *див. передяга́тися.*

Переодяга́тися — *див. передяга́тися.*

Перепа́лка⁵ *перен.* — *див. сва́рка.*

Перепендя — *див. балаку́н.*

1) заст, крама́рка; 2) рс, неста́тках; 3) рс, облі́г, па́рина; 4) заст, урочи́стість, урочи́сте святку́вання (перемо́ги); 5) рс.

Перепилювати — див. перерізувати.

Перепиня́ти — (дорогу тощо) заступати; (рідше) перегоріджувати. *Пор.* перебивати (кому, когб).

Переписувати — (на друкарській машинці) передруківувати.

Переплігувати — перестрібувати, перескакувати.

Переплутувати — (про частини чоґонебудь — ще) перемішувати, змішувати.

Перепові́дати — див. переказувати.

Переполх — див. тривога.

Перепона — див. перешкода.

Перепочи́нок — див. відпочинок.

Перепочити — див. спочити.

Переправля́тися — (через ріку, гору, балку тощо) перебира́тися; (на той бік чоґось — рідше) перекида́тися; (швидко — лише докон.) розм. перехопі́тися.

Перепро́дувач — переку́пник; (копей, худоби) бары́шник.

Перерахóувати — див. перелічувати.

Перерва́ти — (розмову і под.) урва́ти; (переговори) припини́ти. *Пор.* перебивати.

Перерива́ти — див. перебивати.

Перерізувати — перетина́ти; (пополам) перекра́ювати; (пилою) перепилювати.

Пересві́дчуватися — див. переко́нуватися.

Переселенець — виселенець; (про того, хто в еміґрації) еміґрант.

Переселя́ти — див. переміщати.

Переселя́тися — (добровільно) виселя́тися; (на нову квартиру) перебира́тися; (про еміґранта — в чужу країну) еміґрува́ти.

Пересердя — див. гнів.

Пересипа́ти — див. перелива́ти.

Пересиха́ти — див. сма́гнути.

Пересіда́тися (про мороз) — див. сла́бшати.

Пересічний — див. звичайний.

Переска́кувати — див. переплігувати.

Переслідування — див. 1) го́нння; 2) у́тиски.

Переслідувати — (звіра, ворога) гна́ти.

Переслідувач — див. го́нитель.¹

Пересобхлий — див. засобхлий.

Переспіва́ти — див. перестигати.

Переспілий — див. перестиглий.

Переставати — (про дощ, вітер тощо) усуха́ти; (про крик тощо) вгавати, угавати (лише недокон. і з запереченням).

Переставитися — див. уме́рти.

Переставля́ти — див. переміща́ти.

Перестарілий — див. 1) застарілий; 2) старомо́дний.

Перестеріга́ти — див. остеріга́ти.

Перестере́ження — див. пересторо́га.

Перестеріга́ти — (про збіжжя, овочі тощо) переспіва́ти.

Перестиглий — переспілий. *Пор.* перестигати.

Пересторо́га — осторо́га, перестере́ження, застере́ження.

Перестражда́ти — перетерпіти.

Перестра́х — див. переля́к.

Перестрібувати — див. переплігувати.

Перестрива́ти — див. зустріча́ти.

Перестрелка — див. стрілянина.

Переступа́ти (закон) — див. пору́шувати.

Пересувний — див. рухо́мий.

Пересу́ди — див. погові́р.

Перетерпі́ти — див. перестражда́ти.

Перетина́ти — див. перерізувати.

Перето́чувати — див. перелива́ти.

Перетримува́ти — див. перерахо́вувати.

Переу́лок — див. прову́лок.

Перехитрува́ти, перехитри́ти — розм. перемудрува́ти (когб).

Перехід (місце переходу) — (на ріці) брі́д; (гірський) перева́л.

Перехóувати — (крадені речі) передер́жувати, перетримува́ти.

Перехопі́тися — див. переправля́тися.

Перехóплювати (когб) — (кинувшись за ким навперейми) пере́йма́ти.

Перехрестя — пере́хресток; (двох до́риґ) роздо́рїжжя, розто́ка.

1) заст, гно́битель, утиска́ч.

Переціджувати — *див.* перелива́ти.
Перечекати — пережда́ти; (*рідше*) перегоди́ти; *заст.* перечасува́ти.
Перечити — *див.* суперече́ти.
Перечитися — *див.* сперечати́ся.
Перешкода — зава́да; (*рідше*) перепона.
Перешкоди — *див.* утруднення.
Перешкоджати — заважати́; бути на зава́ді, сто́яти на зава́ді, заважати́.
Переярок — *див.* яро́к.
Перістий — *див.* 1) рябий; 2) смуга́стий.
Перішити — *див.* шмага́ти.
Пёрса (*мн.*) — *див.* грудь.
Персо́на — *див.* о́соба.
Пёрстень — *див.* каблу́чка.
Пёрти — *див.* 1) сну́ти II; 2) жерти́.
Пёртися — *див.* сну́ти II.
Перука́р — *див.* парикма́хер.¹
Пёрше, перш — спёршу; *розм.* поперед, попереду.
Пёрший — *див.* передній.
Пес — *див.* соба́ка.
Песеня́ — *див.* шеня́.
Пёсик — *див.* соба́чка.
Пёстити — пёстувати, голуби́ти; (*про любовні песто́ці*) милува́ти.
Пеститися — *див.* ла́ститися.
Пестли́вий — (*про слова то́що*) ласка́вий, голубли́вий, приголу́бливий.
Песто́ці — *див.* лю́боші.
Пестувати — *див.* песті́ти.
Песту́н — (*про пещену дитину*) *розм.* мазу́н; пестл. песту́нчик, мазу́нчик.
Песту́ха — мазу́ха. *Пор.* песту́н.
Пёсачий — *див.* соба́чий.
Пёський — *див.* соба́чий.
Пети́ця — *див.* про́сьба.
Петля́ — (*що її можна зашморгнути*) зашморг.
Пётрик — *див.* слима́к.
Печа́лити³ — *див.* смути́ти.
Печа́литися³ — *див.* сумува́ти.
Печа́ль² — *див.* сум.
Печа́льний⁵ — *див.* скорбо́тний.
Печа́льно⁵ — *див.* скорбо́тно.

Печа́ть — *див.* 1) відпеча́ток;⁴ 2) тавро́.
Печёра — *заст.* верте́п.
Печі́йка, печі́я — *див.* зга́га.
Пі́йка вуль́ж, ла́йл. — морда, мармі́за, рі́ло.
Пил — поро́х; (*що піднявся у повітря*) *розм.* ку́р'ява, ко́піт; *обл.* кура́; *рідк.* кушпелá.
Пилити — *див.* пороші́ти.
Пильний (*про людину в роботі*) — ре́вний, запопа́дливий; *підсил.* невто́мний, невиспу́щений; (*що сви́дчить про посилену увагу*) ува́жний; (*про догляд і под.*) неосла́бний. *Пор.* 1) насті́йний; 2) старáний.
Пильність — ре́вність, запопа́дливість; невто́мність, невиспу́щість; ува́жність; неосла́бність. *Пор.* пильний.
Пильно́ (*працювати*) — ре́вно, запопа́дливо, невто́мно, невиспу́ще; ува́жно; неосла́бно. *Пор.* пильний.
Пильнува́ти — (*про догляд за ким, за чим*) догляда́ти, гляди́ти; *розм.* рідк. пантрува́ти.
Пильня́ — *див.* тарта́к.
Пиндю́читися — *див.* пишати́ся.
Пиндю́чний — *див.* пишати́й.
Пиндю́чність — *див.* бундю́чність.
Пі́нявий — *див.* забарний.
Пі́рскати — *див.* хлю́пати.
Пі́рхати (*про тварин*) — при́хати; (*про корову, візцю*) чми́хати; (*про коней*) фо́ркати.
Писа́ка знев. — (*про того, хто пише насніх, поверхово і под.*) борзопісець;⁶ (*про бездарного, що має хворобливу пристрасть до писання*) графомáн.
Писáльний — *див.* письмо́вий.
Писанка — *див.* яйце́.
Писáти — (*на друкарській машинці*) друкува́ти.
Писе́мний — *див.* письмо́вий.
Писо́к — *див.* 1) морда; 2) рот.
Пису́лька *фам.* — циду́ль[ь]ка.
Письме́нний — гра́мотний;⁵ (*з високим рівнем освіти*) осві́чений.
Письме́нник — (*що працює на лі-*

П
 Р
 С

1) рн, голя́р; 2) заст, журба́, ту́га, сму́ток, гризо́та; 3) заст, жури́ти(ся), смути́ти(ся), скорбува́ти, засму́чувати; 4) р, відбі́ток. 5) заст; 6) р.

- тературній ниві, публіцист) літератор.
- Письменство** — див. література.
- Письмовий** — (переданий за допомогою письма) писемний (знак); (про папір, придатний для писання) писальний.
- Питання** — (на яке чекаємо відповіді) запитання; рідк. запит; (про щось складне для вирішення) проблема.
- Питати** — запитувати (кого), питатися (в кого).
- Питво** — див. напій.
- Піти** — (жадібно) вульз, дудлити, жлуктити, жлуктати, тнүти; (поволі всмоктуючи) тягті, цмүлити.
- Питимий** — див. рідний.
- Пиття** — див. напій.
- Пиха** — (порожній, пустий) гонор, чванство; (рідше) високодумство. Пор. чванливість.
- Пихатий** — (що високо несеться) зарозумілий, чванлівий, чванькуватий, бундючний; (рідше) високодумний; розм. пиндючний, гоноровитий, гонористий.
- Пихатість** — див. бундючність.
- Пихато** — див. згрота.
- Піхкати** — див. курити.
- Пишатися** (про поведінку пихатого, гордовитого) — чванитися, величатися, бундючитися, гордувати, гонорувати; розм. приндитися; (рідше) брішкати, пиндючитися. Пор. гордітися.
- Пішний** — (про одяг, палати тощо) розкішний; (про бенкет, свято і под.) бучний; розм. бундючний.
- Пишнобарвний** — див. барвистий.
- Пишномовний** — див. високомовний.
- Пищати** — див. вищати.
- Пищити** — піти; (потроху) запивати; (в образній мові розм. — зрідка) прихилитися до скляного бога.
- Півень** — обл. когүт; (кастрований) каплун.
- Півзхід** (для досягнення мети) — див. зхід.
- Півпарубок** — див. парубчак.
- Півсон** — див. сон.
- Півтємрява** — див. сүтинок.
- Підбивати** (кого на що) — див. підмовляти.
- Підбиватися** — див. підніматися.
- Підбивка** — див. підкладка.
- Підбирати** — див. підгинати.
- Підбиратися** — див. підкрататися.
- Підбити** — див. підстрілити.
- Підбитий** — див. підстрілений.
- Підбій, підбійка** — див. підкладка.
- Підбөр** — див. каблук.¹
- Підбурювати** — розм. під'юджувати, мутити, баламутити. Пор. підмовляти.
- Підбурювач, підбурник** — див. підмовник.
- Підвал**³ — (для господарських потреб) льох, погріб, склеп; (зрідка) підземелля; (для проживання) обл. заст. сутеріни.
- Підвалина, підвалини** — див. осно́ва.
- Підвертати** — див. підкоряти.
- Підвищення** — див. удоскона́лення.
- Підвищувати** — підносити (вище); (ціни тощо) піднімати, підіймати.
- Підвладний** — (у відношенні до начальства) підлеглий; (хто в соціальній залежності від кого) підневільний.
- Підвладність** — підлеглисть. Пор. підвладний.
- Підвода** — див. хура.²
- Підводити** — див. 1) обманювати; 2) піднімати.
- Підводитися** (з місця і под.) — див. вставати.
- Підгинати** — (ноги під себе) підгортати, підбирати; (лише докон.) підібгати.
- Підгірок** — див. пагорок.
- Підглядати** — (рідше) піддивлятися, підзірати; (з ворожим наміром) див. підстерігати.
- Підгөрля** — див. підгруддя.
- Підгортати** — див. 1) підгрібати; 2) (ноги) підгинати.
- Підгортатися** (до кого) — див. підлєщуватися.

1) рс, закаблук, обцас, зап'яток; 2) також: фура; 3) р.

Підгострювати — підточувати; (*ко-су мантачкою, бруском*) розм. підмантачувати.

Підгризати — *див.* під'їдати.

Підгрибати (*граблями*) — (*лопатою*) підгортати.

Підгруддя — (*рідше*) підгоруля, підшийок; (*у бика і под.*) волю.

Піддаватися — здаватися; (*гіркій долі, силі тощо*) скорятися.

Піддивлятися — *див.* підглядати.

Піддобрюватися — *див.* підлещуватися.

Підживитися — *див.* підкріпитися.

Підземелля — *див.* підв'ал.

Підзира́ти — *див.* підглядати.

Піді́бгати — *див.* підгинати.

Піді́ммати — *див.* піднімати.

Піді́матися — *див.* підніматися.

Піді́рваний — *див.* розла́днаний.

Під'ї́дати — підточувати; (*про шкідників — ще*) підгризати.

Підойма — *див.* ва́жіль.

Підка́зувати — (*про суфлера*) суфлювати.³

Підка́сувати — (*рукави, штани*) підка́чувати, підсу́кувати.

Підкида́ти — (*про віз, машину на вибоїстій дорозі*) розм. гу́цати; (*катовпом на руках кого*) кача́ти.

Підкладка (*одягу*) — підб'івка, підбійка, підбій.

Підко́р'яти — (*силою волі, моральними засобами* розм. — *зрідка*) підверта́ти (під себе), підхиля́ти (під себе).

Підко́р'ятися — *див.* 1) ко́р'ятися; 2) слуха́тися.

Підкрада́тися — кра́стися; підбира́тися.

Підкрі́питися — (*тільки закускою і под.* розм. — *рідше*) підживи́тися.

Підкрі́плювати, підкрі́пляти — (*свіжими силами*) підси́лювати; (*правильність погляду, своїх слів і под.*) підтверджува́ти; (*доказами*) підпира́ти; (*підписом*) стверджува́ти; (*рідше*) заст. покрі́плювати, покрі́пляти.

Підкробювати — *див.* підтинати.

Підку́пний — прода́жний; (*про продажну пресу в бурж. країнах — презирливо*)¹ репті́льний.

Підлабу́зник розм. — підлі́за, підлі́зень; (*рідше*) підлі́зник, підлі́пайло, підшива́йло; *фам.* підчі́хвіст.

Підлабу́зниця розм. — підлі́за, підлі́зниця; підлі́пайло, підшива́йло. *Пор.* підлабу́зник.

Підлабу́зництво — *див.* улещання.

Підлабу́знюватися розм. — (*про залицяння*) лабу́знитися; (*до ко́го*) *фам.* підсипа́тися; (*перед ким, рідше до ко́го*) запобіга́ти, упада́ти. *Пор.* підлещува́тися.

Підла́шуватися — *див.* підлещува́тися.

Підлі́ва — *див.* підлі́ва.

Підлі́глий — *див.* підв'адний.

Підлі́глисть — *див.* підв'адність.

Підлі́сливий — *див.* облєсливий.

Підлі́сник — облє́сник, лєстун.

Підлещува́тися — підла́шуватися; (*несхвально*) підлабу́знюватися; (*до жінок*) розм. підсипа́тися; (*про жінок — ще*) підгорта́тися; (*з корисливих мотивів*) піддобрюва́тися, приміля́тися; (*зневажливо*) підлі́зуватися.

Підлі́ва кул. — соус;² *рідк.* підлі́ва.

Підлі́за — *див.* 1) підлабу́зник; 2) підлабу́зниця.

Підлі́зень, підлі́зник — *див.* підлабу́зник.

Підлі́зниця — *див.* підлабу́зниця.

Підлі́зування — *див.* улещання.

Підлі́зуватися (*до ко́го*) — *див.* підлещува́тися.

Підлий — поганий; (*про очинок підсил. — ще*) підло́тний, паску́дний; (*що принижує людську гідність*) недостойний, негідний, (*про вдачу*) низький, ніций.

Підлі́пайло — *див.* 1) підлабу́зник; 2) підлабу́зниця.

Підлі́сть — підло́та, паску́дність, недостойність, негідність; нязькість, ніщість. *Пор.* підлий.

Підлі́ток — підрб́сток; (*про клопця*) обл. підпарубо́чий.

1) комуністична реторика; 2) фр, сос, полівка, підлі́вка; 3) рпр, суфлерува́ти.

Підло́га — поміст; (земляна) до-
лівка, діл.
Підло́га — *див.* підлість.
Підлотний — *див.* підлий.
Підманта́чувати — *див.* підгост-
рювати.
Підма́нювати — *див.* спокуша́ти.
Підмо́ва — *див.* намо́ва.
Підмовля́ти — (на що) підбива́ти;
(до злого) підбу́рювати; (проти
кого) під'юджувати. *Пор.* намов-
ляти.
Підмо́вник — баламу́т; (до злого)
підбу́рювач, підбу́рник.
Підмо́га — підпомо́га; (матеріаль-
на) запомо́га. *Пор.* допомо́га.
Підмо́стки — *див.* кін.
Підму́ривок, підму́рок — *див.* фун-
дамент.
Підневільний — *див.* підвладний.
Підніма́ти — *прям.* підійма́ти; (го-
лову, очі) підводи́ти, зводи́ти;
перен. підносити (настрій, про-
дуктивність праці тощо).
Підніма́тися — (вгору і под.) під-
ійма́тися, здійма́тися, підноси́-
тися; (про сонце, місяць — ще)
підбива́тися. *Пор.* 1) встава́ти;
2) повстава́ти.
Підно́с¹ (для перенесення страв,
посуду тощо) — та́ця.
Підно́сити (продуктивність пра-
ці) — *див.* збільшувати.
Підно́ситися — *див.* підніма́тися.
Підозрі́лий — *див.* непевний.
Підойма́ — ва́жіль.
Підпарубо́чий, -чого — *див.* паруб-
чак.
Підпі́лий — *див.* напідпїтку.
Підпира́ти — *див.* підкріплювати.
Підпис — (власноручний автора,
яко́сь визначної людини і под.)
авто́граф.
Підпі́льний — *див.* та́ємний.
Підплі́гувати — *див.* підстрібу-
вати.
Підпомо́га — *див.* підмо́га.
Підпора́дковуватися — *див.* слү-
хатися.
Підрива́ти (здоров'я) — *див.* 1) над-
рива́ти; 2) розла́днувати.
Підрива́тися (на тяжкій роботі) —
див. надса́джуватися.

Підривний *перен.* — (пов'язаний з
саботажем) сабота́жницький,
шкідницький.
Підри́зувати — *див.* підтина́ти.
Підро́блений — (про документ,
гроші і под.) фальшивий, фаль-
шований; (про продукти і под.)
фальсифікований. *Пор.* штучний.
Підроста́ти — *див.* рості́ти.
Підро́сток — *див.* підліток.
Підру́бувати — підтина́ти; (долиш-
ні гілки на дереві в образній
мові) розм. чухра́ти.
Підру́чний, -ного — *див.* помічник.
Підря́джа́ти — *див.* найма́ти.
Підсвинок — *див.* порося́.
Підсві́чник — *див.* сві́чник.
Підси́лювати — *див.* підкріплювати.
Підси́патися — *див.* підлабу́знюва-
тися.
Підсиха́ти — *див.* со́хнути.
Підсі́ння — *див.* га́нок.
Підска́кувати — *див.* підстрібу-
вати.
Підскі́к — *див.* стрибок.
Підслі́джувати (з ворожим намі-
ром) — підстеріга́ти; обл. сочї́ти.
Підсо́бля́ти — *див.* допомага́ти.
Підсо́бник — *див.* помі́чник.
Підспі́вувати — *див.* співа́ти.
Підста́ва — *див.* причи́на.
Підста́ркуватий — *див.* літній.
Підстеріга́ти — сочї́ти; ('рідше) чи-
га́ти, чатува́ти, засіда́ти (на ко-
го).
Підстрі́бувати — підплі́гувати,
підска́кувати.
Підстрі́лений, підстрі́лений — по-
ра́нений, підбі́тий. *Пор.* підстрі-
лити.
Підстрі́лити, підстрі́лити — (пта-
ха, зайця і под.) поранити; (лі-
так і под.) підбі́ти.
Підстру́гувати — *див.* застру́гу-
вати.
Підступа́ти — *див.* підходи́ти.
Підступи́ (мн.) — ка́верзи, інтри́ги.
Пор. хитро́щі.
Підступний — хитрий; (що вдава-
ною прихильністю приховує свої
лихі наміри) лука́вий, ехї́дний.
Підступність — хитрі́сть; лука́в-
ство.

1) р, та́ця, та́ця, таць.

Підсукувати — див. підкасувати.
 Підсумовувати — див. вирахувати.
 Підтверджувати — див. підкріплювати.
 Підтинати — (ножем) підрізувати; (ножицями) підкрювати; (надто коротко) розм. підчиріжувати. Пор. підрубувати.
 Підтоптаний — див. літній.
 Підтоптатися — див. постаріти.
 Підточувати — див. 1) під'їдати; 2) підгострувати.
 Підтримка — див. сприяння.
 Підтупцем — див. тупцем.
 Підупадати — див. 1) бідніти; 2) слабнути.
 Підупалий — див. ослаблий.
 Підупасти — див. 1) збідніти; 2) ослабнути.
 Підхиляти — див. підкоряти.
 Підхмелитися — див. упитися.
 Підходити (до кого) — (ближче) підступати, приступати.
 Підхобжий — (для практичного вжитку) придатний; (для здійснення задуму) відповідний; (про час — це) слухний.
 Підчиріжувати — див. підтинати.
 Підчхвіст — див. підлабузник.
 Підшивайло — див. 1) підлабузник; 2) підлабузниця.
 Підшийок — див. підгруддя.
 Підштовхувати — див. спонукати.
 Під'юджувати — див. підмовляти.
 Піїт, піїта — див. поет.
 Піймати — спіймати, зловити; (з лихим наміром) розм. запопастися.
 Піка — див. список.
 Піклуватися — дбати (про кого, про що); опікуватися (ким, чим).
 Пілót — див. льótчик.¹
 Піна — (на рідині) шум, шумовиння.
 Пінитися — (про киплячу воду, вино тощо) шумувати.
 Пірнати — див. поринати.
 Пірник — див. пряник.²
 Пірчити — див. бити.
 Пісєнник — співаник.
 Пісóк — (грубий) рíнь, гравій; спец. жорства.
 Пістряний — див. рябий.
 Піті — (скорою ходою — розм.)

почимчикувати; (повільним кроком — розм.) побрестити, потягт[и], поплєнтатися, почвалати; (насилу) поволоктіся; (невідомо куди — несхв.) повіятися.
 Пітніти (вкриватися потом) — потіти;⁴ перен. розм. упрівати, пріти.
 Пітьма — див. тємрява.
 Піч — (кімнатна — голландська) груба; (кімнатна з відкритими челюстями) камін;³ (менша) коминóк.
 Пішохóд — див. тротуár.⁵
 Плавкий — див. глáдкий.
 Плазувати прям. — див. повзті.
 Плай — див. стєжка.
 Плакати — (голосно) ридати; (протяжно, приголошуючи) голосіти, завóдити, тужити; (різко, неприємно) розм. ревіти; (рідше) рюмсати, рюмати; (тихо, здавленим плачем) хліпати; (про дитину — ще) пхикати.
 Плакатися (на кого, на що) — див. нарікати.
 Плаксі́й — розм. тонкослізка; рєва, рюмса, рюма.
 Плаксі́йка — розм. тонкослізка; рєва, рюмса, рюма.
 Плян — див. задум.
 Пласт (землі тощо) — див. верствá.
 Плата — (заробітна — скорочено) зарплата; (місячна службовців і под. — рідше) платня.
 Плахта — див. спідниця.
 Пляц — див. майдán.
 Плач — ридання; голосіння, тужіння; рюмса́ння; хліпання; пхикання. Пор. плакати.
 Плекати — див. леліяти.
 Племінний — див. порóдистий.
 Племінник — нєбіж; (син брата — обл.) братáнич; (син сестри — обл.) сестрінець.
 Племінниця — нєбóга; (дочка брата — обл.) братáниця; (дочка сестри — обл.) сестріниця.
 Плєнтатися — див. тягті́ся.
 Плеск, плєскіт — (про дію) плєскáння, хлүпання, плүскáння; підсил. плєскотіння, плєскотáння, хлүпотіння, плүскотіння.

1) рс, летун, літун; 2) рс; 3) фр; 4) р; 5) фр.

Плеска́ти (про воду, по воді і под.) — хлюпати, плюскати; підсил. плескотіти, плескотати, хлюпотіти, плюскотіти; перен. див. 1) базікати; 2) наговорювати.

Плеска́тися — (про воду) хлюпатися, плюскатися; (у воді, розм. — ще) хлюпостатися, бовтатися.

Плескотання, плескотіння — див. плеск.

Плескотіти, плескотати — див. плеска́ти.

Плесті́ — (рукавиці, панчохи) в'язати; перен. див. базікати.

Плесті́ся — див. тягті́ся.

Плету́н — див. обмóвник.

Плечі́ — розм. в'язи; обл. ģorġóші.

Плиг — див. стрибóк.

Плига́ти — див. стриба́ти.

Плигу́н — див. стрибун.

Плигу́нка, плигу́ха — див. стрибу́нка.

Плин — див. течія.

Плисті́, пливті́ — (перен. — про думи, хмари і под.) лінути.

Плівка — (на молоці, киселі і под.) кожущóк. Пор. шку́рка.

Плід перен. — див. вїтвїр.

Плідний — плодóчий; (про рослину, дерево) родóчий; розм. плідливий.

Плідність — див. родóчість.

Плісень — пліснява, цвїль.

Пліснявий — запліснявілий; див. ще цвїлій.

Пліснявіти — (вкриватися цвїллю) цвїсті.

Пліт I (про огорожу) — тин; (з лозини) ліса. Пор. огорóжа.

Пліт II (для сплаву дерева) — обл. дара́ба.

Плітка — плóтка, сплітка; (про пересуди — ще) поговір.

Плішівий — див. лісний.

Плоді́ — див. фру́кти.⁶

Плоді́тися — розмножуватися; (про розмноження риб, тварин) воді́тися.

Плодонóсний¹ — див. урожа́йний.

Плодóчий — див. плідний.

Плодóчість — див. родóчість.

Плотар — (зайнятий сплавом де-рева) сплавник.

Плохий — див. ла́гідний.

Площа (в місті) — див. майдан.

Плугатáр — див. орач.

Плутня́² — див. шахра́йство.

Плүтоші́³ — див. шахра́йство.

Плутя́га⁴ — див. обманщик.⁵

Плюга́вець — див. погáнець.

Плюга́вий (з вигляду) — див. міршавий.

Плюга́вка — див. погáнка.

Плюга́вство — див. погань.

Плюндрува́ння — див. руйнува́ння.

Плюндрува́ти — пустóшити, спустóшувати.

Плюскання — див. плеск.

Плюскати — див. плеска́ти.

Плюскатися — див. плеска́тися.

Плюскотіння — див. плеск.

Плюскотіти — див. плеска́ти.

Плюхнути — див. сїда́ти.

Пля́ма (чорнильна) ляпка.

Пля́мка — див. ця́тка.

Пля́мкати — див. жва́кати.

Плямува́ти, пляміти — див. ганьбіти.

Пльóтка — див. плітка.

Побабіти — див. помóрщитися.

Побагровіти — див. почервоніти.

Побала́кати — див. поговоріти.

Побáчення — див. зу́стріч.

Побáчити — розм. угля́дити, уздріти; рїдк. зóчити.

Поберéжник — див. лісник.

Побива́тися — див. 1) старáтися; 2) турбува́тися.

Побїжний — див. поверхóвий.

Побїлїлий — див. зблїдлий.

Побїліти — збїліти; (підсилено — з жаху тощо) сполотніти, пополотніти.

Побїля — див. біля.

Побїч — див. по́руч.

Побла́жливий — (без надмірної вимогливості до других) вибáчливий.

Поблизу́ — див. недалéко.

Поблизький — (щодо положення) блїжчий; (про місцевість) сусїдний. Пор. сумїжний.

Поблїдлий — див. зблїдлий.

Поблїднути — див. зблїднути.

1) р, плідний, родовїтий, родóчий; 2) заст, шалапóтня, крутїйство, махля́рство; 3) заст, вїкрутні; 4) заст, крутїи; шахра́й, махля́р; хитру́га; 5) рс, облудник, облудрувач; 6) з лат.

Поборник — див. захисник.
Побороти — (фізичною силою) подужати; (взяти верх)¹ перемогти, подолати.
Побювання — див. турбота.
Побюватися — (в передчутті небезпеки, нещастя) обл. потерпати.
Побратися (про одруження) — див. одружитися.
Побресті (про повільну ходу) — (образно) розм. подибати; (насилу) почвалати, поплентатися, поплестися, потягтися, потягті, поволоктися, потеліпатися.
Побріхувати — див. брехати.
Повабитися (на кого, на що) — див. поласуватися.
Повага — див. пошана.
Повагом — див. повільно.
Поважати — див. шанувати.
Поважний — (дуже істотний, важливий) серйозний; (про особу, що відзначається серйозністю, солідністю і под.) солідний, статічний; (сповнений величності) ва́жний,⁷ величний.
Повалити (куди юркою — розм.) — (образно) посунути; (енергійніше) розм. сипну́ти. Пор. сунути II.
Повалитися (на землю тощо) — див. упасти.
Поведенція — див. звичай.
Повелитель⁶ — див. володár.
Повелителька⁶ — див. володárка.
Повеління — див. веління.
Повертатися — (назад додому) вертатися.
Поверх (будинку) — етаж.⁵
Поверхня — (ріки, моря і под.) гладінь, гладь.²
Поверхівий перен. — неглибокий; (про знання і под. — ще) негрунтовний; побіжний (погляд).
Повеселити — див. порадувати.
Повзати — (про плазунів) плазувати; (про комах) лазити.
Повзті — плазувати; лізти. Пор. повзати.
Повивати — див. обгортати.
Повиту́ха розм. — сповиту́ха; заст. ба́ба-сповиту́ха.

Повів (вітру) — повівання; (легкий) підих; (сильніший) подув; поез. вітровіння.
Повівати — (злегка) подихати; (сильніше) подувати.
Повід (для коней); (для рогатої худоби) налігач; (мисл. — для хортів) швóр[к]а, швóра; смик.
Повідомлення — сповіщення; офіц. донесення, рапорт. Пор. повідомляти.
Повідомляти — сповіщати; (про якінебудь відомості) доносити, доповідати; офіц. рапортувати.
Повідь — див. повінь.
Повільний — (про ходу) тихий; (рідше) розм. дльвий.
Повільність — див. ступневість.
Повільно — (про хід) тихою ходюю, тихо, помалу; (не поспішаючи) повóлі, повагом.
Повінчатися — див. одружитися.
Повінь — повідь, водопілля.
Повірений — див. уповноважений.
Повість — див. оповідання.
Повітка — див. сара́й.³
Повіятися (куди) — див. податися.
Повний — (чого) цілий (віз сіна і под.); (цілком пронятий чим — про абстрактні поняття) цілковитий, абсолютний (спокій і под.); (з вигляду) див. 1) огрядний; 2) повноліцій.
Повністю — див. цілком.
Повнність — див. огрядність.
Повноважений — див. уповноважений.
Повноваження — див. доручення.
Повновідий — див. круглоліцій.
Повнішати — див. гаднути.
Повноліцій — повний, повновідий.
Повнотá — див. огрядність.
Повнотілий — див. огрядний.
Поводитися (з ким) — обходитися (з ким), ставитися (до кого).
Повóзка⁴ — візок; (легкий, іноді з відкидним верхом — образно) халабу́да.
Повóлі — див. повільно.
Поволоктися — див. поплентатися.

1) рф, взяти гóру; 2) рс, гладина; 3) рпт; 4) рс, повіз; 5) рсф; 6) заст.; 7) р, важливий.

Поворобка — див. мотузка.

Поворóт¹ (дороги і под.) — заворо́т, закрут, залом; (ріки — ще) коліно; геогр. лука́.

Повстава́ти (проти ко́го) — підніма́тися, підійма́тися (проти ко́го, на ко́го), вставати́ (на ко́го).

Повста́ники — повстякі́, валянки.

Повста́р — див. шаповал.

Повсю́дно — див. усюди.

Повсякде́нний — див. щоденний.

Повсякча́с — див. за́вжди.

Повсякча́сний — постійний; (рідше) розм. за́всідній, за́вжде́нний, за́вждишній.

Повторя́ти — див. твердіти.

Повча́ти — див. напучувати.

Пов'язува́ти — див. сполучати.

Погáneць лайл. — плюга́вець. Пор. негі́дник.

Погáний — (без позитивних якостей) лихий; (протилежний хорошому)² злий, недобрий; (про справи і под.) розм. ке́пський. Пор. нега́рний.

Погáнити — опогáнювати, паску́дити; книжн. скверніти, оскверня́ти.

Погáнка лайл. — плюга́вка. Пор. негі́дниця.

Погáно — див. 1) недобре; 2) шкідливо.

Погáнь — паску́дство, плюга́вство.

Погаса́ти — див. гаснути.

Погаша́ти — див. сплáчувати.

Погіба́ти³ — див. загиба́ти.

Погібель⁴ — див. загібель.

Погі́дний — погі́дний, погі́бий, погі́дливий, погі́дливий; (про небо) безхма́рний.

Погла́дшати — див. потовстіти.

Погли́нати — пожирати́; (пря́м. — ще) проковтувати.

Погля́д (на справу) — див. 1) га́дка; 2) думка.

Погляда́ти — позирати́; (бистрим поглядом розм. — ще) зиркати; (образно) стріля́ти (очі́ма), (сердито) блі́мати, бли́скати (очі́ма).

Погля́нути — див. гля́нути.

Погна́тися — див. помча́тися.

Погові́р — пересу́ди (мн.); (про плітки) сла́ва.

Поговорі́ти (з ким) — порозмовля́ти; розм. побала́кати, погомоні́ти.

Пого́да — (гарна) го́дина. Пор. него́да.

Пого́джувати — див. сполуча́ти.

Пого́джуватися — див. зго́джуватися.

Пого́дитися — див. 1) поладна́ти; 2) помири́тися.

Пого́дний — див. погі́дний.

Пого́жий — (про вітер) хо́довий, попу́тний.⁵ Пор. погі́дний.

Поголо́ска — по́голос, чу́тка.

Погомоні́ти — див. поговори́ти.

Погоня́³ (за ким) — гоні́тва (за чим).

Пого́рдливий — див. прези́рливий.

Погорі́лище — див. пожа́рище.

Погри́б — льох.

Погро́жувати — грози́ти, грози́тися; (у відношенні до слабшого) нахваля́тися, похваля́тися.

Погро́за — гризба́, грозба́; на́хвалка. Пор. погро́жувати.

Погро́м⁶ — див. розбі́й.

Погро́мник⁶ — див. громи́ло.⁶

Погу́ба — див. згу́ба.

Погубі́ти — згубі́ти; (довести до загибелі) занасті́ти.

Погу́кувати — див. покри́кувати.

Погу́лянка, погуля́ння — див. гуля́ння.

Подава́тися (куди́) — див. вируша́ти.

Пода́рунок — див. да́рунок.

Пода́тися (куди́) — помандрува́ти; розм., несхв. потягті́, потягті́ся, повія́тися.

Подви́г⁴ — див. вчи́нок.

Подві́рний — див. дома́шний.

Подві́р'я — див. дві́р.

Поде́нки (в рідині) — див. гу́ща.

Поде́рти — див. порва́ти.

Поде́ртий — див. порваний.

Поде́ртися — подра́тися; порва́тися.

Поді́бати — поплента́тися, почвалі́ти. Пор. побресті́.

Поди́в — здивува́ння, дивува́ння;

1) рс, по́верт; 2) заст, до́брому; 3) також: наго́ня; 4) також: геро́йський вчи́нок; 5) заст; 6) р; 7) заст, (за)гі́нути, пропа́сти; 8) заст, загі́н, згу́ба, загі́ба.

розм. зчудування. Пор. дивувá-
тися.

Подиві́тися — див. гляну́ти.

Подих (вітру) — див. по́вів.

Подиха́ти (про вітер) — див. по-
віва́ти.

Поді́бний — (про випадок, явище)
аналогічний. Пор. схóжий.

Поді́бність — (зовнішня) схóжість;
(за змістом) аналогія.

Подія́ — (здебільшого несподіва-
на) випадок; (непорозуміння)
інцидент.

Подля́к — див. падлю́ка.

Подоба́є — див. випада́є.

Подоба́ти — див. скида́тися.

Подола́ти — (кого) здола́ти, пере-
могті; розм. поду́жати; (що)
переборóти (трудо́щі і под.).

Подоро́ж — поїздка: (із зміною
місць перебування) мандрівка;
обл. вандрівка.

Подоро́жник — див. тури́ст.

Подоро́жувати — їздити; (постійно
змінюючи місця) мандрува́ти;
обл. вандрува́ти.

Подра́ний — див. по́рваний.

Пдра́ти — див. порва́ти.

Пдра́тися — див. поде́ртися.

По́дріб — див. по́трух.

Подрóбця — (найменша) дрібні-
ця; книжн. дета́ль.

Подо́руга — див. това́ришка.

Подо́ругувати — див. дру́жити.

Подо́ружжя — див. чоло́вік.

Подо́ружитися — див. 1) здру́жити-
ся; 2) одру́житися.

По́дув (вітру) — див. по́вів.

Подува́ти (про вітер) — див. по-
віва́ти.

Подо́жжати (кого) — див. подо-
ла́ти.

Подо́жжати — див. поздорові́ти.

Поёт — заст. вірши́к, віршувáль-
ник; ірон. пі́т; пі́та.

Поєди́нок — двобій, дуе́ль;⁴ (перед
боєм) заст.¹ герць.

Поєди́нувати — (одно з другим —
про абстрактні поняття) сполу-
ча́ти.

Пожа́дливий — див. жа́дібний.

Пожа́дливість — див. жа́дібність.

Пожа́дливо — див. жа́дібно.

Пожалі́ти (кого, що) — пожа́лува-
ти; (з жалости, з милосердя)
згляну́тися (на ко́го, на що).

Пожалкува́ти I (за ким, за чим
і про що) — (з почуттям жалю)
пожа́лувати, пошкодува́ти (за
ким, за чим).

Пожалкува́ти II (чого́) — (з ску-
пощи́в) пожа́лувати, пошкоду-
ва́ти.

Пожа́лувати — див. пожалі́ти.

Пожáр — див. поже́жа.

Пожари́ще (місце пожежі) — зга-
рище, попели́ще, погорі́лище;
(рі́дше) пожа́ри́на; розм. димó-
ви́ще.

Поже́жа — пожа́р.

Пожива́ — див. їжа.

Поживни́й — живи́льний; (про їжу,
страву) си́тний.

Пожиле́ць — див. кварта́нт.

Пожира́ти — див. 1) же́рти; 2) по-
глина́ти.

Пожы́тки — розм. збі́жжя; по-
гордл. манáтки, манáття. Пор.
майнó.

Позакля́кнути — див. поледені́ти.

Позбу́тися (кого, чо́го) — див.
збу́тися.

Позва́ти² — див. покли́кати.

**По-зві́рячому, по-зві́рському, по-
зві́рськи** — див. жорсто́ко.

Поздорові́ти — поздорові́шати, по-
здорові́шати, зміцні́ти, поду́ж-
чати.

Поздоровле́ння — приві́т, віта́ння,
привіта́ння; заст. віншува́ння.
Пор. віта́ти.

Поздоровля́ти — див. віта́ти.

Поздоровни́й — віта́льний. Пор. ві-
та́ти.

Позива́йло, позива́ка — див. су-
тя́га.

Позива́тися (з ким) — див. суди́-
тися.

Позира́ти — див. погляда́ти.

Позирну́ти — див. гляну́ти.

Позити́вний — див. благо́твори́-
ний.³

Позірни́й — див. уя́вний.

Позлі́тка — див. шумі́ха.

Познача́ти — див. значі́ти.

1) улс; 2) заст; 3) заст, доброді́йний; 4) фр.

Позначка — (як орієнтаційний знак) зазначка; мітка; (в книжці, на документах і под.) відмітка, помітка; (на білизні і под.) мітка.

Поїздка — див. **пóдорож**.

Показний — (з зовнішнього вигляду) ставний, поставний; заст. статурний.

Показовий — див. **зразковий**.

Показувати — див. 1) виявляти; 2) зображати.

Показуватися — (про появу) з'являтися, появлятися.

Покапати — див. **спріскувати**.

Покара, **покарання** — див. **кара**.

Поквапитися (на ко́го, на що) — див. **поласуватися**.

Поква́пний — див. **квапливий**.

Поква́пно — див. **квапливо**.

Покивати — див. **погрожувати**.

Покидати — (пориваючи зв'язок тощо) кидати; (на деякий час або назавжди) залишати.

Покі́дьки — див. **набрід**.

Покі́й — див. **кімната**.

Покі́йна, **-ної** — див. **покі́йниця**.

Покі́йний, **-ного** — див. **покі́йник**.

Покі́йник — **покі́йний**, **небіжчик**.

Покі́йниця — **покі́йна**, **небіжниця**, **небіжка**.

Покі́нчити — див. **справитися**.

Покі́рливий — (смирної вдачі) **покі́рний**; (рідше) **смирінний**.¹

Покі́рливість — **покі́ра**; (рідше) **смиріння**.¹

Покі́рний — **сумі́рний**.

Покі́т — див. **схил**.

Покладатися (на ко́го, на що) — (з повним довіря́м) звіря́тися, здава́тися (на ко́го, на що). *Пор.* **надіятися**.

Покладки — див. **яйце́**.

Покла́дливий — див. **посту́пливий**.

Покла́жа — див. **ванта́ж**.

Покла́сти — див. **ві́рішити**.

Покли́к — див. **за́клик**.

Покли́кати — **позва́ти**;¹ (*голосно підзиваючи*)² **гукну́ти**.

Покли́катися (на ко́го, на що) — (*частіше*) **поси́датися**.

Покля́стися — (*дати присягу*) **присягті́ся**, **заприсягті́ся**.

Поколі́ння — (про членів одного роду) **наук**. **ге́нерація**.

Покора — див. **покі́рливість**.

Покори́тель¹ — див. **завойо́вник**.

Покора́ти — див. **підкоря́ти**.

Покоти́тися — див. **рину́ти**.

Покоха́ти — див. **полюби́ти**.

Покра́пати — див. **спріскувати**.

Покрива́ло — *поез.* **габа́**.

Покрива́ти — див. **укрива́ти**.⁴

Покрива́тися — див. **укрива́тися**.⁴

Покри́кувати — **погу́кувати**.

Покриття́ крав. — **верх**.

Покри́вець — див. **чохо́л**.

Покривля — (*жерстяна, з черепиці*) **дах**; (*про солом'яну* — *зрідка*) **стріха**.

Покри́плювати, **покри́плю́ти** — див. **підкри́плювати**.

Покрови́тель³ — див. **засту́пник**.

Покру́чений — див. **зві́вистий**.

Поладна́ти (з *ким*) — (*дійти згоди*) **погоди́тися**, **порозу́митися**.

Поласува́тися, **поласува́ти** (на ко́го, на що) — **поласи́тися**, **пова́битися**, **пона́дитися**, **поква́питися**.

Полата́йко — див. **швець**.

По́ле — (*засіяне*) **ні́ва**; (*широке—це*) **лан**; (*про великі простори, непридатні під засів*) **степ**.

Поледа́тні — **позакля́кати**, **заду́бити**, **захолону́ти**; див. *ще* **закля́кнути**.

Полеті́ти — див. **помча́тися**.

Полива́ти — див. **зро́шувати**.

Поли́гач — див. **поплі́чник**.

Поли́нути — див. **помча́тися**.

Поли́нлий — (*про тканину*) **ві́тцвілий**.

Поли́скувати[ся] — див. **лиси́ти[ся]**.

Поли́тися — (*про сльози*) **хли́нути**. *Пор.* **рину́ти**.

Полі́жниця — див. **породі́лля**.

По́ліна — див. **дрва́**.

По́ліно — **дров'я́на**; (*рідше*) **руба́нець**.

Полі́пшення — див. **удоскона́лення**.

Полі́пшувати — див. **удоскона́лювати**.

Полі́пшуватися — **краща́ти**.

Полково́дець — див. **команді́р**.

1) заст.; 2) заст, підкликаючи, прикликаючи; 3) заст, опікун, патрон; 4) р.

Половий — *див.* жовтявий.
 Половик — *див.* шуліка.
 Половіти (*про збіжжя*) — *див.* жовтіти.
 Пологи — *див.* рбди.
 Пологий — *положистий, спади- стий; (рідше) збривистий.*
 Пологість — *див.* спадиість.
 Полого — *див.* спадиство.
 Положення⁷ — *див.* твердження.
 Положистість — *див.* спадиість.
 Положисто — *див.* спадиство.
 Полобльник — *див.* сапá.
 Полон — *розм.* невóля; *заст., поез.* бран.
 Полонений, -ного — *військовопо- лонений; заст.* полоненник, поло- няник; *фолк.* бранець.
 Полонина — *див.* 1) доли́на; 2) рівни́на; 3) пасовище.
 Полоніти *перен.* — *заполонювати.* *Пор.* чарувати.
 Полонка — *див.* ополонка.
 Полоняник — *див.* полоненій.
 Полонянка — *фолк.* бранка.
 Полотно — *див.* картина.
 Полóхати — (*птахів*) *полошати;* *див.* *ще* лякати.
 Полóхатися — *див.* лякати́ся.
 Полохливий — *див.* лякливий.
 Полохливість — *див.* лякливість.
 Полохливо — *див.* лякливо.
 Полошитися — *див.* бо́ятися.
 Полуботінки¹ — *див.* ту́флі.⁵
 Полуботки² — *див.* черевки.
 Полумисок⁶ — *див.* миска.
 Пóлчища³ — *див.* військo.
 Полюбіти — (*про закоханих*) по- кохати.
 Полюва́ння — (*як промисел*) мис- лівство.
 Полягті — *див.* уме́рти.
 Поля́на — га́лява, га́лявина; (*дов- га*) про́лісок; *обл.* прилука.
 Помагати — *див.* допомагати.
 Помагач — *див.* помічник.
 Помазок — квáчик, шіточка (*для змазування, мастіння*).
 Помáлу — *див.* повільно.
 Помандрувати — *див.* подáтися.
 Помелó — *див.* мітлá.
 Помéрла, -лої — *див.* небіжчиця.
 Помéрлий, -лого — *див.* небіжчик.

Помешкання — *житлó.* *Пор.* квар- тіра.
 Помійка — (*про неправильність у діях — це*) хі́ба; *розм.* по- хибка.
 Помилковий — хі́бний. *Пор.* не- правільний.
 Помилково — *див.* неправільно.
 Помі́лування — *див.* поща́да.
 Поми́ритися — (*з ким*) погóдитися; (*з ким*) примирі́тися.
 Помісел — думка; (*як намір*) гáдка.
 Помі́ж — *див.* се́ред.
 Помі́р — мор; (*на худобу*) по- шість; *заст.* упáдок.
 Помі́ркований — *див.* стріманий.
 Помі́рний — *див.* дешеві́й.
 Помі́ст — *див.* підлóга.
 Помі́сел — *див.* позначка.
 Помі́ч — *див.* допомóга.
 Помі́чати — примі́чати; (*пригляда- ючись уважно*) спостері́гати, за- ува́жувати; (*рідше*) доба́чати.
 Помі́чник — (*рідше*) помагáч; (*в роботі*) підру́чний, підсòбник.
 Помі́щик дорев. — пан; *заст., обл.* ді́дич.
 Помі́щик дорев. — пáні; *заст., обл.* ді́дичка.
 Помóвка — бала́чка. *Пор.* роз- мóва.
 Помóрщитися — змóрщитися; по- ба́бити. *Пор.* мóрщитися.
 Помчáтися, помчáти — понесі́тися; (*мов на крилах*) полеті́ти; *поез.* полінути; (*за ким*) погнáтися. *Пор.* мчати[ся].
 Пона́дитися — *див.* полáсува́тися.
 Поневі́льний — *див.* сйлуваній.
 Поневі́рний (ким) — по́пихáти (кó- го, ким), по́пихáтися (ким), ко- верзува́ти (над ким).
 Поневі́ряться — *див.* бідувáти.
 Поневóлювати — (*політично*) уя́рм- лювати; (*економічно*) за́каба- ля́ти.⁴
 Понесі́тися — *див.* помчáтися.
 Поні́мати⁸ (*про почуття, сон*) — *див.* охóплювати.
 Пону́рий — похму́рий; (*про люди- ну рідше*) похні́лий; (*з нахи- лом до самоти*) вовкува́тий.

1) рс, півчеревіки; 2) рс; 3) заст; 4) рса; 5) рн, 6) заст, півми- сок; 7) також: станóвище, стан, теза; 8) рс.

Понуро — похмуро; (з виразом смутку) вовкувато.
 Понятій^в — див. свідок.
 Поодинокий — див. окремий.
 Поодінці — див. порізно.
 Попасти (в ціль) — див. влучити.
 Попастися — див. 1) потрапити; 2) уклепатися.
 Попеліще — див. пожаріще.
 Попелястий — див. сірий.
 Поперёд, попереду — див. перше.
 Попихати (кого, ким), попихатися (ким) — див. поневіряти (ким).
 Попівство — див. духовенство.
 Пóпіл — (гарячий з жаринками) прісок.
 Поплентатися розм. — поплестіся, потягтіся, поволоктіся. Пор. побресті.
 Пóпліч — див. рядом.⁴
 Поплічник погордл. — прибічник; (про вірного прислужника осіб пануючої класу) полігач, посіпака; (рідше) сіпака.
 Пополотнілий — див. зблідлий.
 Пополотніти — див. збліднути.
 Поправляти — див. ремонтувати.
 Поправлятися — див. 1) (після хвороби) видужувати; 2) (про здоров'я) кращати.
 Попруга — див. 1) смуга; 2) по́ле I.
 Популярний — див. 1) відомий; 2) зрозумілий.
 Пóпуск, попускання, попуст — див. потурання.
 Попускати — див. потурати.
 Попутний¹ — див. погобжий.
 Порá — добá. Пор. час.
 Порáдувати — потішити, повеселити.
 Порáнений — див. підстрілений.
 Порáнити — див. підстрілити.
 Пóратися (коло ко́го, чо́го) — (задо́во) возітися² (з чим); розм. длубатися.
 Пóрваний — (про одяг, взуття) подёртий, подраний; див. ще дра́ний.
 Порváти — (папір, тканину тощо) подёрти, подрати; (на шматки) пошматувати.
 Порváтися — див. подёртисся.
 Порéпатися — див. потрїскатися.

Порів³, поривання — див. по́тяг.
 Поривáтися (до чо́го) — підсил. рвáтися; (наполегливо) тягáтися.
 Порівчастий⁷ — (про вітер) рвучкий, навáльний, буйний; (про хвилю, потік) бурхливий.
 Поринáти (в воду) — пірнати, впірнати; ниря́ти, зануря́тися; (в образній мові — лише докон.) гу́лькнути; обл. гу́льнути.
 Порівняно — див. стосунково.
 Поріддя лайл. — ко́дло. Пор. ві́родок.
 Порідні́тися — (стати родичем) породичáтися; (через одруження) посво́їтися.
 Порізнити — див. роз'єднати.
 Порізно — по óдному, поодінці.
 По-різно́му — див. різно.
 Порізняти — див. роз'єднувати.
 Порóдження перен. — див. ві́твір.
 Порóдистий — чистокрóвний; (про худобу — ще) племінний.
 Породичáтися — див. порідні́тися.
 Породілля — роділля; обл. поліжні́ця.
 Порожевіти — див. почервоніти.
 Порожнєча — див. порóжнява.
 Порóжній — (не заповнений) пу́стий.
 Порóжнява — порóжність; (перен. — здебільшого) порожнєча.
 Порозмовля́ти — див. поговорити.
 Порозумі́тися — див. поладнати.
 Порóк⁴ — див. ва́да.
 Поросну́ти (про ва́доц) — див. лі́нути.
 Порося́ — (дещо⁵ більше) підсви́нок.
 Поросня́тник — див. хлів.
 Пóрох — див. пил.
 Порохнó, порохня́ — див. трухля́вина.
 Порохня́вий — див. трухля́вий.
 Порохня́вити — див. трухля́вити.
 Порóчний⁶ — див. розпóтний.
 Порóша — див. сніг.
 Пороші́ти — (збивати пил) пилі́ти, курі́ти; обл. кушпéлити; (про сніг) див. сніжі́ти.
 Порошний — (укритий пилом)

1) заст, подорóжній, погóдний, ходовий; 2) р, морочітисся; 3) рс, рвія, запáл; 4) рс; 5) трóхи; 6) рс, з ва́дою, схиблений; 7) також: порівчаний; 8) заст.

пильний;¹ (від *куряви*) курний (шлях).
Порпатися — див. *копáтися*.
Пóркати — див. *брíзкати*.
Порт — див. *гáвань*.
Портсигáр — (рідше) цигáрниця; (про *коробку*) папірóсниця.²
Порт'єра — див. *завіса*.
Пóруч (кóго, чо́го і з ким, з чим) — по́ряд, по́біч (кóго, чо́го).
Пору́чка (сходів) — (при *дверях трамваїв, вагонів*) по́ручні; (в *ліжку, кріслі*) бильця.
Пору́шувати — (слово, *оби́жанку тощо*) ламáти; (закон — *це*) переступáти.
Пору́шуватися — див. *торкáтися*.
По́ряд — див. *по́руч*.
Поря́дкувати — див. *верховóдити*.
Поря́дний (про *людину*) — (в *моральному відношенні*) гáрний, хорóший;³ розм. *путя́чий*.
Поря́дно — див. *чимáло*.
Поря́док — див. 1) *лад*; 2) *чéрга*.
Поряту́нок — (в *небезпеці тощо*) ряту́нок. Пор. *допомóга*.
Пóсаг — див. *придане*.
Посáда — (відповідальна *урядова* — *звичайно*) *пост*.
Посатані́лий — див. *озвірі́лий*.
Посатані́ти — див. *розі́злитися*.
Пóсвідка — (з *відповідною інформациєю*) до́відка; (документ про *освіту і под.*) посвídчення; свідóцтво; (в *учбових⁴ закладах частіше*) атестáт.
Посвídчувати — див. *засвídчувати*.
Посво́їтися — див. *порідні́тися*.
Посвя́тний — див. *святкóвий*.
Поселéнець — (що *недавно поселився в даній місцевості*) *новопоселéнець, новоселéць*.
Поселéння — див. *селіще*.
Поселя́тися — див. *оселя́тися*.
Посерéд — див. *серéд*.
Посилáтися (на *кóго, на що*) — *покликáтися*; (рідше) *обл. здавáтися*.
Посíлений — див. *інтенсі́вний*.
Посíлення — *збíльшення; напру́ження*. Пор. *посíлювати*.
Посíлювати — (*намагання тощо*)

збíльшувати; (увагу) напру́жувати.
Посіпáти — див. *присипáти*.
Посідáтися — див. *потрíскатися*.
Посі́лля — див. *садíба*.
Посіпа́ка погордл. — див. *поплі́чник*.
Посланéць — *на́рочний*;⁵ (*дуже терміновий*) *гонéць*; *військ. вістóвий*.
Послáніє, послáння — див. *лист*.
Послédовник — див. *прихíльний*.
Пóслух — див. *слухні́ність*.
Послу́шний — (*частіше*) *слухні́ний*.
Посмі́ти — *насмíлитися, осмі́литися, нава́житися*.
Пóсмíх — див. 1) *насмíшка*; 2) *глум*.
Пособля́ти *розм.* — *підсобля́ти*. Пор. *допомáгати*.
Поспі́льство — див. *чернь*.⁶
Поспі́ти (*зробити що*) — див. *устíгнути*.
Пóспіх — *хапанíна, хапанíня*. Пор. *поспі́шати*.
Пóспіхом — див. *поспі́шно*.
Поспі́шати — *спі́шити*; (про *квалішого*) *квáпитися, хапáтися; заст. галі́тися*.
Поспі́шливий — (про *вдачу*) *квалі́вий*.
Поспі́шний — (про *кроки тощо*) *квалі́вий, сквалі́вий, поквáпний*.
Поспі́шність — *квалі́вість, сквалі́вість*.
Поспі́шно — *пóспіхом, квалі́во, сквалі́во, поквáпно; підсил. хапáючись, пóхапцем*. Пор. 1) *спі́шний*; 2) *поспі́шати*.
Пост — див. *посáда*.
Постáва — *будóва тіла; заст. стáтура*.
Поставáти — див. *виникáти*.
Поставні́й — див. *показні́й*.
Постáвність — див. *стáвність*.
Постáння — див. *ві́никнення*.
Постáнова — *ухвáла, рі́шення; (уряду — як закон) офі́ц. декрét; ука́з*.³
Постанові́ти — див. *ві́ршити*.
Постановля́ти — див. *ухвáлювати*.

1) *рс*, *запілений*; 2) *рсф*, *цигáрничка*; 3) *заст*; 4) *рс*, *нав-чáльних*; 5) *заст*; 6) *заст*, *простолю́д, (през) голо́та*.

Постаріти[ся] — *підсил.* постарішати, одряхліти; ¹ *розм.* підтоптається.

Постеля — *див.* постіль.

Постійний — *див.* 1) повсякчасний; 2) сталий.

Постійність — *див.* сталість.

Постійно — *див.* завжди.

Постіл — (*ликовий*) личак.

Постілка — (*на підлогу*) доріжка.

Постіль — постеля; (*постелене*) ліжко; *заст.* одр; *поез.* ложе.²

Постоялець — *див.* квартирант.

Побстрах — *див.* страхіття.

Поступливий — згідливий, неперечливий, поклядливий.

Поступовий — (*що відбувається без раптових змін*) ступнєвий.

Поступовість — *див.* ступнєвість.

Поступово — ступнєво. *Пор.* поступовий.

Посуд зб. — (*про речі домашнього вжитку*) начиння.

Посунути — *див.* повалити.

Посуха — засуха; *розм.* суш, сўша.

Посушливий, посушний — *див.* засушливий.

Потаємний — *див.* потайний.

Потай — потайно, потайки, потаємно, потайком; *заст.* потаєнці; *див. ще:* тайкомá.

Потайний — (*про конкретну річ*) потаємний; (*про абстрактні поняття*) таємний.

Потайник — *див.* тайник.

Потайно — *див.* потай.

Потвора — *див.* віродок.

Потворний — *див.* жахливий.

Потекті — *див.* ринути.

Потеліпатися — *див.* побресті.

Потемок — *див.* темрява.

Потерпати — побіюватися.

Потіличник — *див.* стусан.

Потілиця — карк; *розм.* гамалік.

Потихенько — *див.* стіха.

Потік — струмók; (*рідше*) ручáй; (*про дзюркотливий — це*) бурчák.

Потім — (*рідше*) потóму; (*через якийсь час*) опісля, далі; *обл.* відтáк.

Потіти⁴ — *див.* пітніти.

Потішити — *див.* порáдувати.

Потішний — *див.* смішний.

Потішний — *див.* веселун.

Потоваришувати — *див.* здружитися.

Потовстіти — потóвшати; (*про оградного*) поглядшати.

Потолоч — *див.* набрід.

Потомний — *див.* майбутній.

Потомок — нащáдок.

Потóму — *див.* потім.

Потопати — тонути.

Потóчний — (*рідше*) бижучий; (*про рік і под.*) цей.

Потрава — *див.* страва.

Потрапити — (*куди*) попáсти; (*в що*) попáстися; (*де*) опинитися.

Потрєба — (*доконечна*) необхідність.

Потрїбний — *див.* необхідний.

Потрїскатися — (*про шкіру*) порєпатися; *обл.* посідатися.

Потрошити — *див.* пáтрати.

Потрух — потрушок; *обл.* пóдріб; (*про більшу кількість — здебільшого у тварині*) потрухї, тельбухи.

Потрясати — *див.* вражати.

Потужний — *див.* могутній.

Потужність — *див.* 1) могутність; 2) сила I.

Потурання — попускáння, попуск, попуст. *Пор.* потурати.

Потурати — (*поблажливим ставленням до злого*) попускáти.

Потяг (до чого) — *підсил.* порів,⁵ поривання.

Потягати — *див.* курити.

Потягті перен. — *див.* 1) удáрити; 2) побресті; 3) украти.

Потягтиса — *див.* 1) піті; 2) плєнтатися.

Похáбний — *див.* непристóйний.

Похáпцем — *див.* 1) поспішно; 2) хапцєм.

Похвалїтися — *див.* погрóжувати.

Похватний — *див.* зручний.

Пóхибка — *див.* помилка.

Пóхил — *див.* 1) схил; 2) спад.

Пóхїлий — (*про місцевість*) спáдистий, полóгий, полóжистий.

1) заст; 2) заст, ліжко, піл, приміст; 3) рс; 4) р; 5) рс, рвія,

Похи́лість — *див.* 1) спад; 2) спа́-
дисті́сть.

Похи́ло — *див.* спа́дисто.

Похи́ляти — *див.* схи́ляти.

Похи́тну́тися — *див.* спі́ткну́тися.

Похи́тливий — хти́вий.

Похи́тливість — по́хить, хти́вість.

Похму́рий — *див.* 1) пону́рий;
2) похму́рний.

Похму́рний — (*про погоду, день
тощо*) похму́рий, хма́рний, хму́р-
ний, хму́рий.

Похму́рно — хма́рно, хму́рно.

Похму́ро — *див.* пону́ро.

Похню́тий — *див.* пону́рий.

Походи́ти⁴ — *див.* скида́тися.

Похоб́жий — *див.* схоб́жий.

Поці́лити — *див.* влу́чити.

Поцу́пити — *див.* укрáсти.

Поча́ток — (*в часі*) почі́н.

Почва́ляти — *див.* побрести́.

Почва́ра — *див.* чудови́сько.

Почерво́ніти — *прям.* побагрові́ти,
порожеві́ти; (*про небо, щоки і
под.*) вкрі́тися рум'я́нцями, за-
шари́тися.

Почимчи́кува́ти — *див.* пі́ти.

Почі́н — *див.* поча́ток.

Почина́ти — розпочина́ти; (*про по-
чаток процесу роботи*) става́ти
до робо́ти.

Почти́вий — *див.* шанóвний.

Поша́на — пова́га; шанóба, ша́на;
заст. пошані́вок.

Поше́сть — *мед.* епиде́мія.

Поши́рювати — *див.* розширя́ти.

Пошкодува́ти — *див.* 1) пожа́лку-
ва́ти I; 2) пожа́лкува́ти II.

Пошматува́ти — *див.* порва́ти.

Поштовх — *див.* спону́ка.

Поща́да (*для ворога*) — поми́лу-
вання (*для злочинця*).

Появля́тися — *див.* пока́зуватися.

Поя́с I (*для підперізування*) —
(*шкіряний чоловічий*) попру́га;¹
(*рідше*) пас; (*вужчий*) па́сок,
реміне́ць.

Поя́с II (*в будові людського ті-
ла*) — *див.* стан.

Поя́снення — (*до літ., наук. тво-
ру тощо*) коментáр, коментá-
рій.

Поя́сняти — пояснювати; (*давати*

коментар) коментува́ти. *Пор.*
роз'яснювати.

Пра́вда — (*в теоретичному розу-
мінні*) істина.

Правди́вий — *див.* справедли́вий.

Правдоподі́бний — *див.* імові́рний.

Правдоподі́бність — *див.* імові́р-
ність.

Пра́ведний — *див.* 1) справедли́-
вий; 2) цнотли́вий.

Пра́вий — *див.* 1) ли́цьовий; 2) пря-
мий.

Пра́вити (*державою*) — управля́-
ти; (*бути на чолі чого — ще*)
керува́ти.

Пра́вильність — *див.* слу́шність.

Пра́вильно — *див.* слу́шно.

Пра́вйця *заст., поез.* — десни́ця;²
пра́ва рука́.

Пра́вління — (*про установу*)
управлі́ння.

Пра́вник — *див.* юри́ст.

Правозна́вець — *див.* юри́ст.

Правопору́шник — *див.* злочі́нець.

Правотá — *див.* че́сність.

Правува́тися — *див.* суди́тися.

Пра́гнення — *див.* 1) жа́дба;
2) хоті́ння.

Пра́гнути — *див.* хоті́ти.

Пра́ліс — *див.* ліс.

Пра́пор — стяг, фла́г³ (*рідше*) зна-
ме́но; *заст.*⁹ коро́вга; *рідк.* коро-
го́в.

Прасува́ти — *див.* глáдити.

Прах⁵ — *див.* труп;

Працелю́бний — *див.* працюва́тий.

Працелю́бність — *див.* працюва́-
тість.

Праці́вник — труді́вник, трудя́щий.
Праці́вниця — труді́вниця, тру-
дя́ща.

Працюва́ти — (*на заводі,⁸ на ви-
робництві і под.*) розм.⁷ робі́ти.

Пра́ця — (*про літ., наук. продук-
цію*); робо́та⁸

Працюва́тий — працелю́бний, ро-
ботя́щий, трудя́щий, робо́тяга
(*розм.*); *підсил.* запопа́дливий,
запопа́дний.

Працюва́тість — працелю́бність;
підсил. запопа́дливість.

Прашува́ти — *див.* сапа́ти.

Прегáрний — *див.* прекра́сний.

1) також: ре́мінь для сі́дла; 2) р, де́сна; 3) рн; 4) з рс; 5) *заст.*; 6) рс, ви́робня; 7) улс; 8) робо́та (фі́зична); 9) улс, церк.

- Предківщина** — див. 1) давнина; 2) спадщина.
- Предковічний** — див. одвічний.
- Предмёт** — див. річ.
- Предобрий** — див. добрий.
- Представляти** (кого кому) — знайти (кого з ким).
- Представник** — делег'ят; (тільки про виборного — це) депутат.
- Презірливий** — зневажливий; підсил. погордливий.
- Презірство** — (про зневажливе ставлення) зневага (до кого, до чого); підсил. гордування (ким, чим).
- Прекрасний** — прегарний; підсил. чудовий.
- Преміювати** — див. нагороджувати.
- Премія** — див. винагорода.
- Преподобниця** — див. святениця.
- Пресловутий** — див. горезвісний.
- Прибрати** — див. причепурювати.
- Прибратися** — див. чепуритися.
- Прибічник** — див. поплічник.
- Приблуда** — див. заволка.
- Приблудний** — див. захожий.
- Приборкувати перен.** — (збунтованих) присмирят; (нерви, біль, тварин тощо) угамовувати, вгамувати.
- Прибрехувати** — див. брехати.
- Прибувати** — див. більшати.
- Прибутковий** — дохідний;² зисковий; ек. рентабельний.
- Прибуток** — (від промислового підприємства тощо) дохід;³ (рідше) зиск; (в торгівлі) заст. баріш.⁷
- Привабливий** — принадний, вабливий.
- Привабливість** — див. принадність.
- Приваблювати** — принаджувати, приманювати.
- Привал**⁴ — див. відпочінок.
- Привернути** (кого до себе) — прихилити; (етн. — чарами) приворожити.
- Привид** — (витвір уяви) примара, мара, маня; рідк. видиво.
- Привиджуватися** — увижатися; (рідше) убачатися, вбачатися;
- (про щось неприємне) розм. верзт'яся.
- Привід** — див. причина.
- Привілля** — див. свобода.
- Привільний** — див. вільний.
- Привіт** — (при зустрічі) вітання, привітання.
- Привітний** — (про погляд, усмішку) приязний.
- Привласнювати** — див. присвоювати.
- Приволоктися** — див. притягт'яся.
- Приворожити** — див. привернути.
- Приворожувати** — див. причаровувати.
- Привселюдно** — див. публічно.
- Привчати** (до чого) — (прищеплюючи звичку до роботи тощо) привичаювати.
- Прив'язувати** — (тварин до чого, хвартух тощо) розм. припинати.
- Прив'язувати** — див. прикручувати.
- Приглушений** — (про голос) здавлений, придушений.
- Пригнічений** — див. засмучений.
- Пригнічувати** — див. гнітити.
- Пригноблення** — див. гніт.
- Пригноблювати** — див. гнобити.
- Пригноблювач** — див. гнобитель.
- Прігода** — розм. приключка; (рідше) притичина.
- Пригодитися** (на що) — див. здатися.
- Прігожий** — див. гарний.
- Приголомшити** — див. спантеличити.
- Приголомшувати** — див. вражати.
- Приголубливий** — див. пестливий.
- Приголублюватися** — див. ластитися.
- Пригорнутися** — див. притулітися.
- Прігород**⁵ — (ближче міста) передмістя.
- Пригортати** — (до грудей, серця) туліти, притуляти.
- Пригортатися** (до кого) — див. горнутися.
- Прігорш**, **прігорш** — див. жменя.
- Приготовляти** — див. споряджати.
- Пригощати** — див. гостити.
- Приграничний**⁶ — див. прикордонний.

1), 2), 3) 4) рс; 5) заст; 6) заст, обл; 7) тат.

Пригрівати (про сонце) — підсил. припікати.

Придаватися (до чого) — здавати-ся, годитися.

Придávлювати — придúшувати.

Придане, -ного — заст. посаг.

Придátися (на що) — див. здátися.

Придátний (до чого, на що) — (про людину) здátний; (рідше) спосібний; (про річ) гóжий, годящий, догідний.

Придбавати — див. 1) наживати; 2) справляти.

Придбати — (про матеріальні блага)¹ набúти; (своєю старанністю) надбати; (різними способами) нажити.

Придúркуватий — див. недоумкуватий.

Придúшений — див. приглушений.

Придúшувати — див. придávлювати.

Приédнувати — прилучати; (кого до участі в роботі тощо) залучати.

Приédнуватися — прилучатися; (до гурту, до товариства) приставати.

Приёмний — (підсил. — про абстрактні поняття) солóдкий (спомин і под.).

Приёмність — підсил. насолóда, рóзкіш.

Приёмно — люблю.

Прижмúрювати — див. примрúжувати.

Призвичáювати — див. привчати.

Призвичáюватися — див. 1) звикати; 2) освóюватися (з чим).

Призвóдити — див. спонúкувати.

Призёмкуватий — див. присáдкуватий.

Призёмок розм. — (про дорослу людину низького росту) малюк; фам. куцáк, курдúпель. Пор. кáрлик.

Призóвник військ. — дорев. новобранець.

Прийдéшний — див. майбúтній.

Прийдéшність — див. майбúтність.

Прийма́к — див. виховáнець.

Приймáльня, -ні — прийóмна.² Пор. вiтáльня.

Приймати — див. частувати.

Приймáчка — див. виховáнка.

Прийшлий — див. майбúтній.

Прийóм³ — див. бенкет.

Прийóмна² — див. приймáльня.

Приказка — (дотепна, жартівлива) приповідка, примóвка; (здебільшого повчального змісту) прислів'я.

Прикадок — див. кадiбець.

Прикидáтися (ким) — див. удавати (з себе).

Прикінцевий — див. кінцевий.

Приклад — див. зразок.

Приключка — див. пригóда.

Приколоток — див. сніп.

Прикорóнний — пригранічний,¹ прирубiжний.²

Прикорень — див. стóвбур.

Прикорхну́ти — див. задрiмати.

Прикрáса — окрáса, оздóба.

Прикрáшати — оздóблювати, оздóбляти; (зеленню, квітам і под.) квітчати, уквітчувати, заквітчувати; поез. окрáшати; (рiзьбою дерев'яні вироби і под.) мерéжати.

Прикрый — див. неприёмний.⁴

Прикро — (з почуттям досади) досáдно.⁵

Прикрiсть — див. неприёмність.

Прикрúчувати — (звинтом, гайкою) пригвiнчувати.

Прилад — (про різновид якогось апарата) пристрій; (про комплект) приладдя.

Прилégлий — прилягáючий, прилégний; (що знаходиться⁶ в безпосередньому сусiдствi) сумiжний.

Прилизуватися — див. причiсуватися.

Прилипати — приставати; див. ще липнути.

Прилу́ка — див. поляна.

Приловчiтися⁷ — див. умудрiтися.

Прилучати — див. приédнувати.

Прилучáтися — див. приédнуватися.

Прилюдний — див. публiчний.

Прилюдно — див. публiчно.

1) заст; 2) р; 3) рс, прийняття; 4) з почуттям прикрости; 5) заст, прикро; 6) рф, (що є в ...); 7) р, набити рúку, привчiтися.

Приляга́ти (бути суміжним) — див. межувати.
 Приляга́ючий — див. приле́глий.
 Примáнювати — див. привáблювати.
 Примáра — (про привид) марá, манá. Пор. ма́риво.
 Примика́ти¹— див. 1) межувати; 2) причиня́ти.
 Примика́ючий²— див. суміжний.
 Примиля́тися — див. підлещува́тися.
 Примирі́тися — див. помири́тися.
 Примі́рник — (друкованого видання) екземпляр;
 Примі́тливий — див. про́стий.
 Примі́тка — (під текстом сторінки) ви́носка.⁴
 Приміча́ти — див. поміча́ти.
 Примножа́тися³— див. більшати.
 При́мовка — див. при́казка.
 При́морозок — (частіше мн.) при́морозки; (рідше) недобі́т. Пор. за́морозки.
 Приму́жувати — прижму́рювати; (рідше) прищу́лювати.
 При́мус — (про дію) приму́шування, зму́шування, си́лування.
 Примусо́вий — див. си́луваний.
 Примусо́вість — див. си́луваність.
 Примусо́во — див. си́лувано.
 Приму́шений — див. си́луваний.
 Приму́шеність — див. си́луваність.
 Приму́шено — див. си́лувано.
 Приму́шувати — зму́шувати, си́лувати, невóлти, приневóлювати.
 При́мха — при́мхи (мн.), капри́з, ве́реди (мн.); рідк. (про безглузде бажання) дивáцтво; заст. забага́нка; химера.
 При́мхати — див. вередува́ти.
 Примхли́вий — див. вередли́вий.
 Прина́да — див. зва́ба.
 Прина́джувати — див. привáблювати.
 Прина́дний — привáбливий; (який манить до себе) замáнливий, знадлі́вий.
 Прина́дність — привáбливість; замáнливість. Пор. прина́дний.
 При́нда — див. чванько́.
 При́ндитися — див. пишáтися.

Приневóлювати — див. приму́шувати.
 При́нїження — див. упоко́рення.
 При́нука — див. си́лування.
 Приодяга́ти — див. причепу́рювати.
 Припада́ти — див. уквива́тися.⁴
 Припинáти — див. прив'язува́ти.
 Припини́ти (що) — (на деякий час) перерва́ти.
 При́пня́тися — (про розмову і под.) урива́тися; (про рух і под.) завмира́ти.
 При́пика́ти — див. 1) при́грива́ти; 2) шкварити.
 При́плента́тися — див. притягті́ся.
 При́плентач — див. заво́лка.
 При́плеті́ся — див. притягті́ся.
 При́плигува́ти — див. приска́кувати.
 При́повідка — при́мовка. Пор. при́казка.
 При́пущення — див. здо́гад.
 При́речений — (силою обставин) роко́ваний; (на загибель і под.) засу́джений.
 При́ріст — (населення і под.) збільшення.
 При́рода — див. су́ть.
 При́роста́ти — див. збільшувати́ся.
 Прирубі́жний⁴ — див. прикордо́нний.
 Приса́дкуватий — призе́мкуватий; (рідше) оса́дкуватий. Пор. креме́зний.
 Присво́ювати (собі) — привла́сноувати.
 При́сипати (що чим) — (злегка) при́трушувати, поси́пати.
 При́сикувати́ся (до когó) — в'язну́ти; (про причепу) сікати́ся, при́ставати́, чи́плятися; розм. доскі́пуватися.
 При́сілок — див. ху́тір.
 При́сінки — див. га́нок.
 При́ска́кувати — (стрибками) при́стрибувати, при́плигувати.
 При́скати — див. бри́зкати.
 При́слів'я — див. при́казка.
 При́служник — див. лаке́й.⁵
 При́смерки — смерк, при́смерк, су́тинки, су́тїнь, сутінок.
 При́смиря́ти (див. прибо́ркувати).
 При́сок — див. по́піл.

1) р, притика́ти, приткну́ти; 2) рс, приле́глий; 3) р, збільшувати́ся; 4) р; 5) рсф.

Приспіти — див. наставати.
 Приставати — див. 1) приєднуватися; 2) згбджуватися; 3) ліпнути.
 Пристановище — див. притулок.
 Пристань — див. гавань.
 Пристаркуватий — див. літній.
 Пристойний — (про людину) порядний; (що додержує звичаю) звичайний.
 Пристрасний — (про сильне бажання) жагучий; (проїнятий сильнішим почуттям) палкий.
 Пристрасно — жагуче; палко. Пор. пристрасний.
 Пристрібувати — див. прискікувати.
 Пристрій — див. прилад.
 Приступ — (гніву, туги тощо) напад; див. 1) на́ступ; 2) до́ступ.
 Приступати (до ко́го) — приступатися, доступати, доступатися (здебільшого докон.). Пор. розпочинати.
 Приступний (про форму викладу) — доступний.
 Присуд — див. вірок.
 Присуджувати — див. 1) засуджувати; 2) надавати.
 Присяга — (урочиста, клятвена) клятва.²
 Присягтися — див. клястися.
 Присягтіся — див. поклястися.
 Притаїтися — причаїтися; (рідше) прищулітися.
 Притаманний — див. властивий.
 Притаманність — див. властивість.
 Притарабанитися (куді) фам. — притарганитися; див. ще притягтіся.
 Притискати — підсил. придавлювати, придішувати.
 Притихати — див. затихати.
 Притичина — див. пригода.
 Притока — див. річка.
 Приторкати́ся — див. доторкати́ся.
 Притрушувати — див. приспати.
 Приту́га — див. скрута.
 Притулітися — прихилитися; (до кого — ще) пригорнутися; (знайти захисток) прихиститися.
 Притулок — пристановище; (місце порятунку від чого) захисток.

Притуляти — див. пригортати.
 Притулятися — див. горнутися.
 Притхнутися — див. засмердітися.
 Притягтіся розм. — (прийти насилу) приволоктіся, приплестіся, причвалати; фам. приплента́тися, притарабанитися, притарганитися.
 Притьомом — див. прожогом.
 Прихати — див. пірхати.
 Прихиліти (кого до себе) — повернути.
 Прихилітися (до ко́го) — див. притулітися.
 Прихиліти — див. причиняти.
 Прихильний — (про ставлення до кого) доброзичливий; (рідше) приязний.
 Прихильник — (ідеологічний) послідовник.
 Прихильність — доброзичливість; приязнь. Пор. прихильний.
 Прихиститися — див. притулітися.
 Приховувати — див. таїти.
 Прихожа,³-жої³ — див. передпокій.
 Причаїтися — див. притаїтися.
 Причаровувати — приворожувати; див. ще чарувати.
 Причвалати — див. притягтіся.
 Причєпа — розм. пеня.
 Причепурювати — (гарно вбирати) приодягати, приборати; обл. кукбити.
 Причепурюватися — див. убиратися.
 Причин — (вигадана як мотив для зловмисної дії) привід; (в логічному розумінні) підстава.
 Причинний — див. божевільний.
 Причиняти (двері тощо) — (рідше) примикати;⁴ (нещільно) прихилити.
 Причіпка — зачіпка.
 Причісуватися — зачісуватися; (про гладку зачіску) розм. прилізуватися.
 Пришелєпуватий — див. недоумкуватий.
 Причєпа — див. щєпа.
 Прищулітися — див. притаїтися.
 Прищулювати — див. примружувати.
 Приязний — дружелюбний.⁵

1) рс, обітна; 2) рс, клятьба, (за)присягання; 3) заст; 4) р, при- тикати, приткнуті; 5) заст.

ПАС

Приязнь — дружба.
 Приятелювати — *див.* дружити.
 Приятельський — *див.* дружній.
 Приятель — *див.* товариш.
 Приятелька — *див.* товаришка.
 Прірва — *див.* пров'ялля.
 Пріти — *див.* 1) пітніти; 2) гніти.
 Пробачати — вибачати; (*не поставити на карб більшу провину*) прошати; *розм.* дарувати.
 Пробачення — вибачення; прощєння. *Пор.* пробачати.
 Пробелькотати — *див.* промурмотати.
 Пробивати — *див.* проколювати.
 Пробиватися — *див.* 1) пробира́тися; 2) прорива́тися.
 Пробирати¹ — *див.* картати.
 Пробиратися (куди) — пробива́тися; (*насилу проходити*) продира́тися; (*крізь юрбу*) протівплюватися; протіскуватися, пропахатися; (*потайки*) прокрада́тися.
 Пробіти — (*сильним ударом стіну тощо*) проваліти, просадіти; (*чим гострим — списом, вилами і под.*) проколоти, (*стрілою, кулею*) *перен.* прошіти.
 Пробій — *див.* пробііна.
 Пробіччик — *див.* шило.
 Пробка¹ — *див.* затичка.
 Проблема — *див.* пита́ння.
 Пробііна — (*у стіні тощо*) пробіі, пролом, вілом; бреш.²
 Пробормотати, пробормотіти — *див.* промурмотати.
 Пробратися — *див.* пронікнути.
 Пробубоніти — *див.* промурмотати.
 Пробудження — (*про стан*) пробкид. *Пор.* пробудітися.
 Пробуджуватися — *див.* будітися.
 Пробудітися — прокинутися; (*тільки від сну*) просну́тися; (*після міцного сну*) *розм.* пробуркатися, прочну́тися.
 Пробулькотіти — *див.* промурмотати.
 Пробуркатися — *див.* пробудітися.
 Пробурмотати, пробурмотіти — *див.* промурмотати.
 Провал⁵ — *див.* неуспіх.
 Проваліти — *див.* пробіти.

Пров'ялля — (*глибокий яр*) прірва; *підсил.* безодня.
 Пров'ялювати — *див.* розбивати.
 Провідець — *див.* ясновідець.
 Провіна — (*рідше*) вина; (*про порушення правила поводження*) проступок;³ (*яка карається законом*) злочин; (*про негожий легкий вчинок*) *перен.*, *розм.* гріх, прогріх, прогрішення.
 Провинітися — завинити; (*вчинити проступок*) проступітися;³ *перен.* *розм.* прогрішітися; *жарт.* прошпетітися.
 Провінний — *див.* вінний.
 Провінник — *див.* винуватець.
 Провіянт — *див.* харчі.
 Провід — *див.* керівніцтво.
 Провідний — *див.* керівний.
 Провідувати — *див.* відвідувати.
 Провізія — *див.* харчі.
 Провісник — *див.* віщун.
 Провішати — (*бути ознакою*) передвішати, віщувати; *заст.* вішати. *Пор.* пропрокувати.
 Проводір — *див.* вождь.³
 Провірний — моторний; (*бистрий розумом*) меткий; (*з практичним хистом*) промітний.
 Провулок — переулок, заулок.
 Прогайнувати — *див.* промарноградити.
 Проглядати — *див.* вирисовуватися.
 Проговоріти — *див.* промовити.
 Проговорітися — (*зайвим словом*) промовитися; (*через неуважність при розмові додати, вставити зайве слово*) *розм.* прохопітися (*словом*).
 Прогріх, прогрішення — *див.* провіна.
 Прогрішітися — *див.* провинітися.
 Продавати — *див.* торгувати.
 Продажний — *див.* підкупний.
 Продиратися (куди) — *див.* пробиратися.
 Продовжуватися — *див.* тривати.
 Продовольство⁴ — *див.* харчі.
 Продукувати — *див.* виробляти.
 Продацент *ек.* — виробник.
 Проже́ра — *див.* ненаже́ра.
 Проже́рливий — *див.* ненасітний.

1) рс; 2) рсф; 3) заст; 4) рс, запас, припаси, пожива; 5) рс.

Прохогом — (якнайшвидше) стрім-голов, притьом, миттю; розм. махом.

Прознавати — див. розвідувати.

Прозорий — див. чистий.

Прозірливий — див. передбачливий.

Пройда розм. — (про спритника) пролаза; (про хитруна) проноза; (про шахраюватого) пройди-світ.

Проймати (про холод і под.) — (наскрізь) пронизувати.

Проймаючий — див. пронизливий.

Проказати — див. промовити.

Проквиляти — див. завивати.

Прокид — див. пробудження.

Прокидатися — див. будитися.

Прокінутися — див. пробудитися.

Проклипати — клясті.

Проклін — див. прокляття.

Проклятий лайл. — розм. клятий;

підсил. триклятий, проклятуший.

Прокляття лайл. — проклін.

Проклятуший — див. проклятий.

Прокбтувати — див. проглинати.

Проколоти — див. пробіти.

Проклювати — проштрикувати;

(списом, вилами і под.) про-

стромлювати, просаджувати;

пробивати; перен. прошивати.

Прокрадатися (куди) — див. про-биратися.

Пролаза — див. проноза.

Пролазити — (повзучи) пропов-зати.

Пролепетати — див. промурмотати.

Пролісок — див. яоліана.

Пролом — див. вілом.

Промарнотратити — прогайнува-

ти; розм. розтрійнякати; фам.

проціндрити; перен. проманта-

чити.

Промежи — див. проміж.

Променістий, променястий — (що сяє промінням) осяйний.

Променіти — див. сяяти.

Проміморити — див. промурмотати.

Промисловий — індустріальний.

Промисловість — (фабрично-за-водська)¹ індустрія.

Проміж (кого, чого) — між, межі, промежи (кого, чого і ким, чим).

Промітний — див. провбрний.

Проміття — див. заграва.

Промовець — оратор.

Промовистий — див. виразистий.

Промовисто — див. багатозначно.

Промовити — сказати; (рідше) проговорити; обл. проказати.

Промовитися — див. проговоритися.

Промотувати — див. розтрачувати.

Промурмотати, промурмотати

розм. — пробурмотати, пробурмот-

ити, пробормотати, пробормоти-

ти, проміморити, пробубоніти;

пролепетати, пробелькотати, про-

белькотіти. Пор. міморити.

Пронизливий, пронизуючий — (про

холод тощо) проймаючий, до-

шкульний; (про звук, вітер) різ-

кий.

Пронизувати — див. проймати.

Проникливий — (про погляд) гост-

рий; (про розум) тонкий.

Проникнути (куди) — пробратися.

Проноза — див. пройда.

Пронюхати (про що) — див. дові-

датися.

Пропадати — див. 1) загібати;

2) зникати.

Пропащити — див. лихоманка.

Пропихатися — див. протіскува-

тися.

Пропіяка — див. п'яниця.

Пропозвати — див. пролазити.

Пропбювати (від бур'яну) — ви-

пбювати; (густо посаджені рос-

лини) проріджувати, прори-

вати.

Прорів — див. вілом.

Проривати — див. 1) пропбювати;

2) щипати.

Прориватися — (кріз ворожі по-

зиції і под.) пробиватися.

Проріджувати — див. пропбю-

вати.

1) р, фабрично-виробнєва.

Просадити — див. пробіти.
Просвітлий — див. 1) світлий; 2) відрадний.
Просвіщати — див. учіти.
Пробсвий — див. сивуватий.
Просинатися — див. будітися.
Просипатися — див. будітися.
Просіти — прохати; (*упрошувати*) благати, молити,¹ умовляти; (*настирливо випрошувати*) розм. канючити; *обл. рідк.* лебедіти.
Просихати — просушуватися; (*про землю, свіжу фарбу тощо*) протряхати.
Прославлений — див. славний.
Прославляти (кого) — див. 1) вихвалити; 2) славити.
Проснітися — див. пробудітися.
Простигати — охолджуватися, холонуть; (*про страву тощо*) вистигати, стігнути; *обл.* прочахати.
Пробстий — (*щодо форми побудови*) нескладний; *підсил.* примітивний.
Простилати — див. стеліти.
Простира́ло — (*з грубого полотна*) рядно.
Простодушний — наївний.
Простолюд — див. чернь.⁴
Просторій — див. широкій.
Просторікання, просторікування — див. балаканіна.
Просторікати — розм. — просторікувати; (*про пишномовного базіку*) ірон. розглабльствувати; ¹*фам.* патякати; див. ще базікати.
Просторікуватий — див. багатомовний.
Прострбмлювати — див. прокоблювати.
Простувати (куди) — див. прямувати.
Проступітися² — див. провинитися.
Пробстүпок³ — див. провіна.
Простягати́ся (*займати простір*) — сягати, тягт́ся, тягнү́тися.
Простягну́тися — див. упасти.
Простягт́ся — див. розлягт́ся.
Просушуватися — див. просихати.
Просякати (чим) — насичуватися (чим), набиратися (чого).

Просьба — прохання; (*писана колективно до органів влади*) заст.⁵ петитія.
Протверезітися — протверезіти; розм. прохмелітися.
Протівитися — див. суперечити.
Протівний — див. 1) супротівний; 2) гідкий.
Протівник — див. супротівник.
Протівниця — див. супротівниця.
Протилежний — (*за місцем положення або напрямку*) супротівний; (*про берег ріки і под.—ще*) той; (*з логічного погляду*) суперечний (зізнання, інтереси тощо).
Протилежність — контраст.
Протирати — див. уторбувати.
Протиріччя⁶ — див. суперечність.
Протіскуватися — (*крізь юрбу*) пропихатися, протобплюватися.
Протікати — див. сочітися.
Протобплюватися — див. протіскуватися.
Протряхати — див. просихати.
Протяжний — (*про голос, крик і под.*) протяглий; *обл.* витяжний.
Протяжно — протягло; (*говорити — ще*) протягом, спроквбл́а.
Профан — див. неук.
Прохання — див. просьба.
Прохапці — див. хапцём.
Прохати — див. просіти.
Прохмелітися — див. протверезітися.
Проходити — див. минати.
Проходла — холодок.
Прохолонуть — див. вистигати I.
Прохопітися (словом) — див. проговорітися.
Процвітанн́я — див. рбзвиток.
Процві́тати — квітнути; (*бушо*) буяти.
Процент — заст.⁵ відсоток; (*образно про великий надлишок чогонебудь*) лїхв́а.
Процесуватися — див. судітися.
Проциндрити — див. промарнотратити.
Проциндрювати — див. розтрачувати.

1) заст.; 2) заст, провинуватітися (чим); 3) заст, переступ, переступок; 4) заст, (през) голбта; 5) улс; 6) р.

Прочаха́ти — *див.* пристига́ти.
 Проча́хнути — *див.* вистига́ти I.
 Прочина́тися — *див.* буди́тися.
 Прочиня́ти — *див.* відкрива́ти.
 Прочну́тися — *див.* пробуді́тися.
 Прочума́тися, прочу́нятися — *див.* опам'яга́тися.
 Прочу́ти — *див.* довіда́тися.
 Прочуха́нка *розм.* — прочуха́н;
 (*рідше*) на́гінка⁵ на́труска¹ *Пор.*
 хлос́та.
 Проша́к — *обл.* каню́ка. *Пор.* жеб-
 ра́к.
 Прошива́ти (*наскрізь*) — *див.* про-
 ко́лювати.
 Проши́ти — *див.* пробі́ти.
 Прошпéтитися — *див.* провини́тися.
 Проштрі́кувати — *див.* проко́лю-
 вати.
 Про́щення — *див.* розлу́ка.
 Проща́ти — *див.* пробача́ти.
 Проще́ння — *див.* пробаче́ння.
 Про́ява — *див.* дива́к.
 Про́яснюватися, про́яснітися —
див. випого́джуватися.
 Пруг — *див.* сму́га.
 Пру́диус — *див.* вуса́ч.
 Прудкі́й — швидкі́й, бістри́й; (*в*
руках — зрі́дка) *розм.* хуткі́й.
Пор. верткі́й.
 Прудкі́сть — *див.* швидкі́сть.
 Прудкі́ше — *див.* швидше́.
 Прудко́ — *див.* швидко́.
 Прудконо́гий — *див.* бистроно́гий.²
 Прут — хли́ст; різка; (*зрубши́й*)
 дубе́ць; (*з лози, їви тощо*) ло-
 зина; (*про сухий* — *це*) хворос-
 ті́на.
 Проти́вус — *див.* вуса́ч.
 Пруча́тися — *див.* 1) упира́тися;
 2) ша́рпатися.
 Прягті́ — *див.* жа́рити.³
 Пря́жити — *див.* сма́жити.
 Прямий — (*не кривий*) про́стий;
обл. прави́й. *Пор.* відве́ртий.
 Прямові́сний — *див.* стрі́мкий.
 Прямові́сність — *див.* стрі́мкість.
 Прямові́сно — *див.* стрі́мко.
 Прямоду́шний — щі́рний, щиро́сер-
 дий.
 Прямоду́шність — *див.* 1) відве́р-
 ті́сть; 2) щі́рність.
 Прямота́ — *див.* відве́рті́сть.

Прямува́ти (куди) — *розм.* просту-
 ва́ти; (*рідше*) пряму́юва́ти.
 Пря́мцем — *див.* навпроти́ць.
 Прямо́юва́ти — *див.* прямува́ти.
 Пря́ник⁴ — (*рідше*) пі́рник; (*медя-
 ний*) медя́ник, медя́ничо́к.
 Псува́ти — (*здоров'я*) збавля́ти.
 Пся́чий — *див.* соба́чий.
 Пташеня́ — пташа́; (*неоперене*)
розм. голопу́цьок; (*рідше*) пу́ць-
 вері́нок.
 Пу́бліка — (*в широкому розумі́н-
 ні*) грома́дськість; (*в театрі* —
звичайно) гляда́чі.
 Пу́блічний — (*влаштований для*
широких кіл грома́дської, та-
кож за участю грома́дської)
 прилю́дний (*виступ, захист ди-*
сертації і под.). *Пор.* грома́д-
 ський.
 Пу́блічно — прилю́дно; (*рідше*)
 привселю́дно.
 Пу́га — *див.* баті́г.
 Пу́жално — *див.* держа́к.
 Пуза́нчик (*про дитину*) — *див.* ка-
 рапу́з.
 Пуза́нь *фам.* — черева́нь. *Пор.* гла-
 ду́н.
 Пуза́тий *фам.* — черева́тий; *підсл.*
 товстопу́зий.
 Пузі́р⁵ (*на рідині*) — *див.* бу́лька.
 Пу́зо — *див.* живі́т.
 Пу́житися — *див.* бунді́ючтися.
 Пук — *див.* жмут.
 Пунцо́вий⁷ — *див.* черво́ний.
 Пу́п'янок — *див.* бру́нька.
 Пурга́⁶ — *див.* хуртові́на.
 Пу́рхнути (*полетіти*) *розм.* — фі́рк-
 нути. *Пор.* злеті́ти.
 Пуска́ти (*про лід*) — *див.* скреса́ти.
 Пусте́ля — пу́стий.
 Пу́стий — (*не заповнений*) порож-
 ний; *перен.* *див.* ма́рний.
 Пу́стінний — *див.* безлю́дний.
 Пу́стinya — *див.* пу́стеля.
 Пу́стка — (*про спу́стіле житло* —
це) пу́стище, пу́стовщи́на; (*про*
пуста́, запу́щене місце) пу-
 стя́р.
 Пустоме́ля — *див.* 1) балаку́н;
 2) балаку́ха.
 Пустомо́вний — *див.* безмісто́вний.
 Пустомо́лот — *див.* балаку́н.

1) рс, на́трус; 2) також: прудкі́й, вітроно́гий; 3) заст, сма́-
 жити; 4) рс; 5) заст, бу́льба, бу́льбашка; 6) рс, сибі́рська
 мете́лиця, завірю́ха; 7) рсф,, ясночерво́ний; 8) р, дога́на.

Пустомолотство — див. балака-
ніна.
Пустопоробній — див. беззмістов-
ний.
Пустотлівий — див. грайливий.
Пустощення — див. руйнування.
Пустошити — див. спустошувати.
Пустощі — (нешкідливі) витво-
рення; (злові) пакості; розм.
капості.
Пустувати — (про пустунів) ви-
творювати; (про капосника) пакос-
тити; розм. капосити; (рідше)
каверзувати.
Пустун — жирун, збиточник (обл.);
(великий) шибеник; (зловний)
розм. капосник.
Пустуха, пустунка — розм. капос-
ниця.
Пута — див. кайдани.
Путівець — див. дороба.
Путній розм. — путящий. Пор. до-
ладний.

Путь — див. шлях.
Пухтєлик — див. пампушка.
Пухкий — див. сипкий.
Пухкість — див. сипкість.
Пущверінок — див. пташеня.
Пущка — див. дрібка.
Пушкар — див. артилерист.
Пуща — див. ліс.
Пхатися — див. 1) товпїтися;
2) шкандибати.
Пхикання — див. плач.
Пхикати — див. хліпати.
П'яний — охмелілий, захмелілий;
(рідше) напїтий; вульж. налїган-
ний. Пор. напїпїтку.
П'янити — див. оп'яняти.
П'яніця — алькоголік (про того,
що все пропиває) розм. про-
пїяка.
П'яніти — див. хмелїти.
П'янкій — (що п'янить) п'янючий,
п'янливий, оп'яняючий.

Р

Раб — невільник.
Рабїня — раба, невільниця.
Рабство — див. кабала.³
Равлик — див. слимак.
Радикальний — див. докорінний.
Радїсний — див. утішний.
Радїсть — радощі (м.); (про по-
чуття вдоволення, віради)
утїха.
Радїти (з чо́го) — радуватися (ко-
му́, чо́му); (почувати втїху) ті-
шитися (ким, чим).
Радо — див. залюбки.
Радощі — див. радїсть.
Радувати — (робити кому втїху)
тішити.
Радуватися — див. радїти.
Радуга — див. райдуга.
Раз присл. — (про час — без
точного визначення) одного ра-
зу, якось.
Разбк (намїста) — див. нїзка.
Разом — укупї; (більшою або мен-
шою групою) гуртом.

Разуразний¹ — див. безперервний.
Райдуга — радуга; поез. веселка.
Район — див. участок.⁴
Ракло — див. босяк.
Ралєць — див. дарунок.
Рам'я — див. лахміття.
Ранг — див. чин.²
Ранєць — див. сума.⁵
Ранїше, ранїш — див. давнїше.
Ранїшний — (що буває ранком⁶
вранїшний, ранковий.
Ранній — див. передчасний.
Рапорт — див. повідомлення.
Рапортувати — див. повідомляти.
Раптовий — (про смерть) наглий;
розм. нагальний.
Раптово — див. несподївано.
Раптом — див. враз.
Раритетний — див. рідкісний.
Рата — див. розстробка.⁷
Ратай⁸ — див. орач.
Ратище — див. 1) держак; 2) спис.
Ратник⁹ — див. солдат.
Рать¹⁰ — див. військо.

1) заст; 2) заст, але церк; 3) рса, невобля; 4) рс, дїльниця;
5) заст, торбїн(к)а; 6) р, уранці; 7) р, відклад; 8) заст, плу-
гатар; 9) рс, резервовий вояк; 10) заст.

Рахманний — див. лагідний.
 Рахманно — див. лагідно.
 Рахування — див. лічба.
 Рахувати — див. лічити.
 Рачкувати — див. лазити.
 Рвати — див. 1) скувати; 2) щипати; 3) шарпати.
 Рватися — див. 1) пориватися; 2) шарпатися.
 Рвонутися — див. кинутися.
 Рвучкий — див. навальний.
 Реалізація — див. здійснення.
 Реалізувати — див. 1) здійснювати; 2) виконувати.
 Рева — див. 1) плаксі; 2) плаксіка.
 Ревіти — ревіт; (про рогату худобу) мукати; перен. див. плакати.
 Ревний (про працюючого) — див. запопадливий.
 Ревність — див. пильність.
 Рівно — див. пильно.
 Ревті — див. ревіти.
 Рєгіт — див. сміх.
 Реготати, реготатися — див. сміятися.
 Реготня — див. сміх.
 Реготун розм. — (рідше) сміхун, смішко; знев. зубоскал, скалозуб, скализуб.
 Реєстр — див. перелік.
 Реєструвати — див. відмічати.
 Резервіст — див. запасний.
 Результат⁸ — див. наслідок.
 Рейтузи¹ — див. штані.
 Рєкрут іст. — розм. некрут. Пор. новобранець.
 Ремінець — див. пояс.
 Ремінь — див. 1) черес; 2) шкіра.
 Ремонтувати — поправляти; див. ще лагодити.
 Ремствування — див. нарікання.
 Ремствувати — див. нарікати.
 Ренєгат — відщепенець; (зневажливіше) зрадник. Пор. відступник.
 Рєнтáбельний — див. прибутковий.
 Рєпатися — див. тріскатися.
 Рєпетувати — див. кричати.
 Рєптільний — див. підкупний.
 Рєтєльний — (у виконуванні обо-

в'язків) старанний; розм. справний (працівник).
 Рєтєльність — див. 1) дбайливість; 2) старанність.
 Рєтєльно — див. старанно.
 Рєтязь² — див. ланцюг.
 Рєфєрат — див. доповідь.
 Рєфєрєнт — див. доповідч.
 Рєфєрувати — див. доповідати.
 Рєцєнзія — (в короткій формі) відзив.
 Рєчєнєць — див. строк.²
 Рєшєто — (з меншими дірками в сітці) сіто.
 Рєшта — (суми) лішок; (життя) останок.
 Рєшткi (мн.) — залишки; (ворожої армії і под.) недобитки.
 Рибáлка — риболов;³ (рідше) рибар, рибак; (про того, хто ловить рибу вудкою) вудільник; (що ловить неводом — зрідка) нєвіднїк.
 Ридання — див. плач.
 Ридати — див. плакати.
 Ридан — див. карєта.
 Рило — див. мórда.
 Ринковий — див. базарний.
 Ринок (про площу для торгів) — базар; обл. торгівниця.
 Ринути — (про сльози) хлінути, потекти, покотітися; (про раптовий водяний потік) бурхнути, політися; (про дощ — ще) линути, сипнути. Пор. сунути II.
 Ринутися — див. сунути II.
 Рисак — (що ступає інохіддю) іноходець;⁶ обл. виноходець, винохід; див. ще румак.
 Рискáль — див. заступ.
 Ристю — обл. клўсом, клўса. Пор. тюпцєм.
 Рисувати — креслити; (фарбами) малювати.
 Рисунок — (фарбами) малюнок; (з натури — ще) зарисовка.⁶
 Рїтися — див. копатися.⁹
 Ритмічний — див. розмірений.
 Ритмічність — див. розміреність.
 Ритмічно — див. розмірено.
 Риф — див. скєля.
 Рїцар — див. вїтязь!

1) рн; 2), 3) заст; 4) заст, легкохіддю; 5) заст, легкоходець
 6) рс, зарисування; 7) заст, ліцар, козарлігга; 8) фр; 9) р, порпатися.

- Рів** — перекуп, перекоп; *див.* 1) канава;¹ 2) шанець.
- Рівний** — прямий, простиий; *див.* *ще* 1) гладкий; 2) однаковий.
- Рівнина** — (*в горах*) полонина.
- Рівнозначний** — *див.* тотожний.
- Рівнозначність** — *див.* тотожність.
- Рівномірний** — *див.* розмірений.
- Рівномірність** — *див.* розмірність.
- Рівномірно** — *див.* розмірено.
- Рівчак** — *див.* канава.¹
- Рівчачок** — *див.* жолобок.
- Ріг** — *див.* сурма.
- Рід** — родина; (*про походження*) *заст.* коліно; *погордл.* кодро. *Пор.* 1) рідня; 2) сорт.¹
- Рідкий** — (*не густий*) рідкуватий; (*про сходи озимини тощо*) обрідний, обрідкуватий. *Пор.* розкіданий.
- Рідкісний** (*що являється рідкістю*)² — рідкий; (*про книгу тощо*) раритетний; (*єдиний у своєму роді*) унікальний.
- Рідкуватий** — *див.* рідкий.
- Рідний** — свій, родимий³ (*край*); (*про матір*) *заст.* питімий.
- Рідня** — рід, родичі; *обл.* крєвні. *Пор.* родіна.
- Ріжок** — *див.* горн.⁴
- Різанина** — *див.* бійка.
- Різати** — (*тканину і под., також перем.—це*) країти; (*хліб і под. на шматки*) батувати. *Пор.* 1) сікти; 2) убивати.
- Різачка** — *див.* дизентерія.
- Різка** — лозина; *див.* *ще* прут.
- Різкий** — (*про біль і под.*) гострий; (*про голос, вітер і под.*) провізливий.
- Різний** — всякий, всілякий. *Пор.* неоднаковий.
- Різниця** — відмінність; (*несхожість*) неоднаковість; (*в поглядах*) розбіжність.
- Різність** — *див.* відмінність.
- Різно** — по-різному, всяко, всіляко; (*що відрізняється чимнебудь*) неоднаково.
- Різнобарвний** — різноколірний; (*про тварин*) різномастий, різношерстий. *Пор.* рябий.
- Різноколірний** — *див.* багатобарвний.
- Різномастий** — *див.* різнобарвний.
- Різношерстий** — *див.* різнобарвний.
- Рільник** — *див.* хлібороб.
- Рільництво** — *див.* хліборобство.
- Рільничий** — *див.* хліборобський.
- Рінь** — *див.* гравій.
- Ріпник** — *див.* нафтовік.
- Ріска** — *див.* росінка.
- Рісочка** — *див.* росінка.
- Ріст** — *див.* розвиток.
- Річ** — предмет. *Пор.* справа.
- Річище** — русло; (*рідше*) луже; *перен. обл.* рідк. коріто.
- Річка** — (*бічна*) притока.
- Річний** — (*що буває раз на рік — рідше*) роковий; *заст.* рочістий.
- Рішати** — *див.* ухвалювати.
- Рішення** — *див.* ухвала.
- Рішучий** — твердий; (*про волю, характер і под.*) незламний, непохитний; (*про тон мови*) самопевнений.
- Ріша** — *див.* сушняк.
- Робіти** — чинити; (*створювати що*) творити; (*великі діла*) вершити.
- Робітися** — чинітися, діятися, творітися; (*про щось погане*) коїтися.
- Робітний** — (*рідше*) робочий. *Пор.* працівник.
- Робітня** — *див.* майстерня.
- Роблений** — *див.* 1) вимушений; 2) штучний; 3) удаваний.
- Робленість** — *див.* 1) штучність; 2) удаваність.
- Роблено** — *див.* удавано.
- Робота** — праця; (*про те, чим зайнятий хто*) заняття, діло. *Пор.* труд.
- Роботяга** — *див.* працюватий.
- Роботячий** — *див.* працюватий.
- Робочий** — *див.* 1) буденний; 2) робітний.
- Ровесник** — перевесник, одноліток.
- Ровесниця** — перевесниця, одноліток.
- Рогатина** — *див.* спис.
- Родак**⁵ — *див.* рідич.
- Роди** — полбоги; *обл.* злѳги.
- Родимий**³ (*край*) — *див.* рідний.

1) *заст.* фѳса; 2) рф, (*що є рідкістю*); 3) *заст.*; 4) рн; 5) пс; 6) *заст.* ліжка; 7) фр.

Родина — сім'я; рідня, сімейство;
розм. *рідк.* фамілія¹
Родінний — див. 1) сімейний;
2) спадковий.
Родитель¹ — див. батько.
Родителька² — див. мати.
Родич — рідня; обл.³ родак.
Родичі — див. рідня.
Роділля — див. породілля.
Родовий — див. спадковий.
Родючий — плідючий, плідний;
(*рідше*) родовитий. Пор. уро-
жайний.
Родючість — плідючість, плідність;
(*про землю*) урожайність.
Рожевий — див. червоний.
Рожевіти — див. червоніти[ся].
Розбавляти — див. розріджувати.
Розбазарювати — див. розтрачу-
вати.
Розбазікатися — див. розгутіри-
тися.
Розбалакатися — див. розговорі-
тися.
Розбесідуватися — див. розгуті-
ритися.
Розбещений — розпущений, розпус-
ний; див. *ще* розгнүзданий.
Розбещеність — розпущеність, роз-
пусність; див. *ще* розгнүзданість.
Розбивати — (вшент) розторошчува-
ти; (*сильним ударом стіну і под.*)
розвалювати; (*надаваючи*)⁴ про-
валювати.
Розбирати[ся] — див. 1) роздяга-
тися; 2) розрізняти.
Розбиття — див. розгром.⁵
Розбишак — див. розбійник.
Розбишацтво — розбійництво, роз-
бій; бандитизм; обл. харцізство;
див. *ще* грабіж.
Розбишацький — див. бандитський.
Розбіг — див. розгін.
Розбігтися — див. розбредітися.
Розбіжний — непогіджений; (*про*
погляд на щонебудь і под.)
спірний, суперечний.
Розбіжність — розходження, не-
згідність (*в поглядах, думках*
тощо); непогідженість, супереч-
ність, суперечливість.
Розбій — (*організованих хуліга-
нів*) погром.⁶

Розбійник — розбишак, погромник;⁷
обл. харціз; заст. оприйшок. Пор.
бандит.
Розбійництво — див. розбишацтво.
Розбійницький — див. бандитський.
Розбір — див. розгляд.
Розбірливий — див. вибагливий.
Розбірний — див. виразний.
Розбобтувати — див. розмішувати.
Розболітися — див. розхворітися.
Розбрат — розлад, розладдя, зв'я-
да, незгода, незлагода, чвари,
підсил. ворожнеча.
Розбрестися — розійтися; (*швид-
ше*) розбігтися, розсіпатися;
заст. розтектися.
Розбурханий — див. бурхливий.
Розбурхатися — див. розбушувати-
ся.
Розбухати — набрякати, брєзкну-
ти. Пор. бубнявіти.
Розбухлий — набряклий; (*про*
бруньки дерев) набубнявілий.
Пор. брєзклий.
Розбушуватися — розбурхатися,
розігратися; (*про хвилі тощо*)
збуритися, схвилюватися.
Розвага — обл. розривка; (*з ігра-
ми*) забава.
Розважати — (*дотепною розмовою*)
забавляти; (*веселощами*) розве-
селяти.
Розважатися — див. бавитися.
Розважливий — див. розсудливий.
Розважливість — див. розсудли-
вість.
Розважливо — див. розсудливо.
Розвал — розлад, розпад, руйну-
вання.
Розвалювати — руйнувати; (*тільки*
прям. — *щось складене, збудо-
ване і под.*) розкидати; обл. бұ-
рити; (*сильним ударом, натис-
ком і под.*) всаджувати.
Розвалюватися — див. 1) розпа-
датися; 2) валітися.
Розверджувати — див. роз'ятру-
вати.
Розвертатися — див. розгупатися.
Розвеселити — звеселити, веселити.
Розвивати — (*вітрила і под.*) роз-
пускати; (*щось скручене*) роз-
кручувати. Пор. розгортати.

1), 2) заст.; 3) пс.; 4) також: натискаючи; 5) р, пустощення, руїна; 6), 7) р.

Розвива́тися — розгорта́тися. *Пор. розпу́куватися.*

Розвидня́тися — *безос.* видніти, розвиднюватися, світа́ти, ді́ти; (*рідише*) сі́рйти; *розм.* благословля́тися на світ. *Пор. розсвіта́ти[ся].*

Розви́ток — розві́й, рі́ст, зроста́ння; (*буйний*) розкві́т, процвіта́ння.

Розви́вати — розвіюва́ти, розма́ювати; (*вітром зносити порох і под.*) розма́хувати; (*хмари*) розбива́ти, розганя́ти.

Розви́ватися — *див. ма́яти.*

Розві́дник, розві́дувач — *див. шпи́гун.*

Розві́дувати (про ко́го) — дові́дуватися, дізнава́тися, прознава́ти, розпитува́ти. *Пор. дові́дуватися.*

Розві́й — *див. розві́ток.*

Розві́р — *див. яр.*

Розві́ювати — *див. 1) розвіва́ти; 2) роздува́ти.*

Розво́дити — *див. 1) розмно́жувати; 2) розсува́ти; 3) розри́джувати.*

Розво́лікати — *див. розтя́гувати.*

Розв'я́зка — (*про завершення якоїсь складної справи, твору і под.*) кінце́ць, закінчення.

Розв'я́зний — невиму́шений; вільний; (*що виходить за межі звичливості*) безцеремо́нний.

Розв'язува́ти — (*щось заплутане*) розплу́тувати; (*тільки прям. — зашнуроване*) розшну́рбовувати; (*закутане*) розку́тувати; *див. ще розмо́тувати.*

Розв'язува́тися — розплу́туватися; розшну́рбовуватися, розку́туватися; (*про замотане*) розмо́туватися. *Пор. розв'язува́ти.*

Розга́дувати — (*даючи своє пояснення тощо*) витлумáчувати; (*тільки докон. — про сон, загадку і под.*) збагну́ти.

Розганя́ти — *див. розвіва́ти.*

Розгарді́йш — *див. безла́ддя.*

Розгаря́читися — *див. розохóбитися.*

Розгина́ти — *див. розпрямля́ти.*

Розгі́н — розбі́г. *Пор. розма́х.*

Розглаго́льствувати¹ — *див. просто́рікати.*

Розгла́днути — *див. розтовсті́ти.*

Розгля́д — розбі́р; *див. ще обмі́ркува́ння.*

Розгляда́тися — роздивля́тися; (*кругом² себе*) озира́тися.

Розгніва́ний — *див. гні́вний.*

Розгніва́тися — *див. розсе́рдитися.*

Розгну́зданий — розпу́щений, сваві́льний; розперезаний; *див. ще розбе́щений.*

Розгну́зданість — розпу́шеність, сваві́льність; *перен.* розперезаність; *див. ще розбе́щеність.*

Розговорі́тися — *розм.* розбала́катися, розгомо́нитися; *див. ще розгута́ритися.*

Розгоди́юватися — *див. виго́бджувати.*

Розго́йдувати — *див. розхі́тувати.*

Розго́лос — сла́ва.

Розголо́шувати — розславля́ти; (*зловтишно — в образній мові*) *перен.* розм. дзвони́ти, труби́ти, роздзвонува́ти, розтру́блювати.

Розгомо́нитися — *див. розговори́тися.*

Розго́нистий — *див. розма́шистий.³*

Розго́рнутий — *див. докла́дний.*

Розгорта́ти — (*книжку*) розкрива́ти. *Пор. розгри́бати.*

Розгорта́тися — *див. 1) розвива́тися; 2) ші́ритися.*

Розгоря́тися — розже́врити[ся], розпала́тися; (*прям. — про вугілля і под. — ще*) розлі́тися.

Розгри́бати — (*граблями сіно тощо*) розгрома́джувати; (*лопатою щось сипке, також жар у печі тощо*) розгорта́ти.

Розгро́м⁴ — розбиття́; вінищення, зніщення, знищування. *Пор. розгро́млювати.⁴*

Розгро́маджувати — *див. розгри́бати.*

Розгро́млювати⁴ — розбива́ти; (*зовсім — припиняти існування*) ви́нищувати, ни́щити.

Розгубі́тися — збенте́житися, зміша́тися, зам'я́тися, знякові́ти.

1) заст; 2) нар, навколо; 3) р, розмашний; 4) р.

Розгублений — збентежений, зніжковілий.

Розгубленість — збентеження, зніжковіння.

Розгублюватися — *див.* бентежитися.

Розгұл³ — *див.* сваволя.

Розгуборитися — *розм.* розбесідуватися; *фам.* розбазікатися.

Роздавати — (*подарунки і под.*) роздаровувати, наділяти.

Роздаватися — *див.* розступатися.

Роздávлювати — (*сплющуючи*) роздúшувати, розчávлювати, чавіти, розплóшувати; (*тільки ногою*) розтóптувати.

Роздарóувати — *див.* роздавати.

Роздзвóнювати — *див.* розголошувати.

Роздивля́тися — *див.* 1) розглядáтися; 2) оглядáтися.

Роздирáти — розривáти; (*про одяг, шкіру і под.* — *ще*) розпанáхувати; (*тільки докон.* — *здебільшого про дерево*) розчáхнути. *Пор.* розшáрпувати.

Рóзділ — частіна: (*книги*) главі.¹

Розділя́ти — *див.* роз'édнувати.

Розділя́тися — *див.* роз'édнуватися.

Роздму́хувати — *див.* роздувати.

Роздобу́ти — придбáти; (*на що*) розстарáтися; роздобу́тися, розжýтися.

Роздорі́жжя — розпóття, перехрестя, розтóка.

Роздрáжнювати — (*сильніше*) зліти, розсérджувати, розлютóувати, роз'ярáти; (*рідше*) *розм.* роздрóчувати.

Роздратóувати — *див.* драгувати.

Роздрóчувати — *див.* роздрáжнювати.

Роздувати — роздму́хувати; (*вітром* — *ще*) розвívати, розвіювати.

Роздúшувати — *див.* роздávлювати.

Роздягáти[ся] — розбирáти[ся]; (*пальто, куртку і под.* — *ще*) скидáти, знімáти.

Роз'édнувати — розділя́ти, розлучáти, розрізня́ти, порізня́ти; (*тільки пари*) розпарóувати.

Роз'édнуватися — розділя́тися, розлучáтися; (*тільки з ріднею*) *розм.* розрідня́тися.

Розжáлобити — розжáлити. *Пор.* звору́шувати.

Розжáлоблювати — *див.* звору́шувати.

Розжáляти — *див.* звору́шувати.

Розжáрений — розпéчений, розпáлений; розігрíтий. *Пор.* розжáрювати.

Розжáрювати — розпíkати, розпáлювати; (*нагрівати*) розігрíвати.

Розжéвритися — *див.* розгорáтися.

Розживáтися — *див.* багатіти.

Розжирíти² — *див.* розтовстіти.

Розжýтися — *див.* 1) роздобу́ти; 2) спромоѓтися.

Роззя́ва *розм.* — гáва, гáвря, зіва́ка; *вульг.* роззяпáка, розтелéпа, солопій.

Роззявля́ти — *див.* розтуля́ти.

Розігра́тися — *див.* розбушува́тися.

Розігрівáти — *див.* розжáрювати.

Розігрíтий — *див.* розжáрений.

Розізли́тися — розсérдитися; *підсил.* розлюгíтися; *розм.* посатáніти; *рідк.* осатáніти.

Розійті́ся — *див.* розбресті́ся.

Розітли́тися — *див.* розгоря́тися.

Розкáзувати — розповідáти; (*в епічному тоні*) оповідáти; *фолк.* бáяти (*байку*).

Розкаря́чити — *див.* розпростóрити.

Рóзквіт — процвітáння.

Розкіданий (*поселений на великому просторі*) — розсіяний.

Розкіданість — розсіянність. *Пор.* розкіданий.

Розкідáти — *див.* розвáлювати.

Розкíнутися — *див.* розляѓтися.

Рóзкіш — *див.* приéмність.

Розкішний — чудóвий; (*про вбрання і под.* — *ще*) пíшний, багáтий.

Розкішно — *див.* рýсно.

Рóзклад — *див.* 1) рóзпад; 2) розвáл.

Розкладáти — *див.* розмішувати.

Розкладáтися — *див.* розпадáтися.

Розкля́стися — *див.* розляѓтися.

Розклеюватися — (*про зліплене*) розліплюватися.

1) заст, церк; 2) р, розгáднути; 3) р, гульня́, гульба́, пия́тика.

- Розко́лина — *див.* щілина.
 Розко́лихувати — *див.* розхітувати.
 Розко́лбти — (*дерево і под.*) розчахну́ти.
 Розко́лбчувати — *див.* розмішувати.
 Розко́люватися — *див.* тріскати.
 Розко́рніятися — *див.* розроста́тися.
 Розко́бистий — *див.* лункий.
 Розко́чуватися — *див.* 1) відбива́тися; 2) лунати.
 Розко́шувати — *розм.* жирува́ти, жирува́тися; *ірон.* гараздувати; *заст.* благоденствувати.¹
 Розкрада́ти — кра́сти; (*в образній мові*) *розм.* розтяга́ти.
 Розкрада́ч — краді́й. *Пор.* злоді́й.
 Розкра́ювати — *див.* розрізувати.
 Розкрива́ти — (*двері, вікно*) розчиня́ти; (*ширше розм.—зрідка*) розчахну́ти. *Пор.* 1) розтуля́ти; 2) розгорта́ти.
 Розкрива́тися — *див.* розступа́тися.
 Розкру́чувати — *див.* розвива́ти.
 Розкуйовджува́ти — *розм.* розпату́вати (*волосся і под.*), розку́дувати, розку́дбчувати.
 Розку́тувати — *див.* розв'язувати.
 Розку́туватися — *див.* розв'язува́тися.
 Розку́щитися — *див.* розроста́тися.
 Розлад — *див.* розбрат.
 Розла́ддя — *див.* незго́да.
 Розла́джувати — *див.* розла́днувати.
 Розла́днаний — розла́джений; (*про інструмент, пляни і под.—це*) розстро́блений; (*про здоров'я*) розхітаний, підірваний.
 Розла́днувати — розла́джувати; (*інструмент, пляни і под.—це*) розстро́ювати; (*здоров'я, економіку і под.*) підрива́ти, розхітувати.
 Розлінува́тися — розліні́тися, розледа́шити, зледа́шити, зледачі́ти, розледачі́ти, розледа́щитися.
 Розліплюва́тися — *див.* розкле́юватися.
 Розло́гий — (*що займає велику площу*) простору́й, широкі́й, обшйрний.² *Пор.* крисла́тий.
 Розло́жистий — *див.* крисла́тий.
 Розлу́ка — розстава́ння, проща́ння.
 Розлу́плюватися — *див.* тріскати.
 Розлуча́ти — *див.* роз'єднувати.
 Розлуча́тися — розстава́тися, розхо́дитися.
 Розлю́тити — роз'яри́ти. *Пор.* розсе́рдити.
 Розлю́титися — роз'яри́тися, розпалі́тися (*гнівом*), озвірі́ти, осатані́ти, посатані́ти. *Пор.* розсе́рдитися.
 Розлюто́бувати — *див.* роздра́жнювати.
 Розлю́чений — розлюто́ваний, озвірі́лий, осатані́лий, посатані́лий.
 Розлю́чувати — *див.* гніви́ти.
 Розляга́тися (*про голос*) — *див.* лунати.
 Розлягті́ся (*на лаві*) — розки́нутися, розкла́стися, вівернутися, простяга́тися.
 Розма́х — злі́т (*творчої думки*).
 Розма́хувати (*про вітер*) — *див.* розвива́ти.
 Розма́шистий² — широкі́й (*помах крил і под.*); (*почерк*³ — *звичайно*) розбо́нистий.
 Розма́ювати — *див.* розвива́ти.
 Розмерза́тися — *див.* відтава́ти.
 Розме́рзлий — *див.* та́лий.
 Розмика́ти — *див.* розтуля́ти.
 Розмі́р — *див.* б́сяг.
 Розмі́рений — розмі́рний, рівномі́рний, ритмі́чний.
 Розмі́реність — розмі́рність, рівномі́рність, ритмі́чність.
 Розмі́рено — рівномі́рно, ритмі́чно.
 Розмі́рний — *див.* розмі́рений.
 Розмі́рність — *див.* розмі́реність.
 Розмі́рно — *див.* стосунко́во.
 Розмішувати — (*рідину*) розбо́втувати, розко́лбчувати.
 Розмі́щення — розташо́вування; *військ.* дисльока́ція.
 Розмішувати — розстава́ляти, розташо́вувати; (*про речі в певному порядку—це*) розклада́ти.
 Розмно́жувати — розплóджува́ти, розво́дити.
 Розмно́жуватися — *див.* плоди́тися.

1) заст, д́ббре жи́ти; 2) р, розмашні́й; 3) рс, письмо.

Розмóва — мóва, бéсiда; (*про всячину*) розм. балáчка; обл. гúтiрка, говiрка, гомiнка; *заст.* по-мóвка.

Розмóвляти (з ким) — говорiти; розм. балáкати, гомонiти; (*рiдше*) бесiдувати; обл. гúтiрити.

Розмóвник — *див.* спiвбéсiдник.

Розмóтувати — розплóтувати; (*нитки i под.* — *це*) розвивáти; обл. вiдсóтувати.

Розмóтуватися — *див.* розв'язува-тися.

Рознедóжати — *див.* розхворi-тися.

Рознiмáти — *див.* розтуляти.

Розóрений¹ — *див.* спустóшений.

Розóрення¹ — *див.* руйнувáння.

Розорiтель¹ — *див.* руiнник.

Розорáти¹ — *див.* руйнувáти.

Розохóтитися — запалáтися, розга-рячiтися.

Рóзпад — рóзвал, рóзклад; занé-пад. *Пор.* розпадáтися.

Розпадáтися — розвáлюватися; (*на складовi елементи*) розкладáти-ся; (*про явище послабленого стану в чомусь*) занепадáти.

Розпáдина — розкóлина. *Пор.* щi-лина.

Розпалáтися — *див.* розгорáтися.

Розпáлений — *див.* розжáрений.

Розпáлитися — *див.* розлютiтися.

Розпáлювати — *див.* розжáрю-вати.

Розпáлюватися — *див.* спалáху-вати.

Розпанáхувати — *див.* 1) розди-рáти; 2) розсiкáти.

Розпарóбувати — *див.* роз'édну-вати.

Розпáтлувати — *див.* розкуйóв-джувати.

Рóзпач — *див.* безнадiйність.

Розпáчливий — безнадiйний; (*про-йнятий вiдчаєм стан, погляд i под.*) одчайдúшний; (*рiдше*) вiдчайдúшний.

Розперéзаний — *див.* розгнúзда-ний.

Розперéзаність — *див.* розгнúзда-ність.

Розпéчений — *див.* розжáрений.

Розпiсуватися (*в загсi*)² — *див.* женiтися.

Розпiтувати — *див.* розвiдувати.

Розпихáти — розштóхувати; (*на-товп*) *заст.* розтрóчувати.

Розпiзнавáти — *див.* розрiзняти.

Розпiкáти — *див.* розжáрювати.

Розплатувáти — *див.* розсiкáти.

Розплáчуватися — *див.* сплáчувати.

Розплiвча[с]тий — *див.* невирáз-ний.

Розплiскувати — *див.* розхлóпу-вати.

Розплóджувати — *див.* розмнóжу-вати.

Розплóдитися — *див.* завестiся.

Розплóтувати — *див.* розмóтувати.

Розплiскувати — *див.* розхлóпу-вати.

Розплiщувати — *див.* 1) роздáв-лювати; 2) розтуляти.

Розповiдáти — розкáзувати; (*таєм-ницю*) розголóшувати.

Рóзповiдь — *див.* оповiдáння.

Розповнiти — *див.* розтовстiти.

Розповсюджувати — *див.* шiрити.

Розповсюджуватися — *див.* шiри-тися.

Розпóрювати — *див.* розсiкáти.

Розпочинáти — починáти, присту-пáти (до чóго).

Розправляти — *див.* розпрямляти.

Розправлятися — *див.* розрахóву-ватися.

Розпростóрити — (*крила i под.*) розпростóрти; (*ноги*) розстáвити; розм. розкарáчити.

Розпростóрювати — *див.* шiрити.

Розпрямляти — (*крила i под.*) роз-правляти, розпрóстувати; (*спи-ну*) розгинáти.

Розпýка — *див.* 1) вiдчай; 2) без-надiйність.

Розпýкувати — розпýкуватися, роз-пукáти[ся]; розпукáтися; (*про дерева* — *це*) розвивáтися.

Розпукáти — *див.* 1) розвивáти; 2) розрiджувати.

Розпукáтися — *див.* розпýкува-ти[ся].

Розпýсний — *див.* розбéщений.

Розпýсник — *див.* розпýтник.

Розпýсниця — *див.* розпýтниця.

1) *заст.*; 2) *див.* ст. ор. 67-ма.

Розп'усність — див. розбещеність.

Розп'уста — розбещеність; (*повний розклад чогось*) деморалізація.

Розп'утний — розп'усний, розгн'узданий, розбещений, пор'очний,¹ ненормальний.

Розп'утник — розп'усник; *диз. ще: ласол'юб.*

Розп'утниця — розп'усниця.

Розп'уття — див. роздоріжжя.

Розп'ущений — див. розбещений.

Розп'ущеність — див. розбещеність.

Розрада — див. втіха.

Розраховуватися (*з ким*) — розплачуватися; (*про борг*) розм. квитатися; (*рідше*) квитуватися; (*суворо наказувати*)² розправлятися.

Розривати — див. роздирати.

Розривка — див. розвага.

Розріджувати (*рідину*) — розпускати, розводити, розбавляти, розчиняти; (*тільки докон.*) рідк. розситити.

Розріднятися — див. роз'єднуватися.

Розрізняти — розпізнавати, розбирати.

Розрізувати — розкраювати, розтинати; *див. ще розсікати.*

Розробляти — див. опрацювати.

Розростатися — (*зілля*) розкорінятися, розкущитися (*докон.*); (*збіжжя*) вр'нутися.

Розряд — див. сорт.⁵

Розсвітнути — див. розсвітати[ся].

Р'освіт — див. світанок.

Розсвітати[ся] — безос. світати, розвиднятися; (*лише докон.*) розсвінути.

Розс'єрджений — див. гн'вний.

Розс'єрджувати — див. роздр'ажнювати.

Розс'єрдити — розгнівати, розізлийти; (*сильніше*) розлюйти, роз'ярити.

Розс'єрдитися — розгніватися, розізлитися; (*раптово*) скипіти; (*дуже*) обл. роз'юштитися. *Пор. розлютитися.*

Розсіпатися — див. розбрестися.

Розсіпчастий — див. сипкий.

Розсіпчастість — див. сипкість.

Розситити — див. розріджувати.

Розсідатися — див. тріскатися.

Розсікати — (*наполовину*) розм. розпан'ахувати, розп'орювати; (*рибу*) розплатувати.

Розсіяний — див. розкиданий.

Розсіяність — див. розкиданість.

Розславляти — див. розголюшувати.

Розставання — див. розлука.

Розставатися — див. розлучатися.

Розставити — див. розпросторити.

Розставляти — див. розмішувати.

Розстарятися — див. роздоб'ути.

Розстел'яти, розстилати — див. стелити.

Розстр'єбний — див. розладнаний.

Розстр'єчка³ — виплат, виплата (*купити в розстр'єчку*,³ *купити на виплат, виплату*); *заст.*⁶ *ра́та* (*виплачувати ра́тами*).

Розстроювати — див. розладнувати.

Розступатися — (*юрба*) розтовп'їтися; (*про хвилю, землю і под.* — *ставати розкритим*) розкриватися, розвертатися, роздаватися.

Розсувати — розпихати; (*віття, збіжжя і под.*) розводити, розхил'яти.

Розсудливий — розважливий, благородумний.

Розсудливість — розважливість, благородумність.

Розсудливо — розважливо, благородумно.

Розс'єдок — (*здоровий розум*) розм. глузд.

Розтавати — танути; (*про віск*) топ'їтися.

Розталий — (*про розмерзлу землю і под.*) відталий; обл. відт'єплий. *Пор. т'єлий.*

Розта́скувати⁴ — див. розтягувати.

Розташ'євання — див. розміщення.

Розташ'єувати — див. розмішувати.

Розтектися — див. розбрестися.

Розтел'єпа — див. роззява.

Розтинати — див. розрізувати.

Розтинатися (*про звук*) — див. лунати.

Розтікатися — див. розпливатися.

1) рс, з вадою, (перен) схіблений; 2) р, карати; 3) р, спл'ата частинами; 4) заст, розволікати, розтягати; 5) фр; 6) улс.

Розтлумачувати—тлумачити, роз'яснювати, роз'ясняти; з'ясовувати; *розм. фам. розтовкмачувати.*
Розтовпїтися — *див. розступатися.*
Розтовстіти — розгладити, розповніти; (*ставати жирним*)¹ розжиріти;² (*про худобу, а також зневажливо про людину*) *розм. відпастися.*
Розто́ка — *див. перехрестя.*
Розто́птувати — *див. розда́влювати.*
Розтра́га — перевід, розтрїнькування, розтрїнькання.
Розтра́тник — *див. марнотра́т.*
Розтра́чувати — розбазарювати; *розм. переводити; (на власні розваги і под.) розтрїнькувати, промотувати, процїндрювати. Пор. марнотра́тити.*
Розтрїнькання — *див. розтра́га.*
Розтрїнькати — *див. промарнотра́тити.*
Розтрїнькування — *див. розтра́га.*
Розтрїнькувати — *див. розтра́чувати.*
Розтрїнькувач — *див. марнотра́т.*
Розтріскуватися — розколюватися; (*про плоди, шкіру і под.*) *розм. репатися.*
Розтрощувальний — *див. нищівний.*
Розтрощувати — розгрімлювати.³ *Пор. розбивати.*
Розтру́блювати — *див. розголо́шувати.*
Розтру́чувати — *див. розпихати.*
Розтуля́ти — (*щось зімкнуте*) рознімати; (*повіки очей*) розпліщувати, розмика́ти; (*тїльки рта*) *розм. роззявляти; (зуби) розціплювати.*
Розтяга́ти — *див. розкрада́ти.*
Розтя́гувати — розволіка́ти; (*тїльки прям.—це*) розта́скувати.⁴
Розтя́жний — *див. широкїй.*
Розтяпа́ка — *див. роззя́ва.*
Розум — (*рїдше*) ум; (*про здатність мислити*) інтелєкт. *Пор. розсўдок.*
Розуміння — *див. значення.*
Розуміти — *див. усвідомлювати.*
Розумітися (*на чо́му*) — тїмити

(*в чо́му*), знатися (*на чо́му*); *заст. знати (на чо́му).*
Розу́мний — розсўдливий, тямущий; (*у вищій мірі — з великим розумом, досвідом і под.*) мїдрий.
Розумува́ти — *див. мудрува́ти.*
Розхво́ритися — рознедїжтатися, розболїтися.
Розхиля́ти — *див. розсува́ти.*
Розхїтаний — *див. розла́днаний.*
Розхїтувати — розколіхувати, розгоїдувати. *Пор. розла́днувати.*
Розхлю́пувати — розпліскувати, розплїскувати.
Розхїдження (*в поглядах*) — *див. розбїжність.*
Розхїдитися — *див. 1) розлуча́тися; 2) розплива́тися; 3) шїритися.*
Розціплювати — *див. розтуля́ти.*
Розца́влювати — *див. розда́влювати.*
Розчаро́вуватися — зневіря́тися.
Розчახну́ти — *див. 1) роздира́ти; 2) розколо́ти; 3) розкрива́ти.*
Розчиня́ти — *див. 1) розкрива́ти; 2) розрїджувати.*
Розчу́лення — *див. звору́шення.*
Розчу́лювати — *див. звору́шувати.*
Розша́рпувати — розшматовувати; *див. ще роздира́ти.*
Розширя́ти — розшїрювати, поширювати; збільшувати; (*виробництво тощо — ще*) розгорта́ти, розвива́ти.
Розшматовувати — *див. розша́рпувати.*
Розшнуро́вувати — *див. розв'язувати.*
Розшнуро́вуватися — *див. розв'язуватися.*
Розшто́хувати — *див. розпихати.*
Роз'юшитися — *див. розсе́рдитися.*
Роз'яри́ти — *див. розсе́рдити.*
Роз'яри́тися — *див. розлю́тїтися.*
Роз'яри́ти — *див. роздра́жнювати.*
Роз'яснювати, роз'ясняти — з'ясовувати; *див. ще розтлумачува́ти.*
Роз'ятри́увати — ятри́ти, вередїти, розвереджувати; *рїдк. трої́дити.*
Рокі́т — *див. 1) гуркі́т; 2) шум І.*

1) заст, рф, глїдшати; 2) заст, поглїдшати; 3) р; 4) р.

Рокóваний¹ — див. приречений.
 Рокóвий — див. річний.
 Рокотáти, рокотіти — див. 1) гри-
 міти; 2) гуркотіти.
 Ропá — див. сукровиця.
 Роптáти² — див. дзюрчáти.
 Росинáнт⁴ — див. шкáпа.
 Росінка — рісочка, ріска.
 Росіти — див. зрóшувати.
 Рóслий — високий, стрункий, гін-
 кий. Пор. 1) поставний; 2) буй-
 ний.
 Рості — (ставати більш високим)
 підростáти, піднімáтися, більша-
 ти, віщати; (пишно, буйно) буй-
 ти (високо вгору) розм. виган-
 ятися.
 Ростіти — вирóшувати; (тільки
 про істоту), годувати. Пор. ле-
 ляти.
 Рот — пісок (обл.); (у тварин і
 лайливо у людини) пáща; вульз.
 хáвка.
 Рочістий — див. річний.
 Рубáка — див. воїн.⁶
 Рубанець — див. поліно.
 Рубáнок розм. — (для гладкого
 стругання) гёмбель.
 Рубáти — (злегка сокирою) розм.
 цюкати.
 Рубець — див. шрам.
 Рубіж⁷ — див. границя.⁹
 Руб'я — див. лахміття.
 Рудá — див. кров.
 Рудник⁸ — заст.⁵ копáльня, рудня;
 (про місце копалин) шáхта.
 Рудокóп — див. шахтáр.
 Руїни — звáлища.
 Руїнник — руйнівник; (рідше) ни-
 щитель,¹⁰ розоритель,¹⁰ [с]пустош-
 тель,¹⁰ (про паразитів)¹¹ розм.
 шкідник.
 Руїницький — див. шкідницький.
 Руйнуáння — розорення;³ нищен-
 ня, зніщування, знищення; пу-
 стощення, плюндрувáння, сплюн-
 друвáння. Пор. руйнувати.
 Руйнувати — розоряти,³ нищити,
 зніщувати; (здебільшого про те-
 риторію) спустошити, спустошу-
 вати; (рідше) плюндрувати.
 Рука́ — див. 1) правіця; 2) лі-
 вія.

Рукóпис — (оригінальний — авто-
 ра) автограф.
 Рокотáти¹² — див. гуркотіти.
 Рукоя́тка¹² — рúчка; (коловорота)
 кóрба; (ножа) колóдочка. Пор.
 держáк.
 Рувльóвий,³ вбо́го — див. стернічий.
 Румáк — аргамáк,¹⁴ скакун; (ба-
 ский) басун; див. ще рисáк.
 Рум'яний — див. червоний.
 Рум'яніти — див. червоніти.
 Рум'янитися — рум'яніти; рожеві-
 ти; поез. багровіти, багряніти,
 шаріти[ся]. Пор. червоніти[ся].
 Руна — див. врúна.
 Рундúк — див. гáнок.
 Руно — вóвна.
 Рунь — див. врúна.
 Русáк — див. заець.
 Русло́ — див. річище.
 Руся́вий — див. ясно-волóсий.
 Рухати[ся] — двігати.
 Рухлі́вий — жвáвий, моторний;
 (рідше) ворúшливий; (метушли-
 вий) непосідливий, непосидю-
 щий, непосидючий; (занадто)
 верткий, в'юнкий, вертлявий,
 вертлівий.
 Рухлі́вість — жвáвість, моторність;
 непосідливість, непосидющість,
 непосидючість; вёрткість, в'юн-
 кість, вертлявість, вертлівість.
 Пор. рухливий.
 Рухомій — пересувний.
 Рухомі́сть — (рухоме) майно,
 добро.
 Ручáй — див. потік.
 Рúчка — див. держáк.
 Рушáти — див. вирушáти.
 Руші́й — див. вáжиль.
 Рюма́ — див. 1) плаксій; 2) плак-
 сійка.
 Рюмати́ — див. плакати.
 Рюмса́ — див. 1) плаксій; 2) плак-
 сійка.
 Рюмсáння — див. плач.
 Рюмсати́ — див. хліпати.
 Рябий́ — пістряний, строкáтий, пе-
 рістий; (про курку і под.) зозу-
 лястий. Пор. таранкувати.
 Рябіти́ — (в очах) мигтіти, миг-
 тіти.
 Рябітися́ — див. виднітися.

1) з гр; 2), 3) заст; 4) есп; 5) улс; 6) заст, во́як; 7) р, кор-
 дон; 8) рс; 9) заст; 10) заст, спустошувач; 11) з гр, чужо-
 їдів; 12) рс, руків"я; 13) р, стернік; 14) тюрк.

Ряд — (питань і под.) нізка. *Пор. шерінга.*⁵
Рядити — *див. наймати.*
Рядно — ряднина; *обл. верета, дєрга.*
Рядовий (що нічим не виділяється) — простий, звичайний.
Рядок друк. — стрічка.
Рядом⁵ (з ким) — поряд, поруч, попліч, обік (кого).
Рядка — *див. цебрик.*
Рясний — густий, буйний; (*уро-*

жай, цвіт і под.) багатий, розкішний.
Рясно — густо, буйно; розкішно. *Пор. рясний.*
Ряснозбраний — *див. збраний.*
Ряснолістий — густолістий; (*з великою кількістю листя*) багатолістий.
Рятувати — *див. виручати.*
Рятунок — порятунок, поміч. *Пор. допоміг.*

С

Саботажник — *див. шкідник.*
Саботажницький — *див. підривний.*
Саботувати — *див. шкодити.*
Сага — *див. затіка.*
Садіба — (рідше) оселя, селитьба, посілля; *обл. обійстя. Пор. двір.*
Садовітиса — *див. сідати.*
Саж — *див. хлів.*
Сажалка, сажавка — *див. ставок.*
Сажотрус — *обл. коминьяр.*
Сакві — (рідше *обл.* — в західніх областях України) саква, бєсаги.
Сало — солонина (*обл.*); (*нутряне*) здір; (*стоплений*) смалець; (*овечий і рогагої худоби*) лій.
Сальон — *див. вітальня.*
Самітний — самотній; (*що немає близьких*) одинокий, безрідний.
Самітник — *книжн. заст. анахорет. Пор. відлюдник.*
Самобутній — *див. своєрідний.*
Самобутність — *див. своєрідність.*
Самовбивець — самовбивця, самогубець.
Самовбивство — *див. самогубство.*
Самовідданий — беззавітний.¹
Самовідданість — беззавітність.²
Самовілля — *див. самоправство.*
Самовільний — *див. самоправний.*
Самовільно — *див. самоправно.*
Самоволя — *див. сваволя.*
Самовпевнений — *див. рішучий.*
Самогубець — *див. самовбивець.*
Самогубство — самовбивство.

Самолюбство — амбіція.
Самоповага — самопошана, гідність, достойність.
Самопожертвування — самопожертва; *заст. самозречення.*
Самопошана — *див. самоповага.*
Самоправний — самочинний, самовільний.
Самоправно — самочинно, самовільно; (*рідше*) самохіть.
Самоправство — самочинство, самовілля, самоволя; *див. ще сваволя.*
Самостійний — незалежний; *політ. суверенний.*
Самостійність — незалежність; *політ. суверенітет.*
Самотá — самотність, одиноцтво; (*рідше*) *заст. самотина.*
Самотній — *див. самітний.*
Самотність — *див. самотá.*
Самохвальба — *див. хвальба.*
Самохіть — *див. самовільно.*
Самочинний — *див. самоправний.*
Самочинно — *див. самоправно.*
Самочинство — *див. самоправство.*
Санаторія, санаторій — *див. лікарня.*
Сáни (для перевезення *грузу*³ — *це*) ґринджоли, копильчакі (*обл.*); (*обишити лубком, з кузовом*)⁴ глáбці; (*рідше*) *обл. залубці, залубні, залубниці.*
Сáпа с.-г. — мотика, оскáрд, польовник.
Сáпати — *див. сопіти.*

1) заст, широсєрдий, щірий; 2) заст, широсєрдість, щірість; 3) рс, вантаж; 4) заст, з корбом; 5) рс,

- Сапати *с.-г.* — шарувати; *рідк.* прашувати.
- Сап'янци — *див.* чоботи.
- Сарай¹ — *півітка; (для возів — це) возовня; (на дрова) дровітня, дровник.*
- Сатанá — *див.* чорт.
- Сатаніти — лютувати, шаленіти, скаженіти; *розм.* казятися.
- Сахарити² — *див.* цукрувати.
- Сахатися — *див.* цуратися.
- Савільний — *див.* розгнүзданий.
- Савільність — *див.* розгнүзданість.
- Саво́ля — самово́ля; свавілля, свавільство; *(про дії реакційних елементів і под.) розгүл.⁹ Пор.* самопрáвство.
- Сваріти — *див.* лаяти.
- Сварітися — *розм.* гіркатися, гріятися, гарікатися; *(налазити на сварку, схоплюватися з ким у сварці) розм.* зайдатися, стинатися.
- Сварка — *розм.* гризня, гризотня, зайдня, зва́да, колотнеча; перепáлка;³ *жарт.* батáлія.
- Сварлівий — сваркйй, звадливий, сперечливий, незлагідний, незгодливий.
- Свердіти — свердлувати; *техн.* буріти, бурáвити.
- Свинáрник — *див.* хлів.
- Свиня — льо́ха, свиномáтка; *(образно) розм.* безро́га.
- Свистілка — *див.* сопілка.
- Світа — сіряк, сірячина; *обл.* гүня.
- Свідо́к — *(про того, хто сам спостерігав події) очевидець; (при обшуку і под.) понятій.⁷*
- Свідо́мо — *див.* навмі́сне.
- Свідо́цтво — по́свідка.
- Свідчити — *див.* до́водити.
- Свідчитися (ким) — посилатися, покликáтися, здава́тися (на ко́го).
- Свіжий (*новий*) — неда́вний; *(про вісті і под.)* о́станній; *(тільки про слід, рану) живий.*
- Свійський — *див.* до́мáшній.
- Світ — всесвіт.
- Світа́нок — світ, світа́ння, до́сві-
- ток; *рідк.* ро́зсвіт, до́світ; *мн.* до́світки.
- Світа́ти *безос.* — розсвіта́ти, розсвіта́тися. *Пор.* розвидня́тися.
- Світіти[ся] — *посил.* висвічува́ти; *(про зорі) зоріти, блища́ти. Пор.* 1) блімати; 2) ся́ти.
- Світлий — просвітлий *(про хвилину і под.)*
- Світлиця — *(парадня) кімна́та; розм.* го́рниця;⁴ *заст.* по́кій. *Пор.* віта́льня.
- Світліти — *див.* ясніти.
- Світло — світ. *Пор.* ся́йво.
- Світовий — *всесвітній (значення).*
- Свіча́до — *див.* дзе́ркало.
- Свічник — підсвічник; *(на кілька свічок) канделя́бр.*
- Свобідний,⁴ свобідний⁴ — *див.* вільний.
- Свобода⁴ — во́ля; *(про незалежність дій) вільність; (рідше) привілля.*
- Своєрідний — *(про талант, культуру і под.)* самобу́тній, особли́вий; *(з різко вираженими⁵ особливостями) характе́рний, оригіна́льний.*
- Своєрідність — самобу́тність, особли́вість; характе́рність, оригіна́льність. *Пор.* своєрідний.
- Своєрідно — особли́во; характе́рно, оригіна́льно. *Пор.* своєрідний.
- Сволота⁶ — *див.* на́волоч.
- Святе́нник — свято́ша,¹⁰ ханжа́;⁸ лицемі́р, облудник.
- Святе́нниця — свято́ша,¹⁰ ханжа́;⁸ лицемі́рка, облудниця; *розм. ірон.* преподо́бниця.
- Святко́вий — *(про одяг — це) по-святний; (про настро́й — це) урочістий.*
- Свято́ша¹⁰ — *див.* 1) святе́нник; 2) святе́нниця.
- Себелюбе́ць — *див.* егої́ст.
- Себелю́бство — *див.* егої́зм.
- Себелю́бний — *див.* егої́стичний.
- Секре́тний — *див.* та́ємний.
- Селя́тьба — *див.* сади́ба.
- Сели́ще — селі́бище, посе́лення, осе́ля.

1) рпа; 2) р; 3) рс; 4) заст; 5) р, виявленими, визначеними; 6) також: (лайливе) набрид, гультайство, ледач; 7) заст; 8) тат; 9) р, гульня, гульба, пиятика; 10) рс.

Селó — селище; (коло міста чи в приміській зоні — також) слобода.

Селянський — (що відноситься до села) сільський.

Сельбище — див. селище.

Сентиментальний — див. чулий.

Сердега — див. бідолаха.

Сердечний — щирий (*привіт*), щиросердний (людина). Пор. дружний.

Сердешна, -ної — бідолашка, неборачка, небога. Пор. бідолаха.

Сердешний — див. бідолашний.

Сердита — гнівита, дратувати, зліти.

Сердитий — гнівний, злий, лихий; (дуже) лютий; (про зовнішній вигляд) надутий.

Сердитися — гніватися, злітися; (рідше) злоститися, злостувати, злобувати; (дуже) лютувати.

Серед — посеред, між, поміж.

Середньошкільник — див. учень.

Середвище — коло, оточення.

Серезки¹ — обл. ковтки.

Серйозний — див. поважний.

Сестрінець — див. племінник.

Сестріниця — див. племінниця.

Сигарета, сигаретка — див. цигарка.

Сівий — сивоволосий; (з блиску-чо-білим відблиском) сріблястий.

Сиволосий — сівий; розм. сивоголовий.

Сивуватий — (рідше) просивий; фам. шпакуватий.

Сідень — див. домосід.⁵

Сидуха перен. — див. перекупка.

Сійий — див. сірий.

Сіла I — міць; (фізична спроможність) енергія, наснага, снага; техн. потужність.

Сіла II — див. багато I.

Сілач — богатір;² геркулес; спорт. атлет; розм. здоровіло; обл. моцак, моцар;³ рідк. дужак.

Сила-силенна — див. багато I.

Силкування — див. зусилля.

Силкуватися — намагатися, старатися; (здебільшого фізично) натужуватися, напружуватися.

Силоміць — силою, насильно, живосилом.

Сйлуваний — вимушений, примушений; примусовий; (рідше) поневільний.

Сйлуваність — вимушеність, примушеність; примусовість.

Сйлувано — вимушено, примушено; примусово.

Сйлування — примушування, примус; рідк. принука.

Сйлувати — примушувати, приневоблювати; (рідше) неволити.

Сйльний — міцний, дужий; розм. здоровий; (могутній) потужний. Пор. 1) бурхливий; 2) цупкий.

Сильншати — див. дужчати.

Сйльно — дуже, здорово; (як слід) добре.

Симулювати — див. удавати (з себе).

Син — (нерідний) пасинок, пасерб; обл. пасербик.

Синізна — див. сінява.

Сійий — голубий, блакитний, небесно-голубий, лазуровий.

Синіти — синішати, блакитніти, голубіти, ставати яснішим.

Сінява — синізна,⁴ сінь, блакить, голубизна,⁴ голубінь.⁴

Сіпати — див. 1) брізкати; 2) літи.

Сипкий — сипучий; (про те, що легко розсипається, кришиться) розсипчастий, крихкий; (про землю — ще) пухкий.

Сіпкість — сипучість, розсипчастість, пухкість, крихкість. Пор. сипкий.

Сипнути (куди) — див. повалити.

Сипучий — див. сипкий.

Сипучість — див. сипкість.

Сирій — вогкий, вологий (земля, повітря); мокрий (дрова).

Сиріця, сирівець — див. шкіра.

Сірість — вогкість, вологість.

Сиріти — вологнути, зволожуватися; (підсил. — про мокрі стіни) мокріти.

Сирота — розм. безбаченко.

Сйруватий — див. вогкуватий.

Сійий — насичений; (тільки про

1) також: кўльчики; 2) рпт; 3) пс; 4) р; 5) р, сидун.

істоту — *це*) нагодований. Пор. 1) гладкий; 2) жирний.¹

Сітний — поживний; (*рідше*) наїдний, травний.

Сіто — (*з більшими дірками в сітці*) решето.

Ситуація — становище, обстановка.²

Сить — *див.* жир.³

Сійщик⁴ *дерев.* — агент; *розм. знев.* шпик, шпиг; (*про того, хто займається доносами*⁹ *розм. донощик*¹⁰ *Пор.* шпигун).

Сідати — садовитися; (*з розмахом — образно*) пліхнути.

Сідло — *рідк.* кульбака.

Сікатися — *див.* присікуватися.

Сікти — рубати, тяти; (*ножем капусту і под.*) кришити, шаткувати; *рідк.* локшити. Пор. біти.

Сільський — *див.* селянський.

Сільце — *див.* хутір.

Сімєйний — родінний; (*про справи тощо*) домашній, хатній.

Сімєйство — *див.* родина.

Сім'я — родина, сімєйство; *розм. рідк.* фамілія.

Сім'я — зерно, насіння; (*в горісі і под.*) ядрó.

Сіножать — сінокіс. Пор. лука.

Сінокіс — *див.* косовиця.

Сіпака — *див.* поспіака.

Сіпати — смікати, шарпати, торгати; (*за волосся*) тягати, скубти, скубати. Пор. термосіти.

Сіпатися — *див.* шарпатися.

Сірий — бурій; (*про масть — це*) мурий, попельстий; (*з синюватим відтінком*) сізий.

Сіріти — *див.* розвиднятися.

Сірома — сіромаха; *див.* *це* бідоліха.

Сіромашний — *див.* бідолішний.

Сіромашня — *див.* біднота.

Сіряк — *див.* світа.

Сірячина — *див.* світа.

Сітка — сить; (*на дичину*) тенета; (*на рибу*) невід, волок, бредень. Пор. хвátка.

Сіяти (*про дощ*) — *див.* імжити.

Сіяти — *див.* сяти.

Сіяючий — *див.* сяючий.

Скавуління — *див.* скав[у]чання.

Скавуліти — *див.* 1) вищати; 2) скав[у]чати.

Скав[у]чання — скавуління, скігління.

Скав[у]чати — скавуліти, скіглити; (*рідше*) скімлити.

Скажений — *див.* біснувати.

Скаженіти — казитися, шаленіти. лотувати; *перен.* кипіти.

Скажено — *див.* шалено.

Сказати — промовити; (*необдуманно*) фам. лягнути, бовкнути.

Скакати — стрибати, плігати; (*про коня*) басувати.

Скакун — *див.* 1) стрібун; 2) румак.

Скакуха — *див.* стрібунка.

Скалти (зуби) *розм.* — шкірити, вискалювати, вишкіряти, вишкірювати, виширяти (зуби). Пор. сміятися.

Скалка — *див.* скіпка.

Скалозуб, скализуб — *див.* реготун.

Скандал — *див.* бешкет.

Скандалити — *див.* бешкетувати.

Скандаліст — *див.* бешкетник.

Скараскатися — *див.* збутися.

Скарга — жалоба.⁵ Пор. нарікання.

Скарги — *див.* нарікання.

Скаржитися — *див.* жалітися, жалуватися.⁵ Пор. нарікати.

Скасувати — *див.* касувати.

Скасування — анулювання; (*нерізности і под.*) усунення.

Скатерка — скатерть;⁶ (*рідше*) обрус; *обл.*⁷ настільник.

Скачки⁹ — *див.* перегони.

Сквапливий — *див.* квапливий.

Сквапливість — *див.* квапливість.

Сквапливо — *див.* квапливо.

Скверніти — *див.* поганити.

Скелет⁸ — кістяк.

Скеля — *розм.* стрімчак; *обл.* бєс-кид, бєскед, бєскет; (*підводна*) риф.

Скерувати — *див.* спрямовувати.

Скіба (землі) — *див.* шар.

Скіб[к]а (хліба) — шматок, кусок; (*велика*) *розм.* партіка; (*крайній з буханця*) окрєць; (*рідше*) цілушка; *обл. рідк.* бáйда.

Скіглення — *див.* виття.

1) заст, масний; 2) рс, обста́вина; 3) заст, товщ; 4) рс; 5) заст; 6) заст; 7) улс; 8) гр; 9) рс.; 10) р, виказник.

Скйглити — див. скав[у]чати.
 Скйгління — див. скав[у]чання.
 Скидати — див. 1) роздягати; 2) усувати.
 Скидатися (на ко́го) — бути схожим (на ко́го, на що); бути подібним (до ко́го, до чо́го); по-добати, походити¹, виглядати² (на що); удаватися (в ко́го).
 Скиндяк — див. стрічка.
 Скипати — див. спалáхувати.
 Скипати́ся — див. вурдитися.
 Скипіти (про людину) — див. розсёрдитися.
 Скірта — стіг, ожерёд.
 Скйтник — див. чернець.
 Скйк — див. стрібок.
 Скймлито — див. скав[у]чати.
 Скйн — див. кончіна.³
 Скйпка — скáлка, лучина, тріска.
 Скйсний — навскісний, косій.
 Складати — (руки в безділлі) згортати. Пор. 1) стуляти; 2) утвóрювати.
 Складатися — див. утвóрюватися.
 Складка — згóртка; (переважно на обличчі) зморшка; (на очеревині) брйжа. Пор. фáлда.
 Складний — див. нелегкий.
 Складність — див. трóдність.
 Складчáстий — див. фалдйстий.
 Склеп — див. підвáл.⁴
 Склєпіння — кóпол.⁷ бáня; верх.
 Склєпляти — див. стуляти.
 Скнáра — розм. скупий, жмйкрут;¹² фам. скупєрдяй, скупєрдя, скуппіндй, скупєрдяга; обл. скупáр.
 Скнáрий — див. скупий.
 Скніти — див. 1) животіти; 2) чáхнути.
 Скобель — див. струг.
 Скобліти — див. шкрйбати.
 Сковзький — див. ковзький.
 Сконáння — див. кончіна.³
 Сконáти — див. умєрти.
 Скончáтися⁵ — див. умєрти.
 Скорбóга — сум, смўток, тўга, жаль, печáль.⁶
 Скорбóтний — сумний, смўтний, тўжний, жáлісний, печáльний.⁶
 Скорбóтно — сўмно, смўтно, тўжно, жáлісно, печáльно.
 Ско́рий — див. швидкий.

Скорйнка — див. шкўрка.
 Ско́рйсть — див. швидкйсть.
 Ско́рйш[е] — див. швидше.
 Ско́ро — швидко; хўтко, прўдко, бйстро. Пор. незабáром.
 Скоробре́ха — див. 1) брєхўн; 2) брєхўнка.
 Ско́рбдити — див. боронувати.
 Скороминўчий, скороминўщий⁷ — (рйдше) перебйжний; недóвгий, нетривáлий, недóвгочáсний, короткочáсний. Пор. хвилйнный.
 Скорохóдий — див. бистронóгий.
 Ско́рочувати — див. змєншувати.
 Ско́рочуватися — див. змєншуватися.
 Ско́рять — див. підкоря́ти.
 Ско́ряться — див. 1) корйтися; 2) пйдаватися.
 Ско́т — скотина; (рогатий) худóба, товáр; (обл. — на Закарпатті) маржйна; (лише про робочий) тягло.
 Ско́тар — див. пастўх.
 Ско́тина — див. скот.
 Ско́тисто — див. спáдиство.
 Ско́чистий — див. спáдистий.
 Ско́чїти — див. схóплюватися.
 Скребѣти — див. шкрйбати.
 Скрекотати — стрекотіти,¹¹ стрекотати;¹¹ скрекотіти; (здебільшого зубами або дзьобом) скреготати, скреготіти.
 Скрєсáти — (про лід на ріці розм. — зрйдка) пускати (лід).
 Скривáти⁸ — див. 1) таїти; 2) ховáти.
 Скрйнька — ящик.⁹
 Скрйпйці — див. колодки.
 Скрй́тий⁸ — див. таємний.
 Скрйзь — див. усюди.
 Скрйплювати, скрйпляти — див. змйцнювати.
 Скромáдити — див. шкрйбати.
 Скрóмний — див. невибáгливий.
 Скрóня¹⁰ — висок.
 Скрóплювати — оббрйзувати; (дощем, сльозами і под.) зрбшувати.
 Скру́та — бідá; (рйдше) розм. при-тўга, тйснóга.
 Скру́тний — трóдний, важкий; розм. сутўжний; (підсил. — про

1) з рс; 2) обл; 3) заст, смерть, упокóїння; 4) р, льох, пó-грйб, пивнйця; 5) заст, упокóїтися; 6) заст; 7) рсі; 8) заст; 9) заст, обл, скрйня; 10) пс; 11) р; 12) р.

становище) тяжкий, безвихідний.
Скрутно — трібно, тяжко, важно; розм. сутужно.
Скубати — скубти, смикати, сіпати, рвати; (коноплі, льон) брати.
Скубти — див. 1) обскубувати; 2) сіпати; 3) шипати.
Скуйовдити — див. куйовдити.
Скука¹ — див. нудьга.
Скулитися — щулитися.
Скупар — див. скнара.
Скупердя, **скупердяга**, **скупердяй** — див. скнара.
Скупий — скнарий.
Скупіндя — див. скнара.
Скупий — див. скнара.
Скупчення — (про речі, факти і под.) нагромáдження; (про людей) див. стóвпище.
Скупчувати — нагромáджувати, накопичувати. Пор. зосерéджувати.
Скупчуватися — кúпчитися, збивáтися (докупи); юрмитися. Пор. тóвпитися.
Скучати² — див. нудьгувати.
Скучний³ — нудний; (який не зацікавлює) нецікавий; розм. марудний. Пор. сумний.
Скучно³ — нудно; нецікаво; марудно. Пор. сумно.
Слабий — слабкий, немічний; розм. малосілий, вутлий; (про людину — це) слабосілий, квóлий, нємічний, недолугий, тендітний, хірний, хирлявий. Пор. хвóрий.
Слабість — слабосілість, нємічність, квóлість, недолугість. Пор. недуга.
Слабти — див. 1) слáбнути; 2) хляти.
Слабкий — див. 1) слабкий; 2) квóлий.
Слабкість — див. квóлість.
Слабнути — слабти, ослабáти; підупадáти (на сілах), знесілюватися, хлянути, хляти, охлявáти. Пор. хиріти.
Слабовітний — див. квóлий.
Слабосілий — див. слабкий.
Слабосілість — див. слабкість.
Слабосільний — див. малосільний.
Слабоумний — див. недоумкуватий.
Слабувати — нездужати, хворіти, недугувати, хиріти.

Слáбшати — ослабáти, слáбнути; (про дощ і под.) ушухáти; (про мороз — це) пересідáтися.
Слава — див. поговір.
Славєтний — див. слáвний.
Слáвити — прославляти, величáти, вихвалáти.
Слáвний (гідний поваги) — славетний, славновісний, знаменитий, прославлений; (що вславився винятковим вчинком, подвигом) легендарний.
Слáвно — див. дóбре.
Славновісний — див. слáвний.
Славослóвити — див. вихвалáти.
Слáсний⁵ — див. смачний.
Слáсно⁵ — див. смáчно.
Сластолóбець⁵ — див. ласолóб.
Слáти — див. стелáти.
Сливє — див. мáйже.
Слизіти — див. 1) витікáти; 2) сочáтися.
Слизький — див. ковзький.
Слизькоязікий — див. балакучий.
Слимáк — рáвлик, пєтрик.
Слíd — див. трєба.
Слídити (за ким, за чим) — слідкувáти, стєжити; розм. зóрнити, назирáти. Пор. підглядáти.
Слípий — незрячий, невидючий, тємний.
Слípучий — див. яскрáвий.
Слободá — див. селó.
Службóвець — урядóвець; (в буржуазних країнах — звичайно)⁸ чинóвник.⁶
Служіти — слугувáти. Пор. батракувáти.⁷
Служніця — див. нáймичка.
Слухніний — див. послúшний.
Слухніність — послух.
Слúхатися — корітися, підкорятися, підпорядковуватися.
Слúшний — справедливий, правильний; (про оцінку і под.) налєжний; (обгрунтований) законний. Пор. сприятливий.
Слúшність — справедливість, правильність; законність. Пор. слúшний.
Слúшно — справедливо, правильно; законно. Пор. слúшний.
Сльотá — негóда, непогóда, мокрó-

1) заст, нудь, нудóга, сум; 2) заст, нудьгувати, нудитися, сумувати; 3) заст; 4) також: геройський (лицарський) вчїнок; 5) заст; 6) рс; 7) р; 8) комуністична ретóрика.

та; *розм.* мокреча, мокротеча; *обл.* моква.
Сльотавий — *див.* непогожий.
Смаглий — *див.* смуглявий.
Смаглїти — *див.* смуглявіти.
Смагнути — (*про горло — ще*) пересихати. *Пор.* запікати.
Смажениця, смажєня — *див.* яєшня.
Смажити — жарити,¹ пражити, пекти.
Смажний — *див.* засохлий.
Смаковїтий — *див.* смачний.
Смаковїто — *див.* смачно.
Смалець — *див.* сало.
Смаліти — *див.* 1) курїти; 2) шкварити.
Смачний — (*про страву*) добрий, смаковїтий; (*рідше*) ласий; *розм.* сласний;² лакомий (*шма-ток*).
Смачно — смаковїто; ласо, сласно;² *розм.* добре (*попоїсти*). *Пор.* смачний.
Смердіти — *див.* відгонити.
Смердючий — вонючий;² *розм.* зловонний,² затхлий, тухлий; (*про недобрий запах яйця — зрідка*) гнилий.
Смерк — *див.* при́смерки.
Смеркати́ся — смеркати, вечорїти; (*щораз більше*) сутенїти, темніти.
Смертєльний — смертоносний, убивчий, убійчий.
Смертовбивство — *див.* убївство.
Смерть — *див.* кончина.³
Смик — *див.* повіл.
Смикати — *див.* 1) сіпати; 2) щипати.
Смирєний⁶ — *див.* покїрливий.
Смирєння⁸ — *див.* покїрливість.
Смирїти⁷ — смиряти⁹ упокорювати.
Смірний⁶ — *див.* лагідний.
Смирно⁶ — *див.* лагідно.
Смиряти⁹ — *див.* смиряти.⁷
Смисл⁴ — *див.* 1) значєння; 2) толк.⁵
Смілий — смїлий, відважний; (*що виявляє стійкість*) мужній. *Пор.* хоробрий.
Смілівість — смїлість, відвага; мужність, хоробрість. *Пор.* відвага.
Сміліво — смїло, відважно, муж-

ньо, хоробро; одчайдушно, безстрашно. *Пор.* смїливий.
Смілий — *див.* 1) відважний; 2) смїливий.
Смілість — *див.* 1) відвага; 2) смїлівість.
Сміло — *див.* смїліво.
Смільчак — хоробрий.
Сміх — регїт, реготня; (*здушений*) хихикання, хихотіння.
Сміховинний — *див.* смішний.
Сміхун — *див.* реготун.
Смішкó — *див.* реготун.
Смішний — сміховинний; (*що викликає забаву і под.*) забавний, потїшний; комічний; *розм.* кумедний.
Сміятися — *підсил.* реготати, реготати́ся; (*образно*) *розм.* гоготати; (*стиха*) хихикати, хихотїти, кїхкати; (*зневажливо*) скалити, шкїрити, вишкїряти, вищїряти (*зуби*).
Смоктати — *див.* курїти.
Смуга — стягá, посмуга, пруг, пас; (*тільки поперечна*) попруга.
Смугастий — (*про полотно*) пасїстий; (*гарбуз тощо*) перїстий.
Смугліти — *див.* смуглявіти.
Смуглявий — смуглястий, смуглий, смаглий; (*рідше*) темнуватий.
Смуглявіти — смугліти, смаглїти.
Смуглястий — *див.* смуглявий.
Смутїти — журити.
Смутїтися — *див.* сумувати.
Смутний — *див.* сумний.
Смутно — *див.* сумно.
Смуток — *див.* сум.
Смух — *див.* хутро.
Снагá — *див.* сила I.
Снітися — *див.* увижати́ся.
Сніг — (*перший*) порóша, пáпорoша.
Сніговїця, сніговїниця — *див.* метєлиця.
Сніжити — порошїти; *розм.* мотрошїти (*снігом*); (*образно про лапатий сніг*) рїдк. ліпачити.
Сніжний — (*про сніжну з метамі зиму*) навальний, замєтїстий.
Сніжнобілий — *див.* білий.
Сніп — (*вимолочений*) околóт; *обл.* при́колоток; (*соломи*) куль.

1) , 2) заст ; 3) заст, упокоїння; 4) рс, зміст, т́ама, сенс, глузд; 5) т а к о ж: глузд, слүшність, корїсть; 6), 7) заст ; 8) заст, покóра, 9) заст, утихомїрювати, прибо́ркувати.

Сновіга розм. — швєндя, вєшта-нець. *Пор.* бродяга.

Сновігати — вєштатися, снувати-ся; *рідк.* сотатися; (*жвавїше*) шастати[ся]; (*заглядаючи в усі кути*) никати. *Пор.* блукати.

Сновігатися — *див.* швєндятя.

Снотвóрний¹ — *рідк.* усипний.¹⁰

Снуватися — *див.* сновігати.

Снядь — *див.* цвіль.

Соба́ка — пес; (*образно*) розм. гавкун.

Соба́чка — (*про самчика*) пєсик, цуцик.

Соба́чий — пєсячий; (*рідше*) псячий; розм. пєський.

Собатися — *див.* вертїтися.

Собі́сний — сумлінний, справедливий. *Пор.* добрособі́сний.

Собі́сність — *див.* сумлінність.

Собі́сно — *див.* сумлінно.

Сово́к² — *див.* шпо́ла.

Содо́м, содо́ма — *див.* б́уча.

Сокири́ще — *див.* топорі́ще.²

Сокотати, сокотіти, сокоріти — *див.* кудкуда́кати.

Солда́т — рядовий, боєць, армієць, бойовик; *іст.* червоноармієць; (*в образній мові*) рет. ратник,⁴ вбїн;⁵ (*рідше*) заст. вйовнїк.

Солідний — *див.* пова́жний.

Солі́ст — *див.* співа́к.

Солі́стка — *див.* співа́чка.

Солодіти — *див.* цукрува́ти.

Соло́дкий — *див.* приє́мний.

Сбодо́щі — *див.* ласо́щі.

Соло́ма — (*пом'ята, стерта*) обл. мєрва.

Солоні́на — *див.* са́ло.

Солопі́ — *див.* роззя́ва.

Сон — спання́; (*легкий*) півсон.

Сонлі́вий — (*рідше*) заст. сплящій,⁶ оспáлий.

Сонлі́вість — дрімота; (*рідше*) розм. дрімки; (*про одур*) розм. сонно́та, сонліви́ці, сонні́ці; спля́чка.

Сонні́й — сплячий; (*про вигляд*) за́спаний.

Сонни́ці, сонно́та — *див.* сонлі́вість.

Соня́шний — *див.* я́сний.

Сопі́лка — дудка, свистілка; (*довша*) обл. флю́ра.

Сопіти — сопті́; (*важко*) дїхати, са́пати.

Сора́тник³ — *див.* співро́бїтник.

Сóром — стид.⁷ *Пор.* ганьба́.

Соро́митися — стиді́тися;⁷ розм. стидáтися,⁷ устидáтися;⁷ (*ніяково-ти*) конфу́зитися. *Пор.* бенте́житися.

Соромі́тний — соромі́цький (*пїсня тощо*); стидкий,⁷ стидний;⁷ обл. стра́мний; (*позбавлений почуття сорому*) безсоромний, безсти́дний;⁷ *див.* ще непри́стойний.

Соромі́тник — безсоромний, безсти́дник;⁷ *лайл.* паску́дник.

Соромі́тниця — безсоромна, безсти́дни́ця;⁷ *лайл.* паску́дни́ця.

Соромі́цький — *див.* соромі́тний.

Соромлі́вий — сором'язливий, стидливий,⁷ несмі́лий, конфу́зливий.

Соромлі́вість — сором'язли́вість, стидли́вість,⁷ несмі́лість, конфу́зливість.

Соромлі́во — сором'язливо, стидливо,⁷ несмі́ливо, несмі́ло, конфу́зливо.

Соромні́й — *див.* гане́бний.

Сóромно — со́ром, стидно,⁷ ніяково.

Соромо́та — *див.* ганьба́.

Сором'язли́вий — *див.* соромлі́вий.

Сором'язли́вість — *див.* соромлі́вість.

Сором'язливо — *див.* соромлі́во.

Сорт⁸ — рід, розря́д, га́тунок.

Сотатися — *див.* 1) сновігати; 2) теліпа́тися.

Сос⁹ — *див.* підлі́ва.

Собхнути — (*трохи*) підсхати; (*про дрóва, ґрунт тощо*) тряхнути, протряхати; (*лише про губи, рот*) сма́гнути.

Сочіти — *див.* 1) підстерігати; 2) стє́жити.

Сочі́тися — протіка́ти, слизяті. *Пор.* текті́.

Спад — по́хил, похі́лість, схил.

Спада́ти — па́дати, спуска́тися.

Спа́дистий — похі́лий, поло́гий, по́ложистий; (*про рельеф — ще*) зго́ри́стий, ско́чі́стий.

Спа́дистість — похі́лість, поло́гість, по́ложистість; зго́ри́стість. *Пор.* спа́дистий.

1) р, снодїйний; 2) заст; 3) рс, побратїм; 4) рс, резервіст; 5) заст; 6) сплячий; 7) заст, обл; 8) фр; 9) рс; 10) р, насонний.

Спа́дисто — похіло, поло́го, поло́-жисто; збо́ристо, скоти́сто. *Пор. спа́дистий.*

Спадко́вий — (*про майно тощо*) родовий, родинний.

Спа́дщина — спа́док; (*по батько-ві*) ба́тьківщина; (*по дідові*) діди́зна, діди́вщина; (*по пред-ках*) предки́вщина; (*по матері*) матери́зна.

Спазм,¹ спа́зма — *див. судо-рога.*

Спала́хувати *перен.* — спа́хувати; (*рум'янцем — це*) паленіти, займа́тися, запáлюватися, розпа́люватися; (*знівом і под.*) вибуха́ти, скипа́ти. *Пор. загоря́тися.*

Спання́ — *див. сон.*

Спанте́личений — *див. збенте́жений.*

Спанте́личити — збенте́жити; (*сильніше*) приго́ломшити, ошеле́шити.

Спанте́личитися — *див. збенте́житися.*

Спа́ти — (*легким сном*) куня́ти, дрімáти, (*міцним сном з хропінням — в образній мові*) *розм. хропака́ дава́ти.*

Спа́хувати — *див. спала́хувати.*

Спа́ювати² — зва́рювати, злюто́увати.

Спе́ка — *див. жарá.*

Спе́катися — *див. збу́тися.*

Спекóта — *див. жарá.*

Спекта́кль³ — *див. вистáва.*

Спереча́ння — *див. супереча́ка.*

Спереча́тися — спо́рити[ся];⁴ *розм. перечитися; заст. змага́тися, перемовля́тися.*

Сперечли́вий — *див. сварли́вий.*

Сперечни́к — *див. супроти́вник.*

Спёршу — пе́рше, наса́мперед, спо́чатку, наперед.

Спеція́ліст — фахівець. *Пор. зна-вце́в.*

Спіна — *перен. розм. хребет.*

Спиня́ти — зупиня́ти, стрі́мувати; (*воду і под.*) га́мува́ти, тамува́ти.

Спиня́тися — *див. зупиня́тися.*

Спирáтися — зляга́ти (на що).

Спис — піка; *мисл. рогáтина; заст. рáтище.*

Спісок — *див. перелік.*

Спихáти — *див. зшто́вхувати, скида́ти.*

Співа́к — (*один*) со́ліст; (*в хорі*) хори́ст.

Співани́к — *див. пісе́нник.*

Співáти — (*допомагаючи кому-небудь*) підспівувати. *Пор. наспі-вувати.*

Співáчка — (*одна*) со́лістка; (*в хо-рі*) хори́стка.

Співбе́сідник — співрозмо́вник, бе́сідник; (*рідише*) розмо́вник.

Співвітчи́зник — *див. земля́к.*

Співробі́тник — (*в діяльності на якомусь поприці*⁵ — *урочисто*) со́ратник,⁶ спо́дви́жник.⁷

Співрозмо́вник — *див. співбе́сідник.*

Співуча́сник — спі́льник, помі́чник. *Пор. поплі́чник.*

Спід — низ, ді́л, дно.

Спідни́ця — (*в нар. одягу*) запáска, пла́хта; обл. дёрга.

Спійма́ти — *див. пійма́ти.*

Спі́лий — доспі́лий, сті́глий,⁴ до-сті́глий,⁴ дозрі́лий.

Спі́лість — доспі́лість, сті́глисть,⁴ дості́глисть,⁴ дозрі́лість.

Спі́льний — (*що поширюється на все або всіх*) загáльний, об'єд-наний, суку́пний, сумі́сний; ко-лекти́вний; (*про працю, майно і под. — це*) гуртовий.

Спі́льник — *див. співуча́сник.*

Спі́льно — ра́зом, уку́пі; *розм. су-ку́пно, сумі́сно (жити); гурто́м, колекти́вно (працювати і под.)*

Спі́р — *див. супереча́ка.*

Спі́рний — *див. розбі́жний.*

Спі́ти — *див. доспіва́ти.*

Спі́ткнутися — *див. спотикну́тися.*

Спі́шити[ся] — *див. ква́питися.*

Спі́шний — терміно́вий; (*рідише*) пильний, невідкла́дний (*справа і под.*).

Спі́шність — терміно́вість, нега́й-ність, нага́льність; пильність, не-відкла́дність. *Пор. спі́шний.*

Спі́шно — терміно́во, нега́йно, на-га́льно, невідкла́дно, пильно.

Пор. шви́дко.

1) заст, корч, конву́льсія; 2) р; 3) рсф; 4) заст; 5) р; 6) рс, побратім; 7) рс, співтрудівник.

Сплавник — *див.* плотар.
 Сплáчувати — (*борг*) погашáти, розплáчуватися; *розм.* розквітáтися, розквітувáтися. *Пор.* розраховуватися.
 Сплéтєння (*обставин*) — *див.* збiг.
 Спливáти.: — *див.* 1) минáти; 2) стiкáти.
 Сплiтка — *див.* плiтка.
 Сплюндрóваний — *див.* спустóшений.
 Сплюндрóвання — *див.* спустóшення.
 Сплюндрóвáння — *див.* руйнувáння.
 Сплýчий — *див.* сóнний.
 Сплýчка — *див.* сонлiвiсть.
 Сплýщий¹ — *див.* сонлiвий.
 Спобiгáти — *див.* спостигáти.
 Сповитýха — *див.* повитýха.
 Сповiщáти — *див.* повiдомлiти.
 Сповiщення — *див.* повiдомлення.
 Спóгáд — *див.* згáдка.
 Спóгáдáти — *див.* згáдувати.
 Сподвiжник² — *див.* спiвробiтник.
 Сподiвáння, сподiванка — *див.* нaдiя.
 Сподiвáтися — надiятися, очiкувати, дожидáти.
 Сподóбатися — уподóбатися; (*взаємно про людей*) *розм.* злюбiтися.
 Споживáти — *див.* їсти.
 Спóкiй — *поез.* супокiй; (*у сiвжиттi*) мир.
 Спокiйний — супокiйний (*поез.*); (*вдача, вiтер, море тощо*) тiхий, лáгiдний; (*що перебувaє в тишi*) зáтишний.
 Спокiйно — *див.* тiхо.
 Споконвiку — споконвiчно, одвiчно, звiку, справiку, з давнiх-давeн, звiку-прáвiку.
 Споконвiчний — *див.* одвiчний.
 Споконвiчно — *див.* споконвiку.
 Спокýса — звáба.
 Спокýсливий — звáбливий, знáдний.
 Спокýсник — звáбник; (*рiдше*) зводiтель (*заст.*), перелeсник, баламóт.
 Спокýсниця — звáбниця; перелeсниця, баламóтка.
 Спокушáти — звáблювати, знáджу-

вати, пiдмáнювати; (*жiнку, дiвчину*) звóдити.
 Сполотнiлий — *див.* зблiдлий.
 Сполотнiти — *див.* зблiднути.
 Спóлох — *див.* тривóга.
 Спóлохати — злякáти, настрахáти.
 Спóлохатися — *див.* злякáтися.
 Сполучáти — (*про комунiкацiю*) зв'язувати; (*про почуття тощо*) поeднувати (*приемне з корисним*); (*одне з другим*) пов'язувати, погóджувати.
 Спóмин — спóгáд, згáдка; пáм'ять; *рiдк.* вcпóмин.
 Споминáти — *див.* згáдувати.
 Спону́ка — заохóта, пóштовх (*до чóго*); *книжн.* мотiв, iмпульс.
 Спону́кувати — пiдбивáти (*на що*) пiдштóвхувати, призвóдити (*до чóго*)³ — *див.* чимáлий.
 Спóрити[ся]⁴ — *див.* сперечáтися.
 Спорожнiти — *див.* спустiти.
 Спорóда — будiвля, будóва.
 Споруджáти, споруджувати — *див.* будувáти.
 Споряджáти — готувáти, приготувáти; (*улаштувати щось заранi*⁵ — *ще*) лáдити, ладнáти, лаштувáти.
 Спóсiб — (*як взiрцi певного дiяння, вираженого⁶ дiєсловом*) лад, зразóк, манiр; *розм.* штиль, штиб.
 Спосiбний — *див.* 1) придáтний; 2) зрýчний.
 Спостерeжливий — кmitлiвий, уважливий.
 Спостерiгáти — *див.* помiчáти.
 Спостигáти — настигáти,⁷ наздоганáти; (*про долю, лихо i под.*) наспiвáти, спобiгáти; (*несподiвано*) захопiти; (*рiдше*) *розм.* застýкати.
 Спотвóрювати — опогáнювати; (*позбавляти краси*)⁸ *рiдк.* знекрáшувати; (*вклад, мову i под.*) калiчити; (*вкладати неправильний змiст*) перекручувати.
 Спотикнýтися — спiткнýтися; (*зачепившись за щось*) похитнýтися.
 Спóхвату — *див.* хапцeм.
 Спочáтку — спeршу; (*в першу чер-*

1) заст, сплýчий; 2) рс, спiвтрудiвник; 3) пс; 4) заст; 5) також: заздaлeгiдь; 6) р, вiсловленого; 7) заст, доганáти; 8) заст.

гу) насамперед; (рідше) розм. зразу.

Спо́чийнок — див. відпочинок.

Спо́чити — відпочити; (недовго) перепочити; (рідше) передихнути.

Спра́ва — діло; (про обставини — ще) річ.

Спра́вдження — див. здійснення.

Спра́вджувати — див. здійснювати.

Спра́вджуватися — див. здійснюватися.

Спра́вді — дійсно; уроч. воістину.

Спра́вдливий — прָвдйивий, правдівий; заст. прָведний. Пор. слу́шний.

Спра́вдливість — див. 1) слу́шність; 2) сумлі́нність.

Спра́вдливо — див. 1) слу́шно; 2) сумлі́нно.

Спра́вжйий — правдівий; (тільки про підпис) власноручний, автентичний; (істинний) розм. су́щий. Пор. дійсний.

Спра́витися (з чим) — розм. упо́ратися; (рідше) увинутися (заст.); (зовсім закінчити) покінчити.

Спра́віку — див. споко́нвіку.

Спра́вляти — купувати; (своєю старанністю) придбавати.

Спра́вний — див. 1) акура́тний; 2) ретельний.

Спра́га — жага́.

Спра́глий — (про лан, землю від спеки тощо) жа́дний, жа́дібний; (рідше) жагучий.

Спри́нятливий — див. чу́лий.

Спри́скувати — скро́плювати, оббри́зкувати; (дощем — ще) покáпати, покра́пати.

Спри́тний — впра́вний; (про рух, прийом² тощо — ще) зру́чний, меткйй, умілий.

Спри́тність — впра́вність; зру́чність, меткість, умілість. Пор. спри́тний.

Спри́тно — впра́вно; зру́чно, метко, уміло. Пор. спри́тний.

Спри́чиняти — спри́чинювати (що) спри́чиня́тися, спри́чинюватися (до чо́го); (шкоду, лихо і под.) заподіювати, завдавати; (неприємності — рідше) виклика́ти.

Спри́ння — підтрі́мка, допо́мога.

Спри́яти — помага́ти, допомага́ти; розм. пособля́ти.

Спри́ятливий — (позитивний) прихйльний; підсил. до́брый; (про час дії) слу́шний.

Стри́йний — див. наря́дний.

Спро́квола — протягом.

Спро́мога — див. змо́га.

Спро́могт́ся (на що) — (на майно тощо) розжй́тисся; розм. збй́тисся (на хату тощо); (рідше) стягт́ся.

Спро́можний — див. зда́тний.

Спро́можність — див. змо́га.

Спро́сто́вувати — заперечува́ти.

Сприя́мовувати — скеро́вувати, нап्रा́вляти (ко́го кудй); (щось у ці́ль) наво́дити; націлюва́ти, націля́ти.

Спру́ка́тися — див. спада́ти.

Спру́тити — спорожні́ти; (від люде́й) обезлю́дити.³

Спру́сто́шений — зруйно́ваний, знищений; розо́рений;⁴ сплюндрова́ний. Пор. спру́сто́шувати.

Спру́сто́шення — зруйно́вання, знищення, знищува́ння; розо́рення;⁴ сплюндрова́ння. Пор. спру́сто́шувати.

Спру́стошйтель⁵ — див. ру́йник.

Спру́сто́шувати — пу́стошити, знищувати; ни́щити; (крайну, господа́рство і под. — рідше) ро́зоря́ти;⁴ (сильніше) рідк. плундрува́ти.

Сп'яні́лий — підпі́лий, захмелі́лий.

Спра́мга — див. ганьба́.

Сри́бля́ник — див. бага́ч.

Сри́бля́стий — див. си́вний.

Става́ти I — див. зупиня́тися.

Става́ти II безос. — див. 1) ви́стачити; 2) поча́нати.

Става́тися — див. 1) здійснюва́тися; 2) дія́тися.

Ста́вити (будино́к — і под.) — див. будова́ти.

Ста́витися — див. поводі́тися.

Став[о́к] — са́жалка; обл. са́жавка; (для розведення риби) спец. ри́бник.

Ставний — поставний, стрункий; заст. ста́турний.

1) р; 2) рс, спосі́б; 3) заст, збезлю́дити; 4) заст; 5) заст, спру́сто́шувач.

- Ставність** — поставність, стрункість; *заст.* стату́рність.
- Ста́дник** — *див.* 1) **жеребець**; 2) **пастух**.
- Стадо** — чередá (корів), табун (коней), отáра (овець), (дрібного скота — *рідше*) ватага.
- Ста́йня** — (для коней — *ще*) конюшня; (для худоби) хлів, корівник, телятник, волівник, волівня.
- Сталевий** — *див.* сталний.¹
- Ста́лий** — постійний, незмінний, тривáлий. *Пор.* стійкий.
- Сталити** — гартувáти.
- Ста́лість** — постійність, незмінність, тривáлість; (*про волю, вдачу і под.*) стійкість, твердість, непохитність.
- Сталь** — криця; *заст.* булáт; *рідк. обл.* дулévина.
- Стальний**¹ — сталевий, крицевий; *заст.* булáтний.
- Стан** (*в будові тіла*) — тáлія; (*рідше*) *перен.* пояс.
- Становище** — стан, ситуація.
- Старá, -ро́ї** — *див.* жінка.
- Старáнный** — пильний, дбайливий, ретельний. *Пор.* акурáтний.
- Старáнність** — пильність, дбайливість, ретельність; (*про точність щодо часу виконання*) акурáтність.
- Старáнно** — пильно, дбайливо, ретельно; акурáтно.
- Старáння** — *див.* зусíлля.
- Старáтися** — намагáтися, силкувáтися; (*турбуватися, боротися з перешкодами тощо*) побивáтися.
- Старéзний** — *див.* старий.
- Старéнька** — *див.* баба.
- Старéцтво**² — *див.* жебрацтво.
- Стáрець** — *див.* жебрак.
- Старигáн** — *див.* старик.³
- Старигáнь** — *див.* дід.
- Старий** — старéзний; (*від часу або від вживання*) вéтхий,⁴ дряхлий,⁵ (тільки про літа, вік) похилий. *Пор.* давний.
- Старик**³ — дід; *розм. пестл.* дідусь, дідунь, дідунько; дідок; *знев.* старигáн, дідугá, дідугáн; (*в образній мові* — *зрідка*) пéлех.
- Старинний** — *див.* стародавній.
- Старі́тися** — старі́ти; (*ставати дряхлим*)⁶ дряхліти.⁶
- Старовинá** — *див.* давнинá.
- Стародавній** — (*про звичаї тощо*) старовинний, старинний; (*не сучасний образом життя*) *заст.* старосвітський; *ірон.* допотопний. *Пор.* давний.
- Старожі́л**⁹ — *див.* мешканець.
- Старожі́лка**⁹ — *див.* мешканка.
- Старомо́дний** — перестарілий; *ірон.* допотопний.
- Старосвітський** — *див.* стародавній.
- Стару́ха**¹⁰ — *див.* баба.
- Старцова́ння** — *див.* жебрацтво.
- Старцова́ти** — *див.* жебра́чити.
- Старча́чий** — *див.* жебра́цький.
- Старчі́ха** — *див.* жебра́чка.
- Статéчний** — *див.* пова́жний.
- Стату́ра** — *див.* поста́ва.
- Стату́рний** — *див.* ставний.
- Стату́рність** — *див.* ставність.
- Стату́т** — устáв.¹¹
- Ствэ́рджувати** — *див.* підкріплювати.
- Створі́ння** — *див.* тварі́на.
- Створю́вати** — *див.* утворю́вати.
- Створю́ватися** — *див.* утворю́ватися.
- Стеблі́на** — стеблó. *Пор.* бадилі́на.
- Сте́жити** — слідкувáти (за ким), підстерігáти (кого), сочй́ти. *Пор.* слі́дити.
- Сте́жка** — дорі́жка, тропá;¹² (*гірська*) обл. плáй.
- Стели́ти** — слáти, простилáти, розстилáти, розстеля́ти.
- Сте́льмах** — (*рідше*) вазорóб; (*майстер екіпажів*) *заст.* карéтник.
- Степ** — *див.* поле.
- Сте́рво** — *див.* па́дло.
- Стерегті́** — сторожі́ти, берегті́; *розм.* гляді́ти; *див.* *ще* догляда́ти.
- Стерні́чий, -чого** — стерновий, рульовий,¹³ кермані́ч.
- Стерно́** — *див.* кермо.
- Стерновий** — *див.* стерні́чий.
- Сті́глий** — *див.* спі́лий.
- Сті́глисть** — *див.* спі́лість.
- Сті́гнути** — *див.* 1) прости́гати; 2) доспі́вати.
- Стид**⁴ — *див.* со́ром.

1) рс; 2) церк, старéчість; 3) *заст.* дід, старий, ім; 4), 5), 6) *заст.*; 7) рф, способом; 8) р, старожитець; 9) р, старожиткíня; 10) *заст.*; стара, ім; 11) рс, устáва, приписи; 12) *заст.*; 13) р.

Стидатися,¹ стидітися¹ — *див. соромитися.*

Стидкий¹ — *див. соромітний.*

Стидливий¹ — *див. соромливий.*

Стидливість¹ — *див. соромливість.*

Стидливо¹ — *див. соромливо.*

Стидний¹ — *див. соромітний.*

Стилёт — *див. кинджал.*

Стинати — зрубувати; *див. ще відрубувати.*

Стинатися — *див. сварітися.*

Стирчати — стриміти.

Стиск — *див. тиснява.*

Стискати — тиснути, стіскувати, здавлювати, здішувати; (*зуби рот і под.*) зціплюватися; *обл. зціпляти.*

Стіслий — короткий (*виклад*).

Стіха — тихо, потихеньку, потихенько, тихцём; (*пошепки*) нішком.

Стіхати — тіхнути, замовкати; *розм. нішкнути; (про бурю тощо) ушухати; рідк. залагати. Пор. 1) затихати; 2) переставати.*

Стіхнути — *див. унішкнути.*

Стіг — стіжок, копійця, ожерёд.

Стійкий — (про ко́го) твердий (*характер тощо*); (*упертий*) непохитний; (*про щось незмінне*) ста́лий, непору́шний.

Стійкість — *див. ста́лість.*

Стік — відплив, спад.

Стікати — спливати; (*кров'ю — здебільшого*) сходити.

Стілець — (*рідше*) *розм. дзіглік.*

Стіна — (*кам'яна або з цегли*) мур; (*тільки круг садиби — звичайно*) ограда²

Стóвбур (*дерева*) — (*рідше*) прикорень, відзёмок, цівка.

Стовпéць — *див. шпáльта.*

Стóвпище — натовп, тискнява, тиск (*народу*). *Пор. збіговище.*

Стогнати (*про тварин, птахів і перен.*) квиліти.

Стодóла — *див. клу́ня.*

Столі́ця — *див. місто.*

Столі́ття — сторіччя, вік.

Столува́тися³ — *див. харчува́тися.*

Стомі́тися — виснажитися, (*сильніше*) змордува́тися.

Стóмлени́й — натру́джений; (*пере-*

втомою і под.) зму́чений, знемо́жений, висна́жений.

Стóптувати — *див. зно́шувати.*

Сторі́ччя — *див. столі́ття.*

Стóрож — (*рідше*) *заст. вартівнік; (за кимнебудь) догляда́ч; заст. дозорець. Пор. вартовий.*

Сторóжа — *див. ва́рта.*

Сторожі́ти — *див. 1) стерегті; 2) вартува́ти.*

Сторожки́й — чу́йний, чу́ткий, насторо́жений. *Пор. обере́жний.*

Сторо́на — *див. 1) бік; 2) країна.*

Сторони́тися⁴ — *див. уніка́ти.*

Сторо́нній — *див. чужий.*

Сторопі́лий — оторопі́лий, тороплений, переляканий, остовпі́лий.

Сторопі́ти — оторопі́ти; (*з ляку*) остовпі́ти; *розм. отетері́ти.*

Сторч — *див. на́всторч.*

Сторча́ка, стóрчго́лов, сторчма́ — *див. шкеребе́рть.*

Стосува́тися (ко́го) — торка́тися, відно́ситися (до ко́го), нале́жати (до чо́го).

Стосу́нки — зно́сини; (*тісніші*) зв'я́зок. *Пор. відно́сний.*

Стосунко́во — відно́сно, порівняно; *рідк. розмі́рно.*

Стра́ва (*варена*) — потра́ва, їжа, їда́; *заст. наї́дки, їство. Пор. їжа.*

Страда́лець — *див. стра́дник.*

Страда́лиця — *див. стра́дниця.*

Стра́дник — страда́лець, страждальни́к; *заст. страждéнник; (про того, хто прийняв муки) мученик.*

Стра́дниця — страда́льниця, страждальни́ця; мучени́ця. *Пор. стра́дник.*

Стра́дницький — стра[ж]да́льницький; (*про вигляд тощо*) страждéнний; *підсил. мучени́цький.*

Страж⁵ — *див. вартовий.*

Стражда́льник — *див. стра́дник.*

Стражда́льниця — *див. стра́дниця.*

Стражда́льницький — *див. стра́дницький.*

Стражда́ння — *підсил. му́ка, біль. Пор. скорбо́та.*

Стражда́ти — терпі́ти.

1) заст; 2) заст, огоро́жа; 3) р; 4) заст, держáтися (трима́тися) осторо́нь, уступа́тися; 5) заст, стóрож, вартівні́к.

- Страждєнний**—*див.* стрáдницький.
Страйк — забастóвка.¹
Страйкар — забастóвщик.²
Страйкарка — забастóвщиця.³
Страйкувати — бастувáти.
Стрáмний — *див.* 1) ганєбний; 2) соромітний.
Стрáта — *див.* убівство.
Стратегічний — *див.* військóвий.
Страх — бстрах, бóязнь,⁴ ляк, жак. *Пор.* 1) переляк; 2) тривога.
Страхати — *див.* лякати.
Страхатися — *див.* лякатися.
Страхів'я — *див.* страхіття.
Страхітлівий — *див.* жакхлівий.
Страхіття — страхóвище; (*рідше*) страхів'я, страхóвїття, страшіло, пóстрах. *Пор.* чудóвисько.
Страховінний — *див.* страшний.
Страховисько — *див.* чудóвисько.
Страхополóх — *див.* боягýз.
Страхопóд — (*на птахів*) опóдало.
Стрáчувати — *див.* убивáти.
Страшіло — *див.* страхіття.
Страшний — страхóвїнний, мóторошний; *рідк.* жакский; (*що навиває ляк*) лячний, грізний, жакхлівий, несамовітий.
Страшно — бóязко, лóчно, мóторошно; *рідк.* жакско.
Стрекотати,⁵ стрекотіти⁵ — *див.* скрекотати.
Стрибати — скакати, плігати.
Стрибок — плиг, скік, віскік; (*зрідка*) підскік.
Стрибун — плигун, скакун.
Стрибунка — стрибóха, плигунка, плигóха, скакóха.
Стривóжений — *див.* стурбóваний.
Стрігти — *див.* бити.
Стрий — *див.* дядько.
Стріманий (*тон, людина*) — здєржаний; (*розсудливий*) поміркований.
Стриміти — *див.* стирчати.
Стримувати — здєржувати; (*процєс розвитку чогось*) затримувати, гальмувати; (*почуття тощо*) гамувати, тамувати. *Пор.* спиняти.
Стрійний — *див.* нарядний.
Стрілянина — стрільба, стріляння; (*зрідка*) перестрїлка; (*сильна*)

вогóнь; (*з гармат*) пальба, канонада.

Стріляти (*про звук пострілів*) — *розм.* бұх[к]ати, бабáх[к]ати, бұхати; (*з гармат, пістолів і под. залпами*) бити, палити; (*рідше*) грїмати, гатїти.

Стрільба — *див.* стрілянина.

Стрімголóв — *див.* прожóгом.

Стрімкий — стрімчáстий, крутий, обрївистий,⁶ прямовісний.

Стрімкість — крутість, обрївистість,⁶ прямовісність.

Стрімко — круто, обрївисто,⁶ прямовісно.

Стрімчак — *див.* скєля.

Стрімчáстий — *див.* 1) стрімкий; 2) шпичáстий.

Стріха — *див.* покрівля.

Стрічати — *див.* зустрічати.

Стрічка — стьóжка; (*широка*) бінда (*обл.*); (*на коси*) кісник; (*на голову*) скіндяк; (*вузька шерстяна*)⁷ обл. гарасівка.

Стрóбій — *див.* сувóрий.

Стрóбисть — *див.* сувóрїсть.

Стрóго — *див.* сувóро.

Стрóити⁶ — *див.* 1) настрóювати;

2) шикувáти; 3) убирáти.

Стрóбитися⁶ — *див.* чєпурітися.

Стрóйний⁶ — *див.* гармонійний.

Строк⁹ — термін; *заст.*¹⁰ речєнець.

Строкáтий¹¹ — *див.* рябїй.

Стромá — стромовина. *Пор.* обрїв.⁶

Струг — скобєль; *див.* ще рубáнок.

Стругати — *див.* шкрїбати.

Стругнүти — *див.* чкурнүти.

Стружка — *див.* трїска.

Струмóк — *див.* потїк.

Струмувати — *див.* текті.

Стрункий — висóкий, рóслий. *Пор.* ставний.

Стрункість — *див.* стáвність.

Струнок (*стояти*) — на вітяжку;¹² *заст.*¹³ наввпінки.

Струпішлий — *див.* трухлявий.

Стрягнути — *див.* в'язнути.

Стүгін, стүгоніння — *див.* гудіння.

Стүгит — *див.* шум.

Стүгоніти — *див.* 1) гудіти; 2) то-рохтіти.

Студєний — *див.* холóдний.

1), 2), 3) рсі, бастування, бастувальник, бастувальниця; 4) р, боязкість; 5) р; 6) заст; 7) р, вовняна; 8) рс, стрункий; 9) заст; 10) улс; 11) також: сорокатий; 12) рф; 13) улс.

Студено — див. хóдно.
 Студент — вузівець;¹ (по заочному навчанню)³ заб́чник.
 Студентка — вузівка;² заб́чниця.
 Пор. студент.
 Студити — див. охолóджувати.
 Студінь — див. хóлод.
 Студіювати — див. вивча́ти.
 Сту́жа⁴ — див. хóлод.
 Сту́кати — стукотіти; (сильно) грю́кати, грімати, тарáхкати; (часто і дрібно) бараба́нити, тараба́нити. Пор. торохті́ти.
 Сту́кіт — стукотіння, грю́кіт, гу́ркіт, торохтіння.
 Стукотіти — див. сту́кати.
 Стуля́ти — сту́лювати, згорта́ти; (пелюстки тощо) звива́ти; (уста) склепля́ти; (очі) заплю́щувати; (кулаки) стиска́ти.
 Ступа́ти — крокува́ти; (йти прямо) прямува́ти, простува́ти; див. *ще* 1) чимчикува́ти; 2) шкандиба́ти.
 Ступи́ця⁹ — див. па́стка.
 Ступне́вий — поступо́вий; (не зразу) повільний.
 Ступне́вість — поступо́вість; повільність.
 Ступне́во — поступо́во; повільно.
 Стурба́ваний — стриво́жений, занепокóбений. Пор. заклопо́таний.
 Стурба́ваність — занепокóбність; (про зв'язане з клопотами) заклопо́таність.
 Стурба́вано — занепокóбено, заклопо́тано.
 Стуса́н — туса́н, штовха́н, штурха́н; (рідше) розм. буха́н, бухане́ць, духопе́лик, товчeнник; (по потилиці) потя́личник.
 Стусону́ти — див. уда́рити.
 Стусува́ти — див. біти.
 Стуха́ти — див. зме́ншуватися.
 Стяг — див. пра́пор.
 Стяга́ — див. смуга.
 Стягті́ся — див. спромо́гті́ся.
 Стьоба́ти — див. 1) біти; 2) ши́ти; 3) хльóстати.
 Стьо́жка — див. стрі́чка.
 Суб'е́кт (про малові́дому людину) — тип; (рідше) індиві́д, індивіду́м.
 Суверені́тет — див. самості́йність.

Сувере́нний — див. самості́йний.
 Суверто́к — див. зго́рток.
 Суви́й — див. зго́рток.
 Суво́рий — стрóгий; (рідше) грі́зний; (на вдачу тощо — *це*) пeрен. кру́тий; підсил. жорсто́кий; (тільки про заходи і под.) драко́нівський.
 Суво́рість — стрóгість; грі́зність; круті́сть; жорсто́кість. Пор. суво́рий.
 Суво́ро — стрóго; грі́зно; кру́то (поводитися з ким); жорсто́ко. Пор. суво́рий.
 Су́голосний — див. гармоні́йний.
 Су́горб — див. горб.
 Су́джена, -ної — див. нарече́на.
 Су́джений, -ного — див. нарече́ний.
 Суді́тися — позива́тися; (довго тягатися з корисною метою) сутя́жничати;¹⁰ заст. правува́тися, процесува́тися.
 Судно́ — (рідше) корабе́ль; (на паровій тязі) паропла́в; (на ел. тязі) теплохі́д.
 Судо́ма — див. ко́рчі.
 Судомити — див. ко́рчити.
 Су́дорога⁵ — корч, ко́рчі (мн.); розм. судо́ма; мед. спазм, спáзма; конву́льсія.
 Су́жена — див. нарече́на.
 Су́жений — див. нарече́ний.
 Сукнова́л — див. шапова́л.
 Сукрови́ця — сукрова́тиця, па́сочка; заст. ропа́.
 Сукуп́ний — див. спі́льний.
 Сукупно́ — див. спі́льно.
 Сум — сму́ток, журба́, печа́ль;⁶ (глибокий) скорбо́та; (у великому нещасті) горе.
 Сумі́рний — див. лагі́дний.
 Сумі́рно — див. лагі́дно.
 Су́між — див. сумі́жно.
 Сумі́жний — сусі́дній; (примикаючий)⁷ приле́глий.
 Сумі́жно — су́між, ря́дом;⁸ (недалеко) блі́зько, поблизу́.
 Сумі́сний — див. спі́льний.
 Сумі́сно — див. спі́льно.
 Су́міш — су́мішка; розм. мішани́на.
 Сумлі́нний — див. добросо́вісний.
 Су́мка⁶⁻ (рідше) торба́на; військ., шкільн. ра́нець. Пор. то́рба.

1), 2) р, ви́шивець, ви́шивка, студе́нт(ка) ви́щої шко́ли УРСР;
 3) рф, заб́чного навча́ння; 4) р, сту́дінь; 5), 6) заст; 7) рс,
 8) рс, по́ряд, по́руч; 9) заст; 10) р, по суда́х тяга́тися.

- Сумлінність** — совісність, добросовісність, справедливість.
- Сумлінно** — совісно, добросовісно, справедливо.
- Сумний** — смутний, засмучений, сумовитий, безрадісний, невеселий; (*в найвищій мірі — що не знаходить розради*) безутішний, нерозважний; обл. маркітний.
- Сумнів** — непевність, вагання.
- Сумнівний** — непевний.
- Сумно** — смутно, засмучено, сумовито, безрадісно, невесело, безутішно, нерозважно; маркітно. *Пор. сумний.*
- Сумовитий** — див. 1) жалібний; 2) сумний.
- Сумовито** — див. сумно.
- Сумувати** — смутитися, журитися, печалитися.¹
- Сунути I** — всувати, тикати; (*тільки силою всередину чогось*) впихати, втискати, втискувати.
- Сунути II** — (*образно — рухатися, йти юрбою*) валити, перти, пертисся; (*раптово кинутися*) ринутися, ринути; (*підсил. — про багатюх в образному живванні*) плавом пливті, плавом плісті, хмарю сунути.
- Суп** — див. юшка.
- Суперечити** — перечити, заперечувати, протівитися.
- Суперечка** — спір, спірка, сперечання; *заст. змагання.*
- Суперечливість** — див. розбіжність.
- Суперечний** — див. розбіжний.
- Суперечник** — див. супротівник.
- Суперечниця** — див. супротівниця.
- Суперечність** — протиріччя.² *Пор. розбіжність.*
- Супитися** — хмуритися. *Пор. дутися.*
- Супокій** — див. спокій.
- Супокійний** — див. спокійний.
- Супостат** — див. ворог.
- Супротівний** — протівний (*вітер*). *Пор. протилежний.*
- Супротівник** — (*рідше*) протівник; (*в спорі*) суперечник; *рідк. заст. сперечник. Пор. ворог.*
- Супротівниця** — (*рідше*) протівниця; (*в спорі*) суперечниця.
- Сурма** — труба;³ (*менша*) ріжок, ріг; *муз. горн.*
- Сурмач** — трубач;³ *військ. горніст.*
- Сурмити** — трубитися.³
- Сусідній** — суміжний; (*примикаючий*)⁴ прилеглий; (*дещо⁵ дальший. віддаленням*) поблизький, недалекій.
- Суспільний** — громадський; (*що належить трудовим масам*) народн(і)пій. (*що охоплює всіх*) загальний.
- Суспільність** — див. громадськість.
- Суспільство** — (*населення країни*) народ; (*про всіх явних або присутніх*) загаль. *Пор. громада I.*
- Сутеніти** — див. смеркати[ся].
- Сутеріни** — див. підвал.⁹
- Сутінки** — див. прісмерки.
- Сутінок** — сүтінь, півтемрява. *Пор. прісмерки.*
- Сүтінь** — див. прісмерки.
- Сүтність** — див. сүть.
- Сутугуватий** — див. жорсткий.
- Сутужний** — див. скрутний.
- Сутужно** — див. скрутно.
- Сутяга** — сутяжник; (*що любить позиватися*) *розм. рідк. позивайло, позивака.*
- Сутяжничати**¹⁰ — див. судітисся.
- Сүть** — сүтність; основа; (*основне якоїсь справи, речей тощо*) *прірода.*
- Суфлірувати**⁶ — див. підказувати.
- Сухий** — див. 1) посушливий; 2) худий.
- Суховій** — див. вітер.
- Суходіл** — див. сүша.⁸
- Сухозлітка** — див. шуміха.
- Сухопутній**⁹ — суходільний; (*про військові сили*) наземний.
- Сухорібрий** — *перен. сухий; (образно про коняку і под.) драбинчастий. Пор. худий.*
- Сухорлявий** — див. худий.
- Сухорлявість** — худорлявість.
- Суцільний** — цілковитий.
- Сучасний** — сьогочасний, теперішній, нинішній.
- Суш**⁷ — див. 1) посуха; 2) сушняк.
- Сүша**⁸ — суходіл, земля; (*простір, що омивають моря, океани*) матерійк, континент.

1) заст; 2) р, суперечливість; 3) р, (але труба, рұра — утс); 4) рс; 5) трóхи; 6) рпр, суфлірувати; 7) рс, засүха, посуха, сүша; 8) заст; 9) р; 10) р, по судáх тягáтисся.

Сушняк — сушнік, суш,¹ ламань, лом, хмиз, трусок; обл. ріща.
 Сущий — див. справжній.
 Схаменутися — див. опам'ятатися.
 Схарапудитися — див. злякатися.
 Схвилюватися — див. розбушуватися.
 Схвилюваний — підсил. збурений; (позбавлений спокою) неспокійний,
 Схил — похил, нахил, спад, покіт; обл. відкид.
 Схил'ятися — (голову) похил'яти; (злегка) нахил'яти.
 Схильність — нахил, охота, по́тяг (до чо́го); зам'ялування (в чо́му; обл. до чо́го).
 Схймник — див. чернець.
 Схобанка — тайник; обл. криївка.
 Сходи — про́рість, вруна; (озимо-го сіву) озимина.
 Сходини заст.¹⁰ — (товариська — для розваги) рідк. сходак² Пор. вечірка.
 Сходити (кров'ю) — див. стікати.
 Сходка² — див. сходини.
 Схожий — похóжий, подібний; розм. достемінний.

Схóжість — див. подібність.
 Схопити — див. піймати.
 Схóплюватися — зриватися; (раптово вставати з місця, ліжка і под.) зскакувати, зіскакувати; (лише докон.) скóчити.
 Схудлий — змарнілий, зсóхлий; розм. знідлий.
 Схуднути — див. змарніти.
 Сцєна — див. кін.
 Сюрчати — див. дзижчати.
 Сягати — (до певної точки в просторі) досягати, простягати.
 Сяйво — світло; (переривчате) блиск.
 Сяк-так — див. якнебудь.
 Сякий-такій — див. такий-сякий.
 Сяючий — сіяючий, світлий. Пор. осяйний.
 Сяяти — сіяти; (про небесні світила і перен.—ще) яснити, зорити, променити; (яскраво блищати) горіти.
 Сьогóднішній — див. теперішній.
 Сьогорічний — див. теперішній.
 Сьогочасний — див. сучасний.
 Сьóрбати — див. хлебтати.

Т

Тáбір — ла́гер;³ (про місце стоянки⁴ перен.) стан.
 Табу́н — див. ста́до.
 Табу́нник — див. па́стух.
 Тавро́ — клеймо́;⁵ перен. знак, печа́ть.
 Тавро́ваний — клеймо́ваний,⁶ штампований.
 Таврува́ти — клейми́ти,⁷ штампувати. Пор. значити.
 Таємний — потайний, захо́ваний, скритий,⁸ секретний; (про організацію і под.) перен. підпільний.
 Таємничий — таємний, загадковий, нерозгаданий, незбагнений.
 Таїти — крити, скрива́ти,⁹ приховувати.
 Таїтися — критися, ховатися.
 Тайкома́ — тайко́м,⁸ крадькома́, нішком, тихце́м; див. ще по́тай.
 Тайник — потайник; (тільки про

місце для переховування чогось) схобанка; обл. криївка.
 Так-сяк — див. якнебудь.
 Такий-сякий — сякий-такій. Пор. абіякий.
 Талала́й — див. балаку́н.
 Талала́йка — див. балаку́ха.
 Талан — див. до́ля.
 Таланістий — див. щасли́вий.
 Таланіти — див. щастіти.
 Таланливий — див. щасли́вий.
 Таланови́тий — обдарований; підсил. високоталанови́тий; (у найвищій мірі) геніяльний; (про здібності виконання чого) блискучий.
 Талант — дар, дарування, обдарованість; див. ще хист.
 Талáпатися — див. хлю́патися.
 Та́лий — розта́лий; (про щось промерзле) розме́рзлий; відта́лий;

Т
У
Ф

1) рс; 2) рс, сход, зібрання, збо́ри, ра́да; 3) рн; 4) р, постóю; 5) рс, клейно́, штамп; 6) рс, клейно́ваний, позначений; 7) рс, клейни́ти, познача́ти; 8) рс, по́тайки; 9) заст; 10) улс.

- (про землю і под. обл. — ще) відтєплий.
- Талія** — див. стан.
- Талмудїст** — див. буквоїд.
- Тама** — див. грєбля.
- Тамувати** — див. 1) стрїмувати; 2) зупиняти.
- Тандїта** — див. 1) мотлох; 2) базар.
- Танути** — див. розтавати.
- Танцювати** — (здебільшого про народні танці) розм. сказати; заст. гопцювати; (образно про гопак і под.) розм. віддирати, чесати, вибивати, тяти (гопака).
- Тарабанити** — див. 1) вибивати; 2) стукати.
- Тараганитися, тарагунитися** — див. шкандибати.
- Тарадайка** — тарадайка; (образно) чортопхайка; див. ще бїда II.
- Таран** — див. дївбня.
- Таранкуватий** — (із слїдами виспи) дзьобатий, дзьобатий, рябий, виспуватий.
- Тарарам** — див. буча.
- Тарас** — див. хворост.
- Тарадайка** — див. тарадайка.
- Тарахало** — див. 1) балакун; 2) балакуха.
- Тарахкати** — див. стукати.
- Тарахкотїти** — див. торохтїти.
- Тарахнути** (кидати) розм. — торохнути, бацнути, бабахнути, гєпнути. Пор. ударити.
- Тарганити** — див. тягтї.
- Тарганитися** — див. тягтїся.
- Тартак** — лїсопїльня, пїльня.
- Тасканїна** — див. бїйка.
- Таскати**¹ — див. тягати.
- Тато** — див. батько.
- Тяхля** — див. шїбка.
- Таяця** — див. пїднос.²
- Тванїстий** — див. багнїстий.
- Твань** — див. баговїння.
- Тварїна** — скотїна, худобина; заст. животиїна, створїння. Пор. скот.
- Твєрдження** — положєння, тєза.
- Твєрдий** — (на дотик) цупкий, тугий; (про хлїб) черствий; (перен. — про сон, слово тощо) крїпкий, мїцний; (про цїни) сталїй. Пор. жорсткий.
- Твєрдїня** — див. фортеця.
- Твєрдїти** — повторяти, правити (своє); (образно) розм. фам. торочїти, товктї, човптї, товкмачїти.³
- Твєрдїсть** — див. сталїсть.
- Твєрднути** — твєрдїти, тугшати, тужавїти; (про шкїру тощо) шкарубнути, бучавїти; (про хлїб) черствїти.
- Твєрдолбий** — див. тупоумний.
- Твїр** — (науковий) книжн. трактат. Пор. вїтвїр.
- Твєрєння** — формування.
- Твєрїло**⁴ — див. вїтвїр.
- Твєрїти** (дїяти) — чинїти. Пор. вїтворяти.
- Твєрїтися** — див. дїятися.
- Твєрїння** — див. вїтвїр.
- Тєза** — див. твєрдження.
- Тектї** — лїтїся, точїтїся, бїгти; (сильно) бурити, бїти; (струменем, цївкою) дзорїти, струмувати; (про кров з рани тощо) юшїти, цєбенїти.
- Телєнькати** (серце) — див. бїтїся.
- Тєлєнь** розм. лайл. — йолоп, дурень, бєвз, бєвзєнь, бєвдур, бєльбас, недотєпа; обл. цїмбал.
- Тєлїпатїся** розм. — метлїтїся, мотатїся, мотлїтїся; (рїдше) сотатїся; (колихаючись) хилїтатїся. Пор. шкандибати.
- Тєлїтник** — див. стайня.
- Тєльбухи** — див. нутрощї.
- Тєльбушїти** — див. патрати.
- Тємїнь** — див. тємрява.
- Тємна** — див. арештантська.
- Тємний** — (такий, що нїчого невидно — про нїч і под.) невидний, непрогладний, неясний. Пор. безпросвітний.
- Тємнїця** — див. в'язнїця.
- Тємнїчний** — див. тюрємний.
- Тємнїти** — див. смєркатї[ся].
- Тємнота** — див. тємрява.
- Тємно-чєрвоний** — див. 1) багрєвий; 2) бордє.
- Тємнуватий** — див. смуглявий.
- Тємрява** — тємїнь; (рїдше) тємнота, тьма, пїтьма; (вїдсутнїсть свїтла) пєтемок, мєрок.
- Тєндїтний** — див. нїжний.
- Тєнєта** — див. сїтка.

1) заст, волочїти, тягати, тягтї; 2) р, таяця, таяця, таць; 3) також: вислєвлювати думку, запевнїти; 4) рїдк.

Тепёр — ніні; (у даний момент) з'араз.
 Теперішній — сьогоднішній, сьогорічний, нинішній. Пор. сучасний.
 Теплий — обл. літеплий.
 Теплб — (про повітря і под. — зрідка) літепло; рідк. дух.
 Теплохід — див. судно.
 Теревіти — див. уминати.
 Теревенити — див. баляндрастити.
 Теревені розм. — баляндраси, баяси; (безглузді висловлювання) нісенітниця.
 Терези — див. вага.
 Терзати¹ — див. мучити.
 Терзати² — див. мучитися.
 Терлікати — цигёнкати.
 Тёрлиця — тіпалка, м'ялиця, бітельня.
 Тёрмін — див. строк.³
 Тёрмінóвий — див. невідкладний.
 Тёрмінóвість — див. спішність.
 Тёрмінóво — див. спішно.
 Тёрмосити — тóрсати, тóргати, смікати, сіпати, шáрпати.
 Тёрня — колючка, шпійчка.
 Тёрпіти — знóсити (горе), зазнавати (біди).
 Тёрпнути — (про руки, ноги тощо) замлівати, дерев'яніти.
 Тёрти — шмуґляти, кóвзати (ногами), шарувати (підлогу). Пор. муляти.
 Тёртися — див. чухатися.
 Тёртіця — див. дóшка.
 Тес — див. дóшка.
 Тесля́р — тесля, колісник; обл. колодій.
 Тетёра — див. юшка.
 Течія́ (води) — біг, плин; див. ще бистринá.
 Тікати — див. сунути I.
 Тил⁴ — затілля, запілля.
 Тимчасóвий — часóвий (лихо), хвили́нний, мину́щий; (що існує до певного часу) дочáсний.
 Тин — пліт, ліса, огорожа.
 Тиня́тися — див. блукáти.
 Тип — див. суб'єкт.
 Тира́н — див. гнобíteль.
 Ті́рло — див. ліґвище.
 Тиск — тиснення, нáтиск, гніт, нáгніт, напір.

Ті́скнява — див. стóвпище.
 Ті́снення — див. тиск.
 Ті́снути — див. 1) да́вити; 2) на́тискáти; 3) стискáти.
 Ті́снутися — ті́снитися; (по кутках) ту́литися. Пор. тóвпитися.
 Ті́снџава — тиск, стиск, дáвка,⁵ ті́снóта.
 Тита́н — див. вéлетень.
 Титані́чний — див. велетё́нський.
 Ті́хий — спокійний; (про звук і под.) неголосний, негучний, нечу́тний; див. ще беззвучний.
 Ті́хнути — стихáти; поез. мóвкнути.
 Ті́хо — спокійно; неголосно, негучно, нечу́тно; беззвучно, глúхо. Пор. ті́хий.
 Тихомі́рний — див. спокійний.
 Тихце́м — див. сті́ха.
 Тичба́ — див. юрба́.
 Ті́чка — тичина, жерді́на; (для орієнтації) ві́ха.
 Ті́ша — спóкій, мовча́нка.
 Ті́шком-ні́шком — див. ні́шком.
 Ті́к — гарма́н.
 Ті́листий — див. гладкі́й.
 Ті́ло (мертве) — див. труп.
 Ті́патися (серце) — див. бі́тися.
 Ті́палка — див. тёрлиця.
 Ті́пати — див. 1) шáрпати; 2) тря́сті.
 Ті́сний — щі́льний (ряди); (що перебуває в зв'язку, в залежності з чим) близькі́й. Пор. вузькі́й.
 Ті́снити — ті́снути, стискáти, да́вити; (на ко́го) наляга́ти, напіра́ти.
 Ті́снитися — див. ті́снутися.
 Ті́сно — щі́льно; блі́зько. Пор. ті́сний.
 Ті́снóта — див. 1) скру́та; 2) ті́скнява.
 Ті́тка — обл. вуйна.
 Ті́шити — ра́дувати, веселі́ти.
 Ті́шитися — див. 1) раді́ти; 2) веселі́тися.
 Ткну́ти — див. ко́льну́ти.
 Ткані́на — див. мате́рія.
 Тлі́ти — див. жéвріти.
 Тло — фон; перен. ґрунт.
 Тлумáчити — див. розтлумáчувати.

1) р, дрáти, дёрти, роздёрати, рвáти, шáрпати, шматува́ти;
 2) р; 3) заст, речене́ць; 4) рс; 5) рс, стиск, ті́снóта.

- Тнуги — *див.* дудлити.
 Товар — *див.* 1) крам; 2) скот.
 Товари́на — *див.* худобина.
 Товари́ство — *див.* гурт.
 Товари́ш — друг; (*близький знайо- мий*) приятель; *фам.* панібрат.
 Товари́шка — подруга; приятель- ка. *Пор.* товариш.
 Товаришувати — приятелювати, дружити.
 Товкма́чити — (*говорити одне і те саме*) розм. торочити, товкти, човпті; (*рідше*) туркати, тур- чати; *підсил.* туркотати, турко- тіти. *Пор.* 1) твердіти; 2) бити.
 Товкты́ — *див.* 1) бити; 2) топта́- ти; 3) твердіти.
 Товкучка¹ — *див.* базар.
 Тобпнися — юрмитися, купчнитися, скупчуватися, тиснутися, пхати- ся.
 Товстий — грубий; розм. дебе- лий.
Пор. 1) гладкий; 2) огрядний.
 Товстіти — товшати; (*набирати тіла*) повнішати, грубнути, глэд- шати.
 Товстопузый — *див.* пузатий.
 Товстосум² — *див.* багач.
 Товсту́ля — *див.* гладуха.
 Товстун — гладун; (*про дитину*) карапуз, опецьок, оклецьок. *Пор.* черевань.
 Товстуха — *див.* гладуха.
 Товчєник — *див.* стусан.
 Товщати — *див.* товстіти.
 Тогорішній — *див.* торішній.
 Тоголітній — *див.* торішній.
 Той — *див.* протилєжний.
 Толк — глузд (*розм.*); (*про ро- зумну мету*) смисл.²
 Толо́ка (як еипас) — *див.* пасо- вйще.
 Толочити — *див.* топтати.
 Томити — знесилювати, виснажу- вати; (*завдавати мук*) мучити.
 Томитися — знесилюватися, висна- жуватися, знемагати.
 Томливий — виснажливий, змор- ний (*спека*).
 Тонкий *перен.* — (*про манеру³ по- ведінки людини і под.*) ніжний, делікатний, тендітний.
- Тонкослізка — *див.* 1) плаксий; 2) плаксийка.
 Тонуги — *див.* потопати.
 Топітися — *див.* розтавати.
 Топільник — *див.* грубник.
 Топорйще⁴ — сокирйще. *Пор.* дер- жак.
 Топтати — витоптувати, товкты́, то- лочити; (*траву, посіви і под.*) збивати; *обл.* тратувати, грасу- вати.
 Торба — торбіна, торбінка; *див.* ще сакви́.
 Торг — *див.* ярмарок.
 Тарганитися — *див.* чвалати.
 Торгати — смйкати, сіпати, шар- пати, скубты́, тіпати. *Пор.* тер- мбсити.
 Торгаш⁵ — *див.* торговець.
 Торгі́вля — (*дореволюційне — про заняття торгівлею*) кра- марство.
 Торговець — (*капіталіст у буржу- азному суспільстві*)⁵ кра- мар; купець, комерсант; (*пре- зирливо*) торгаш,⁸ гандляр.
 Торговий — торговельний.
 Торгови́ця — *див.* рйнок.
 Торго́вка⁴ — *див.* перєкупка.
 Торгувати — продавати; (*на база- рі або ярмарку*) базарювати, ярмаркувати. *Пор.* крамарю- вати.
 Торжество⁶ — *див.* перемога.
 Торжєствувати⁷ — *див.* веселітися.
 Торішній — тогорішній, тоголітній; (*рідше — про пору року*) розм. літошній.
 Торкатися — (*перен. — звертати увагу на щонебудь*) зачіпати, порушувати (*питання*). *Пор.* до- торкатися.
 Тормосіти — *див.* шарпати.
 Торо́плений — *див.* сторопілий.
 Торо́хнути — *див.* таракнути.
 Торохтій — *див.* балакун.
 Торохтійка — *див.* балакуха.
 Торохтіння — *див.* 1) гуркіт; 2) стукіт.
 Торохтіти — таракотіти, туркотати, туркотіти, гуркотіти, стукотіти; (*рівномірно*) тукати, гри- мотати, гримотіти, гоготіти

1) р, товчок, -чка; 2) рс, тјама, сєнс, зміст; 3) рсф, манір, спс- сіб; 4) заст; 5) комуністична рєтєрика; 6) заст, урочйстєсть, урочйсте свјато; 7) заст, свјаткувати (перемогу); 8) рс; 9) р.

(*грім*), дудніти, стугоніти (*земля*).

Торочити — *див.* товкмачити.

Торочки — бахромá.¹

Торс — *див.* тулуб.

Тортури — *див.* мўки.

Тоскний — *див.* тужливий.

Тоскно — *див.* тужли́во.

Тотожний — однаковий, ідентичний; (*про значення*) однозначний, рівнозначний; (*з оригіналом*) згідний; (*переклад*) вірний.

Тотожність — однаковість, ідентичність; однозначність, рівнозначність; згідність (*з оригіналом*); вірність (*перекладу*).

Точіти — *див.* 1) гострити; 2) гризти; 3) літи.

Точітися — *див.* 1) витікати; 2) літися; 3) тривати.

Точка — *див.* кра́пка.

Точний — вірний; (*що не викликає сумніву*) певний, достовірний (*інформація*); обл. докля́дний.

Травá — мурава́, морі́г; (*після вилосу*) отáва.

Травний — *див.* ситний.

Тракт — *див.* доро́га.¹¹

Трактáт — *див.* 1) тві́р; 2) до́говір.

Тракті́р² — *див.* ко́рчма́.

Тракті́рник³ — *див.* корчма́р.

Трактувáти — *див.* 1) розтлумáчувати; 2) частувáти.

Трамбівка — *див.* до́вбня.

Транше́я — *див.* око́п.⁴

Трапля́тися безос. — бувáти; ставáтися, випадáти.

Тра́са — *див.* доро́га.

Тра́тити — витрача́ти; (*час, сили і под.*) марнува́ти, гайнува́ти, га́яти (*час*), переводити. *Пор.* марнотра́тити.

Тратува́ти — *див.* топта́ти.

Тра́урний⁵ — *див.* жа́лібний.

Тре́ба — слід; *див.* *ще* годі́ться.

Тремті́ння — дрижа́ння, двигті́ння, брині́ння (*струни*), мигті́ння (*світла*) трéпет.⁶

Тремті́ти — *див.* дрижа́ти.

Тремтя́чий — *див.* дрижа́чий.

Тре́пет⁶ — *див.* тремті́ння.

Трепетáти[ся]⁷ — *див.* трусі́тися.

Тре́петний⁸ — *див.* боязкий.

Треплó — *див.* кермó.

Тривáлий — до́вгий (*час*), довготривáлий, довгочáсний; (*кількарічний*) довголітній (*процес*), (*про хворобу і под.*) затяжний, хроні́чний (*недуга*). *Пор.* ста́лий.

Тривáти — тягті́ся, продóвжувати́ся; (*про балачки, розмови*) то́чті́ся.

Триві́яльний — *див.* банáльний.

Тривкі́й — мі́цний, тривáлий, ста́лий; *перен.* твердий, непору́шний.

Триво́га — неспóкій; (*загальний рапто́вий*) переполóх, сплòх; (*сильніше*) пáніка.

Триво́жити — непокóбити; (*сильніше*) лякáти, бентéжити, турбува́ти.

Триво́житися — *див.* турбува́тися.

Триво́жний — неспокійний, турбóтний; (*пройнятий острахом*) пáнічний.

Триво́жно — неспокійно, мóторошно. *Пор.* стурбóвано.

Трикля́тий — *див.* прокля́тий.

Тримáти — *див.* держáти.

Трінькати — ціндрити; *див.* *ще* марнотра́тити.

Тріпати — *див.* трясáти.

Тріск — лускíт, хрúскíт, хрýскíт.

Тріска — стрúжка, скіпка, скáлка.

Тріскати — тріскатися, розкóлюватися, розлúплюватися. *Пор.* лóпати[ся] I.

Тріскатися — (*про плоди, шкіру і под.*) ре́патися; (*про землю і под.* — осідаючи, висихаючи, давати тріщини) розсі́датися; обл. посідáтися.

Тріскотáти, тріскоті́ти — *див.* трі́щати.

Тріснути — *див.* удáрити.

Трію́фувáти — *див.* веселі́тися.

Тріщáти — тріскоті́ти, тріскотáти. *Пор.* хрусті́ти.

Тріщина — розкóлина, щі́лина, шпáра.

Тропа́² — *див.* стéжка.¹⁰

Тротуáр⁹ — *розм. заст.* пішоход.

1) рт; 2), 3) заст; 4) також: нáсип; 5) рн; 6) заст, трепоті́ння, дрижа́ння; 7) заст, тремті́ти, тре(і)поті́ти, дрижа́ти; 8) заст, тремтя́чий, 9) фр; 10) улс.

Трофе́й — див. здб́ич.
 Тро́хи — трóшки, дéщо.
 Трощи́ти — див. 1) ламáти; 2) уми-
 нáти.
 Трою́дити — див. роз'я́трювати.
 Труба́¹ — див. сурма.
 Труба́ч² — див. сурма́ч.
 Труби́ти³ — див. 1) розго́лошувати;
 2) сурми́ти.
 Труд — пра́ця. Пор. робо́та.
 Труді́тися — працюва́ти; розм. ро-
 би́ти; (без відпочинку) обл. га-
 рува́ти.
 Труді́вник — див. праці́вник.
 Труді́вниця — див. праці́вниця.
 Трудни́й — важкий; див. ще 1) не-
 легкий; 2) скру́тний.
 Трудни́сть — утрудненість, ва́ж-
 кість; склади́ність; (про станови-
 ще) безви́хідь.
 Трудно́ — див. скру́тно.
 Трудно́чі — утруднення, усклад-
 нення; (те, що затримує вико-
 нання або розвиток чого) пере-
 шкóда, перепóна, завáда.
 Трудя́ща — див. праці́вниця.
 Трудя́чий — див. 1) праці́вник;
 2) працюва́тний.
 Труна́ — домовина.
 Труп — ті́ло; уроч. остáнки (мн.),
 прах.⁴
 Трупи́шати — див. трухля́вити.
 Трус — óбшук.
 Трусик — див. кри́ль.
 Трусі́ти — див. обш́укувати.
 Трусі́тися — тремті́ти, дрижа́ти,
 трепета́ти[ся].⁵ Пор. трясти́ся.
 Трусóк — див. 1) хми́з; 2) ла́-
 мань.
 Трусько́м — див. тю́пцем.
 Труте́нь — див. дармої́д.
 Трухля́вий — трухлий, порохня́вий;
 гнилий, зотлі́лий; (рідше) заст.
 бутля́вий, струпи́лий.
 Трухля́вити — трухну́ти, порохня́ви-
 ти; заст. трупи́шати.
 Трухля́вина, трухля́тина — (про
 зозни́ле дере́во) порохня́; (рід-
 ше) порохо́н. Пор. гнилі́зна.
 Трухну́ти — див. трухля́вити.
 Труча́ти — див. штовха́ти.
 Трушко́м — див. біго́м.
 Трухати́ — див. тю́пати.

Трясовина́ — драговина́, дра́гва.
 Пор. боло́то.
 Трясови́нний — драгові́нний, гру-
 зький. Пор. багні́стий.
 Трясти́ — труси́ти, тіпати (пропас-
 ни́ця); (рідше) тріпати.
 Трясти́ся — труси́тися; (від силь-
 ного поштовху то́що) хита́тися,
 двигті́ти, здрига́тися ⁶ (стіни);
 (образно — про жирне ⁶ ті́ло то-
 що) розм. драглі́ти.
 Тря́сця — див. лихомáнка.
 Тря́хнути — див. со́хнути.
 Тубі́лець — див. жи́тель.⁷
 Тубі́лка — див. жи́телька.⁸
 Тубі́льний — корі́нний (жи́тель),⁷
 крайови́й, автохто́нний; (не при-
 їжджий) місцеві́й, тутешні́й.
 Ту́га — нудга́, сум, ску́ка,⁹ обл.
 ба́нність.
 Ту́гий — див. тверди́й.
 Ту́гшати — див. тве́рднути.
 Тужа́вити — див. 1) тве́рднути;
 2) гу́снуту.
 Тужи́ти — сумува́ти; обл. банува́-
 ти. Пор. нудьгува́ти.
 Тужі́ння — див. плач.
 Тужли́вий — тужний, то́скний, сум-
 ний, смутни́й; жа́лібний, жа́ліс-
 ний, журни́й, журли́вий.
 Тужли́во — див. тужно́.
 Ту́жний — див. 1) жа́лібний;
 2) тужли́вий; 3) скорбо́тний.
 Тужно́ — тужли́во, то́скно, сумно;
 жа́лібно, жа́лісно, жу́рно, жур-
 ливо́.
 Ту́кати — див. торохті́ти.
 Ту́лити — тисну́ти, горну́ти, при-
 горта́ти (до грудей).
 Ту́литися — див. 1) горну́тися;
 2) тисну́тися.
 Ту́луб — торс.
 Тума́н — мла, імла́; (з дрі́бним до-
 щем) мря́ка; (про непрозо́рість
 пові́тря в літні́й де́нь) обл. ма́-
 риво.
 Тума́нити — дурі́ти, морóчити, за-
 дурюва́ти, заморóчувати, бала-
 му́тити.
 Тума́нити — дурні́ти.
 Тума́нний — мря́чний, імлі́стий,
 неясни́й, хма́рний, хму́рний, по-
 хму́рний.

1) р, але труба́ і ру́ра: утс; 2), 3) р; 5) заст; 5) заст,
 тріпоті́ти; 6) заст, гладке́; 7) заст, жите́ць, пожи́лець;
 8) заст, житкі́ня, пожи́лиця; 9) заст.

Тупа́к — див. тупи́ця.
Тупа́ти — див. гу́пати.
Тупи́к¹ — (про ста́новище) безви́хді; (образно) глухі́й кут.
Тупи́ця розм. — тупа́к, тупоголо́вий, недоте́па, ло́бас, довбе́ха.
Тупоголо́вий — див. тупоу́мний.
Тупоти́ти — гупоти́ти, лопоти́ти.
Тупоу́мний — тупоголо́вий, твердоло́бий; *підсил.* тупору́йлий. *Пор.* дурни́й.
Турбо́та — журба́, кло́піт, побо́ювання; *заст.* турба́ція.
Турбо́тний — (позбавлений спокою) неспо́кійний, заклопо́таний. *Пор.* триво́жний.
Турбо́тно — триво́жно, неспо́кійно, заклопо́тано. *Пор.* стурбо́вано.
Турбува́ти — (порушувати душевний спо́кій) непоко́їти; (про передчу́ття чо́гось грізного) триво́жити, бенте́жити.
Турбува́тися — (в передчу́тті недоброго) непоко́їтися, триво́житися, бенте́житися, хвилюва́тися; побю́ватися; (старатися про ко́го, про що́ і под.) клопотати́ся, побива́тися; (рідше) жури́тися, бідкува́ти.
Тури́ст — (рідше) мандрі́вник.
Ту́кати — див. товкма́чити.
Ту́ркіт — див. гу́ркіт.
Туркота́ти, туркоті́ти — див. 1) гурко́тіти; 2) воркува́ти; 3) товкма́чити; 4) торохті́ти.
Турча́ти — див. товкма́чити.
Туса́н — див. стуса́н.
Туте́шний — див. місце́вий.
Ту́флі² — (закриті) полу́боти́нки;³ (хатні) панто́флі;⁴ розм. висту́пці; обл. паті́нки.
Тухлі́й — див. за́хлий.
Ту́ча⁵ — див. гроза́.
Тучни́й⁶ — див. грозови́й.
Тхну́ти — див. відго́нити.
Тюпати — (образно — про біг дрібно́ю ристю́) дріботі́ти, дробота́ти, трю́хати. *Пор.* чимчикува́ти.

Тюпе́м — підтю́пцем, труско́м; розм. ристю́.
Тюре́мний — в'язни́чний; *заст.* остро́жний, арешта́нтський, темни́чний.
Тюрма́ — див. в'язни́ця.
Тюря́жник — див. в'язе́нь.
Тюхти́й — вайло́, маму́ла, вахла́к, незгра́ба, неотеса́. *Пор.* теле́пень.
Тяга́нина — див. волокі́та.⁷
Тяга́р — тягота́; обтя́ження, вага́; *заст.* вагота́.
Тяга́ти — таска́ти,⁸ волокти́.
Тяга́тися — волочі́тися, шля́тися,⁹ віяти́ся. *Пор.* ве́штатися.
Тягло́ — див. скот.
Тягну́ти — див. тягті́.
Тягну́тися — див. простяга́тися.
Тягота́ — див. тяга́р.
Тягті́ — тягну́ти, волокти́, волочі́ти; розм. таска́ти,⁸ тарга́нити.
Тягті́ся — (про повільну ходу́) волочі́тися, плента́тися, плесті́ся, тарга́нитися, цу́питися. *Пор.* шкандиба́ти.
Тяжкі́й — важкі́й, вагові́тий, нелегкі́й, обважні́лий. *Пор.* 1) трудни́й; 2) скру́тний.
Тя́жко — ва́жко; тру́дно. *Пор.* скру́тно.
Тя́ма — див. умі́ння.
Тя́мити — розумі́ти; (на чо́му) зна́тися, розумі́тися; розм., жарт. щу́пати (що́).
Тямкі́й, тямові́тий — див. тяму́щий.
Тяму́ха — див. до́ка.¹⁰
Тяму́щий — тямкі́й, тямові́тий; кмі́тливий.
Тя́ти — кро́їти, кра́яти, різа́ти. *Пор.* 1) сікту́; 2) куса́ти.
Тя́ма — див. 1) те́мрява; 2) бе́зліч.
Тя́ма-тяму́ща — див. бе́зліч.
Тя́мний — ма́товий, непрозо́рий, мутни́й.
Тя́патися — див. чала́пати.
Тьохка́ти — див. 1) бі́тися; 2) щече́бати́.

Т
У
Ф

1) рс; 2) рн, череві́ки; 3) рс, півчереві́ки; 4) рн; 5) *заст.* хма́ра, 6) *заст.* хма́рний; 7) *заст.* зволо́ка, зволіка́ння; 8) *заст.* 9) р, тия́тися; 10) рс, до́йда.

У

Убавляти¹ — *див.* зменшувати.
Убавлятися¹ — *див.* зменшуватися.

Убачатися — *див.* увижатися.

Убивати — забивати, умертвляти; (*карати*) страчувати; (*худобу*) бити; (*свиней* — *ще*) різати, колоти.

Убивство — душогубство, смертовбивство; страта; (*про масове винищення людей*) кровопролиття.

Убивця — *див.* убійник.

Убивчий — убійчий, смертельний, згубний, нищівний.

Убирати — одягати, одивати; (*гарно, пишно*) наряджати. приборати, причепурювати; *обл.* стріти.

Убиратися — одягатися, одиватися; (*гарно, пишно*) наряджатися, виряджатися, вичепурюватися, причепурюватися; *див.* *ще* чепуритися.

Убити — *розм.* угробити.²

Убитий — *див.* уторбований.

Убийник — убивця, душогуб, душогубець; (*про того, хто катує іншого*) *кат.* *Пор.* розбийник.

Убийниця — душогубка.

Убийчий — *див.* смертельний.

Убір — *див.* бдяг.

Убогий — бідний.

Убогість — *див.* бідність.

Убого — злиденно, нужденно, мізерно. *Пор.* бідно.

Убожити — *див.* бідніти.

Убозтво — *див.* бідність.

Убрання — *див.* бдяг.

Убувати — *див.* зменшуватися.

Убуток — зменшення, спад (*води*).

Увага — зацікавлення, зосередження.

Уважати — *див.* гадати.

Уважливий — *див.* спостережливий.

Уважливість — *див.* уважність.

Уважливо — *див.* уважно.

Уважний — уважливий, пильний, зосереджений. *Пор.* чуйний.

Уважність — уважливість, пильність, зосередженість.

Уважно — уважливо, пильно, зосереджено; чуйно. *Пор.* уважний.

Увиватися — *див.* 1) вертїтися; 2) упадати.

Увижатися — ввижатися, привиджуватися, верзтїся; бачитися, убачатися; *перен.* снитися, марїтися, мріятися.

Увїратися — *див.* довїратися.

Увічливий — ввічливий, привітний, прїязний, обхїдливий, люб'язний; (*у відношенні до старших*) чїмний, делїкатний; (*рїдше*) грїчний; (*зрїдка*) *розм.* звичайний.

Увоблю — *див.* довоблі.

Ув'язнений — *див.* в'язень.

Угавати — *див.* переставати.

Угадувати — відгадувати (*загадку*); (*натрапляти на правильну мисль*)³ догадуватися, долїмуватися; (*лише докон.*) збагнїти, зрозумїти, змїркувати, зметикувати; *обл.* зметикнїти.

Угамовувати — *див.* утихомїрувати.

Угамовуватися — *див.* утихомїруватися.

Уганяти — *див.* ганятися.

Углядїти — *див.* побачити.

Угода — умова, договір.

Угортати — *див.* укривати.⁵

Угортатися — *див.* укриватися.⁵

Угошати — *див.* частувати.

Угрїти — *див.* ударити.

Угробити² — *див.* убити.

Удавальник — *див.* лицемір.

Удавальниця — *див.* лицемїрка.

Удаваний — нешїрий, неприродний, штїчний, рїблений, силуваний (*усміх*); *підсил.* фальшївий;⁴ облїдний, лицемїрний.

Удаваність — нешїрїсть, неприродність, штїчність, рїбленість, силуваність; фальшївість,⁴ облїдність, лицемїрство. *Пор.* удаваний.

1) заст. (вагї), втрачати на вазї; (рїзмір) скорочувати;

2) р, вульг, забити, зніщити; 3) заст, дїмку; 4) фал(ь)ш....

5) р.

- Удавано** — нещиро, неприродно, штучно, роблено; (*підсил. — про вчинки*) фальшиво, облудно, лицемірно. *Пор. сілувано.*
- Удавати** (*з себе*) — прикидатися; (*намагатися видати себе хворим і под.*) симулювати; *розм. корчити (з себе).*
- Удаватися**¹ — *див.* 1) щастіти; 2) скидатися.²
- Удар** — стусан, штовхан; *розм. бухан, товченик, потиличник, ляпанець, ляпас; рідк. лях.*
- Ударити** — (*в образній мові*) *розм., фам. бахнути, бабахнути, таранити, луснути, тріснути; вульг. молоснути, стусоніти, джигоніти, двігнути, бухнути; гепенути, гупнути, дмухнути, (рідк.) потягти, оперезати; (чим тяжчим) змазати, мазніти, мигнути, ляпнути, гильнути, загіліти, лигнути, затопіти, заїхати, зацідіти, угріти, отелешити, урвати, ушкварити, упекти; (чим-небудь гнучким) хльоснути, хвісьнути, стьобнути, оперішити, цвігнути, шмагнути, шмагонути. Пор. бити.*
- Удача** — успіх. *Пор. щастя.*
- Удачливий** — *див.* 1) щасливий; 2) успішний.
- Удосконалення** — поліпшення; (*кваліфікації і под.*) підвищення.
- Удосконалювати** — поліпшувати; (*знання і под.*) підвищувати.
- Удóstаль** — *див.* довóлі.
- Удягати** — *див.* надягати.
- Уживати** — *див.* користуватися.
- Ужиток** — користування; (*рідше*) користування (чим і з чого); використання (чогó); застосування (чогó).
- Уздéчка** — *див.* вуздéчка.
- Уздріти** — *див.* побачити.
- Узбрістий** — *див.* цяцькований.
- Уїдливий** — *див.* 1) дошкільний; 2) настірливий.
- Уїджений** — *див.* уторований.
- Уїздіти** — *див.* уторовувати.
- Указ**³ — *див.* постанова.
- Уквітчувати** — *див.* квітчати.
- Уклад** — *див.* устрій.
- Укладистий** — місткий, емкий, просторий, об'ємистий.
- Уклепатися** — ускочити, попастися.
- Уколоти** — кольнути, шпигнути, штрикнути.
- Укочений** — *див.* уторований.
- Укочувати** (*шлях*) — *див.* уторовувати.
- Украти** — (*в образній мові*) потягти, поцупити.
- Укривало**⁴ — одіяло,⁷ (*ватне*) ковдра; (*шерстяне*)⁴ *розм.* ліжник; рядніна; обл. коц.
- Укривати**⁷ — (*зверху*) покривати, накривати; застилати, застеляти; (*кутати*) уктувати, угортати; (*обвивати*) оповивати.
- Укриватися**⁷ — накриватися; уктуватися, угортатися; оповиватися; (*пилом*) покриватися, припадати. *Пор. укривати.⁷*
- Укупі** — *заст.* купно; *див.* 1) разом; 2) спільно.
- Укутувати** — *див.* 1) укривати;⁷ 2) обкутувати.
- Укутуватися** — *див.* укриватися.⁷
- Улагоджувати** — *див.* утихоміривати.
- Уламок** — *див.* відламок.
- Улаштовувати** — налагоджувати, обладнувати, упоряджати; (*вечірку і под.*) справляти.
- Улаштування** — *див.* устаткування.
- Улєсливий** — лестливий, підлєсливий, облєсливий; (*притворний*)⁵ вкрадливий; (*про слова обл. — зрідка*) маский.
- Улєшання** — лєстоші, підлєзування, підлабузництво, запобігання.
- Улєщувати** — *див.* лєстити.
- Улòговина** — заглòбина, западина; жолòбина. *Пор. бálка.*
- Улягати** — *див.* гнátися.
- Ум** — *див.* рóзум.
- Умєрла, -лого** — *див.* небіжця.
- Умєрлий, -лого** — *див.* небіжчик.
- Умертвлєти** — *див.* убивати.
- Умерти** — сқончátися,⁶ кінчитися; сқоңати; (*в образній мові*) *розм.* дійти, перестáвитися; *уроч.* ві-

1) в ко́го; 2) на ко́го, на що; 3) заст, на́каз, при́каз, розпоря́дження; 4) рс, вовня́не; 5) р, прики́дливий, удава́ний, лицеми́рний; 6) заст, упоко́їтися; 7) р.

- дійти; упокоїтися, спочіти; *заст.* спустити дух; (*про багатьох на полі бою і под.*) загинути, полягти, лягти.
- Уминати** (*образно — з апетитом їсти*) *загирати*; *фам.* трошити, гателіти; (*старанно, все до решти*) *теребити*; *див. ще жерти.*
- Умирати** — *кінчатися, конати*; (*перен.* — *образно*) *розм.* доходити; *уроч.* відходити, упокоюватися.
- Умісне** — *див. навмісне.*
- Умілий** — *тямущий, вправний, досвідчений*; (*що виявляє кмітливість і под.*) *дотепний.*
- Умілість** — *див. спритність.*
- Уміло** — *див. спритно.*
- Уміння** — *хист*; (*рідше*) *тјама.*
- Уміти** — *знати, тямити.*
- Умливати** — *непритомніти, обмирати.*
- Умова** — *див. угода.*
- Умовкати** — *затихати, занішкнути, заніміти.*
- Умовляти** — *див. просіти.*
- Умовлятися** — *див. домовлятися.*
- Умудритися** — *ухистітися, ухитритися, приловчитися.*¹
- Унадитися** — *див. учащати.*
- Унікати** — *обминати*; (*людей — ще*) *цуратися, сторонітися.*²
- Унішкнути** — *стіхнути, вщухнути.*
Пор. утихомірюватися.
- Унікальний** — *див. рідкісний.*
- Упадати** (*коло ко́го*) *розм.* — *вїтися (коло ко́го), увиватися*; (*рідше*) *падати.* *Пор.* 1) *підлабузюватися*; 2) *доглядати.*
- Упадок** — *див.* 1) *падіж*; 2) *помір.*³
- Упасти** — *повалітися, простягну́тися*; (*додолу*) *розм.* *ба́хнутися, б́хнути, б́хнутися*; (*важко*) *гупнути, баб́хнути, беб́хнути*[-ся]; (*з гуркотом*) *грю́кнутися, грімнутися, гє́пнути*[-ся]; (*з шумом*) *бря́знути, беркі́цьнутися*; (*в мокро*) *брьо́хнутися.* *Пор.* *шубо́вснути.*
- Упевновати** — *див. запевняти.*
- Упевнюватися, упевнятися** — *див. переконуватися.*
- Упекти** — *див. ударити.*
- Упертий** — *непоступливий, затятий*; (*з примхами*) *норовистий, натуристий*; *заст.* *огурний.*
- Упертися** — (*в негативному ставленні до чого*) *затятися, затну́тися.*
- Упертість** — *непоступливість, затятість.*
- Упиватися** — *див. хмеліти.*
- Упіратися** — *пручатися*; *розм.* *норовітися, опинатися*; *розм.* *комізітися*; (*роздратовано і под.*) *перен.* *брикатися*; *заст.* *огурятися.*
- Упітися** — *підхмелітися*; *розм. фам.* *надудлитися, набратися, налітися, налігатися, насмоктатися.*
- Уповати** — *див. надїятися.*
- Уповноважений** — *повноважний (представник)*; (*в справах*) *повірений, довірений.*
- Уподобатися** — *див. сподобатися.*
- Упокоїтися** — *див. умерти.*
- Упокорення** — *приниження.*
- Упокорювати** — *див. смирити.*⁴
- Упокоюватися** — *див. умирати.*
- Упоратися** — *див. справитися.*
- Упоряджати** — *див. улаштувати.*
- Упорядження** — *див. устаткування.*
- Управління** — *див. керівництво.*
- Управляти** — *див. правити.*
- Упривати** — *див. пітїгити.*
- Упряж** — (*на коня*) *збрюя*; *фолк. заст.* *наряд.*
- Уп'ястися** — *див. учепітися.*
- Урадити** — *див. вирішити.*
- Уразливий** — *див. уціпливий.*
- Урвати** — *див.* 1) *перервати*; 2) *ударити.*
- Урвіголова** — *див. шибайголова.*
- Урвище** — *див. обрив.*⁵
- Уриваний** — *див. уривчастий.*
- Уриватися** — *див. припинятися.*
- Уривистий** — *див. уривчастий.*
- Уривок** — *частина*; (*тексту*) *фрагмент.*
- Уривчастий** — *відривчастий, уривистий*; (*рідше*) *уриваний*; (*про манеру⁶ говоріння тощо*) *відрубний.*

1) *p*, *набити р́ку*; 2) *також*: *держатися (триматися) осторо́нь*; 3) *також*: *пошесть*; 4) *заст.* *прибо́ркати, вгамувати, заспокоїти*; 5) *заст.* *провалля, кру́ча*; 6) *рсф, спосіб.*

Урожайний — (про рік доброгo врожаю — рідше) дорідний; зарідливий (обл.); (на злаки) хлібородний; (на плоди дерева) плодоносний.⁶

Урожайність — див. родючість.

Урочістий — святковий.

Урядовець — див. службовець.

Урядовий — державний.

Усач — див. вусач.

Усвідомлювати — розуміти; (помилку тощо) осмислювати. Пор. збагнути.

Усипний⁸ — див. снотворний.

Ускладнення — див. труднощі.

Ускладняти — ускладнювати; (робити незрозумілим) заплутувати; (рідше) утрудняти.

Ускочити — див. уклепатися.

Услужливий³ — догідливий.

Успіх — удача, досягнення.

Успішний — удачливий, в'алий; щасливий, благополучний.⁴

Успішно — (про великий успіх у виконанні чогось) блискуче.

Уста — див. губи.

Устав⁵ — див. статут.

Установа — заклад; заст. інституція.

Установлювати — запроваджувати; (порядок, правила і под. — ще) заводити.

Устатковувати — обладнувати; див. ще улаштувати.

Устаткування — обладнання; улаштування, упорядження.

Устигнути (зробити що) — устигнути, поспіти.

Устидатися — див. соромитися.

Устрій — лад, порядок; сусп.-політ. уклад.

Усувати — (з посади) звільняти, знімати; (в образній мові) розм. скидати.

Усунення — див. скасування.

Усюди — скрізь, повсюдно, по всіх усюдах.

Усякий — див. кожний.

Утвір — див. вітвір.

Утворювати — створювати, складати (комісію тощо); (більший колектив) формувати.

Утворюватися — створюватися, складатися; формуватися.

Утєртий — див. зялложений.

Утиск — див. гніт.

Утискати — пригнічувати, гнобити, неволити, переслідувати.

Утиски — гніт, гнобительство, переслідування.

Утіскувати — див. гнобити.

Утіскувач — гнобитель, гонитель, пригноблювач, переслідувач.

Утісник — див. гнобитель.

Утихати — див. затихати.

Утихомірювати — утихомірювати, заспокоювати; (сердитого) улагоджувати; (крикливих дітей) перен. угамовувати.

Утихомірюватися — утихомірюватися, заспокоюватися; (звичайно з запереченням. — лише докон.) унішкнутити; (про сердитого, крикливого і перен.) угамовуватися.

Утікач — (про того, хто уникає державного або громадського обов'язку) дезертир.

Утіха — втіха, відріда; (велика) радість; (в горі) розрада.

Утішитися — див. зрадіти.

Утішний — утішливий, відрадний; (дуже) радісний, відрадісний.

Утоптаний — див. уторований.

Утоптувати — див. уторовувати.

Уто́ри — див. жолобок.

Уторований — укобчений, накобчений, уїжджений, убитий, утоптаний (шлях, стежка).

Уторовувати — укобчувати, накобчувати, уїздити; перен. убивати, протирати; (стежку, дорогу) утоптувати.

Уторопати — див. второпати.

Утроба — живіт, черево, нутро.

Утрудненість — див. труднощі.

Утруднення — труднощі, перешкоди, ускладнення.

Утрудняти — див. ускладняти.

Утюжити⁷ — див. гладити.

Ухва́ла — постанова, рішення; (судова — в кримінальній справі) вирок, присуд; юр. вердикт.

Ухвалити — див. вирішити.

1) рс; 2) р, снодійний; 3) р, послужливий; 4) заст; 5) рс; устава, приписи; 6) р, плідний, родючий; 7) р, прасувати; 8) р, насонний.

Ухв'ялювати — постановляти (*приходити до якогось висновку*) вирішувати, рішати; (*порябок дня*) затверджувати.
Ухистітися — *див.* умудритися.
Ухитритися — *див.* умудритися.
Ухопітися — *див.* учепітися.
Уцілити — *див.* влучити.
Уціліти — зберегтися, врятуватися.
Учасник — (*здебільшого недоброї справи*) співучасник, спільник.
Уча́сток ¹— ділянка; (*в територіальному відношенні — ще*) район; (*в населеному пункті*) квартал.
Уча́шати — (*тільки докон.*) унадитися *Пор.* відвідувати.
Учб́вий ² — навчальний (*плян*), шкільний (*рік*).
Уч́ений — (*ступінь*) науковий; (*про знаючу людину*) освічений.
Уч́ений, -ного — науковий робітник;³ науковець. *Пор.* спеціаліст.
Учень — ученик⁴ (*обл.*); (*середньої школи*) школяр, середньошкільник; (*будь-якого учбового⁵ зкладу*) вихованець; (*про слуша-*

ча курсів або військової школи) курсант.
Учепітися — ухопітися (*руками*); ушемітися (*зубами*); впітися, уп'ястися (*кігтями, клешнями і под.*).
Уч́йлище ⁶— *див.* шкóла.
Уч́йнок — *див.* вч́йнок.
Уч́итель — педагог, викладач; вихователь.⁷
Уч́ити — навчати, просвіщати; (*у навчальному закладі*) викладати; виховувати.
Уч́итися — вивчати, завчати; *жарт.* зубрити,⁹ визуджувати.⁴
У́чта — *див.* бенкет.
Ушкв́арити — *див.* ударити.
Ушкóджувати — псувати, підривати (*здоров'я*).
Ущ́елина — *див.* яр.
Ущ́емітися — *див.* учепітися.
Ущ́ипливий — уразливий; *перен.* колючий. *Пор.* дошкóльний.
Ущух́ати — *див.* 1) стихати; 2) сла́бшати.
Уя́вний — гаданий, мнімий,¹⁰ рідк. позірний.
Уя́рмлювати — *див.* поневб́лювати.

Ф

Фае́тон — *див.* коляска.
Фа́йний — *див.* гáрний.
Факт́ичний — *див.* д́ійсний.
Фа́лда ¹⁴— збóрка, склáдка, змóршка, брйжа.
Фалд́истий — збóристий, складчáстий.
Фальсифі́кований — *див.* підрóблений.
Фальш ¹³— *див.* обл́уда.
Фальш́ивий ¹³— (*про документ, підпис і под.*) підрóблений; (*про несправедливе слово тощо*) розм. заст. кривий. *Пор.* уда́ваний.
Фальш́ивість ¹³— фальш;¹³ неправд́ивість. *Пор.* уда́ваність.
Фальш́иво ¹³— *див.* уда́вано.
Фальшóваний ¹³— *див.* підрóблений.
Фамі́лія ⁹— *див.* сім'я.
Фамі́льний ⁷— сім́ейний, роді́нний.

Фамі́лярний — (*про відносини*) панібратський, запанібратський.
Фанáтик — бузув́ір.
Фантáзія — *див.* вигáдка.
Фантазу́вати — *див.* вигáдувати.
Фантаст́ичний — *див.* незд́ійснений.
Фарбу́вати — крáсити,¹¹ (*розкрашувати*)¹¹ малю́вати (*брови*); (*перен.* — надавати особливого відт́інку) забáрвлювати.
Фарту́х — запáска; обл. за́пілка.
Фа́ска — *див.* кад́ібець.
Фат — *див.* жéвжик.
Фатаморгáна — *див.* мэ́риво.
Фахіве́ць — *див.* спеціаліст.
Фаші́нник ¹²— *див.* хворóст.
Ферт — *див.* жéвжик.
Фéртик — *див.* чепуру́н.
Фиркнути — *див.* пурхну́ти.

1) рс; 2) р; 3) працв́ник; 4) р; 5) р, навчáльного; 6) заст, роді́на; 7) заст, р; 8) рс, шкóла; 9) р, "кувати", "товкт́и"; 10) рс, уро́ений, вигáданий; 11) заст; 12) рс; 13) фал(ь)ш; 14) фалд(а).

Фіяско — див. невда́ча.
 Фігляр — див. штукáр.
 Фізіономія — див. обліччя.
 Філософ — мислітель.
 Фільва́рк² — дорев. — (велике поміщицьке господарство) заст. економія; (відокремлена ділянка землі з будівлями володільця)³ ху́тір.
 Фіра⁴ — див. ху́ра.
 Фіра́нка — див. завіса.
 Фіска́л — див. доно́щик.
 Флаг⁵ — див. пра́пор.
 Флоя́ра — див. сопілка.
 Фо́кусник — див. штукáр.
 Фон — див. тло.
 Фонта́н¹³ — повз. водогра́й.
 Фо́ркати — див. пірхати.
 Формува́ння — див. твóрення.
 Формува́ти — див. утвóрювати.

Формува́тися — див. утвóрюватися.
 Форте́ця — крі́пость; уроч. тверді́ня.
 Форту́нити — див. шастіти.
 Фоса — див. кана́ва.⁶
 Фрагме́нт — див. уривок.
 Франт — див. чепуру́н.
 Франті́ха — див. чепулу́ха.
 Фрукти⁷ — (фруктових⁸ дерев); ово́чі; (про садовину) плоді́.
 Фуду́литися — див. бундю́читися.
 Фуду́лія — див. бундю́чність.
 Фуду́льний — див. бундю́чний.
 Фуду́льність — див. гордові́тість.
 Фунда́мент прям. — підму́рок, підму́ривок.
 Фу́ргон — див. ху́ра.
 Фу́ркало — див. дзі́ґа.
 Фу́рман — див. куче́р.
 Фус — див. 1) о́сад; 2) поде́нки.

Х

Хабáр — заст. базарі́нка; (образно) мого́рйч.
 Хабáрник — вимага́тель,⁹ розм. хапу́н, хапу́га; зді́рник, зді́рщик,⁹ деру́н, дері́й; обл.¹ зді́рця.
 Хабета́ — див. шка́па.
 Ха́вка — див. рот.
 Хавча́ти — див. хрипі́ти.
 Хазя́їн — див. господа́р.
 Хазя́йка — див. господа́рка.
 Хазя́їнові́тий — домові́тий; обл. господа́рський.
 Хазя́їнува́ти — див. порядкува́ти.
 Хазя́йство — див. господа́рство.
 Хазя́йський — див. господа́рський.
 Хазяюва́ти — див. господа́рюва́ти.
 Ха́кати — див. ді́хати.
 Халабу́да — див. 1) повбо́зка;¹⁰ 2) халу́па.
 Халамі́дник — розм. обді́ранець, обі́рванець, обша́рпанець, ша́рпак, голодра́нець; підсил. бося́к.
 Хале́па — кло́піт.
 Халту́рити — див. партáчити.
 Халту́рник — див. партáч.
 Халу́па розм. — халабу́да, хаті́на, хі́жа.

Ханжа́¹¹ — див. 1) святе́нник; 2) святе́нниця.
 Хао́с — див. безла́ддя.
 Хаоті́чний — див. безла́дний.
 Хапані́на, хапа́ння — див. по́спіх.
 Хапа́ти — ла́пати, лові́ти, хватáти.¹²
 Хапа́тися — див. 1) бра́тися; 2) ква́питися.
 Хапа́ючись — див. ква́пливо.
 Хапу́га, хапу́н — див. хабáрник.
 Хапце́м — по́хапцем, про́хапці, спóхвату, нашвидку́; хапа́ючись.
 Хара́ктер — див. вда́ча.
 Характе́рний — див. 1) власті́вий; 2) своєрідний.
 Характе́рник — див. чарі́вник.
 Характе́рність — див. своєрідність.
 Характе́рно — див. своєрідно.
 Характе́рство — див. ча́ри.
 Харапу́дитися — див. ляка́тися.
 Харапу́дливий — див. лякли́вий.
 Харпа́к лайл. — злида́р, ста́рець, жебра́к.
 Харпа́цтво — див. бі́днота.
 Харці́з — див. розбі́йник.
 Харці́зство — див. розби́шацтво.
 Харч — див. їжа.
 Харча́ти — див. хрипі́ти.

1) улс; 2) рпр, фі(о)льва́рок; 3) р, власник; 4) обл, ф(х)у́ра; 5) рн; 6) заст, рів; 7) з лат; 8) з лат, овоче́вих; 9) заст, вимага́ч; 10) рс, візо́к; 11) тат; 12) заст; 13) лат; 14) улс.

Харчі (*присаси*) — провіянт, провізія, продовольство.¹
Харчувати — *див.* годувати.
Харчуватися — годуватися, житися, кормитися; (*у когось — про людину*) столуватися.²
Хата — (*міського типу*) дім; (*невеличка*) хатина; *знев.* халупа; (*з каменю*) кам'яниця, каменіця. *Пор.* будинок.
Хатина — *див.* халупа.
Хатний — кімнатний; домашній. *Пор.* сімейний.
Хаща, хашці (*мн.*) — *див.* гушавина.
Хваліти — величати, славити; (*у розмові з кимсь занадто перехвалювати*) обл. добріти.
Хвалитися — *розм.* вихвалятися; (*з хвастовством³ про себе*) *див.* хвастати[ся].
Хвальба — (*про себе*) самохвальба, хвастоші; *розм.* віхвалка, хизування.
Хвалько *розм.* — хвастун, задавачка. *Пор.* чванько.
Хвалькуватий — *див.* чванливий.
Хвастати[ся] — хизуватися; зазнаватися, заноситися; *див.* ще чванитися.
Хвастовитий — *див.* чванливий.
Хвастовитість — *див.* чванливість.
Хвастоші — *див.* хвальба.
Хвастун — *див.* хвалько.
Хват⁴ — *зух.* *Пор.* молодіць.
Хватати⁴ — *див.* хапати.
Хватка⁵ (*на рибу*) — верша, ятір, жак.
Хвацький — *див.* молодіцький.
Хвиліна — *розм.* часіна, мить; (*рідше*) момент.
Хвилінка — *див.* мить.
Хвилинний — короткочасний, скороминущий, часовий, тимчасовий.
Хвилювати (*море і под.*) — гра́ти, бу́ритися, бурха́ти, нуртува́ти, кипі́ти.
Хвилюватися (*людина*) — зворушуватися; бентежитися; *див.* ще турбуватися.
Хвиля — брижі, баранці; (*висока*) вал; (*прибережна*) бурун.
Хвінтик — *див.* чепурун.

Хвіськати — *див.* хльбстати.
Хвісьнути — *див.* ударити.
Хвицати[ся]⁶ — *див.* брикати[ся].
Хвища — хуртовина, завірюха, заметіль, метелиця; (*рідше*) сніговійниця, сніговіяця.
Хвіртка — *рідк.* ворітця.
Хвіст — *див.* худобина.
Хвоїти — *див.* хльбстати.
Хворий — недужий; нездоровий; *розм.* слабій; *заст.* болящий.
Хворість — недомогання,⁹ слабість, хірість, нездоров'я.
Хворіти — боліти. *Пор.* слабувати.
Хвороба — недуга, нєміч. *Пор.* слабість.
Хворобливий — *див.* 1) квблій; 2) шкідливий.
Хворобливість — *див.* квблість.
Хворовитий — *див.* хірявий.
Хворост — хмиз, тарас, фашинник.⁷
Хворостіна — *див.* прут.
Хворостіти — *див.* хльбстати.
Хйба — *див.* недолік.
Хйбатися — *див.* хитатися.
Хйбкий — *див.* хисткий.
Хйбний — *див.* неправильний.
Хйбно — *див.* неправильноно.
Хйжа — *див.* 1) халупа; 2) хлів.
Хйжак *перен.* — (*про експлуататора*) кровопійця,⁸ аку́ла (*капіталізму*).⁹
Хйжий — кровоже́рливий (*птах*); *розм.* дряпїжний.
Хизування — *див.* хвальба.
Хизуватися — *див.* 1) бадьєрїтися; 2) хвастатися.
Хилитатися — *див.* теліпатися.
Хиліти — гну́ти, клоні́ти.
Хилїтися — гну́тися; (*про трави і под.*) нікнути; (*нахилятися*) подаватися.
Хилїтися — *див.* хитатися.
Хімєра — *див.* прїмха.
Хімєрний — *див.* примхливий.
Хімєрник — *див.* дивак.
Хімєрно — *див.* чудно.
Хімєрувати — *див.* вередувати.
Хімєрода — *див.* чари.
Хімєрбдний — *див.* 1) вередливий; 2) чарівницький.
Хімєрбдник — *див.* чарівник.

1) р, запас, жистність; 2) р, харчуватися; 3) рпр, хвастошами; 4) заст; 5) заст, хопка; 6) також: хвицятися; 7) рс; 8) р, кровопівець, кровопівця; 9) комуністична реторика; 9) р.

Химорóдниця — див. чарівни́ця.
 Хирéнний — див. квóлий.
 Хирéнність — див. квóлість.
 Хірний — див. квóлий.
 Хірість — див. 1) квóлість; 2) хвó-
 рість.
 Хіріти — кволіти, нідіти, ча́хну-
 ти; обл. гібіти, чевріти, чу́чве-
 ріти, сла́бнути, хля́ти, підупада́-
 ти (на силах). Пор. хворіти.
 Хирлявий — див. квóлий.
 Хирлявість — див. квóлість.
 Хірний — див. 1) квóлий; 2) сла-
 бий.
 Хіріньсть — див. квóлість.
 Хірявий — хірний, квóлий, мір-
 шавий, хворовітний, слабовітний,
 нёмічний, вутлий, безсілий.
 Хірявість — див. квóлість.
 Хист — дар, здібність; (рідше)
 здатність; обл. кебѣта; див. *це*
 талант.
 Хисткий — хибкий, хиткий, неста́-
 лий, нестійкий, непевний.
 Хисткість — див. нестáлість.
 Хитання — див. вагання.
 Хитати — коливáти, гойдáти; (го-
 ловою — *це*) кивáти.
 Хитáтися — коливáтися, гойдáтися;
 хиля́тися; рідк. кивáтися, хибá-
 тися.
 Хиткий — див. хисткий.
 Хиткість — див. нестáлість.
 Хитливий — див. 1) нерішúчий;
 2) нестáлий.
 Хитливість — див. нестáлість.
 Хитра, -рої — ірон. лисичка.
 Хитрий — підступний, проникливий;
 (замислом¹ і под.) хитромúдрий;
 перен. рідк. вузлуватий. Пор.
 лукавий.
 Хитрик — див. хитру́н.
 Хітрість — див. підступність.
 Хитромúдрий — див. хитрий.
 Хитрощі — підступи, каверзи; (про
 щось з викрутасами) розм. штú-
 ки; ірон. мúдрощі, мудрування.
 Хитрувати — розм. мудрувати;
 фам. крутіти; (із скрутного
 стану) викрúчуватися.
 Хитрун — хитря́к; розм. хитрик;
 фам. круті́й, мудрагéль; підсил.
 проно́за; (образно) лис.

Хихі́кання — див. сміх.
 Хихі́кати — див. смія́тися.
 Хихоті́ння — див. сміх.
 Хихоті́ти — див. смія́тися.
 Хіть — див. охóта.
 Хлебта́ти — хлистáти, сьóрбати,
 ковта́ти, лига́ти.
 Хлі́нути — див. рíнути.
 Хлі́пання — див. плач.
 Хлі́пати — пхикати; підсил. рю́м-
 сати. Пор. пла́кати.
 Хлист — див. прут.
 Хлистáти — див. хлебта́ти.
 Хліб — паляниця, бухóн², бухане́ць,
 ки́ш; (тільки пшеничний іншої
 форми) бу́лка, калáч.
 Хлі́бопека́рня — пека́рня; (фаб-
 ричного типу) хлі́бозавóд³
 Хлі́борóб — землерóб; рі́льний;
 (член колгоспу) колгоспник.⁶
 Хлі́борóбство — землерóбство, рі́ль-
 нийство.
 Хлі́борóбський — землерóбський,
 рі́льнийчий.
 Хлі́борóдний — див. урожа́йний.
 Хлів — ста́йня, хижá (обл.); (зде-
 більшого для птиці) кúча;⁴ (для
 свиней) свина́рник, порося́тник;
 (для викорму) саж; (для овець)
 коша́ра, вівча́рня; (для рогатої
 худоби) волóвник, волóвна.
 Хло́пещь — підліток, парубча́к. Пор.
 юна́к.
 Хло́пство⁷ — див. чернь.⁵
 Хлопча́к розм. — хлопчи́на; (про
 малого) розм. дитва́к. Пор. під-
 лі́ток.
 Хлопчи́на — див. парубча́к.
 Хлоп'я́ — див. малю́к.
 Хло́ста розм. — прочухáн; (рідше)
 хльóра, висі́кання. Пор. прочу-
 хáнка.
 Хлюпа́ння — див. плеск.
 Хлю́пати — плю́скати, плеска́ти.
 бри́зкати, пі́рскати.
 Хлю́патися — плю́скатися, плес-
 ка́тися, хлю́постáтися, бóвтатися,
 талáпатися, брьóхатися.
 Хлю́постáтися — див. бóвтатися.
 Хлю́поті́ння — див. плеск.
 Хлю́поті́ти — див. плеска́ти.
 Хлюст — див. чепуру́н.
 Хля́нути — див. сла́бнути.

1) також: за́думом; 2) також: бухáн; 3) р, хлібовирóбня; 4)
 також: курні́к, гуся́тник; 5) заст, простолóд, (през) голóта;
 6) див. стор. 90 -та; 7) пс.

Хляпати — *див.* чалапати.
 Хляти — *див.* слабнути.
 Хльора — *див.* хльоста.
 Хльоснути — *див.* ударити.
 Хльобстати — хвьськати, стьобати. цвйгати, ляскати, шмагати, хворостіти, хвоіти. *Пор.* бити.
 Хма́ра I — оболо́к, оболо́ки, ба-ранці (*мн.*).
 Хмара II — *див.* багато.
 Хма́рний — затьма́рений, хмурний, похму́рний.
 Хма́рник — *див.* чорт.
 Хма́рно — *див.* похму́рно.
 Хмарочо́с — небося́г.
 Хмеліти — п'яніти, упива́тися.
 Хмиз — трусо́к. *Пор.* сушня́к.
 Хму́рий — *див.* похму́рний.
 Хму́ритися — *див.* су́питися.
 Хму́рний — похму́рий; (*про вигляд тощо*) пону́рий, сумний, насуплений.
 Хму́рно — *див.* похму́рно.
 Хова́ти — захо́вувати, скрива́ти,⁸ хорони́ти.
 Хова́тися — *див.* та́їтися.
 Ходіти — бродіти; *див.* *ще* блука́ти.
 Ходовий — *див.* погобжий.
 Хлод — холодне́ча, стужа;¹¹ *обл.* студінь.
 Холодіти — *див.* холонути.
 Холодна, -но́ї — *див.* арешта́нтська.
 Холодне́ча — *див.* холод.
 Холодний — студе́ний, зімний (*обл.*); *перен.* морозний, морозяний.
 Хлодно — (*рідше*) студе́но, морозно, морозяно; *обл.* зімно.
 Холодо́к — *див.* прохолдо́да.
 Холонути — холодіти, стігнути, ме́рзнути, леденіти, кля́кнути, дубіти. *Пор.* простига́ти.
 Холостя́к¹ — па́рубок.
 Холо́ші² — *див.* штані́.
 Хопта — *див.* бур'я́н.
 Хоріст — *див.* співа́к.
 Хорістка — *див.* співа́чка.
 Хороб́рий — відва́жний, сміливий, смілий, безстра́шний; (*що виявляє стійкість*) мужній, доблесний.²
 Хороб́рість — *див.* сміли́вість.

Хороб́ро — *див.* сміли́во.
 Хорові́тий — слабові́тий, бо́лісний, недужий, хйрвий, квблій.
 Хороні́тель³ — *див.* охоро́нець.
 Хорони́ти — (*поважаючи що*) бере́гти, зберіга́ти, шанувати. *Пор.* хова́ти.
 Хоро́ше⁴ — га́рно, лóвко;⁴ краси́во;⁴ краси́но; *обл.* ле́псько.
 Хоро́ший⁴ — (*про вищу оцінку*) відмінний, знамені́тий. *Пор.* 1) га́рний; 2) до́брый.
 Хороші́тися⁴ — *див.* чепури́тися.
 Хосе́н⁵ — *див.* ко́ристь.
 Хоті́ння — бажан́ня; жада́ння, забага́нка, пра́гнення. *Пор.* хоті́ти.
 Хоті́ти — бажати́; *підсил.* жада́ти, пра́гнути.
 Хра́бриться,⁶ хра́брува́ти[ся]⁶ — *див.* бадьори́тися.
 Хребе́т — *див.* спі́на.
 Хри́ти — харча́ти, хавча́ти.
 Хроні́чний — *див.* трива́лий.
 Хрумті́ти — *див.* хрусті́ти.
 Хрупості́ти — *див.* хрусті́ти.
 Хрускі́т — *див.* трі́ск.
 Хрусті́ти — хрумті́ти, хрупості́ти. *Пор.* трі́шати́.
 Хрусткий — *див.* крихкий.
 Хря́скіт — *див.* трі́ск.
 Хтй́вий — *див.* похі́тливий.
 Хтй́вість — *див.* похі́тливість.
 Хто́будь — *див.* будь-хто́.
 Ху́га — *див.* хуртові́на.
 Хтоне́будь — будь-хто́, абіхто́.
 Худий — (*про зовнішній фізичний стан*) *обл.* марний; худорлявий, сухий, сухорля́вий, мізе́рний; (*здебільшого про тварину*), су-хороб́рий, міршавий.
 Худну́ти — *див.* марні́ти.
 Худоба́ — *див.* скот.⁷
 Худобина (*одна штука*) — *заст.* животи́на; *обл.* товарі́на; (*образно — зрідка*) *розм.* хвіст. *Пор.* тварі́на.
 Худобник⁹ — мисте́ць; живописе́ць;⁹ *заст.*¹⁰ маля́р.
 Худобни́ця⁹ — арти́стка; *рідк.*¹⁰ маля́рка.
 Художні́й⁹ — мисте́цький; майсте́рський (*рідк.*);¹⁰ арти́стичний.
 Худорля́вий — *див.* худий́.

1) *заст.* неодружений; 2) *рс.* за(по)взя́тий; 3) *також:* опікун; 4) *заст.*; 5) *обл.* прибу́ток, ви́года; 6) *р.* виявля́ти *хоробрість*; 7), 8), 9) *заст.*; 10) *улс.*; 11) *р.*

Худорлявість — див. сухорлявість.
 Хукати — див. дугти.
 Хура⁷ — (з вантажем) віз, підвода,
 фургон; обл. фіра.
 Хурдєлиця — див. хуртовіна.
 Хурдїга — див. в'язниця.
 Хурдигарня — див. в'язниця.
 Хуртовіна — завірюха, буран;
 (звичайно з снігом) заметіль,
 пурга,¹ хуга, віхола, метєлиця;

(рідше) розм. сніговійниця, сні-
 говиця, хурдєлиця.
 Хурчати — див. дзижчати.
 Хутір — сільцє, віселок, прїсілок.
 Хуткість — див. швідкість.
 Хуткій — див. прудкій.
 Хутко — див. швидко.
 Хутро — (зрідка) смух.
 Хутчий, хутче — див. мерщій.
 Хутше — див. швідше.

Ц

Царина — див. галузь.
 Цвігати — див. хльбстати.
 Цвігнути — див. ударити.
 Цвінтар — див. кладовіще.
 Цвілий — пліснявий, заплісняві-
 лий, зацвілий.
 Цвіль — плісень, пліснява; рідк.
 обл. морох, снюдь.
 Цвірінькати — див. щєбетати.
 Цвіркати, цвірчати — див. дзиж-
 чати.
 Цвісті I — красуватися, квітувати
 (збіжжя); (про квіти — пишно)
 бриніти.
 Цвісті II — див. пліснявіти.
 Цебеніти — див. текті.
 Цєбрик — (більший для прання
 білизни) балия; (на помиття по-
 суду тощо) мийниця; (менший)
 ряжка.
 Цей — див. поточний.
 Цеп¹ — див. ланцюг.
 Цїбати — див. дїбати.
 Цїбатий — див. довгоногий.
 Цигарка — папіроса,² папіроска;²
 (без мундштука) сигарєта, си-
 гарєтка.
 Цигарниця — див. портсигар.
 Цигєнькати — див. терлікати.
 Цидул[ь]ка — див. записка.
 Цімбал — див. тєлєпень.
 Циндрити — див. марнотратити.
 Цинічний — див. нахабний.
 Циркуль — див. обїжник.
 Цирўльник — див. парікмахєр.³
 Цитата — див. вїписка.⁴
 Цївка — див. стовбур.
 Цїдїти — див. літи.

Цідїтися — див. 1) витікати; 2) лі-
 тися.
 Цікавий — інтерєсний;⁵ (про лю-
 дину, яка намагається все зна-
 ти) допитливий.
 Цікавити — інтерєсувати;⁵ (стосу-
 ватися) займати, обходити.
 Цікавість — див. інтерєс.⁵
 Цікаво — інтерєсно;⁵ допитливо.
 Цілий — див. 1) весь; 2) повний.
 Ціліна — новина.¹ Пор. пар.¹
 Ціліний — незайманий; (про орну
 землю — це) непочатий; перелю-
 говий.
 Ціліяти — ціляти; обл. міряти[ся],
 лўчити.
 Цілкїй (стрілець) — вправний,
 влўчний.
 Цілковитий — див. 1) необмеже-
 ний; 2) повний; 3) суцільний.
 Цілкѳм — цілковито, повністю, зѳв-
 сїм; (нічого не лишаючи) оста-
 точно (зруйнувати і под.), геть-
 чїсто, вкрай, до останку, до
 рєшти, дотлї, дощєнту, до пня.
 Цїлувати — розм. ірон. цмѳкати.
 Цїлуватися — розм. ірон. цмѳка-
 тися; заст. чѳлѳмкатися.
 Цїлушка — див. скїб[к]а.
 Цїлющий — живлўщий, животвѳр-
 ний;⁶ живўщий; (про ліки) гѳйний
 (бальзам тощо), оздорѳвний, лі-
 кувальний.
 Цїляти — див. цілітися.
 Цїнний — див. дорогий.
 Цїпеніти — клякнути, заклякати,
 дубїти, костєніти, дерев'яніти;
 (від холоду — це) лєденіти.

1) рс; 2) рсф; 3) рн, перукар; 4) р, вїпис, вїтяг; 5) рсф;
 6) р, оживлўчий; 7) також: фўра.

Ціпильно — див. держак.
Ціпок — кий, палиця, палка,⁴ бук, костур, патік, ломака, гирліга, герліга, ковінка, дрючок; (*великий у чабанів*) обл. бегеря. Пор. палиця.
Цмокати — див. цілувати.
Цмокатися — див. цілуватися.
Цмудити — див. дудити.
Цно́та — див. цнотливість.
Цнотли́вий — чеснотливий; добро-чесний, праведний; моральний; (*тільки про дівчину*) невинна, чіста, незаймана.
Цнотли́вість — чеснотливість; моральність; (*дівоча*) невинність, чесність, чистість, незайманість, цно́та.
Цо́кати (*зубами*) — (*рідише*) дзвонити (*зубами*).
Цокоту́ха розм. — щебету́ха, лепе-

ту́ха; говору́ха, балаку́ха; торох-тійка, талала́йка; (*зневажливо*) фам. база́ка, пустоме́ля; (*сварлива*) обл. колотни́ця, пащику́ха.

Цукрува́ти — сахаріти,¹ солодіти.
Цупні́тися — див. тягті́ся.
Цупкі́й — тугий, твердий; (*про мороз*) міцний, сильний. Пор. жорсткі́й.
Цура́тися — сахатися, стороні́тися,² відчужуватися.
Цуце́ня — див. щеня́.
Цу́чик — див. собачка.
Цю́кати — див. рубати.
Ця́тка — плямка, то́чка, кра́пка.
Ця́ткований — див. крапчасті́й.
Ця́цька — див. забавка.
Ця́цькатися — див. па́нькатися.
Ця́цькований — мере́жаний, узористий, квітчасті́й.

Ч

Чабан — вівчар. Пор. пасту́х.
Чавіти — див. розда́влювати.
Чаву́н — розм. баня́к.
Чага́р — чагарник, куші́, за́рість, за́росль.³ Пор. гуща́вина.
Чад — за́гар (*обл.*). Пор. дим.
Чадіти — коптіти; див. *ще* диміти.
Чадни́й — димний, курний.
Ча́до⁴ — див. дитина.
Чаклува́ти — див. чарува́ти.
Чаклун — див. чарівні́к.
Чаклу́нити — див. чарува́ти.
Чаклу́нка — див. чароді́йка.
Чаклу́нство — див. ча́ри.
Чаклу́нський — див. чарівні́цький.
Чала́пати розм. — хля́пати, шльо́пати;¹ (*по болоті*) брьо́хати[ся], тьо́патися.
Ча́пати — чала́пати, чвала́ти, ді-бати; див. *ще* шкандиба́ти.
Ча́ра — див. ча́рка.
Ча́ри — заст.⁵ чарівні́цтво; міт. чаклу́нство, чорнокні́жництво, характерство, хіморода.
Чарі́вний — чарівлі́вий, прина́дний, прива́бливий. Пор. чудові́й.
Чарі́вник — чароді́й; міт. чаклу́н,

чорнокні́жник, характерні́к, хіморо́дник, відьма́к.
Чарі́вни́цтво — див. ча́ри.
Чарі́вни́ця — чароді́йка; міт. чаклу́нка, хіморо́дни́ця, відьма, ба́ба-яга́.
Чарі́вни́цький заст.⁵ — чарі́вний, чароді́йний; міт. чаклу́нський, хіморо́дний.
Ча́рка — (*дещо*⁶ *більша*) бока́л;⁷ заст.⁸ ча́ра. Пор. кубо́к.
Чароді́й — див. чарі́вні́к.
Чароді́йка — див. чарі́вни́ця.
Чароді́йний — див. чарі́вни́цький.
Чарува́ти — чаклува́ти, чаклу́нити, ворожі́ти; (*красою тощо*) зачаро́вувати.
Час — пора́; (*період*) доба́; заст.⁸ го́дина.
Часі́на — див. хвилі́на.
Часі́нка — див. мить.
Часо́вий — див. 1) тимчасо́вий; 2) хвилі́нний; 3) доча́сний.
Ча́сом — іноді́, інколи́, де́коли, зрі́дка; (*час від часу*) коли-не́коли, вря́ді-годи́.
Часо́пис — див. газе́та.⁹

1) р; 2) також: стояти осторо́нь, (з до́роги) уступати́ся; 3) рс; 4) заст; 5) улс; 6) тро́хи; 7) рсф; 8) улс; 9) з фр.

Ча́стий — *див. багаторозб́вий.*
Ча́стїна (*тексту*) — *див. урївок.*
Ча́стка — пайка, пай; *обл.¹ на́діл.*
Ча́сто — ча́сто-гу́сто, неоднорá-
 зóво, багáторазóво, не раз, не-
 рідко.
Частокі́л — паліса́д; штахе́ти. *Пор.*
огорóжа.
Частува́ти — угоща́ти, гості́ти;
розм. прийма́ти, шанува́ти, ві-
та́ти; заст. трактува́ти.
Ча́та — *див. ва́рта.*
Чатува́ти — *див. 1) вартува́ти;*
2) підстеріга́ти.
Ча́хнути — марні́ти, в'яну́ти, ніди́-
 ти, со́хнути, та́нути, скні́ти, хи-
 рі́ти, че́вріти, занепада́ти.
Ча́ша — *див. кúбок.*
Чва́ла́ти — тягті́ся, плесті́ся, плé-
 нтаті́ся, волокти́ся, тарга́нитися,
 бресті́. *Пор. шкандиба́ти.*
Чва́нитися — велича́тися, пишáтися;
 хвалі́тися, вихваля́тися; *див. ще*
хва́статися[ся].
Чванли́вий — чванькува́тий; хвасто-
 вї́тий, хвалькува́тий.
Чванли́вість — чва́нство, чваньку-
 ва́тість, велича́ння; хвастовї́-
 тість, хва́стоші.
Чва́нство — *див. пі́ха.*
Чванько́ — хвасту́н, хвалько́; *рідк.*
прїнда.
Чванькува́тий — *див. пиха́тий.*
Чванькува́тість — *див. чванлі-*
вість.
Чва́ри — сва́рка; *розм. колотнеча;*
(про відсутність згоди) ворож-
неча. Пор. ро́збрат.
Че́вріти — *див. ча́хнути.*
Чека́ти — жда́ти, ожида́ти,² вижи-
 да́ти, ви́чікувати, дожда́ти[ся],
 очікувати.
Че́мний — *див. увічливий.*
Чепі́га — *див. держа́к.*
Чепу́рїтися — приби́ратися, на-
 ряджа́тися; (*рідше*) *розм. хо-*
роші́тися;³ обл. стрóїтися. Пор.
убирáтися.
Чепу́рний — оха́йний, чи́стий; (*про*
костюм тощо) елега́нтний; (*рід-*
ше) *заст. обл. оша́тний, ку́кіб-*
ний, ку́кібливий.

Че́пу́рність — *див. чистота́.*
Че́пу́рно — *див. чи́сто.*
Чепу́рн — *розм. ірон. дже́нджик,*
дже́нджик, франт,⁴ мо́дник, хвін-
тик, ферт, фе́ртик, же́вжик,
хло́ст.
Чепу́ру́ха — мо́дниця, франті́ха;⁵
розм. ірон. дже́нджеру́ха.
Черві́нка — *див. дизенте́рія.*
Черво́ний — черле́ний (*заст.*), ба-
 грóвий, багря́ний, пунцо́вий,⁶ ру-
 м'я́ний, роже́вий, ма́ліновий,
 ясночерво́ний.
Черво́ніти — багрі́ти, рум'я́нити,
 багряні́ти.
Черво́ніти[ся] — черво́нішати; (*рід-*
ше) роже́віти, рум'я́нити, рум'я́-
 нитися, шарі́ти[ся], же́вріти[ся].
Пор. багрові́ти.
Черво́ноармі́єць — *див. солда́т.*
Че́рга — ряд, поря́док; *обл. ко-*
лія.
Чергові́й — найблї́чий, насту́п-
 ний.
Чергува́тися — зміня́тися, пере́мі-
 шуватися.
Черева́нь *розм.* — пуза́нь, товсту́н,
 гладу́н; (*образно*) *фам. барїло.*
Черева́тий — пуза́тий, товстї́й, гру́-
 бий, бокла́тий (*глек*).
Череві́ки — бо́тинки;⁷ (*рідше*) *розм.*
полу́ботки.⁸ Пор. ту́флі.⁹
Череві́чник — *див. швець.*
Че́рево — *див. живі́т.*
Череву́го́дник¹⁰ — *див. ненаже́ра.*
Череда́ — ота́ра. *Пор. ста́до.*
Чере́дний — череда́р, пасту́х, ско-
 та́р.
Че́рес — по́яс, пас, ре́мінь.
Черка́тися — *див. доторка́тися.*
Черле́ний — *див. черво́ний.*
Черне́ць — мона́х, скї́тник, схїм-
 ник, чорно́ризець.
Черни́ця — монахі́ня,¹¹ мона́шка,
 чорно́ризка.
Чернь¹² *заст.* — простóлюд, поспіль-
 ство, хло́пство.¹² мужїцтво;¹³ *знев.*
го́лота.
Черстві́й — *див. тверді́й.*
Черстві́ти — *див. тве́рднути.*
Чертóг¹⁴ — *див. пала́ц.*
Чеса́ти — *див. 1) бі́ти; 2) чимчи-*
кува́ти; 2) танцюва́ти.

1) улс; 2) р; 3) заст; 4), 5) пс; 6) рсф, яскравочерво́ний; 7) рсф; 8) рс, півчереві́ки; 9) рн, череві́ки; 10) р, обже́ра; 11) заст; 12) пс; 13) заст, през. назва селя́нства; 14) рт.

Чесáтися — прилізуватися.

Чесний — добросовісний, сумлінний, совісний, ретельний, справедливий, правий,¹ благородний;¹ *заст.*² шляхетний.

Чесність — добросовісність, сумлінність, совісність, ретельність, справедливість, правота.

Чесно — добросовісно, совісно, сумлінно, ретельно, справедливо.

Чесотливий — *див.* цютливий.

Чесотливість — *див.* цютливість.

Честь — шана, пошана, шаноба.

Чйгати — *див.* підстерігати.

Чимáлий — неаб'який, значний; (*здоровий*) добрий, порядний; *обл.* сприй.⁹ *Пор.* великий.

Чимáло — багáто, дóсить, дово́ли, до́бре-таки, порядно.

Чимчикува́ти (*скоро йти*) — *чесати*; тюпати; (*дрібним кроком*) дрібцюва́ти, дробцюва́ти, дріботіти, дрібота́ти. *Пор.* шкандиба́ти.

Чин³ — ранг, звання.

Чини́ти — *див.* робити.

Чини́тися — *див.* діятися.

Чинни́сть *юр.* — дія, діяння, сила (*закому*).

Чинóвник⁴ — *див.* службовець.

Чиря́к — на́рив,⁵ боля́чка, карбу́нкул.

Чи́стий — (*про воду, небо і под.*) го́жий, пого́жий, прозо́брий; (*про білизну, постіль і под.*) білий; (*про зовнішній вигляд тощо*) оха́йний; (*про репутацію, совість і под.*) незаплямований; (*рідше*) незаплямлений. *Пор.* я́сний.

Чи́стість — *див.* чистота́.

Чи́сто — оха́йно; че́пурно. *Пор.* чистота́.

Чистобре́ха — *див.* 1) бреху́н; 2) бреху́нка.

Чистови́к — білови́к.

Чистокривний — *див.* порóдистий.

Чистосе́рдий — *див.* щирий.

Чистосе́рдість — *див.* щирість.

Чистосе́рдо — *див.* щиро.

Чистота́ — чи́стість; оха́йність; (*про зовнішній вигляд*) *розм.* че́пурність.

Чіп — *див.* за́тичка.

Чіпа́ти — *див.* зачіпа́ти.

Чіпа́тися — *див.* чіпля́тися.

Чіпкі́й — *див.* в'язкі́й.

Чіпля́ти — вішати; (*фартух тощо*) припина́ти.

Чіпля́тися — чіпа́тися, бра́тися; *перен.* ліпнути. *Пор.* присікува́тися.

Чіткі́й — вира́зний, розбі́рливий, я́сний.

Чі́чка — *див.* кві́тка.

Чкурну́ти *розм.* — дремену́ти; (*образно*) *розм.* дму́хнути, махну́ти, майну́ти, стругну́ти, шмигну́ти.

Чмані́ти — дурі́ти, тумані́ти, запáморочитися.

Чми́хати — *див.* пірхати.

Чоботáр — *див.* швець.

Чбо́ти — сап'я́нці; (*старі*) шкарбані́.

Чóвен — каю́к, дуб, душогу́бка, байда́ра, байда́рка, байда́к.

Човпті́ *розм.* — товкті́, товкма́чити. *Пор.* 1) бі́ти; 2) тве́рдити.

Чо́ло — лоб.

Чолові́к — (*протилежно до жіночої статі* — *рідше*) мужчи́на;⁶ (*по відношенню до жінки, з якою перебуває в шлюбі*) дру́жина, подру́жжя; *жарт.* благові́рний;⁷ *розм.* мужи́к,⁸ старі́й; *заст.* муж.

Чоло́мкатися — *див.* цілува́тися.

Чорний — воро́ний (*кінь*), ка́рий (*очі*), те́мний.

Чорни́ло — *заст.* атра́мент.

Чорни́льниця — *заст.* калама́р.

Чорногу́з — *див.* бусол.

Чорнокни́жник — *див.* чарівни́к.

Чорнокни́жниство — *див.* ча́рн.

Чорно́різець — *див.* черне́ць.

Чорно́різка — *див.* черни́ця.

Чорня́вий — те́мний, смугля́вий, сма́глий.

Чорт *міт., лайл.* — біс; сатана́, дияво́л, ді́дько; *розм.* лихий, нечи́стий, нечи́ста си́ла, люци́пер, куца́к, кучи́й, лука́вий; *обл.* безпа́тко, анти́пко, анці́болот, анці́бол, анці́болотник, арідник; *враг*,⁷ ідоля́ка, пекельни́к, болот-

1) *заст.*; 2) *улс.*; 3) *заст.*, але *церк.*, дія, діяння; 4) *рс.*, урядо́вець; 5) *р.*; 6), 7) *заст.*; 8) *заст.*, (знев.); 9) *пс.*

ник; *міт.* водянік, лісовік, до-
мовік, марá; *обл.* хмарник; ге-
мон.
Чортопхайка — *див.* таратайка.¹
Чохол — покрівець.
Чуб — чуприна; (*козацький*) осе-
лєдець.
Чубаніна — *див.* бійка.
Чубук — *див.* щєпа.
Чудак — *див.* дивák.
Чудасія *розм.* — дивовіжа, диви-
на, діво, диківина,³ *заст.*⁴ кумє-
дія.
Чудєсний — *див.* чудобвий.
Чудернáцький — *див.* дивовіжний.
Чудисько — *див.* чудобвисько.
Чудний — дивний, дивовіжний;
розм. чудернáцький, химєрний
(*вигляд*); (*смішний*) *розм.* ку-
мєдний.
Чудно — дівно, дивовіжно, хи-
мєрно, кумєдно. *Пор.* чудний.
Чудо — *див.* діво.
Чудобвий — чудєсний; розкішний,
прегáрний, прекрáсний; (*над*
усяке порівняння) незрівняний.
Чудобвисько *розм.* — чудисько; стра-
хóвище, страхóвисько, потвóра,
почвáра. *Пор.* страхіття.

Чудувáтися — *див.* дивувáтися.
Чужий — не свій, людський, сто-
рóнний; (*про країну і под.*) чужо-
зємний; (*рідше*) чужинєцький;
(*про мову*) інозємний.⁵
Чужинєць — *див.* інозємець.⁵
Чужинєцький — *див.* чужий.
Чужозємець — *див.* інозємець.⁵
Чужозємний — *див.* інозємний.⁵
Чуйний — чуткий, сторожкий,
увáжний.
Чуйно — *див.* увáжно.
Чулий — чутливий, чуткий, враз-
ливий, сприйнятливий; *підсил.*
сентиментáльний.
Чуперáдло *розм.* — гергепа, одо-
рòбло, одорòбало, опóдало, до-
рòбало.
Чуприна — *див.* чуб.
Чустрити — *див.* бити.
Чутка — поголòска, вістка.
Чуткий — *див.* 1) сторожкий;
2) чуйний.
Чутливий — *див.* чулий.
Чухати[ся] — шкрябати[ся], дряпа-
ти[ся], дєрти[ся], тєрти[ся].
Чухрати — *див.* 1) бити; 2) під-
рúбувати.
Чучверіти — *див.* хиріти.

Ш

Шабля — палаш, меч; шпáга.⁶
Шаг — *див.* гріш.
Шалапун — *див.* гультій.
Шалапут — *див.* вітрогón.
Шалєний — навєсний, навіжєний;
підсил. нестáямний, биснувáтий;
(*прям. і перен.* — *щодо сили,*
швидкості тощо) несамовітий,
скажєний.
Шалєніти — шаліти, скажєніти, ка-
зітися, сатаніти; (*діяти безроз-*
судно) навєсніти, божевóліти,
безумствувати.⁷
Шалєно — скажєно; несамовіто.
Шалєнство — *див.* безумство.⁸
Шалівка — *див.* дóшка.
Шаліти — *див.* шалєніти.
Шальки — *див.* вагá.
Шамотáтися — *див.* шарпатися.

Шамотіння — *див.* шарудіння.
Шамотіти — *див.* шарудіти.
Шамотня — *див.* шєлєст.
Шана — шанóба. *Пор.* пошána.
Шанєць — окóп, окіп, закїп, вал,
рїв.
Шанóба — *див.* пошána.
Шанóвний — повáжний; *заст.* по-
чтївий.
Шанувáти — поважáти; *фолк.* ве-
личáти.
Шáпка — кúчма; (*висока*) папáха;
(*з вухами*) вушánка.
Шапкувáти — *див.* клáнятися.
Шаповáл — сукновáл, повстáр, ва-
лій, валóшник.
Шар — верствá, пласт; (*при оран-*
ці тощо) скїба.

1) також: таратайка; 2), 3) *заст.*; 4) улс, але літературний твір
— комєдія; 5) *заст.*; 6) гр; 7) *заст.*, дуріти; 8) *заст.*, безглúздя,
божевїлля, навіжєнство.

Шарáхнути — *див.* кинутися.
 Шарварок — *див.* б́уча.
 Шарити¹³ — *див.* шука́ти.
 Шаріти[ся] — *див.* червоніти[ся].
 Шарова́ри — *див.* штані́.
 Шарпа́к *розм.* — обідранець, обі-
 рванець, обшáрпанець, голо-
 дра́нець; голя́к, ла́нець, без-
 шта́нько.
 Ша́рпати — сіпати, смікати, ску́-
 бати, тіпати, термосити, то́ргати,
 рва́ти.
 Ша́рпатися — рва́тися, сіпатися,
 пруча́тися; (*ри́дше*) шамота́тися.
 Шарува́ти — *див.* 1) сапа́ти;
 2) те́рти.
 Шаруді́ння — шу́рчення, шу́рохті́н-
 ня, шамоті́ння, шелесті́ння.
 Шаруді́ти — шу́рча́ти, шу́рохті́ти,
 шамоті́ти, шелесті́ти. *Пор.* шкря́-
 бати.
 Ша́стати[ся] *розм.* — шмигла́ти,
 сновига́ти, нйшкати, ника́ти.
 Ша́сть — *див.* шмиг.
 Шаткува́ти — *див.* сікты́.
 Шатну́тися — *див.* кинутися.
 Шатро́² — наме́т, пала́тка³.
 Шахра́й — круты́й, махля́р; *обл.*
 ошукáнець. *Пор.* обма́нщик.⁴
 Шахра́йство — обма́н,⁵ обду́рюван-
 ня, ошукáнство (*обл.*), круты́й-
 ство; *розм.* крутня́, плутня́,¹ ду-
 рйсьвітство; (*ри́дше*) плу́тоші.¹
 Шахрува́ти — обма́нювати,⁶ обду́-
 рювати, ошу́кувати (*обл.*), ду-
 рити; *фам.* махлюва́ти.
 Ша́хта (*про місце копалин*) —
див. рудни́к.⁷
 Шахта́р — гірник; *заст.* рудокóp.
 Шва́гер — *див.* шу́рин.⁸
 Шва́йка — *див.* шйло.
 Шва́чка — шва́ля, кравчи́ха; крав-
 чы́ня; *заст.* модистка;⁹ (*про жін-
 ку, яка тільки вишиває*) виши-
 вальни́ця; (*яка гаптує золотом*)
*заст.*⁶ гапта́рка.
 Швє́ндя — *див.* сновйга́.
 Швє́ндяти[ся] *розм.* — тиня́тися,
 сновига́ти[ся], ша́стати[ся], сну-
 ва́ти[ся]; *фам.* волочы́тися, вія-
 тися, валáндатися. *Пор.* вє́шта-
 тися.
 Шве́ць — чобота́р; (*ри́дше*) чере-

вичник; (*в образній мові*) ірон.
 полата́йко.
 Швидкий — скóрий; (*рухливий
 і под.*) бистрий, прудкий; (*про-
 ворний*) *розм.* хуткий, жва́вий,
 шпаркий; *заст.* *поез.* бо́рзий.
 Швидкі́сть — скóри́сть; бистрота́.
 прудкі́сть, ху́ткість.
 Швидко́ — скóро; бистро, ху́тко.
 прудко, шпа́рко, живо, жва́во;
заст. бо́ро. *Пор.* прожо́гом.
 Швидконо́гий — *див.* бистроно́гий.¹⁰
 Швидкоплі́нний — *див.* бистро-
 плі́нний.
 Швидше́ — скорі́ш[e], бистрі́ше,
 прудкі́ше; мерщій; *розм.* хутчі́й;
обл. боржі́й.
 Швирга́ти — *див.* шпурля́ти.
 Шво́рка — *див.* по́від.
 Шво́рка — моту́зка, бечі́вка, шну-
 ро́к, шпага́т. *Пор.* вірьо́вка.¹¹
 Шелє́снути — *див.* шуббє́снути.
 Шелє́ст (*про різні звуки*) — шеле-
 сті́ння, шу́рхіт, шє́мрання, шару-
 ді́ння; *розм.* шамотня́; лопоті́н-
 ня. *Пор.* шелесті́ти.
 Шелесті́ння — *див.* шаруді́ння.
 Шелесті́ти — (*листя тощо*) шу́рох-
 ті́ти, шаруді́ти; *розм.* шамоті́ти;
(про крила, прапори тощо) ло-
 поті́ти; (*при запереченні — до-
 кон.*) ні чичи́ркнути, ні шамну́-
 ти, ні шерє́хнути.
 Шелі́хвіст — *див.* вітрого́н.
 Шелі́хвістка — *див.* вітрого́нка.
 Шє́ляг — *див.* гріш.
 Шє́льма — *див.* обма́нщик.⁴
 Шє́мрання — *див.* шє́лєст.
 Шепта́ти[ся] — шушúкати[ся].
 Шерегува́ти — *див.* шикуюва́ти.
 Шерє́нга⁵ — шє́рєг (*про демон-
 стра́нтів і под.*) ла́ва, ряд, ко-
 ло́на.
 Шє́рєх — шуга́, са́ло. *Пор.* лід.
 Шє́рєхатий — *див.* шорсткий.
 Шє́рхнути (*про воду*) — *див.* за-
 мерза́ти.
 Шє́ршавий — *див.* шорсткий.
 Шибайголова *розм.* — (*про одчай-
 душного*) одчайду́шний, урвіго-
 лова, зрвіголова, зайдіголова,
 палівода, шйбеник, головорі́з,
 горлорі́з. *Пор.* бєшкє́тник.

1) заст, махля́рство; 2) угор; 3) рс, накриття́, халабу́д(к)а; 4),
 5) рс; 6) улс; 7) рс, рудня́; 8) заст, шу́ряк; 9) заст, мо́дниця;
 10) заст, прудкий, вітроно́гий; 11) заст; 12) рс, нйшпорити.

Шйбеник — кáпосник, кáверзник, пустýн; обл. збйточник. Пор. ши-байголова.

Шйбка — (велика) тáхля; (кругла) рíдк. оболóнка; заст. кватира;¹ кватйрка.²

Шйкувати — стрóйти⁶ (в ряди); заст!¹² шерегувати.

Шйло — швáйка, пробййчик.

Шйнкáр — див. корчмáр.

Шйно́к — див. корчмá.

Шйрйти — розповсýджувати, розпростóрувати.

Шйритися — (про роботу тощо) розгортáтися; (про чутку, тепло і под.) розповсýджуватися; перен. розхóдитися.

Шйрóкий — (протилежно до вузький і под.) простóрий; (костюм тощо) вйльний; (про поняття)⁴ розтяжний; (про рух тощо) розмáшистий!¹¹ Пор. розлóгий.

Шйроколы́стий — листáтий.

Шйрокоплéчий — див. кремéзний.

Шйрочйнь — див. óбсг.

Шйрйáти — див. (носитися) лйтáти.

Шйти — (узором тощо) вишивáти, мерéжити; (золотом, срйблом) гаптувати; (прошивати великим вистьобом) стьобáти.

Шйя — потйлиця, карк, розм. гáмалйк.

Шкандйба — кривйй, кривонóгий, кульгáвий; (рйдше) заст. кутернога.

Шкандйбáти — (про кульгавого) кульгáти, шкутильгáти, кривуляти, дйбати; (повйльно йти — образно) плéнтатися, плестй́ся; (насилу) волоктй́ся, тягтй́ся, пхáтйся; таргáнитися, тарагýнитися, телпáтйся, чвалáти, чалáпати, тйюпати. Пор. чимчикувати.

Шкáпа — кандйба, хабéта; розм. патй́ка; книжн., йрон. росинáнт; жарт. буцефáл. Пор. кйнь.

Шкаралýпа — див. лушпáйка.

Шкарбáн, шкарбýн — див. дйд.

Шкарбанй — див. чóботи.

Шкарубйти — шкарубй́ти, корявй́ти.⁹

Шкарубкйй — див. шорсткйй.

Шкарубй́ти — див. шкару-бй́ти.

Шкарубйнути — див. твёрднути.

Шкату́лка — скрйнька, корóбка.

Шквáрйти розм. — смалй́ти; припйкáти. Пор. жáрйти.⁶

Шкерéбёрт розм. — перéкидом, перéвертом, сторчмá, сторчакá, стóрчголов.

Шкйдлйвий — вадлйвий, вадкйй, згýбний, нездорóвий (клй́мат);⁷ хвороблйвий (явшйце); некорисний (вплыв).

Шкйдлйвйсть — вадлйвйсть, згýб-нйсть.

Шкйдлйво — вадлйво, згýбно; по-гáно.

Шкйдник — (про людину) саботáжник. Пор. руй́нник.

Шкйднйцькйй — руй́ннйцькйй, нищйвий. Пор. пйдривнйй.

Шкйльнйй — див. учбóвий.⁸

Шкйра — (на чоботи) ре́мйнь; (сиром'ятна) сирй́ця, сирй-вeць.

Шкйрйти (зуби) — див. скáлйти.

Шкóда — втрáта; збйток, недобй́р; (рйдше) заст. згуба.

Шкóдйти — вáдйти (здоров'ю); (навмисно, з лихим на́йром) кáпостйти, пáкостйти; (займатися саботажем) саботувáти. Пор. розлáдувати.

Шкодувати — див. 1) жалй́ти; 2) жáлувати.

Шкóла — див. учй́лице.⁹

Школя́р — див. учeнь.

Шкрйбати — скребтй́; (очищаючи, знймати поверхню) скоблй́ти, скромáдйти; стругáти.

Шкрйбатися — див. чухáтйся.

Шкýрка — кйрка!¹⁰ скорй́нка, луш-пй́нка, лушпáйка.

Шлея — нарй́тники.

Шкутильгáти — кульгáти, криву-ляти. Пор. шкандйбáти.

Шлуно́к — (тварин) кéндюх.

Шлюб — одрýження; заст.,¹² церк. вйнчáння, вйнець.

Шлюбнйй — заст!¹² вйнчáльнйй.

Шлю́ха лайл. — шльóха, шльóндра.

Шля́тйся⁵ — див. вйáтйся.

1) нар; 2) вйкóнце у вйкнй́; 3) фр, убáрняня, 4) р, розумй́ння, зрозу-мй́сть; 5) р, вeштатйся; 6) заст; 7) гр, пйдсóння; 8) р, навчáль-ний; 9) рс; 10) р; 11) р, розмáшнйй, 12) улс.

Шлях — путь; (залізничний) ко́лія; *див. ще дорóга.*
Шляхётний — *див. 1) благорóдний;¹ 2) чёсний.*
Шляхта *іст.* — дворя́нство, па́нство, знать, ма́гнати.
Шляхтич *іст.* — пан, дворя́нин, ма́гна́т, вельмо́жа, боя́рин.
Шляхётський *рідк.* — великопа́нський.
Шльо́ндра — *див. шлю́ха.*
Шльо́панець² — *див. ля́пас.*
Шльо́пати³ — *див. ча́лпати.*
Шльо́ха — *див. шлю́ха.*
Шмага́ти — сікты́, па́рити, шпа́рити; хльо́стати, хві́ськати, пе́рішити, лупцюва́ти. *Пор. бити.*
Шмагону́ти, шмагну́ти — *див. уда́рити.*
Шмарува́ти — *див. мастіти.*
Шма́тка — *див. ганчі́рка.*
Шмато́к — кусо́к; (тканини, папе́ру — *ще*) кля́поть, кля́птик; (землі і под.) ла́тка. *Пор. сйі́бка.*
Шматува́ти — *див. де́рти.*
Шмиг — шасть, шусть, шурх.
Шмигла́ти — шмига́ти, сновига́ти, нішкати; (миші́, яці́рки) шу́рхати. *Пор. ша́стати[ся].*
Шмигну́ти — *див. чкурну́ти.*
Шмугла́ти — *див. те́рти.*
Шну́р — *див. моту́зка.*
Шну́рoк — (для чере́виків) шну́рiвка; (для ли́чаків) во́лока.
Шорсткий — шерша́вий, шереха́тий; жорсткий, цупкий; (і́з зрито́ю поверхне́ю) шка́рубкий, ко́р'явий,⁴ ре́паний.
Шосé — *див. дорóга.¹⁴*
Шпа́га⁵ — *див. ша́бля.*
Шпага́т — *див. шво́рка.*
Шпакува́тий — *див. сивува́тий.*
Шпа́льта — стовпе́ць, коло́нка,⁶ графа́.
Шпа́ра — *див. щілі́на.*
Шпа́рити — *див. шмага́ти.*
Шпаркий — *див. швидкий.*
Шпа́рко — *див. шві́дко.*
Шпе́тити — *див. 1) карта́ти; 2) ла́яти.*
Шпиг, шпик — *див. сі́щик.⁷*
Шпига́ти — *див. коло́ти.*

Шпигну́ти — *див. колю́ти.*
Шпигу́н — шпіо́н, *розм.* шпиг, шпик; (переважно в тилу⁸ противника) розві́дник; *заст.* лазу́тчик;⁸ розві́дувач. *Пор. сі́щик.⁷*
Шпиля́стий — *див. 1) горбкува́тий; 2) шпича́стий.*
Шпиль — *див. 1) верх; 2) горб.*
Шпілька — *див. колю́чка.*
Шпирну́ти — *див. колю́ти.*
Шпита́ль — *див. го́спіталь.⁹*
Шпі́хлір — *див. комо́ра.*
Шпича́стий — шпиля́стий, гострокі́нцевий, го́стрий, кі́нча́стий, стрі́мча́стий.
Шпі́чка — колю́чка, шпілька; (злакiв) о́стiо́к; (з терну) те́рня.
Шпіо́н — *див. шпигу́н.*
Шпо́ла — сово́к,¹⁰ лопáтка.
Шпо́ра¹¹ — о́строга.
Шпо́ртати — *див. колу́пати.*
Шпо́ртатися *розм.* — шу́рпатися, шу́по́ртатися.
Шпува́ти — *див. бушувати.*
Шпу́рляти — жбу́рляти, шви́ргати, ме́тати. *Пор. кидати.*
Шрам — рубе́ць, пруг, знак, сму́га.
Штампóваний — *див. тавро́ваний.*
Штани́ — (широкі́) шарава́ри; (вузькі́) рейту́зи,¹³ *заст.* галанці́; (суко́нні) обл. но́гави́ці; (з гру́бого полотна) *заст.* хо́лошні.
Штахéти — *див. частокі́л.*
Штиб — *див. спóсіб.*
Штиль — *див. спóсіб.*
Штовха́н — *див. стуса́н.*
Шта́мпува́ти — *див. таврува́ти.*
Штовха́ти — шту́рхати, труча́ти, по́нихати; (кулаком) стусува́ти.
Ште́ра — заві́са, запо́на; обл.¹² фіра́нка.
Штори — *див. бу́ря.*
Штраф — *див. ка́ра.*
Штрика́ти — *див. коло́ти.*
Штрикну́ти — *див. колю́ти.*
Шту́ка — *див. ві́тівка.*
Штука́р — фі́гляр, фо́кусник; *заст.¹²* куме́дник.
Штука́рка — *див. вигадни́ця.*
Шту́ки — *див. хитро́ці.*
Штурм — *див. на́ступ.*
Штурмува́ти — *див. наступа́ти.*
Штурха́н — *див. стуса́н.*

1) заст.; 2) р, ляпане́ць, лящ; 3) р, хляпати; 4) рс, коструба́тий; 5) гр; 6) рл; 7) рс, стежій, вивдач; 8) рс; 9) рсф.; 10), 11) рс; 12) улс; 13) рн.

Штúрхати — див. штóвхати.
Штúчний — неприрòдний; (*усміх і под. — ще*) сйлуваний, вймушений, нещйрий, рòблений. Пор. удаваний.
Штúчність — неприрòдність, рòбленість. Пор. удаваність.
Штúчно — див. удавано.
Шубòвснути — бòвнути, шелеснути, бóлькнути.
Шугá — див. шéрех.
Шугáти — див. лйтáти.
Шугнóти — див. кйнчти[ся].
Шукáти — шáрити;⁴ (*вишукуючи*) нйшпорити; (в чóму) пòрпатися; (*рйдше*) шпòртатися, рйтися, копáтися.⁵
Шулíка — коршáк; яструб, кáня; (*рйдше*) половйк.
Шум I — шéлест (*листя*); бóркіт, клéкіт (*води*); гудйння, стугонйння, стýгйт, гóркйт (*машин*); гуготйння (*полум'я*); рóкйт (*грому, хвиле*).

Шум II — див. 1) пйна; 2) шумовйна.
Шумйха — сухозлйтка, позлйтка.
Шумйти — шелестйти (*листя*); (*про воду, хвиле тощо*) буркотйти, клекотйти; пйдсил. ревтй.
Шумовйна — шум, пйна, нáкип.
Шумовйння — див. пйна.
Шумувáти — бродйти, грáти, пйнитися.
Шóпити — див. тймити.
Шпòртáтися — див. шпòртатися.
Шурйн¹ — швáгер.
Шурпáтися — див. шпòртатися.
Шурубóрити — див. бешкетувáти.
Шурх — див. шмиг.
Шурхати — див. шмигльáти.
Шурхйт — див. шéлест.
Шурхотйння — див. шарудйння.
Шурхотйти — див. шарудйти.
Шурчáти — див. шарудйти.
Шурчєння — див. шарудйння.
Шусть — див. шмиг.
Шушóкатися — див. шептáтися.

Щ

Щадйти — жалйти, мйлувати.
Щаслйвий — щáсний; розм. талáнийстий, талáнливий (*людина*); (*щєдро обдарований*) удачливий. Пор. благополóчний.²
Щаслйво — щáсно; благополóчно,² гарáзд.
Щáсний — див. щаслйвий.
Щáсно — див. щаслйво.
Щастйти — талáнити, вéзтй; (*рйдше*) обл. фортýнити; (*добре йтися*) вестйся, удавáтися.
Щáстя-дóля — див. дóля.
Щєбетáти — (*про солов'я — ще*) спйвáти, тьòхкати, лйцáти; (*инших пташок*) джергòтáти, джеркотáти, цвйрйнькати.
Щєбетлйвий — див. балакóчий.
Щєбетóха — див. цокотóха.
Щєбйнь⁶ — щєбйнка,⁶ груз.³
Щєдрйй — розм. гóйний.
Щєзáти — зникáти, губйтися, пропáдáти; (*про час і под.*) минáтися; (*ставати менш помйтним*)

розплйвáтися; (*про плями і под.*) вивóдитися.
Щємйти — див. болйти.
Щєня — цуєня, песєня; собáчка.
Щєпа с.-г. — прищєпа, живєць; (*виноградна*) чубóк.
Щєрбá — див. юшка.
Щєрбáтий — (*горщик тощо*) надкóлотий; (*нйж і под.*) зазублений, вйзублений.
Щєрбйна — зазублина, вйзубєнь.
Щипáти — смйкати (*вус*); скóбчти, скóбати (*траву*); рвáти, прорйвáти.
Щйпцй — (*ковальськй*) клйшй; (*брати вугйлля*) браткй; (*слюсарськй*) обцєньки; (*до горйхйв*) давйльце; обл. лускáч.
Щйрий — широсєрдйй, чистосєрдйй; нелукáвий, вйдвєртйй, прямйй, прямодушний; (*без роздумйв і вагань*) безпосєрдєний.
Щйрйсть — широсєрдйсть, чистосєр-

1) заст, шуряк; 2) заст; 3) рс, вантáж; 4) рс; 5) р; 6) р, жорства.

дість; відвєртість, прямодушність.
Щіро — щиросєрдо, чистосєрдо, відвєрто.
Щиросєрдий — *див.* щірий.
Щиросєрдість — *див.* щірість.
Щиросєрдо — *див.* щіро.
Щілина — шпáра, розкóлина, тріщина; *обл.* зашкалúбина. *Пор.* розпáдина.
Щільний — зімкнутий, зімкнений (*ряди*); збитий (*маса, шрифті под.*).

Щільно — тісно.
Щіпка — *див.* дрібка.
Щіточка — *див.* помазók.
Щодєнний — повсякдєнний.
Щóки — лїця; *заст.* ланіти.
Щонєбудь — бúдь-що, абíщо.
Щúлити (очі) — *див.* жмúрити.
Щúлитися — їжитися.
Щúплий — худий; (*малий*) мізєрний; *розм.* мїршавий.
Щур — пацók.

Ю

Югá — *див.* імлá.
Юнáк — (*ранньої юности*) хлóпець, молодєць, молодїк; (*дещо² старший*) парубок; *обл.* лєгїнь.
Юнáцтво — мóлодь, парубóцтво.
Юнáцький — молодєчий, парубóцький.
Юний — *див.* молодїй.
Юність — *див.* мóлодість.
Юрбá — (*народу*) нáтовп, кúпа, юрмá, гурмá, гурт; *обл.* галáй-

стра; *заст.* вервєнка, тїчба; *перен.* ордá.
Юрїст — *розм.* рїок. правнїк; (*про теоретика*) *заст.* правознáвець.
Юрмá — *див.* гурт.
Юрмитися — *див.* тóвпитися.
Юродївий — безúмний, навїсний, навїжєний.
Юхá *перен. знев.* — *див.* кров.
Юшїти — *див.* тектї.
Юшка — суп, щербá (*обл.*); (*зовсім рїдка водиця*) бурдá, тетєря.

Я

Ябеда¹ — *див.* наговір.
Ябедник³ — *розм.* брехún, набрєха, доношїк; *підсил.* наклєпник.
Ябедничати¹ — набрїхувати, нашіптувати, доносити. *Пор.* наговóрювати.
Явлáтися — *див.* з'явлáтися.
Явний — вїдїмий, очевїдний; (*що не приховуєтьсá*) неприхований, відкрїтий.
Явно — відкрїто. *Пор.* публїчно.
Ядрó — *див.* сїм'я.
Яєшня — рїдк. смажєня, пряжєня; *обл.* смажєнїця.
Язїк — *див.* мóва.
Язикáтий — *див.* балакúчий.
Яйцє — *обл.* крáшанка, поккладки

(*мн.*); (*тїльки пофарбованє*) пїсанка.
Якїйнебудь — бúдь-якїй, абїякїй.
Якїсь — *див.* дєякїй.
Якїр — (*на паромї⁵ тощо*) кїтвá, кїтвїця.
Якїсть — добрótність.
Якнєбудь — с'як-тáк, так-с'як, абїяк.
Якóсь — *див.* раз.
Яловий — *див.* безплїдний.
Ялóзити — *див.* бруднїти.
Яма — запáдина; (*на дорозі*) вїбóйна, вїбїй; (*з болотом*) баю-ра; (*в рїці*) ковбáня, бакáй; (*від вибуху снарядá⁶ тощо*) вїрка, воронкá.⁴ *Пор.* 1) улóгóвина; 2) провáлля.

1) заст; 2) трóхи; 3) заст, обмóвник; 4) рс, лїйка; 5) рс, на понї; 6) рс, гарматнього стрїльна.

Яр — (*великий*) яруга, байрак; обл. звір, ізвір, розвір, бєскед, бєскид, бєскет; (*між горами*) межігір'я, міжгір'я; (*вузьке і глибоке*) ушєлина; вертєп.

Ярина — див. врўна.

Яркий — див. яскравий.

Ярлик¹ — див. на́клейка.²

Ярмаркувати — див. торгувати.

Ярмарок — торг, базар.

Ярмо — див. корміга.

Ярок — вибалок, виярок, видолинск, улóговина, байрак, бálка; (*поперечний*) переярок.

Яруга — див. яр.

Яскравий — яркий, блискучий, сліпучий, осяйний; (*про барву тощо*) перен. гарячий.

Яскравіти — див. іскритися.

Ясний — світлий (*кімната, погляд*); променістий (*ранок*); сóняшний;

рідк. білий (*день*); погідний, безхмáрний, чистий (*небо*); (*про місячну ніч*) віддний. Пор. зрозумілий.

Ясніти — світліти, світїтися, блищати, сяяти, променїти.

Ясновїдець — провїдець, провїсник, прорóк. Пор. вішун.

Ясновїдющий — віщий, прозорливий, передбáчливий.

Ясново́лосий — білявий, русявнй.

Ясносі́ний — васильковий,³ волóшковий; див. ще блакїтний.

Ясночерво́ний — див. черво́ний.

Яструб — див. шуліка.

Ятка — див. б́уд[к]а.

Ятріти — див. роз'ятрювати.

Ятіть — див. дятел.

Ятір — див. хвátка.⁴

Ящик⁵ — див. скрїнька.

1) тат; 2) також: на́ліпка; 3) рс; 4) заст; 5) заст, кóроб, скрїня.

Про
Науково-Дослідче Товариство Української Термінології
та

"СЛОВНИК СЛІВ, У ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ НЕ ВЖИВА-
НИХ" проф. д-ра Івана Огієнка, Нью-Йорк, 1973 р.

"Науково-Дослідче Товариство Української Термінології (НДТУТ) гуртує українських професіоналів з метою:

а) досліджувати, вивчати й доповнювати українську термінологію згідно з вимогами часу; б) скласти й видавати термінологічні словники: англо-українські й українсько-англійські; в) видавати наукові праці, що стосуються української мови й термінології; г) підтримувати працю й нав'язувати співпрацю з іншими науковцями й установами, що займаються справами української термінології; ґ) ширити зацікавлення українською мовою й термінологією між чужинцями шляхом розповсюдження своїх видань й улаштування наукових конференцій; д) закласти відповідну бібліотеку й архів з ділянки української термінології й словників.

НДТУТ продовжує практично здійснювати свій плян праці видаванням „Інформаційного Листка” НДТУТ, що інформує українське громадянство про діяльність НДТУТ, приготуванням до друку збірка статей п. н.: „Українська мова й термінологія” й випуском „Словника слів, у літературній мові не вживаних” — проф. д-ра Івана Огієнка.

Нью-Йорк, Н.-И. Кость Церкевич, Голова
9-го квітня 1973 р. Науково-Дослідчого Товариства
Української Термінології.

З українських наддніпрянських учених проф. д-р І. Огієнко стояв на твердій позиції творення однієї літературної мови, зв'язуючи це з ідеєю соборності.

Він визначився особливо плідністю як в галузі науки, так і в галузі практичного застосування літературної мови. Ще в 1934 р. проф. д-р І. Огієнко склав спеціальний „Словник слів, у літературній мові не вживаних”, виданий заходами В-ва оо. Василян у Львові.

Перевидання цього словника конче потрібне не тільки для українців на батьківщині, що провадять боротьбу з русифікацією, але й для тих, що перебувають за межами України.

Словник проф. д-ра І. Огієнка становить велике надбання, допомагаючи нам шукати правильні шляхи, якими мають йти працівники пера — вчені, редактори, журналісти та ін. Словник складений з дуже влучним поясненням.

Ми вітаємо перевидання цього словника, який послужить зняряддям об'єднання всіх українців в одну велику національну родюку з однією соборною українською літературною мовою. "

П. Кошаків

Роман ІВАНИЦЬКИЙ
Фундатор НДТУТ

Роман ІВАНИЦЬКИЙ — політичний в'язень, воєк, підприємець і щедрий жертводавець — син судового урядника Івана й Олени з дому Рахмідовських, народився 19-го вересня 1915 року в містечку Войнилові, Галичина. Торговельну освіту здобув у Бересті над Бугом, Полісся.

Політичний в'язень Табору Береза Картузька в 1933 році. Як воєк Української Дивізії „Галичина” був тяжко ранений у боях під Бродами 1945 року.

В США кінчає курси технічного креслення і працює креслярем протягом кількох років аж до часу, коли він відкриває своє власне підприємство в Нью-Йорку під назвою: “Delto Sportswear Co, Import & Wholesale.”

За рахунок прибутків займається харитативною працею, допомагає матеріально студентам у США, Бразилії та Європі. Щедро жертвує на громадські і церковні цілі, на СУМ, Пласт, УККА, Катедру Українознавства (\$3000.00), на Комітет визволення В. Мороза та ін.

Розуміючи вагу плекання чистоти української мови та видання українських термінологічних словників, п. Роман Іваницький підтримує діяльність Науково-Дослідного Товариства Української Термінології, стає його досмертним членом і фундатором, пожертвувавши \$1000.00 на видання цього Словника.

Щоб відзначити заслуги п. Романа Іваницького, НДТУТ присвячує йому цю сторінку, дякує за його жертвенність і бажає йому багато сили та успіхів у дальшій його праці.

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

Науково-Дослідче Товариство Української Термінології складає найсердечнішу подяку всім Шановним Жертводавцям і Передплатникам, які уможливили появу цього Словника. Зокрема наша подяка належить усім Прихильникам, які протягом нашого існування підтримували нас.

По дол. 1000.—

Роман Іваницький, Н. Й. — Фундатор НДТУТ.

По дол. 100.—

Д-р Дмитро Лепкий, інж. Володимир Фриз, інж. Кость Церкевич — Добродії НДТУТ.

По дол. 50.—

Д. Фодчук, Торонто, Канада, Українське Технічне Т-во, Відділ Онтаріо, Канада.

По дол. 25.—

о. Осип Желіховський, Роад Айленд, о. Павло Шпірук, Сиракузи, Н. Й.

По дол. 20.—

Проф. Юхим Нешадименко, Н. Й., Теодор Гелемей, Н. Дж.,

По дол. 16.—

Симон і Оксана Шумоков, Кол., о. Михайло Горошко, Фл. Д-р Микола і Оксана Гнатчук, Мін.

По дол. 10.—

Проф. С. Самбірський, Ілл., В. Кохно, д-р Василь Кіналь, Н. Й., д-р Роман Лисяк, Н. Й., д-р Осип Оришкевич, Н. Й., д-р Василь Гудз, Конн., д-р Мик. Кушніренко, Н. Дж.

По дол. 100.-

Інж. Анатоль Штанько, Асторія, Н. Й. і
Братство Св. Володимира Української Православної Свято-
Троїцької Церкви, Брум Ст. , Нью-Йорк, Н. Й.

По дол. 20.-

Осип і Анастасія Біловус, Міч. , інж. Ярема і Т. Курпель ,
Нью-Орлінс, Лю. , д-р Павло і Ірена Дзуль , Міч.

По дол. 10.-

Василь Гіна, Конн., Лідія Стебелські, Н. Й., Олександр
Багнівський, Інд., д-р Ігор Коделський, Ілл., Мирослав Юр-
кевич, Онтаріо, Канада, Оксана Фольварків, Ілл., д-р Роман
Кос, Па., Ліда Савдик, Квебек, Канада, д-р Модест Ріпе-
цький, Ілл., Тарас М. Лукач, Кал., проф. Маркіян Грабо-
венський, Па., Леонтій Біронт, Па., Ніна Басюк, Па., Оль-
га Ленська, Н. Й., д-р Микола Кухаришин, Монтреаль, Ка-
нада, д-р Михайло Головатий, Ілл., мгр фарм. Лідія Марія
Возни, Ілл., мгр фарм. Анна Зайтун Головата, Ілл., Іван
Л. і Ольга Паппас, Ілл., д-р Василь і Галина Гришко, Н. Й.
інж. Анатоль Герман, Н. Й. , д-р Осип Федорика, Магва,
Н. Дж. , д-р Богдан Худьо, Н. Й. , д-р Володимир Когутяк,
Н. Й. , інж. Лев Майстренко, Н. Й. , інж. Захар Івасишин,
Н. Й.

